An aerial photograph of the Belgrade Fortress, showing its stone walls and various buildings. The image is overlaid with a semi-transparent red filter. The text is centered in the upper right quadrant.

БЕОГРАДСКА ТВРЂАВА СА СТАРИХ ФОТОГРАФИЈА

ЧИТАЊА И ИСТРАЖИВАЊА
МАРКА ПОПОВИЋА

Приредила Весна Бикић

**БЕОГРАДСКА
ТВРЂАВА
СА СТАРИХ
ФОТОГРАФИЈА**

**ЧИТАЊА И ИСТРАЖИВАЊА
МАРКА ПОПОВИЋА**

Приредила Весна Бикић

ИЗДАВАЧ:

Завод за заштиту споменика културе града Београда
Калемегдан Горњи град 14, Београд, Србија

СУИЗДАВАЧ:

Археолошки институт
Кнеза Михаила 35/IV, Београд, Србија
др Снежана Голубовић

ГЛАВНИ И ОДГОВОРНИ УРЕДНИК:

Оливера Вучковић,
директор Завода за заштиту споменика културе града Београда

УРЕДНИК МОНОГРАФИЈЕ:

др Марина Павловић

ПРИРЕЂИВАЧ:

др Весна Бикић

СЕКРЕТАР:

Ксенија Миленковић

РЕЦЕНЗЕНТИ:

проф. др Игор Борозан,
Универзитет у Београду - Филозофски факултет, Одељење за историју уметности

др Марина Нешковић,
Републички завод за заштиту споменика, Београд

др Вујадин Иванишевић,
Археолошки Институт, Београд

ТЕХНИЧКА ПРИПРЕМА:

Пакт студио – Пеђа Паровић

ЛЕКТУРА:

Преводачки студио „Језикалац“ – Татјана Тодоровић

ПРЕВОД:

енглески језик: Andrew Lawler PR konsalting Beograd

ISBN 978-86-6100-048-5 (ЗЗСКГБ)

ISBN 978-86-6439-095-8 (АИ)

ШТАМПА: Сајнос, Нови Сад

ТИРАЖ: 350

Београд, 2023. године

Публикација је приређена средствима Секретаријата за културу града Београда и Министарства културе Републике Србије

САДРЖАЈ

УВОДНА РЕЧ
INTRODUCTION / 6

СТАРА ФОТОГРАФИЈА И КУЛТУРНО НАСЛЕЂЕ:
СЛИКОВНИ ИЗВОРИ БЕОГРАДСКЕ ТВРЂАВЕ / 10

OLD PHOTOGRAPHS AND CULTURAL HERITAGE:
PICTORIAL EVIDENCE OF BELGRADE FORTRESS / 10

КАТАЛОГ 1862–1950. / 32

Списак скраћеница / 33

Горњи град / 34

Доњи град / 130

Источно подграђе / 249

Североисточни фронт / 275

Источни фронт / 291

Југоисточни фронт / 304

Југозападни фронт / 345

Приобаље / 386

Парк Калемегдан / 403

Општи изглед Тврђаве и Ушћа из ваздуха / 450

УВОДНА РЕЧ / INTRODUCTION

ИСТОРИЈА ЈЕ НАУКА која проучава време и људе у прошлости, а фотографије су издвојени фрагмент тога времена, заустављени тренутак, важан документ и историјски извор непроцењиве вредности.

Фото-документацију о Београдској тврђави која се чувала у институцијама града Београда и приватним колекцијама, др Марко Поповић континуирано је прикупљао у циљу јаснијег, ближег и потпунијег истраживања простора којим се бавио, не само као археолог већ и историчар, а неретко и архитекта, најпре у Заводу, а потом у оквиру Научноистраживачког пројекта за Београдску тврђаву Археолошког института. Овај драгоцен материјал о Београдској тврђави и парку Калемегдан за период од 1862. до 1950. године др Марко Поповић је сакупио и систематизовао у скуп фотографија које су остале у Археолошком институту под називом *Радни каталог*.

Захваљујући сарадњи Завода за заштиту споменика културе града Београда и Археолошког института, уз подршку Секретаријата за културу града Београда и Министарства културе Републике Србије, овај драгоцен скуп систематизоване фото-документације биће доступан стручњацима, научницима, али и широј јавности чији је предмет интересовања споменик културе од изузетног значаја Београдска тврђава.

Оливера Вучковић

HISTORY IS A SCIENCE that involves the study of time and people in the past. Photographs represent an isolated fragment of that time, a frozen moment, an important document, and a historical source of inestimable value.

Dr. Marko Popović continuously gathered photo-documentation relating to the Belgrade Fortress that had been held within various institutions across Belgrade and in private collections, with the aim of facilitating a clearer, more detailed and fully comprehensive investigation of the topic that he dealt with, not only as an archaeologist but also as a historian, and often as an architect, first of all within our institution, and then as part of the Institute of Archaeology's Scientific Research Project for the Belgrade Fortress. This precious material relating to the Belgrade Fortress and Kalemegdan Park dating to the period between 1862 and 1950 was collected and systematically catalogued by Popović as a photographic collection that remained in the Institute of Archaeology under the title *Working Catalogue*.

Thanks to a collaboration between the Cultural Heritage Preservation Institute of Belgrade and the Institute of Archaeology, and with the support of the City of Belgrade's Secretariat for Culture and the Ministry of Culture of the Republic of Serbia, this valuable collection of photo-documentation is now available to experts and scientists whose studies are focused on the Belgrade Fortress, and likewise to the broader public with a general interest in this cultural monument of exceptional importance.

Olivera Vučković

Београдска тврђава, савремена фотографија
документација ЗЗСКГБ (Александар Газибара)

СТАРА ФОТОГРАФИЈА И КУЛТУРНО НАСЛЕЂЕ: СЛИКОВНИ ИЗВОРИ БЕОГРАДСКЕ ТВРЂАВЕ

OLD PHOTOGRAPHS AND CULTURAL HERITAGE: PICTORIAL EVIDENCE OF BELGRADE FORTRESS

ОД ОТКРИЋА 1839. ГОДИНЕ, фотографија је брзо прихваћена међу ентузијастима, уметницима и научницима широм света. Исте године и јавност у Србији сазнаје о том *важном и савршеном откровенију; да и најтеже и најнежније предмете особитим савршенством и јасноћом изобразити може. Буди какав предел, поља, шуме, слику (портре) без икакве човечије помоћи и Художество представити можесе с овим откровенијем, и с особитом верношћу, које никакво художество надвисти не може.*¹ Већ наредне године обављено је и прво снимање Београда.² Године 1852. у граду кратко бораве Карло Поп де Сатмари [Karlo Popp de Szathmari] и Тома Пацал [Томас Расал], а након њих долази још неколико других путујућих фотографа који се такође задржавају кратко, због слабог интересовања за снимање портрета.³ Међутим, већ за непуних десет година у Србији се отварају фотографски атељеи и фотографија постаје важан чинилац у српској култури.

Утемељивач фотографије у Србији и први српски фотограф био је Анастас Јовановић (1817–1899), који се 1858. године из Беча враћа у Србију, да би се бавио фотографским портретом (сл. 1).⁴ Иако портрети чине највећи део Јовановићевог опуса, он упоредо снима ведуте градова и детаље архитектуре, пре свих Беча, Београда, Крагујевца, Смедерева.⁵ Убрзо потом се оснивају први фотографски атељеи

1 Debeljković, B. (1977), *Stara srpska fotografija*, Београд: Музеј применјене уметности – Музеј града Београда: 7.

2 Тодић, М. (1993), *Историја српске фотографије 1839–1940*, Београд: Просвета – Музеј примењене уметности, 17–19.

3 *Нав. дело*: 20–21.

4 О различитим аспектима делатности Анастаса Јовановића опширније в.: Debeljković 1977: 10–22; Антић, Р. (1986), *Анастас Јовановић – џалбошћине и фотографије*, Београд: Музеј града Београда; Тодић 1993: 28–40; Борозан, И., Ванушић, Д. (ур.) (2017), *Идентичности и медији: уметности Анастаса Јовановића и његово доба*, Београд: Музеј града Београда : Нови Сад: Матица српска.

5 Debeljković 1977: 14; Тодић 1993: 38–39.

Сл. 1 – Анастас Јовановић, Аутопортрет са објективом, колодијум, после 1854.
(B. Debeljković, *Stara srpska fotografija*, сл. 8)

Fig. 1 – Anastas Jovanović, Self-portrait with camera lens, collodion, after 1854.
(B. Debeljković, *Stara srpska fotografija*, fig. 8)

FROM ITS DISCOVERY IN 1839, photography rapidly gained acceptance among enthusiasts, artists and scientists around the world. In the same year, the Serbian public came to learn about this *important and most perfect revelation*, “[...] that is able to depict even the most complex and delicate objects with a particular perfection and clarity. Any landscape, fields, forests, portrait can be artistically presented without any human help anthrough this revelation, and with a particular fidelity that no artist can surpass”¹ The very next year, the first photographs of Belgrade were created.² In 1852, pioneers of photography Carol Popp de Szathmári and Toma Pacal stayed in the city for a short time, with several other traveling photographers following in their wake, who also stayed for a short time, due to the lack of interest in portraits shown by the public.³ However, less than a decade after this, photography studios were being opened in Serbia, with photography becoming an important factor in Serbian livelihoods.

The progenitor of photography in Serbia – and the person considered to be the first Serbian photographer – was Anastas Jovanović (1817–1899), who returned to Serbia from Vienna in 1858 to engage in photographic portraiture (Fig. 1).⁴ Although portraits compose the largest part of Jovanović’s oeuvre, he also captured city views and architectural details, primarily from Vienna, Belgrade, Kragujevac and Smederevo.⁵ Soon after (around 1860), the first photography studios were established, initially in Belgrade, and then in other larger Serbian towns; by the end of the century, their number had grown signifi-

1 B. Debeljković, *Stara srpska fotografija*, Belgrade: Muzej primenjene umetnosti–Muzej grada Beograda 1977, 7.

2 M. Todić, *Историја српске фотографије 1839–1940*, Belgrade: Просвета–Музеј примењене уметности 1993, 17–19.

3 *Ibid*, 20–21.

4 On various aspects of Anastas Jovanović’s activity, see: B. Debeljković, *Stara srpska fotografija*, 10–22; M. Todić, *Историја српске фотографије*, 28–40; I. Borozan, D. Vanušić (eds.), *Идентитети и медији: уметност Анастаса Јовановића и његово доба*, Belgrade: Muzej Grada Beograda; Novi Sad: Matica Srpska, 2017.

5 B. Debeljković, *Stara srpska fotografija*, 14; M. Todić, *Историја српске фотографије*, 38–39.

Сл. 2 – Анастас Јовановић:
Панорама Београда, колодијум, 1866.
(В. Debeljković, *Stara srpska fotografija*, сл. 31)

Fig. 2 – Anastas Jovanović:
Panorama of Belgrade, collodion, 1866.
(В. Debeljković, *Stara srpska fotografija*, fig. 31)

(око 1860. године), најпре у Београду, потом и у већим српским градовима. До краја века њихов број расте, па 1901. године Михаило Валтровић оцењује, у говору који је одржао поводом Прве аматерске изложбе фотографије у Београду, да тридесет пет излагача представља *тйек једну четвртину љравої броја (фотограф) аматера у Србији* и закључује да је фотографија *веома важан и значајан љроналазак који има перпективу примене у науци, уметности и штампи*.⁶

Током времена, фотографија је прешла дуг пут, као вид документовања и архивирања података, као метод и предмет истраживања, али и медиј да се изрази одређена идеја или пренесе порука. У раним годинама она је схваћена превасходно као *фото документи који рејродукује стварни свет*,⁷ а фотографска камера као *нов инструменти механичкої записивања љриродних слика*.⁸ Чином фотографисања на неки начин се фиксира време – *историја је зајечаћена у констинуирану садашњост*.⁹ Међу *љриродним сликама*, снимање портрета је одмах стекло велику популарност. Непуних двадесет година од изума, фотографија је прилично популарна и постаје значајно присутна у медијском простору,¹⁰ па се мода снимања проширила на крајолике, ведуће градова (сл. 2), архитектуру, споменике, урбане пејзаже, националне и династичке топосе, што је све одликовало и средину оновремене Србије.¹¹ Фотографија додатно добија на популарности појавом илустрованих поштанских карата

6 Debeljković 1977: 22–26; Тодић 1993: 23.

7 Brändle, I. (2007), *Das Foto als Bildobjekt Aspekte Einer Medienanthropologie*, in: *Bilderfragen : Die Bildwissenschaften im Aufbruch*, ed. H. Belting, Brill: 84. Цитирано према: Борозан, И. (2017), *Анастас Јовановић и уметност у време медијскої бума средином 19. века*, у: *Идентитети и медији : уметност Анастаса Јовановића и његово доба*, ур. И. Борозан, Д. Ванушић, Београд: Музеј града Београда; Нови Сад: Матица српска: 262.

8 Todić, M. (2001), *Fotografija i slika*, Beograd: 4.

9 Clarke, G. (1997), *The Photograph*, Oxford : New York: Oxford University Press: 12.

10 Gernsheim, H. (1988), *The Rise of Photography: 1850-1880, the Age of Collodion*, London: Thames and Hudson: 19–21, 189–204.

11 *Nav. delo*: 121–130; Борић, Т. (2017), *У sageјстиву документиарної и режираної: Српски дворови династиије Обреновић кроз објектив Анастаса Јовановића*, у: *Идентитети и медији : уметност Анастаса Јовановића и његово доба*, ур. И. Борозан, Д. Ванушић, Београд: Музеј града Београда; Нови Сад: Матица српска: 317.

cantly, and in 1901, Mihailo Valtrović estimated, in a speech he gave on the occasion of the First Amateur Photography Exhibition in Belgrade, that the thirty-five exhibitors represented “only one quarter of the real number of (photography) amateurs in Serbia”⁶

Over time, photography has come a long way, as a form of documenting and archiving data, as a method and subject of research, but also as a medium by which certain ideas and messages can be expressed and conveyed. In the early years, photography was understood primarily as a “photographic document that reproduces the real world”⁷ and the camera itself as “a new instrument for the mechanical recording of natural images”⁸. The act of photographing somehow fixes time; “history is sealed into the continuous present”⁹. Within the array of forms of these *natural images*, portrait photography was the fastest to grasp the public’s attention. Less than twenty years after its invention, photography had become incredibly popular and gained a significant presence in the media space,¹⁰ with the trend of capturing images spreading to landscapes, views of cities (Fig. 2), architecture, monuments, urban landscapes, national and dynastic themes, all of which were important facets of Serbian culture at the time.¹¹ Photography gained even more popularity with the appearance of illustrated postcards.¹² The first postcards of Belgrade (with the earliest dating to 1895) bear motifs that were drawn on the basis of photographs, while later postcards incorporated the photographs themselves, often retouched and occasionally colored.¹³

With their documentary value, photographs have been viewed as historical records and resources from the earliest days. They occupy a central role in a number of scientific disciplines, with particularly beneficial applications in archeology, ethnology and anthropology, and the history of art and architecture, including monumental heritage.¹⁴ The discipline of archaeology was a relatively early adopter of photography, during the second half of the 19th century, when it became possible to achieve greater levels of clarity in the process of photo development. William Henry Fox Talbot (1800–1877), one of the pioneers of photography and an antiquarian himself, captured images of manuscripts, epigraphic inscriptions and sculptures.¹⁵ From its first use in documenting field research in Egypt in 1842–1845, photography has been constantly utilized in field research as a tool for recording layers of the past, i.e. cultural horizons

---

6 B. Debeljković, *Stara srpska fotografija*, 22–26; M. Todić, *Историја српске фотографије*, 23.

7 I. Brandle, *Das Foto als Bildobjekt Aspekte Einer Medienanthropologie*, in: *Bilderfragen Die Bildwissenschaften im Aufbruch*, ed. H. Belting, Brill 2007, 84 (cited in: I. Borozan, Анастас Јовановић и уметност у време медијског бума средином 19. века, 262.)

8 M. Todić, *Fotografija i slika*, Belgrade 2001, 4.

9 G. Clarke, *The Photograph*, Oxford–New York: Oxford University Press 1997, 12.

10 H. Gernsheim, *The Rise of Photography: 1850-1880, the Age of Collodion*, London: Thames and Hudson 1988, 19–21, 189–204.

11 *Ibid*, 121–130; T. Borić, *У савременим документарној и режираној: Српски дворови династије Обреновић кроз објектив Анастаса Јовановића*, in: *Идентитети и медији : уметност Анастаса Јовановића и његово доба*, eds. I. Borozan, D. Vanušić, Belgrade: Muzej grada Beograda; Novi Sad: Matica Srpska, 2017, 317.

12 The appearance of these postcards has not been fully clarified, although the prevailing opinion is that it occurred in one of the three countries: Germany, France or Serbia, with them being credited to Petar Manojlović, a geodetic lieutenant from Srbobran. The *Zmaj (Dragon)* postcard – so named because of the motif on the cover of the satirical newspaper *Zmaj* from 1870, of a dragon holding a parchment-like scroll below it, with a field for inscriptions in the center – was printed in 1871 in Vienna and was sent to Sombor, but was never collected, and was therefore returned to Vienna. S. and D. Vicić, *Поздрав из Београда 1895 – 1941, Vol. I*, Belgrade 2008, 8–9.

13 *Ibid*, 29.

14 M. Shanks and C. Svabo, *Archaeology and photography*, in: *Reclaiming Archaeology: Beyond the Tropes of Modernity*, ed. A. González-Ruibal, New York: Routledge 2013, 89–102; M. Brujić, *Kratki uvod u istoriju antropologije fotografije, Etnoantropološki problemi* 12.1 (2017), 129–145; C. Sterling, *Heritage, Photography, and the Affective Past*, London: Taylor & Francis 2019.

15 P. G. Dorrell, *Photography in archaeology and conservation*, Cambridge University Press 1989, 1–2.

– разгледница.¹² Прва разгледница Београда, из 1895. године, као и друге из тог раног периода, имају мотиве који су цртани према фотографијама, док се касније користе реал-фотографије, ретуширане и каткад колорисане.¹³

Својом документарном вредношћу, фотографија је од најранијих година посматрана као историјски документ. Она заузима средишње место у низу научних дисциплина, с нарочитом применом у археологији и етнологији-антропологији, историји уметности и архитектуре, укључујући споменичко наслеђе.¹⁴ У археологији је фотографија употребљена доста рано, током друге половине XIX века, када је у процесу израде постигнута одређена, већа јасноћа приказа. Како је и сам био антиквар, Вилијам Фокс Талбот [William Henry Fox Talbot, 1800–1877], један од пионира фотографије, снимао је рукописе, натписе и скулптуре.¹⁵ Од прве употребе за документовање теренских истраживања у Египту 1842–1845. године, фотографија се у теренским истраживањима користи као алат за бележење сегмената прошлости, односно културних хоризоната и промена у начину становања и привређивања, обављања различитих активности, погребним обичајима,¹⁶ да наведемо само најопштије, а у циљу каснијих анализа и тумачења. Подсећамо и на то да археолошке теме заузимају знатан простор већ у првој фото-књизи *Оловка њприроде* [*The Pencil of Nature*, 1844–1846] Вилијама Талбота, изумитеља процеса којим се фотографија утискује на папир.¹⁷ Првобитно уздржани, историчари су такође пригрлили фотографију као валидан документ прошлости годинама уназад.¹⁸ У том, истраживачком контексту, поред самог објекта или сцене, велику важност имају околности и повод снимања, као и личност која је снимала. Укрштени, сви ти елементи одређују фотографију као историјски извор.

На могућности примене фотографије у науци – *какво је блајо наука у њој стекла* – указује Јован Андрејевић у тексту који је објављен у листу *Седмица* 1858. године, помињући је као помоћно средство у раду с микроскопима и телескопима, поред свега другог.¹⁹

У првим деценијама прошлог века јављају се и прве фотографије из ваздуха. Инициране пре свега потребама војних обавештајних служби, нарочито велики број њих сниман је пре, током и непосредно након војних дејстава у Првом и Другом светском рату.²⁰ Фотографија из ваздуха пружа неизмерне могућности у археолошким и историјским истраживањима, јер се због ширине кадра може сагледати контекст локалитета, крајолик, топографија, споменици.²¹ То нарочито добија на важности у ситуацијама великих рушења, попут оних изазваних бомбардовањем, јер тада фотографија остаје практично једини запис о првобитном, односно ранијем изгледу одређеног

12 Појава разгледница није до краја разјашњена, мада превладава мишљење да се то догодило у једној од три државе, Немачкој, Француској или Србији, где заслуга припада Петру Манојловићу, геодетском поручнику из Србобрана. Разгледница *Змај* – названа тако због мотива са насловне стране сатиричног листа *Змај*, из 1870. године, са мотивом змаја који држи натписно поље у виду пергамента у средишту – штампана је 1871. у Бечу и послата је у Сомбор, али није преузета, па је враћена у Беч. Вицић, С., Вицић, Д. (2008), *Поздрав из Београда 1895 – 1941*, књ. I, Београд: 8–9.

13 *Нав. дело*: 29.

14 Shanks, M., Svabo, C. (2013), *Archaeology and photography*, in: *Reclaiming Archaeology: Beyond the Tropes of Modernity*, ed. A. González-Ruibal, New York: Routledge: 89–102; Bruić, M. (2017), *Kratak uvod u istoriju antropologije fotografije*, *Etnoantropološki problemi* 12/1: 129–145; Sterling, C. (2019), *Heritage, Photography, and the Affective Past*, London: Taylor & Francis.

15 Dorrell, P. G. (1989), *Photography in archaeology and conservation*, Cambridge University Press: 1–2.

16 Најпознатији примери, в.: *Нав. дело*: 4–7.

17 Shanks and Svabo 2013: 91.

18 Burke, P. (2001), *Eyewitnessing: the uses of images as historical Evidence*, London: Reaktion Books: 21–22.

19 Тодић 1993:22.

20 Cowley, D., Ferguson, L. (2010), *Historic aerial photographs for archaeology and heritage management*, in: *Space, Time, Place: Third International Conference on Remote Sensing in Archaeology*, eds. M. Forte, S. Campana, C. Liuzza, 17th-21st August 2009, Tiruchirappalli, Tamil Nadu, India, BAR International Series 2118, Idana University: Archaeopress I: 97–98.

21 *Нав. дело*: 98.

and changes in the ways of living and livelihoods, carrying out various activities, and funereal customs, to name but a few phenomena,¹⁶ for the purpose of future analysis and interpretation. It should also be noted that archeological themes already occupy a significant space in the first photography book, *The Pencil of Nature* (1844–1846), by William Henry Fox Talbot, the inventor of the process by which photography is imprinted on paper.¹⁷ Initially reticent, historians have also embraced photography as a valid form of documentation of the past for many years.¹⁸ In this research context, alongside the object or scene itself, the circumstances and reason for capturing the image, and also the person responsible for taking the photograph, are considered to be of great importance. When combined, all of these elements define photography as a historical source.

Jovan Andrejević highlighted the possibility of applying photography in science – “what a treasure science has gained in it” – in an article published in the newspaper *Sedmica* in 1858, pointing out its potential role as an auxiliary tool in working with microscopes and telescopes, among other things.¹⁹

The first aerial photographs began to appear in the first decades of the 20th century. Initiated above all by the needs of military intelligence services, a particularly large number were created before, during and immediately after military operations in the First and Second World Wars.²⁰ Aerial photography offers a vast range of opportunities for archaeological and historical research, because, due to the width of the frame, monuments can be seen in the context of the locality, landscape and topography.²¹ This becomes particularly important in instances of wholesale destruction, such as those caused by bombings, because then the photograph remains practically the only record of the original (or preceding) appearance of a certain site or complex.²² In this regard, Belgrade Fortress is an extremely illustrative example (Fig. 3).

Similar to other documentary sources, both pictorial and narrative, ‘reading’ a photograph is considered a highly complex task, because one should try to read the picture as a text, instead of passively viewing it.²³ Since photography is “part of a wider language of meaning”, such reading takes place within the broader context of connecting historical references, incorporating the aesthetic, cultural and social.²⁴ Even when information about the place and time at which an image was captured exists, various details of the photograph may reveal more precise chronological and social frameworks, such as the shooting technique used and the objects present in the shot. In addition to objects featured in the shot – most commonly architectural works, clothes/uniforms, and modes of transport – in some cases it is important also to determine the *absence* of objects, especially technical innovations for which the exact year of invention or introduction is known.²⁵ Written information on both the front and back of the photograph, including descriptions, signatures, stamps, names of the photographer or studio, etc., is likewise of particular value.²⁶

---

16 For the best-known examples, see: *Ibid*, 4–7.

17 M. Shanks and C. Svabo, *Archaeology and photography*, 91.

18 P. Burke, *Eyewitnessing: the uses of images as historical Evidence*, London: Reaktion Books 2001, 21–22.

19 M. Todić, *Историја српске фотографије*, 22.

20 D. Cowley, L. Ferguson, *Historic aerial photographs for archaeology and heritage management*, in: Maurizio Forte, Stefano Campana, Claudia Liuzza (eds), *Space, Time, Place: Third International Conference on Remote Sensing in Archaeology*, 17-21 August 2009, Tiruchirappalli, Tamil Nadu, India. BAR International Series 2118, Oxford: Archaeopress 2010, 97–98.

21 *Ibid*, 98.

22 *Ibid*, 100.

23 G. Clarke, *The Photograph*, Oxford University Press 1997, 27.

24 *Ibid*, 29.

25 H. Zinkham, *Reading and researching photographs*, in: *Photographs: archival care and management*, M. L. Ritzenthaler and D. Vogt-O'Connor (eds.), Chicago: Society of American Archivists 2006, 65–66.

26 *Ibid*, 67.

налазишта или споменичког комплекса.²² У том погледу, Београдска тврђава је изузетно илустративан пример (сл. 3).

Слично другим документарним изворима, како ликовним тако и наративним, *читање* фотографије је веома комплексно, јер би требало настојати да се слика, уместо пасивног гледања, чита као текст.²³ Будући да је фотографија *geo ширеј језика значења*, такво читање се одвија у ширем контексту повезивања историјских референци, истовремено естетских, културних и друштвених.²⁴ Чак и када постоје подаци о месту и времену снимања, различити детаљи откривају прецизније хронолошке и друштвене оквире фотографије, попут технике снимања и предмета на снимку. Поред предмета који на снимку постоје, а најчешће су то архитектонска дела, одећа/униформе, превозна средства, у појединим случајевима је важно утврдити и одсуство предмета, пре свега техничких изума за које је већином позната прецизна година открића.²⁵ Нарочиту вредност имају и писани подаци који се налазе како на предњој тако и на задњој страни фотографије, описи, потписи, печати, имена фотографа или студија и слично.²⁶

Израду фотографије је пратило и сакупљање *најбољих мојућих слика* предела, свакодневице, зграда, догађаја и другог, које пред крај XIX века полако поприма обриси тематских колекција.²⁷ Колекције су биле у форми албума са штампаним фотографијама, квалитетно укориченим. У једном од најранијих – *Албум Београда*, који је приредио и издао књиговеца Св. Љ. Велички 1886. године, објављено је 16 фотографија са изгледима града и, уз њих, план града и пратећи текст с кратком историјом Београда.²⁸

Оба поменута процеса, израда фотографија и стварање колекција, носе лични печат, али се истовремено и разликују, пре свега због креативности и вештине неопходне за поступак снимања – избор предмета, поставка сцене, кадрирање, осветљење јесу елементи који на својеврстан начин заокружују атмосферу фотографије. Са одређеном временском дистанцом од настанка фотографије, формирање колекције у основи прати лично интересовање колекционара, а то може бити одређени предео – рурална или урбана средина, догађај, појава, друштвена група, у њиховим културним тренуцима и преображајима.²⁹

Будући да се почетак снимања Београдске тврђаве везује за формативне године фотографије, сликовна грађа показује све одлике актуелних токова тог медија. Она је релативно бројна и разноврсна, како по садржају тако и по техникама израде. Фотографије се јављају у већини колекција које тематски обрађују Београд и Србију. Има их у збиркама установа културе, музејима и заводима за заштиту споменика културе, а највише у документарним одељењима Музеја града Београда, Завода за заштиту споменика културе града Београда, Војног музеја и Археолошког института, што ће се видети из садржаја каталога у наставку. Изузетан фонд фотографија Тврђаве у форми разгледница налази се у колекцији породице Вицић (сл. 4).³⁰

22 Isto: 100.

23 Clarke, G. (1997), *The Photograph*, Oxford University Press: 27.

24 *Nav. delo*: 29.

25 Zinkham, H. (2006), *Reading and researching photographs*, in: *Photographs: archival care and management*, eds. M. L. Ritzenthaler, D. Vogt-O'Connor, Chicago: Society of American Archivists: 65–66.

26 *Nav. delo*: 67.

27 За поједине илустративне примере в.: Burke 2001: 21, 104, 148; Shanks and Svabo 2013: 93–94.

28 Debeljković 1977: 46.

29 Collier, J., Collier, M. (1990), *Visual anthropology: Photography as a research method*, Albuquerque: University of New Mexico Press: 283; Prosser, J., Schwartz, D. (1998), *Photographs within the sociological research process*, in: *Image-based Research. A Sourcebook for Qualitative Research*, ed. J. Prosser, London: Routledge-Falmer: 105.

30 Вицић и Вицић 2008: 89–143.

Сл. 3 – Стамбол капија, Улаз у Горњи град, издавач: Моша Коен, Београд 1906. (Вицић, С., Вицић, Д. (2008), *Поздрав из Београда 1895–1941*: 99)

Fig. 3 – Sтамбол Gate, Entrance to Upper Town, publisher: Моша Коен, Belgrade 1906. (Vicić, S., Vicić, D. (2008), *Pozdrav iz Beograda 1895–1941*: 99)

The production of photographs went almost hand-in-hand with the onset of collecting the “best possible pictures” of landscapes, everyday life, buildings, events and other phenomena, which, towards the end of the 19th century, slowly took the shape of thematic collections.²⁷ The collections were in the form of well-bound albums with printed photographs. In one of the earliest – *Албум Београда* (*Album of Belgrade*), edited and published by the bookbinder Sv. Lj. Velicki in 1886 – 16 photographs with views of the city were published, along with a map and an accompanying text providing a brief history of Belgrade.²⁸

Both of the mentioned processes, i.e. the making of photographs and creation of collections, bear a personal touch, but at the same time they differ in this respect, primarily due to the creativity and skill that accompany the shooting process: the choice of objects, the setting of the scene, the framing and the lighting are all elements that round off the atmosphere of the photograph in a unique way. With a certain temporal and spatial distance from the act of photographing itself, the formation of a photographic collection basically follows the personal interest of the collector, which can be a specific landscape or environment – rural or urban – or an event, phenomenon, social group, or a specific cultural happening or reflection of this.²⁹

Since the beginnings of capturing Belgrade Fortress on film are related to the formative years of photography, the surviving photographic material exhibits all of the characteristics of the trends of the medium during that time. The examples are relatively numerous and diverse, both in terms of content and production techniques. Photographs of the fortress are present in most collections that focus on Belgrade and Serbia as their subject(s). They are held in the collections of cultural institutions, museums and institutions for the

27 For some illustrative examples, see: P. Burke, *Eyewitnessing: the uses of images as historical Evidence*, 21, 104, 148; M. Shanks and C. Svabo, *Archaeology and photography*, 93–94.

28 B. Debeljković, *Stara srpska fotografija*, 46.

29 J. Collier, M. Collier, *Visual anthropology: Photography as a research method*, Albuquerque: University of New Mexico Press 1990, 283; J. Prosser, D. Schwartz, *Photographs within the sociological research process*, in: *Image-based Research. A Sourcebook for Qualitative Research*, ed. J. Prosser, London: Routledge-Falmer 1998, 105.

Сл. 4 – Парк Калемегдан, Мало степениште,
1927. (Вицић, С., Вицић, Д. (2008), *Поздрав
из Београда 1895–1941*: 125)

Fig. 4 – Kalemegdan Park, Small Staircase,
1927. (Vicić, S., Vicić, D. (2008),
Pozdrav iz Beograda 1895–1941: 125)

Историјске слике Београдске тврђаве

Као један од изузетних споменичких комплекса у којем се огледа богата, динамична прошлост града, Београдска тврђава је фотографисана у много различитих пригода и из различитих потреба. Фотографије су документарне, приказују панораме Тврђаве и изглед њених делова, као и појединачне споменике, зграде, капије, скулптуре. Мада је интересовање за Тврђаву постојало све време, снимљени материјал се разликује у погледу предмета снимања и документарне вредности, и то каталог у наставку овог текста веома добро приказује. Са хронолошког аспекта, у расположивој фотографској грађи може се издвојити неколико етапа које се поклапају с пресудним тренуцима у ближој прошлости Београда.

Почетак снимања Београда и Београдске тврђаве подудар се с великим догађајима, међу којима овом приликом издвајамо Предају кључева градова 1867. године на Калемегдану, као почетак демилитаризације Тврђаве, поред свега другог, затим формирање парка Калемегдан 1871. и изградњу железнице у приобаљу Доњег града 1898. године.³¹ Последице тих догађаја одредиле су предмет интересовања фотографа, композицију слике, као и бројност детаља. Првим снимцима, који су настали недуго након открића фотографије, на својеврстан начин је посведочен пут Србије ка независности. Анастас Јовановић, њихов аутор, уз помоћ тог иновативног процеса бележи мотиве са турском посадом Тврђаве приликом њене предаје српској војсци, 1867. године.³² Од нарочите су вредности његови снимци добро очуваних здања у Горњем граду – Пашиног конака, цамије султана

31 Нешковић, М. (2021), *Београдска тврђава – од војној утврђења до споменика културе*, Београд: Завод за заштиту споменика културе, Универзитет у Београду – Архитектонски факултет: 55–85.

32 Ђурић Замоло, Д. (1967), Сачувани лик Београда на фотографијама А. Јовановића, И. Громана и М. Јовановића, *Годишњак града Београда XIV*: 143–144; Тодић 1993: 40.

protection of cultural monuments, and likewise in the documentation departments of the Museum of the City of Belgrade, the Cultural Heritage Preservation Institute of Belgrade, the Military Museum and the Institute of Archaeology, as is evident from the contents of the catalog presented in this publication. An exceptional collection of photographs of the fortress in the form of postcards is also held by the Vicić family (Fig. 4).³⁰

Historical photographs of Belgrade Fortress

As one of the exceptional monumental complexes that reflect the city's rich and dynamic past, Belgrade Fortress has been photographed on many different occasions and for a wide variety of purposes. Photographs provide documentary evidence; they show panoramas of the fortress and views of the different elements that compose the ensemble, as well as individual monuments, buildings, gateways and sculptures. Although there has always been interest in the fortress, the recorded material varies in terms of subject matter and documentary value, and the catalog that follows clearly demonstrates this. From a chronological perspective, several stages can be distinguished in the available photographic material, which can be seen to coincide with crucial moments in Belgrade's recent past.

The beginnings of photographing Belgrade in general, and Belgrade Fortress in particular, coincided with several key historical events, among which must be singled out the handing over of the city keys in 1867 at Kalemegdan, as the beginning of the demilitarization of the fortress, as well as, the establishment of Kalemegdan Park in 1871 and the construction of the railway around the river bank along the periphery of the Lower Town in 1898.³¹ The consequences of those events determined the subject of the photographer's interest, the composition of the image, as well as the amount of detail depicted. The earliest images, which were captured not long after the innovation of photography, provide a unique testimony of Serbia's path to independence. Their author, Anastas Jovanović, captured images of the fortress with its Turkish garrison during its surrender to the Serbian army in 1867.³² Of particular value are his photographs of the well-preserved buildings in the Upper Town; *Paštin Konak* (Pasha's residence), Sultan Mahmud's Mosque and the *Sahat Kula* (Clock Tower), the barracks in the Lower Town, as well as parts of the fortifications of the southeastern front (ГГ81, 84, 92; ДГ104, 107; ЈИФ1, 2, 20, 35, 36).³³ On the basis of the choice of motifs, scenes and compositions, all of the mentioned photographs can be seen to be panoramic shots intended for commercial purposes, but they also provide topographic data on the fortress and the appearance of its buildings, which were still very well preserved at the time.³⁴

Parts of the fortress were also photographed by the Russian war reporter Ivan V. Groman, who came to Belgrade as a volunteer during the Serbian-Turkish war of 1876.³⁵ Groman took a documentary approach to photography, recording, above all, the appearance of the fortress and life in the military rear during times of conflict.³⁶ Among the images captured, those showing the layout of buildings in certain

---

30 S. and D. Vicić, *Поздрав из Београда*, 89–143.

31 M. Nešković, *Београдска тврђава – од војног утврђења до споменика културе*, Belgrade: Zavod za zaštitu spomenika kulture, Univerzitet u Beogradu – Arhitektonski fakultet 2021, 55–85.

32 D. Đurić Zamolo, Сачувани лик Београда на фотографијама А. Јовановића, I. Groman and M. Jovanović, *Годишњак града Београда XIV* (1967), 143–144; M. Todić, *Историја српске фотитографије*, 40.

33 D. Đurić Zamolo, Сачувани лик Београда на фотографијама, 144–145, figs. 1, 2.

34 M. Todić, *Историја српске фотитографије*, 38–39.

35 D. Đurić Zamolo, Сачувани лик Београда на фотографијама, 147–148, 153–154, fig. 15; B. Debeljković, *Stara srpska fotografija*, 33–34.

36 M. Todić, *Историја српске фотитографије*, 53–55. Panoramas of Belgrade, recorded from the Sava side, also have considerable importance from a military-strategic point of view, see: Lj. Ristić, A. Radoš, Фотографски путопис Београда Ивана Громана – један другачији поглед на фотографски опус и. громана, *Balkanica XXXII–XXXIII* (2003), 200–203.

Махмуда и Сахат куле; потом касарни у Доњем граду, као и делова фортификација Југоисточног фронта (ГГ81, 84, 92; ДГ104, 107; ЈИФ1, 2, 20, 35, 36).³³ По избору мотива, сценама и композицијама, све поменуте фотографије заправо су панорамски снимци намењени продаји и пружају топографске податке о Тврђави и изгледу њених здања, у то време још веома добро сачуваних.³⁴

Делове Тврђаве фотографисао је и руски ратни репортер И. В. Громан [И. В. Громаннъ], који је у Београд дошао као добровољац за време српско-турског рата 1876. године.³⁵ Громанов приступ фотографији је документаран и он бележи, пре свега, изглед Тврђаве и живот у позадини ратних сукоба.³⁶ Међу снимцима, вредним истраживања, издвајају се они на којима се виде делови Тврђаве с распоредом зграда и изгледи важних објеката, Капије Карла Шестог (ДГ46) и Хасан-пашине џамије (ДГ108) у Доњем граду, као и сцене из свакодневице, попут групе српских војника међу рушевинама Источне капије I (ДГ36).

Недуго потом, пред крај XIX века, настало је још неколико панорама Тврђаве, које је снимиио фотограф Милан Јовановић, брат великог српског сликара Паје Јовановића, дворски фотограф српског и црногорског двора.³⁷ Међу познатим и сачуваним фотографијама из његовог доста великог опуса налазе се четири с мотивима Тврђаве, све из 1895. године – две панораме снимане с леве обале Саве близу ушћа у Дунав и изгледи фасада двеју капија, Карла Шестог и Леополдове (ИФ2).³⁸ Његове фотографије су користили многи издавачи као мотиве за разгледнице у различитој опреми.³⁹

Веће интересовање за фотографије Београдске тврђаве наступа с јачањем њеног војностратешког положаја у време балканских и два светска рата. Из 1912–1913. године познато је свега неколико фотографија које су сачуване у форми разгледница.⁴⁰ На снимку који приказује српске војнике из митраљеског одељења при обуци на простору Североисточног фронта виде се делови Приобалног бедема и бастионе трасе с казаматима (СИФ1), док се испред зграде пешадијске касарне у Доњем граду виде мале групе бугарских (ДГ96, 97) и турских (ДГ98) заробљеника, затим бугарски заробљеници после ручка на платоу Доњег града испред Источне капије (ДГ37), а испред џамије султана Махмуда заплењена бугарска артиљерија (ГГ93). Свечани догађај откривања Карађорђевог споменика на Калемегдану, августа 1913. године, такође је одштампан у форми разгледнице (ПК32).

Документарна вредност фотографије препозната је у пуној мери у време Првог светског рата, укључујући и њено коришћење у пропагандне сврхе. Већ на почетку рата, Врховна команда српске војске доноси одлуку о снимању ратних догађаја и војсци придружује *рајне сликаре*, такође објављује и фотографије у штампи, у циљу боље информисаности шире јавности, како домаће тако и савезничке.⁴¹ Снимци Београдске тврђаве из тих година документују, с једне стране, изворни изглед великих здања, попут артиљеријске касарне и арсенала у Доњем граду (ДГ86–94, ДГ103),

33 Ђурић Замоло 1967: 144–145, сл. 1, 2.

34 Тодић 1993: 38–39.

35 Ђурић Замоло 1967: 147–148, 153–154, сл. 15; Debeljković, B., *Stara srpska fotografija*: 33–34.

36 Тодић 1993: 53–55. Панораме Београда, снимане са савске стране, имају такође знатну важност у војностратешком погледу, в.: Ристић, Љ., Радош, А. (2003), Фотографски путопис Београда Ивана Громана – један другачији поглед на фотографски опус И. Громана, *Balkanica XXXII–XXXIII*: 200–203.

37 Ђурић Замоло 1967: 156–157.

38 Прве три наведене фотографије се чувају у Музеју града Београда (Ђурић Замоло 1967: 158, сл. 19), а четврта, која је уврштена у каталог, у документацији Завода за заштиту споменика културе града Београда.

39 Debeljković 1977: 43.

40 Вицић и Вицић 2008: 107–109.

41 Одлука о вођењу фото-архиве ратних догађаја и *Ујуић за ујошребу рајних сликара*, којим је установљена институција ратних сликара/фотографа, донета је непосредно након Церске битке (30. јул – 8. август 1914), а узрокована је злочинима које је аустроугарска војска починила над цивилним становништвом, в.: Тодић 1993: 61–62.

parts of the fortress and views of important objects, such as the Charles VI Gate (ДГ46) and Hasan Pasha's Mosque (ДГ108) in the Lower Town, as well as scenes from everyday life, such as a group of Serbian soldiers among the ruins of East Gate I (ДГ36), stand out for their research value.

Not long after, toward the end of the 19th century, several more panoramas of the fortress were created by the photographer Milan Jovanović – brother of the renowned Serbian painter Paja Jovanović – who was appointed court photographer to the Serbian and Montenegrin royal courts.³⁷ Among the known and preserved photographs from his rather large oeuvre, there are four with motifs of the fortress, all from 1895: two panoramas captured from the left bank of the Sava near the confluence with the Danube and views of the facades of the Charles VI Gate and Leopold Gate (ИФ2).³⁸ His photographs were used by many publishers as images on postcards in various forms.³⁹

Greater interest in photographing Belgrade Fortress began with the strengthening of its military-strategic position during the Balkan Wars and two World Wars. Only a few photographs are known from 1912–1913, all of which have been preserved in the form of postcards.⁴⁰ In the image showing Serbian soldiers from a machine gun unit during training on the area of the north-eastern front, parts of the shore-facing wall and line of bastions with casemates can be seen (СИФ1), while small groups of Bulgarian (ДГ96, 97) and Turkish (ДГ98) prisoners are also shown, as well as Bulgarian prisoners having eaten a lunch on the plateau of the Lower Town in front of the East Gate (ДГ37), and captured Bulgarian artillery in front of Sultan Mahmud's Mosque (ФФ93). The ceremonial unveiling of the monument to Karađorđe on Kalemegdan in August 1913 was also printed in the form of a postcard (ПК32).

The documentary value of photography came to be fully recognized during the First World War, including its use for propaganda purposes. Already at the beginning of the war, the Supreme Command of the Serbian Army made a decision to record war events, and attached 'war artists' to the army, with their photographs being published in the press to better inform the general public – both domestic and allied – as to the on-the-ground situation and realities.⁴¹ Photographs of Belgrade Fortress from those years document, on the one hand, the original appearance of large buildings, such as the artillery barracks and arsenal in the Lower Town (ДГ86–94, ДГ103), and, on the other, the consequences of large-scale destruction of the interior of the fortress and its ramparts as a result of shelling in 1914 and, especially, during the fall of 1915.⁴² Major damage was documented on the Defterdar Gate (ГГ66), Damat Ali-Pasha's *türbe* (mausoleum) (ФФ73), the General Staff buildings (former Pašin Konak, ГГ83) and the Infantry Non-Commissioned Officers' School (ГГ89), as well as the *Vodena Kapija* (Water Gate), the ramparts along the river (ДГ1, 12, 13) and Nebojša Tower (ДГ19, 20, 23) in the Lower Town. Among the preserved images of that period, one of particular note is a photograph of German Emperor Wilhelm II during a tour of the conquered Belgrade Fortress in January 1916 (ГГ68).

---

37 D. Đurić Zamolo, Сачувани лик Београда на фотографијама, 156–157.

38 The first three of these photographs are kept in the Museum of the City of Belgrade (D. Đurić Zamolo, Сачувани лик Београда на фотографијама, 158, fig. 19), and the fourth, which is included in the catalog, is held within the collections of the Cultural Heritage Preservation Institute of Belgrade.

39 B. Debeljković, *Stara srpska fotografija*, 43.

40 S. and D. Vicić, *Поздрав из Београда*, 107–109.

41 The decision to maintain a photographic archive of war events and 'Guide for the benefit of war artists', which established the institution of war artists/photographers was made immediately after the Battle of Cer (July 30 – August 8, 1914), as a direct result of the crimes committed by the Austro-Hungarian army against the civilian population, see: M. Todić, *Историја српске фотитографије*, 61–62.

42 M. Nešković, *Београдска њерђава*, 86–87; S. and D. Vicić, *Поздрав из Београда*, 110–119.

Сл. 5 – Комплекс Зиндан капије, 1933. (Фототека Етнографског музеја у Београду, бр. 13521)

Fig. 5 - Zindan gate complex, 1933 (Photo library of the Ethnographic Museum in Belgrade, no. 13521)

а с друге стране, последице великих рушења унутрашњости Тврђаве и њених бедема услед гранатирања током 1914. и, нарочито, у јесен 1915. године.⁴² Велика оштећења су документована на Дефтердаровој капији (ГГ68), турбету Али-паше (ГГ75), зградама Генералштаба (некадашњи Пашин конак, ГГ83) и Ниже пешадијске подофицирске школе (ГГ89), затим на Воденој капији I на Приобалном бреду (ДГ1, 12, 13) и Кули Небојши (ДГ19, 20, 23) у Доњем граду. У сачуваној сликовној грађи тог периода, издваја се снимак немачког цара Вилхелма Другог у јануару 1916. године у тренутку обиласка освојене Београдске тврђаве (ГГ70).

Након завршетка Првог светског рата, почињу радови на уређењу Тврђаве и претварању појединих њених делова у паркове. Радови су започели уређењем Савске падине и формирањем Главног (Савског) шеталишта. Фотографије новоуређеног шеталишта са степеништима која сама чине амбијенталне целине – на почетку је Мало степениште са декоративном чесмом, урађено по нацрту Јелисавете Начић у годинама пред балканске ратове, а у наставку две терасе повезује Велико шеталиште, изграђено према нацрту архитекте Александра Крстића – биле су један од најчешћих мотива на разгледницама штампаним око 1928. године.⁴³ Те године је, наиме, завршено Велико степениште, чиме је Савско шеталиште уобличено као просторна, парковска целина.

О стању фортификација и споменичких целина Београдске тврђаве између два светска рата најбоље сведочанство пружају фотографије које је снимио архитекта Ђурђе Бошковић између 1938. и 1940. године.⁴⁴ Нарочиту пажњу он тада посвећује простору Североисточног бедема Горњег града, који сагледава заједно с кулом IX и Зиндан капијом (ГГ3–5, 7–10, 12, 24, 47). Такође, он документује стање након конзерваторске интервенције која је непосредно пред Други светски рат извршена на Северозападном бреду Горњег града, у делу код куле VIII (ГГ69). Из истог тог времена познате су и најмање две панораме Тврђаве – део приобаља са кулом Небојша снимио је архитекта Драгољуб Јовановић, тадашњи управник *Народној њарка Калимејдан* (ПР15, 16).

42 Нешковић 2021: 86–87; Вицић и Вицић 2008: 110–119.

43 Вицић и Вицић 2008: 122–126.

44 Необјављена грађа се чува у Документационом центру Научно-истраживачког пројекта за Београдску тврђаву Археолошког института.

After the end of the First World War, work began on the fortress's rehabilitation and on converting some of its components into park areas. The works began with the landscaping of the slope toward the bank of the Sava, and the formation of the main (Sava) promenade. Photos including views of elements of the newly renovated promenade with staircases – from the Small Staircase with a decorative fountain, designed by Jelisaveta Načić in the years before the Balkan Wars at its start, to the two terraces connecting the Great Promenade, built according to the design of the architect Aleksandar Krstić at its end – were some of the most common motifs on postcards printed in and around 1928.⁴³ Namely, in that year, the Great Staircase was completed, which transformed the Sava Promenade into a park-like spatial unit.

The state of the fortifications and monumental components of Belgrade Fortress between the two World Wars is best evidenced by photographs taken by the architect Đurđe Bošković between 1938 and 1940.⁴⁴ He paid particular attention to the area of the north-eastern rampart of the Upper Town, along with Tower IX and the Zindan Gate (ГГ4, 5, 7–11, 13, 14, 47). His photographs also document the condition following the conservation interventions that were carried out immediately before the Second World War on the northwestern rampart of the Upper Town, in the area near Tower VIII (ГГ67). At least two panoramas of the fortress are also known from this period: a part of the coast with the Nebojša Tower, taken by the architect Dragoljub Jovanović, then-administrator of the Kalemegdan People's Park (ПП15, 16). The catalog also includes photographs of several new buildings that were built in the Interwar period, which remain symbols of the Belgrade Fortress monumental complex to this today. In addition to the old Ružica Church (ИП7–15), restored according to the designs of architect Nikolay Krasnov, there also exist photographs of the old (ИП21) and new Chapel of Saint Petka (ИП5, 22–25), and the Cvijeta Zuzorić Art Pavilion on Mali Kalemegdan (ПК40–42).⁴⁵

Belgrade fortress was exposed to further destruction during the Second World War. The fortress was particularly heavily damaged during the Allied bombing in 1944, with the buildings in the Lower Town, the medieval gate in the north-eastern rampart of the Lower Town, the military canteen (which today houses the Documentation Center of the Institute of Archaeology's Belgrade Fortress Research Project), the small gunpowder magazine, and the hammam (ДГ45, 67, 74, 75, 85, 116), as well as the nearby Sava Gate (ЈЗФ29), being most heavily damaged.⁴⁶ The photo chronicler of this post-war period was once again Đurđe Bošković, who exhibited an undiminished interest in the issues of documenting, preserving and protecting the monumental ensemble of Belgrade Fortress.⁴⁷

As mentioned, the Belgrade Fortress has also been periodically photographed from the air. According to the available preserved material, the earliest such photographs depict the general appearance of the fortress during the war operations of 1914–1915. The catalog includes two photographs from that period; one showing the position of Belgrade and the Fortress at the confluence of the Sava and Danube (ОП1), with the other being more detailed and showing the arrangement of buildings in the Upper and Lower Town areas (ОП2). On several slightly later shots, dating to the mid-1930s, details within certain spatial units are more visible, primarily the Upper Town and the Sava slope (ОП4–6) with the bastion (ОП7).

---

43 S. and D. Vicić, *Поздрав из Београда*, 122–126.

44 Unpublished material is stored in the Documentation Center of the Institute of Archaeology's Belgrade Fortress Research Project.

45 M. Nešković, *Београдска њерђава*, 104–109.

46 *Ibid.*, 152, fig. 76.

47 A. Piljevski, Ђурђе Бошковић као савременик и тумач архитектуре београда између два светска рата, *Годишњак њрага Београда* LVIII (2011), 171–202.

У каталогу се налазе и фотографије неколико нових здања која су подигнута у међуратном периоду и која су симболи споменичког комплекса Београдска тврђава и данас. Поред обновљене старе Цркве Ружице (ИП9–17), која је урађена по пројекту архитекте Николаја Краснова, ту су фотографије старе (ИП21) и нове капеле Св. Петке (ИП7, 22–25), и Уметничког павиљона „Цвијета Зузорић“ на Малом Калемегдану (ПК40–42).⁴⁵

Београдска тврђава је била изложена новом разарању за време Другог светског рата. Нарочито велика оштећења претрпела је током англо-америчког бомбардовања 1944. године, пре свега на здањима у Доњем граду, средњовековној капији у Североисточном бедему Доњег града, Војничкој кухињи (у којој је данас смештен Документациони центар Пројекта за Београдску тврђаву Археолошког института), Малом барутном магацину, Амаму (ДГ45, 67, 74, 75, 85, 116), као и оближњој Сава капији (ЈЗФ29).⁴⁶ Фото-хроничар послератног периода је поново Ђурђе Бошковић, који показује несмањено занимање за питања документовања, очувања и заштите споменичког комплекса Београдске тврђаве.⁴⁷

Као што је поменуто, Београдска тврђава је снимана периодично и из ваздуха. Према сачуваној расположивој грађи, најраније сачуване фотографије су општи изгледи Тврђаве током ратних дејстава 1914–1915. године. У каталог су уврштена два снимка из тог периода, на једном се види позиција Београда и Тврђаве на ушћу Саве у Дунав (ОП1), док је друга детаљнија и приказује распоред објеката на просторима Горњег и Доњег града (ОП). На неколико нешто каснијих снимака, из средине четврте деценије XX века, боље се виде детаљи унутар појединих просторних целина, пре свега Горњег града и Савске падине (ОП4–6) са бастионом (ОП7).

Фотографија у истраживањима Београдске тврђаве

Употреба фотографије у сврху истраживања има нарочито место у изучавању споменичког наслеђа. То се показало у пуној мери у случају Београдске тврђаве. С обзиром на то да је била веома оштећена услед бомбардовања, убрзо по завршетку Другог светског рата почеле су активности на утврђивању ратне штете, односно стања на њеним споменицима.⁴⁸ Између 1948. и 1950. године рашчишћаване су рушевине и уређиван простор уз трасирање нових стаза, а обављена су и прва археолошка истраживања.⁴⁹ Уз почетак рада на уређењу и конзервацији, почело је техничко снимање и фотографисање Тврђаве и њених здања. Међутим, систематско прикупљање архивског материјала и стварање стручне фото-документације у циљу изучавања, конзервације и обнове Београдске тврђаве почиње са оснивањем Завода за заштиту споменика културе града Београда 1960. године, који данас чува најпотпунију збирку фотографске грађе.⁵⁰ Њен пандан је у документацији Научно-истраживачког пројекта за Београдску тврђаву, која је саставни део документације Археолошког института.⁵¹

45 Нешковић 2021: 104–109.

46 *Нав. дело*: 152, сл. 76.

47 Илијевски, А. (2011), Ђурђе Бошковић као савременик и тумач архитектуре Београда између два светска рата, *Логички рад Београда* LVIII: 171–202.

48 *Нав. дело*, 152–153.

49 Јовановић, Д., Гарашанин, М., Гарашанин, Д. (1951), Откопавање у Београдској тврђави 1948. године, *Старинар* II: 260–265.

50 Нешковић 2021: 161–172, сл. 87–96.

51 У систематска археолошка истраживања Београдске тврђаве Археолошки институт се укључио одмах по његовом оснивању 1947. године. Већ наредне године започела су ископавања на простору Унутрашњег утврђења (Замка), али су

The use of photographs for research purposes holds a special place in the study of monumental heritage, and this has been fully demonstrated in regard to Belgrade Fortress. Since it suffered significant damage as a result of bombing, activities to determine the extent of wartime damage and the condition of the monuments were initiated shortly after the end of the Second World War.⁴⁸ Between 1948 and 1950, the ruins were cleared and the area was landscaped, with new paths being laid, and the first archaeological research being carried out.⁴⁹ Along with the start of work on beautification and conservation, technical recording and photography of the fortress and its buildings began. However, the systematic collection of archival material and the creation of professional photographic documentation for the purpose of studying, conserving and restoring Belgrade Fortress began with the establishment of the Cultural Heritage Preservation Institute of Belgrade in 1960, which today maintains the most complete collection of photographic material of the fortress.⁵⁰ It finds a counterpart in the documentation of the Belgrade Fortress Research Project, which forms an integral part of the documentation collection of the Institute of Archaeology.⁵¹

Since the first major restoration works on the wartime damages, the monumental heritage of Belgrade Fortress has been continuously studied, and the knowledge gained has been incorporated into projects for its rehabilitation and reconstruction. Archival photography has always proven itself to be an indispensable source of data for the needs of architectural and archaeological analysis, and this is especially pertinent in the case of heavily damaged and destroyed buildings, as well as those whose functions and purposes have changed over time, such as the building in the Lower Town that is currently used by the Institute of Archaeology for the Belgrade Fortress Research Project. That building, built in the second half of the 18th century as a Turkish military canteen, was, at the time of the First Serbian Uprising, given a new purpose as a foundry, with its appearance in this form being recorded in a series of photographs dating to the end of the 19th and the first decades of the 20th century.⁵²

The use of photography as a documentary source for the study of the past has been incorporated into research practice relating to Belgrade Fortress ever since the earliest days, with the results achieved having found application in the restoration, presentation and revitalization of fortress's buildings. Along with providing data on the original appearance of certain details, a series of photographs can provide a broader perspective of individual monuments, further contextualizing them within the spatial units of the fortress. The transposition of the former appearance – where conservation and construction interventions have been kept to a minimum – allows parts of the monumental ensemble of Belgrade Fortress to be considered in their wider context today. Also, from the standpoint of principles and methods of restoration,

---

48 *Ibid*, 152–153.

49 D. Jovanović, M. Garašanin, D. Garašanin, Откопавање у Београдској тврђави 1948. године, *Сјаринар* II (1951), 260–265.

50 M. Nešković, *Београдска тврђава*, 161–172, figs. 87–96.

51 The Institute of Archaeology became involved in the systematic archaeological research of Belgrade Fortress immediately after its establishment in 1947; the very next year excavations began in the area of the Inner Fort (Castle), but these were unfortunately short-lived due to insufficient funding. The collection and systematization of photographic material has been unified under the Belgrade Fortress Research Project, of which Dr. Marko Popović was the director for many years; this was established as a separate unit within the Institute of Archaeology in 1975, and is housed in the building of the renovated military canteen in Belgrade Fortress's Lower Town. The annual programs of the project are financed from the funds of the Secretariat for Culture of the Assembly of the City of Belgrade.

52 D. Jovanović, Тополивница Првог српског устанка, *Годишњак Музеја града Београда* II (1955), 123–127, figs. 3–6, 9–12; M. Nešković, *Београдска тврђава*, 147, figs. 74, 75, 76b.

Од првих великих радова на санирању ратне штете, споменичко наслеђе Београдске тврђаве је континуирано изучавано, а сазнања до којих се долазило уграђивана су у пројекте њихове санације и обнове. За потребе архитектонских и археолошких анализа архивска фотографија је представљала незаобилазан извор података. Нарочито је то важно у случају тешко разрушених објеката који су током времена мењали намену, попут зграде у Доњем граду коју данас користи Пројекат за Београдску тврђаву Археолошког института. Та зграда, подигнута у другој половини XVIII века као турска војна кухиња, у време Првог српског устанка је добила нову намену – тополивнице, а њен изглед је забележен на низу фотографија крајем XIX и у првим деценијама XX века.⁵²

Употреба фотографије као документарног извора за изучавање прошлости заступљена је у истраживачкој пракси Београдске тврђаве од најранијих дана, са резултатима који су нашли своју примену у обнови, презентацији и ревитализацији тврђавских здања. Уз податке о изворном изгледу детаља, низ фотографија сагледава појединачне споменике у ширем плану, унутар просторних целина Тврђаве. Транспоноване некадашњег изгледа, када су конзерваторске и градитељске интервенције биле минималне, омогућава да се делови споменичке целине Београдске тврђаве данас разматрају у ширем контексту и са позиција принципа и мере обнове, такође и могућности савремених интервенција, потенцијално доградњи, у циљу презентације остатака фортификација у складу са савременим стручним постулатима.

У првим деценијама активности београдске службе заштите фотографија је исказала велики значај у анализама изгледа тврђавских капија, због могућности праћења како доградњи основног корпуса тако и конзерваторских интервенција.⁵³ Уз поменуто, издвајамо настанак и уобличавање Савског шеталишта, од уређења прилаза парку Калемегдан из Париске улице са подизањем Малог степеништа на почетку XX века, продужењу шеталишта и подизања Великог степеништа између два рата, његове сведене обнове после оштећења у бомбардовању 1941. године и каснијих санација.⁵⁴

Све напред поменуто у вези с фотографијом, показује се на најпотпунији начин у два темељна студијама о Београдској тврђави, које су у тематском погледу комплементарне – *Београдска тврђава* Марка Поповића⁵⁵ доноси преглед развоја фортификација и преображаја тврђавских структура од римског каструма до савременог доба, док недавно објављена књига *Београдска тврђава – од војног утврђења до сјоменика културе*, ауторке Марине Нешковић,⁵⁶ разматра процес прерастања војног утврђења у јавни простор, који прате програми заштите и обнове његових споменика. У оба случаја, изборима фотографија документовани су сви ти процеси, али и делови споменичке целине у изворном облику, другим речима, значајан део прошлости Београдске тврђаве.

она, нажалост, била кратког века услед недовољног финансирања. Сакупљање и систематизација фотографске грађе обједињена је у Научно-истраживачком пројекту за Београдску тврђаву, који је основан као засебна јединица у оквиру Археолошког института 1975. године и смештен у зграду обновљене Војничке кухиње у Доњем граду Београдске тврђаве. Вишегодишњи руководилац тог пројекта био је др Марко Поповић. Годишњи програми Пројекта се финансирају из средстава Секретаријата за културу Скупштине града Београда.

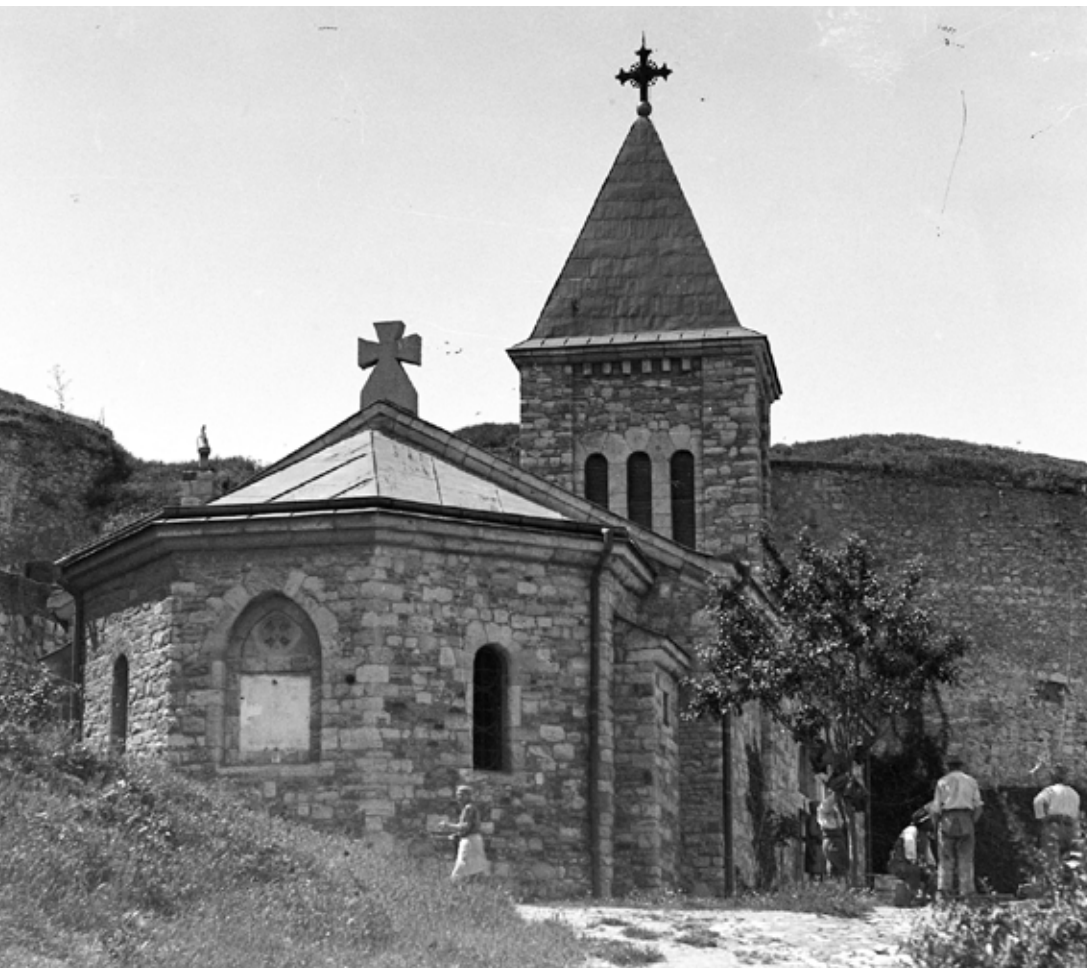
52 Јовановић, Д. (1955), Тополивница Првог српског устанка, *Годишњак Музеја града Београда* II: 123–127, сл. 3–6, 9–12, Нешковић 2021: 147, сл. 74, 75, 766.

53 За илустративне примере в.: Вујичић-Вуловић, М. (1970), *Конзерваторско-реставраторски радови на Београдској тврђави у периоду 1961–1968. године*, Саопштења, св. 8, Београд: ЗССКГБ; *иста* (1972), Капије Београдске тврђаве, *Годишњак града Београда* XIX; Поповић, М. (2004), Леополдова капија Београдске тврђаве са суседним бастioni-ма, *Наслеђе V*; *иста* (2012), Капија Карла VI, *Наслеђе XII*; *иста* (2013), Комплекс Зиндан капије, *Наслеђе XIV*.

54 Божовић-Лопичић, Р, Поповић, М. (1999), Савско шеталиште са великим шеталиштем на Калемегдану, *Наслеђе I*.

55 Поповић, М. (2006а), *Београдска тврђава* (друго допуњено издање), Београд.

56 Нешковић 2021.

Сл. 6 – Црква Ружица у Источном подграђу, 1933.
(Фототека Етнографског музеја у Београду,
бр. 13524)

Fig. 6 - Ružica Church in East Suburb, 1933
(Photo library of the Ethnographic Museum in
Belgrade, no. 13524)

in regard to the possibility of modern interventions – and potential additions – photographic material can be utilized with the aim of presenting the remains of the fortifications in accordance with modern professional principles.

In the first decades of activity of the Cultural Heritage Preservation Institute of Belgrade, photography proved to be of great importance in the analysis of the appearance of the fortress gates, due to the possibilities it offered in terms of monitoring both the reconstruction of the main body and conservation interventions.⁵³ In addition to the aforementioned, the study of the creation and shaping of the Sava promenade, from the arrangement of the approach to Kalemegdan Park from Pariska street by the construction of the Small Staircase at the beginning of the 20th century, through the extension of the promenade and the construction of the Great Staircase in the Interbellum period, to its limited restoration after damage in the bombing in 1941 and subsequent renovations, is also worthy of note.⁵⁴

53 For illustrative examples see: M. Vujičić-Vulović, *Конзервативорско-реститурајторски радови на Београдској тврђави у периоду 1961–1968. године*, Саопштења, Vol. 8, Belgrade: ЗССКГБ 1970; *Ibid*, Капије Београдске тврђаве, *Годишњак града Београда XIX* (1972); M. Rorović, Леополдова капија Београдске тврђаве са суседним бастионима, *Наслеђе V* (2004); M. Pavlović, Комплекс Зиндан капије, *Наслеђе XIV* (2013).

54 Vožović-Loričić, M. Rorović, Савско шеталиште са великим шеталиштем на Калемегдану, *Наслеђе I* (1999).

У ширем контексту документовања прошлости, који је на овом месту тек сумарно предочен, представљамо избор старих фотографија Београдске тврђаве, који је за потребе археолошких и архитектонских истраживања у оквиру Научно-истраживачког пројекта за Београдску тврђаву Археолошког института сакупио и систематизовао др Марко Поповић, један од највећих, ако не и највећи познавалац прошлости Београда и његових утврђења. На фотографијама пратимо процес откривања Тврђаве у сваком погледу, од чишћења вегетације и ослобађања бедемских траса од рецентних насипа, преко археолошких и архитектонских истраживања, уређења парковског простора, првих конзервација и обнова споменика. С обзиром на изразит документарни карактер фотографија, у појединим случајевима постоји више снимака појединачних споменика сниманих из различитих позиција, некада с малим померањем угла снимања, да би се добили детаљи првобитних изгледа, али и савремених објеката у близини, који су подигнути између два светска рата за потребе војске. Доста простора су заузеле снимци Североисточног бедема Горњег града са Источном и Зиндан капијом, Сахат капије са кулом, куле Небојше, Капије Карла Шестог, да поменемо неке од најпознатијих широј јавности. Архивске фотографије поменутих споменичких целина су умногоме допринеле успешној реализацији актуелних програма истраживања, конзервације, обнове и ревитализације у комплексу Београдске тврђаве.⁵⁷ С друге стране, значајан део фонда приказује војне зграде, у Горњем граду Војну команду (ГГ55, 90), Војни музеј (данас зграда Завода за заштиту споменика културе града Београда, ГГ58, 91), Пашин конак (ГГ81, 82), цамију султана Махмуда (раније зграда аустријске главне страже, ГГ84), а у Доњем граду – арсенал, пешадијску касарну, зграде пекаре и магацина хране (ДГ70, 71, 74–76, 86, 88–103). Та моћна здања су знатно страдала у бомбардовању у пролеће 1944. године. Након што су рушевине уклоњене непосредно после рата, њихови остаци су слабо видљиви на уређеним парковским површинама, или се местимично назире испод травнатог покривача.

Скуп фотографија *Београдска тврђава и парк Калемегдан од 1862. до 1950. године*,⁵⁸ како га је насловио његов творац др Марко Поповић, изворно је означен као *радни каталог*. Том одредницом је јасно изражена намера о његовој сталној надградњи у складу с потребама истраживања, заштите и обнове делова фортификација и просторних целина овог великог и важног споменичког комплекса. Направљен је у форми укoricених евиденционих картона (сл. 7) и подељен по просторним целинама, обухватајући Горњи и Доњи град, Источно подграђе, Североисточни фронт, Источни фронт, Југозападни фронт, Приобаље, парк Калемегдан и опште изгледе Тврђаве. Завршен је 2008. године.⁵⁹ Убрзо по завршетку, *Радни каталог* фотографија је постао незаобилазан документарни извор за програме истраживања и конзервације на простору Тврђаве и парка Калемегдан. Део снимака је раније приказан јавности, објављен у стручним и научним радовима различите тематике,

57 Пројекат ревитализације комплекса куле Небојша је окончан у 2010. години, у сарадњи с Владом Грчке, која је великом донацијом омогућила његову реализацију [Кула Небојша са делом Приобалног бедема и Воденом капијом II (2007), *Наслеђе* 8: 9–28]. Истраживања у комплексу Сахат и Барокне капије изведена су 1987, 2004. и 2020. године [Поповић, М. (2006б), Комплекс Сахат капије, *Наслеђе* 7: 9–36], након чега је успешно реализован *Пројекат заштите, презентације и ревитализације секција 1 Југоисточног бедема Горњег града Београдске тврђаве са уређењем ентеријера у циљу формирања визијорског центра – комплекса Сахат капије и Барокне капије*, који је награђен Годишњом наградом Друштва конзерватора Србије у 2021. години. У овом тренутку (крај 2022. године), у току је реализација пројекта конзервације, заштите и обнове комплекса Зиндан капије.

58 Хронолошки оквир је проширен једино у случају Северозападног бедема Горњег града, с обзиром на изузетно значајно откриће трасе спољног средњовековног бедема и у његовим темељима остатата римског бедема, током археолошких истраживања Музеја града Београда 1968. године (ГГ70, 71). В. Поповић 2006а: 35, 63, сл. 14 и даље.

59 Сарадник М. Поповића у техничком обликовању Каталога био је археолог Горан Илијић, у то време на месту документаристе Пројекта за Београдску тврђаву.

All of the above is fully evidenced in two fundamental studies on Belgrade Fortress, which are complementary in terms of the topic: Marko Popović's *Beogradska tvrđava (Belgrade Fortress)*⁵⁵ provides an overview of the development of fortifications and the transformation of structures from the Roman *castrum* to modern times, while the recently published book *Beogradska tvrđava – od vojnog utvrđenja do spomenika culture (Belgrade Fortress: From a Military Fortification to a Cultural Monument)*, authored by Marina Nešković,⁵⁶ examines the process of the fortress's transition from a military fortification to a public space, as well as the accompanying programs for the protection and restoration of its monuments. In both cases, the selection of photographs documents all relevant processes, as well as parts of the complex in its original form; in other words, they present a significant part of the history of Belgrade Fortress.

In the broader context of documenting the past, which is only briefly presented here, we present a selection of old photographs of Belgrade Fortress, which were collected and systematized by Dr. Marko Popović; one of the greatest – if not *the* greatest – connoisseur of Belgrade's history and fortifications. Through these photos, we can follow the process of uncovering every aspect of the fortress, from the clearance of vegetation and freeing of the rampart routes from more recent embankment structures, through archaeological and architectural research, to the arrangement of the park area and the initial conservation phases and restoration of the monument. Considering the distinct documentary character of the photographs, in some cases there are several shots of individual monuments that were captured from different positions, sometimes with a slight shift in perspective, in order to depict both details of the original appearance and also evidence of modern buildings that had been erected in their vicinity between the two World War for military purposes. A great deal of space has been dedicated to images of the northeastern rampart of the Upper Town with the East and Zindan gates, the Sahat Gate and tower, the Nebojša Tower, and the Charles VI Gate, to mention but some of the monumental components best-known to the general public. Archival photographs of these – as well as other components – have made a significant contribution to the successful implementation of the current research, conservation, restoration and revitalization programs in the Belgrade Fortress complex.⁵⁷ On the other hand, a significant portion of the collection depicts military buildings: the Military Command (ГГ55, 90), the Military Museum (today the building of the Cultural Heritage Preservation Institute of Belgrade, ГГ58, 91), Pašin Konak (ГГ81, 82), Sultan Mahmud's Mosque (formerly the Austrian main guard building, ГГ84) in the Upper Town, and, in the Lower Town, the arsenal, infantry barracks, bakery and food warehouses (ДГ70, 71, 74–76, 86, 88–103). These imposing buildings suffered considerable damage in the bombing in the spring of 1944. After their ruins were removed in the immediate wake of the war, what remained was barely visible across the landscaped park areas, with only minor traces left lying immediately below the topsoil.

The collection of photographs "*Beogradska tvrđava i park Kalemegdan od 1862. do 1950. godine*" (*Belgrade Fortress and Kalemegdan Park from 1862 to 1950*),⁵⁸ as titled by its creator, Dr. Marko Popović,

---

55 M. Popović, *Beoградска тврђава* (2nd extended edition), Belgrade 2006.

56 M. Nešković, *Beoградска тврђава*.

57 The revitalization project for the Nebojša Tower complex was completed in 2010, in cooperation with the Government of Greece, which enabled its realization with a large donation (Кула Небојша са делом Приобалног бедема и Воденом капијом II, *Наслеђе* 8 (2007), 9–28). Research upon the Sahat and Baroque Gate complex was carried out in 1987, 2004 and 2020 (M. Popović, Комплекс Сахат капије, *Наслеђе* 7 (2006), 9–36), after which the *Project for the Protection, Presentation and Revitalization of Sector 1 of the Southeastern Wall of the Upper Town of Belgrade Fortress, with interior decoration for the purpose of forming a visitor center – the Sahat Kapija and Baroque Gate complex* was successfully implemented, which later received the Annual Award of the Society of Conservators of Serbia in 2021. At the time of writing (i.e. late 2022), the realization of a project for the conservation, protection and renovation of the Zindan Gate complex is underway.

58 The chronological framework was expanded only in the case of the northwestern rampart of the Upper Town, in the light of the extremely significant discovery of the route of the outer medieval rampart and the remains of the Roman rampart

Београдска тврђава – научно-истраживачки пројект		
		
Београдска тврђава		
Парк Калемегдан		
година	архив	димензије
1927.	рапсодина	14 x 9 cm
снимак	место чувања	
	Колекција Вицић – Београд	
опис		
Велики Калемегдан. Савско шесталиште. Мало степениште са видљивим оштећењима од бомбардовања из времена 1914–1915.		
литература		редни бр.
С. и Д. Вицић, <i>Подрва из Београда 1895 – 1941</i> , Књ. I, Београд 2008, 125.		ПК/31

Сл. 7 – Пример евиденционог картона из Радног каталога фотографија (ПК31)

Fig. 7 – Example of a record card from the Working catalog of photographs (PK31)

као и на изложбама о Београдској тврђави и јубилејима службе заштите.⁶⁰ Уз незаобилазну публикацију колекције породице Вицић, као податак нарочите вредности, овом приликом у каталогу су наведене још две референце које подсећају на најраније објаве фотографија Београдске тврђаве, у *Новој искри*⁶¹ и чланку Карла Чањија [Karl Csányi], у часопису *Авала* из 1917. године.⁶²

Марко Поповић је на *Радни каталоги* гледао као на помоћно оруђе за унуишрашњу ујошребу, намењено посленицима културе и заштите споменичког наслеђа Београдске тврђаве. На сталне наговоре у вези с његовим уређивањем за штампу, одговарао је да за то *има времена* и да би сакупљена грађа требало да се технички унапреди, а поједини подаци који недостају додају у даљем процесу истраживања. И поред тако схваћене недовршености, приступили смо приређивању *Каталога* за штампу с дубоким уверењем да он представља трајну вредност, први пут систематизовану и стручно обрађену фотографску грађу из раних година сликовног документовања споменичког комплекса Београдске тврђаве. Приређивач је себи дозволио слободу да дода неопходне податке, пре свега описе који су, стицајем околности, уз поједине фотографије недостајали или били непотпуни. На овај начин заокружена, обимна и вредна фотографска грађа представља Београдску тврђаву у њеним променама, рушењима и обновама, континуираном коришћењу, неизбежно и стагнацијама. Због свега тога, она представља вредно сведочанство бурних догађаја из новије прошлости Београда, у чије пуно значење тек треба проникнути. А књига је ту да подстакне и, надамо се, олакша први корак.

60 Будући да референце поменуте у овом тексту пружају готово комплетан увид у претходне објаве фотографија, у каталожким јединицама наведени су само изворни подаци о местима чувања са инвентарним бројевима снимака, уколико такви постоје.

61 *Нова искра*, бр. 4, Београд 1902, 151, 327.

62 Csányi, K. (1917), *Serbischen Burgen*. Belgrad – Avala – Šabac – Semendria, *Avala* Nr. 4 (1. Jahrg.), Belgrad, 16. Dezember.

was originally designated as a ‘working catalog’. This designation clearly expresses the intention for its constant enhancement in accordance with the needs of research, protection and restoration of parts of the fortifications and spatial units of this large and important monumental complex. It was created in the form of bound record cards (Fig. 7) and categorized according to spatial entity, with categories including the Upper and Lower Towns, eastern suburbs, northeastern front, eastern front, southwestern front, riverine area, Kalemegdan Park and general views of the fortress. It was completed in 2008.⁵⁹ Soon after its completion, the working catalog of photographs became an indispensable documentary source for research and conservation programs relating to the fortress and Kalemegdan Park. Parts of this collection have previously been available for public viewing, published in professional and scientific papers on various topics and also reproduced in exhibitions about Belgrade Fortress and commemorating anniversaries of the Cultural Heritage Preservation Institute of Belgrade.⁶⁰ As information of particular value in this regard, the earliest instance of publication of photographs included in the catalog is to be found in an article by Karl Csányi in the magazine *Avala*, dating to 1917.⁶¹

Marko Popović himself saw the working catalog as an auxiliary tool for ‘internal use’, intended to benefit the work of those responsible for the protection of the monumental and cultural heritage of Belgrade Fortress. To constant persuasions regarding its preparation for publication, he always replied that “there is still time” for that in the future, stressing that the collected material should be improved technically, and that certain absent data needed to be added during the process of further research. Despite its perceived incompleteness, we approached the catalog’s preparation for publication with a strong conviction that it represents lasting value, as it presents, for the first time, a systematized and professionally processed collection of photographic material from the early years of pictorial documentation of the monumental complex that comprises Belgrade Fortress. The editor has afforded herself the freedom to add the necessary information, primarily descriptions that, due to circumstances, had thus far remained missing or incomplete, along with some additional photographs. In this way, the comprehensive, extensive and valuable photographic material in which Belgrade Fortress and its changes and continuities, demolitions and constructions, and deteriorations and renovations are documented can be adequately presented. As a result of this, it represents a valuable testimony to the tempestuous events of Belgrade’s recent past, the full effects of which have yet to be completely understood. And this book is here to encourage – and hopefully facilitate – the first steps in this regard.

---

within its foundations during archaeological research conducted by the Museum of the City of Belgrade in 1968 (IT70, 71), see M. Popović, *Београдска тврђава*, 35, 63, figs. 14-.

59 Archaeologist Goran Ilijić, who at the time held the position of Documentation Officer within the Belgrade Fortress Research Project, collaborated with Popović in designing the catalog.

60 Since the references mentioned in this text provide an almost complete insight into the previous publications of photographs, only the original data referring to storage locations, along with inventory numbers – if these exist – are listed in the catalog units.

61 Karl Csányi, *Serbischen Burgen. Belgrad – Avala – Šabac – Semendria*, *Avala* No. 4 (Year 1), Belgrade, December 16, 1917.

КАТАЛОГ 1862–1950.

СПИСАК СКРАЋЕНИЦА

ГГ	Горњи град
ДГ	Доњи град
ИП	Источно подграђе
СИФ	Североисточни фронт
ИФ	Источни фронт
ЈИФ	Југоисточни фронт
ЈЗФ	Југозападни фронт
ПР	Приобаље
ПК	Парк Калемегдан
ОП	Општи изглед Тврђаве и Ушћа из ваздуха

01

ГОРЊИ

ГРАД

ГГ1

Горњи град
Североисточни бедем

Део Североисточног бедема са углом према Југоисточном беду. Испред бедема види се ров са осутићем материјала у подножју ескарпе и део једног спратног објекта ослоњеног на унутрашњу куртину Источног фронта. Део према рову Југоисточног бедема преграђен је зидом.

Штампа: С. Хоровић, 1904.

Година: почетак XX века, пре 1904.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд

ГГ2

Горњи град
Североисточни бедем

Североисточни бедем са углом према Југоисточном беду и делом бедемског платна између кула Х и XI. У првом плану је угаона кула XI с познијим турским обзиђем, чији се опус зидања веома јасно уочава. На угаоном делу рова је зид порушене зграде са димњаком, подигнуте највероватније после 1904. године. Зграда је преграђивала везу између два рова и вероватно је била у саставу казнионице у казаматима Југоисточног фронта.

Година: 1915–1918.

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

ГГЗ

Горњи град
Североисточни бедем

Део Североисточног бедема између кула X и XI током радова на откривању и рашчишћавању остатака ескарпе. На горњој површини бедема је зграда подигнута после Првог светског рата, а порушена вероватно у бомбардовању 1941. године. Са десне стране у позадини види се делимично реконструисана кула IX.

Година: 1938–1940.
Врста: фотографија
Место чувања: ЗЗСКГБ

ГГ4

Горњи град
Североисточни бедем

Део зидног платна према кули Х током радова на откривању и чишћењу косе камене ескарпе спољног бедема и бастаје 2. У позадини је делимично обновљена кула IX.

Снимио: Ђурђе Бошковић

Година: 1938–1940.

Врста: фотографија

Место чувања: Легат Ђурђа Бошковића (АИ)

ГГ5

Горњи град
Североисточни бедем

Део Североисточног бедема између кула X и XI током радова на откривању остатака ескарпе, након уклањања земљаних насипа. Фокус је на структури ескарпе и стању њене очуваности. На горњој површини бедема види се кров зграде подигнуте после Првог светског рата, а порушене вероватно у бомбардовању 1941. године. Далеко у позадини је делимично реконструисана кула IX.

Година: 1938–1940.
Врста: фотографија
Место чувања: ЗЗСКГБ

ГГ6

Горњи град
Североисточни бедем

Слично претходној фотографији, део Североисточног бедема између кула X и XI током радова на откривању остатака ескарпе, након уклањања земљаног насипа. Због другачије позиције снимања, осветљења и ближег кадра, јасно се виде остаци ескарпе и бедемског платна с кулом XI у првом плану. На горњој површини бедема види се део зграде подигнуте за потребе војске између два рата. У позадини је делимично реконструисана кула IX.

Година: 1938–1940.

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

ГГ7

Горњи град
Североисточни бедем
Кула XI

Детаљ ескарпе спољног бедема испред обзидане угаоне куле XI током уклањања земљаног насипа.
У десном углу уочљиво је оштећење зидне масе.

Снимио: Ђурђе Бошковић

Година: 1938–1940.

Врста: фотографија

Место чувања: Легат Ђурђа Бошковића (АИ)

ГГ8

Горњи град
Североисточни бедем

Део ескарпе спољног бедема између бастаје 2 и куле Х током откривања и чишћења. Уз унутрашњу куртину Источног фронта види се привремена надстрешница покривена ћерамидом. У позадини је Зиндан капија после реконструкције круништа.

Година: 1938–1940.
Врста: фотографија
Место чувања: ЗЗСКГБ

ГГ9

Горњи град
Североисточни бедем

Зидно платно Североисточног бедема са кулом Х у средишту током радова на откривању и чишћењу ескарпе спољног бедема. У првом плану је део фортификација Источног фронта са обновљеном контраескарпом рова испред Зиндан капије и делом капонира. С леве стране је прочеље зграде која је на горњој површини бедема постојала у годинама између два рата.

Снимио: Ђурђе Бошковић

Година: 1938–1940.

Врста: фотографија

Место чувања: Легат Ђурђа Бошковића (АИ)

ГГ10

Горњи град
Североисточни бедем

Поглед с југоистока на део зидног платна Североисточног бедема између куле X и делимично реконструисане куле IX током радова на откривању и чишћењу бастаје 1 и дела камене ескарпе спољног бедема.

Година: 1938–1940.
Врста: фотографија
Место чувања: ЗЗСКГБ

ГГ11

Горњи град
Североисточни бедем

Поглед са североистока на део зидног платна Североисточног бедема између кула X и IX након делимичног откривања и чишћења бастаје 1 и дела камене ескарпе спољног бедема. Лево је Леополдова капија, а десно обновљени мост комплекса Зиндан капије.

Година: 1938–1940.
Врста: фотографија
Место чувања: ЗЗСКГБ

ГГ12

Горњи град
Североисточни бедем

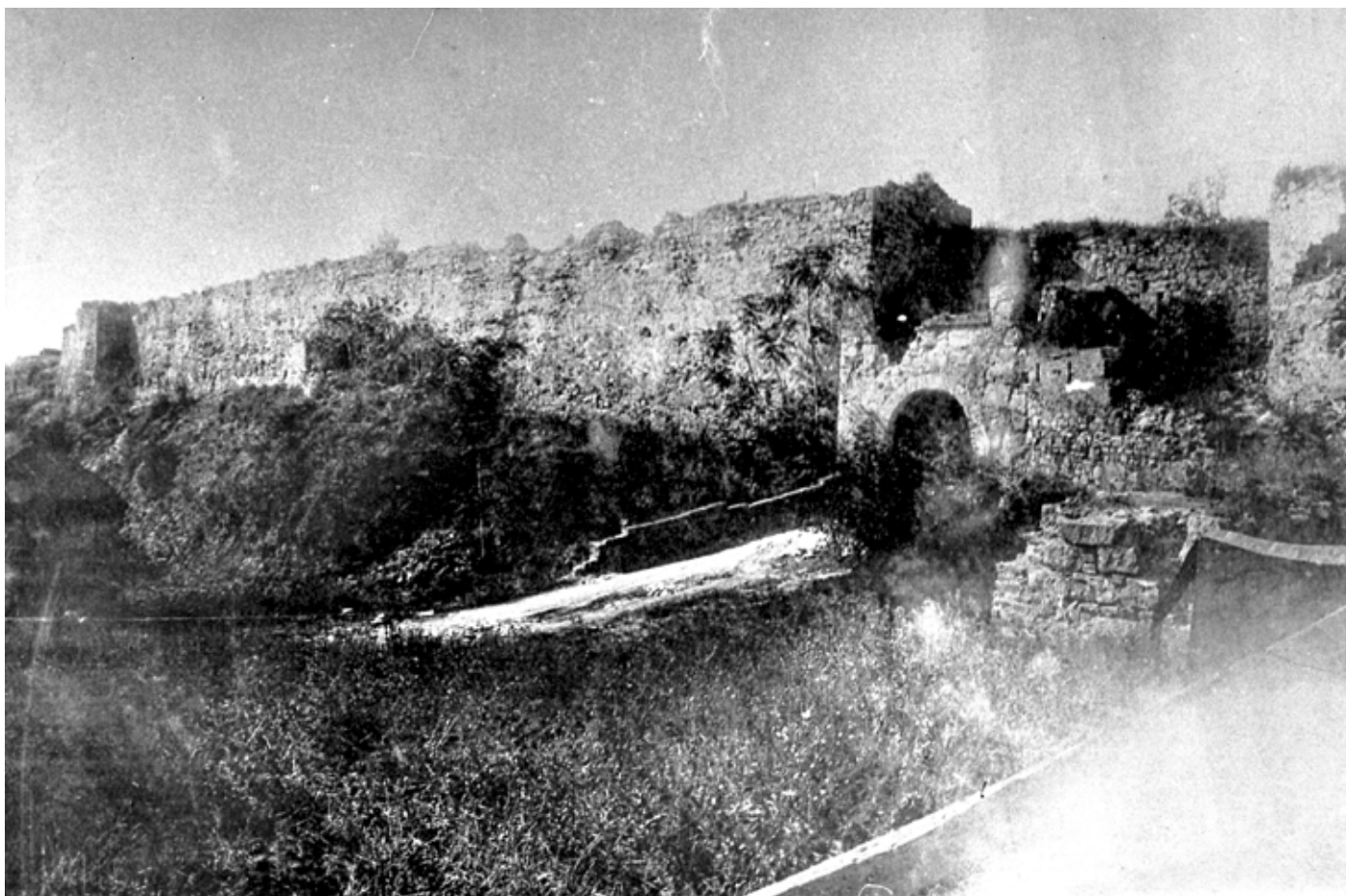
Део зидног платна Североисточног бедема са остацима бастаје 1 током радова на откривању и чишћењу. У првом плану је новоподигнута ограда изнад ескарпе рова Зиндан капије.

Снимио: Ђурђе Бошковић

Година: 1938–1940.

Врста: фотографија

Место чувања: Легат Ђурђа Бошковића (АИ)

ГГ13

Горњи град
Североисточни бедем

Део зидног платна Североисточног бедема између Источне капије и куле Х. Пред капијом је део прилазног насипа на месту некадашњег моста. С десне стране су рушевине куле IX. Ескарпа бедема је обрасла вегетацијом, као и околни простор.

Година: 1915–1918.
Врста: фотографија
Место чувања: ЗЗСКГБ

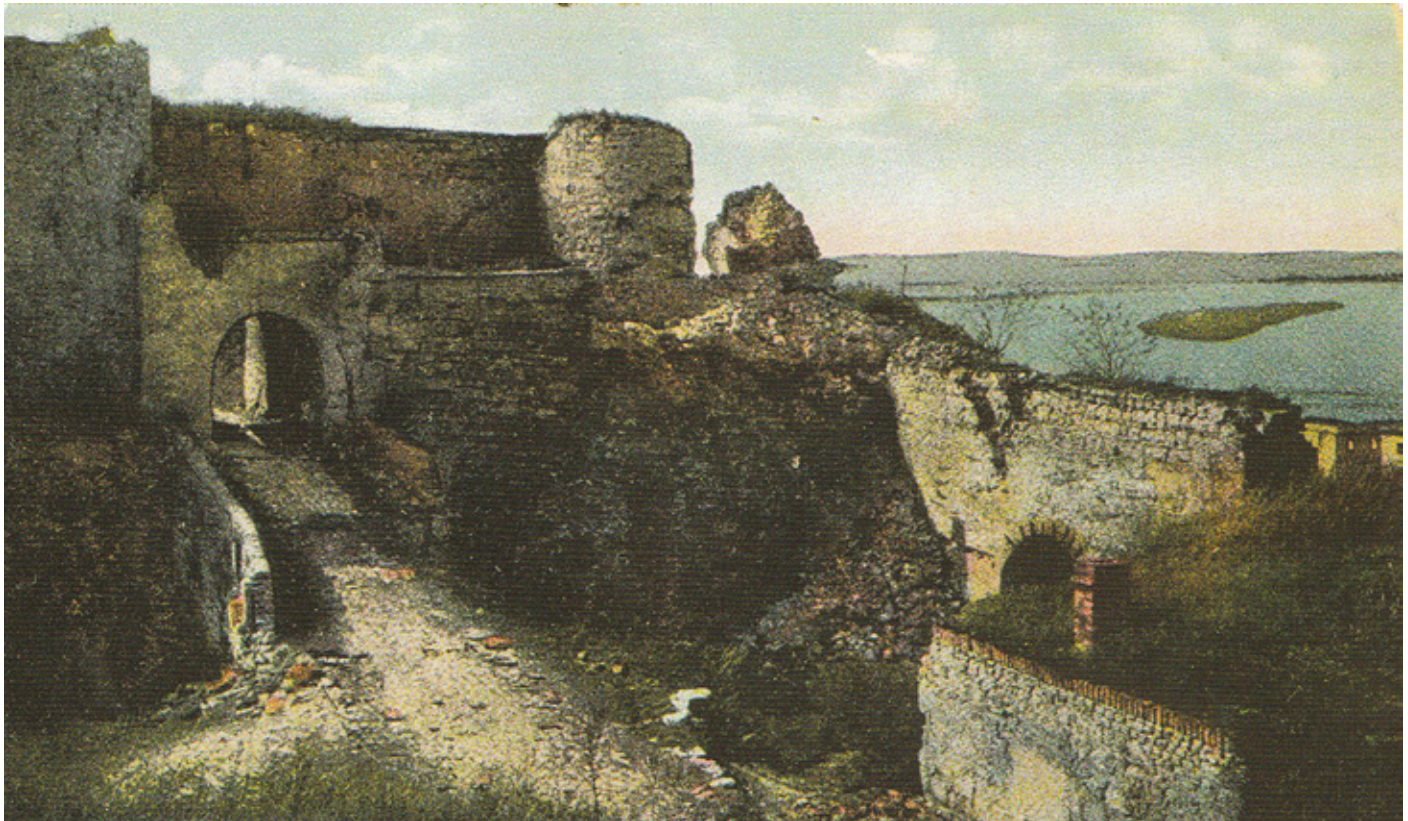
ГГ14

Горњи град
Североисточни бедем
Источна капија

Источна капија са остацима куле IX и спољним бедемом са ескарпом у њеном обзиђу. Испред капије, на месту некадашњег моста, види се подзидани насип са оградом, а десно бедем који преграђује ров с познијом турском капијом. На насипу су припадници српске војске.

Година: прва деценија XX века
Врста: штампана фотографија
Место чувања: ЗЗСКГБ

ГГ15

Горњи град
Североисточни бедем
Источна капија с кулом IX

Комплекс Источне капије са остацима угаоне куле IX после немачког бомбардовања у јесен 1915. године. Уочавају се рушевине куле IX, погођене гранатом *мерзера*.

Издавач: Kriegshilfe, München, 1917.

Година: 1917.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд; Вицић, С., Вицић, Д. (2008), *Поздрав из Београда 1895–1941*, књ. I, Београд: 119.

ГГ16

Горњи град
Североисточни бедем
Источна капија с кулом IX

Комплекс Источне капије са остацима угаоне куле IX и прилазним путем у виду подзиданог насипа са оградом. Снимак приказује стање после немачког бомбардовања у јесен 1915. године.

Година: 1915–1918.
Врста: фотографија
Место чувања: ЗЗСКГБ

ГГ17

Горњи град
Североисточни бедем
Источна капија с кулом IX

Поглед са северне стране на комплекс Источне капије са остацима угаоне куле IX после немачког бомбардовања у јесен 1915. године. Кула је у рушевинама, а околни простор је зарастао у вегетацију.

Година: 1915–1918.
Врста: фотографија
Место чувања: ЗЗСКГБ

ГГ18

Горњи град
Североисточни бедем
Источна капија с кулом IX

Комплекс Источне капије с кулом IX непосредно након првих санација зидних маса које су разорене и обрушене у Првом светском рату.

Година: после 1918.
Врста: фотографија
Место чувања: ЗЗСКГБ

ГГ19

Горњи град
Североисточни бедем
Источна капија с кулом IX

Комплекс Источне капије с кулом IX – почетак обнове. У првом плану је делимично реконструисан мост.

Снимио: Ђурђе Бошковић

Година: 1936–1937.

Врста: фотографија

Место чувања: Легат Ђурђа Бошковића (АИ)

ГГ20

Горњи град
Североисточни бедем
Источна капија с кулом IX

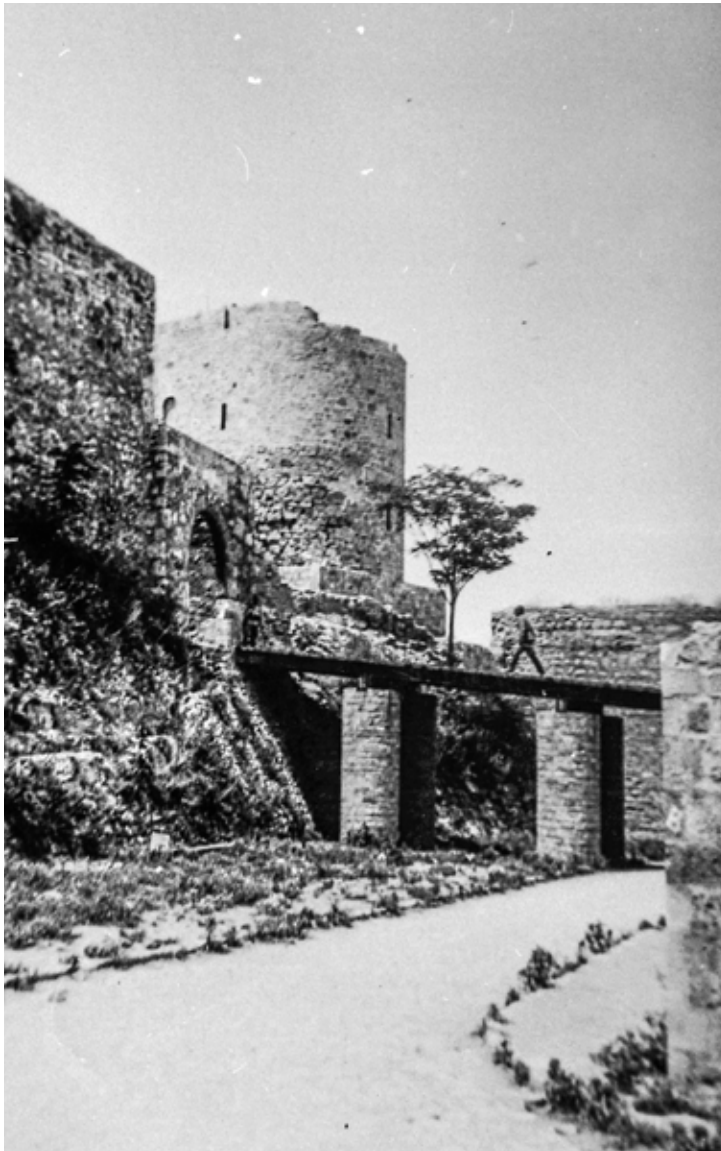
Комплекс Источне капије с кулом IX – почетак радова на обнови комплекса и реконструкцији моста.

Снимио: Ђурђе Бошковић

Година: 1936–1937.

Врста: фотографија

Место чувања: Легат Ђурђа Бошковића (АИ)

ГГ21

Горњи град
Североисточни бедем
Источна капија с кулом IX

Источна капија са делимично обновљеним мостом и кулом IX
током реконструкције. Поглед из рова.

Година: јун 1938.
Врста: фотографија
Место чувања: ЗЗСКГБ

ГГ22

Горњи град
Североисточни бедем
Источна капија

Источна капија – изглед из Горњег града, са групом војника српске војске. Десно је оградни зид према оновременој Нижој пешадијској подофицирској школи која је подигнута на месту старије аустријске касарне.

Издавач: Е. Le Deley, Paris, 1915.

Штампа: Chusseau-Flaviens

Година: почетак XX века, пре 1914.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд; Вицић, С., Вицић, Д. (2008), *Поздрав из Београда 1895–1941*, књ. I, Београд: 112.

ГГ23

Горњи град
Североисточни бедем
Источна капија

Унутрашња страна капије, пре почетка обнове 1936. године.

Година: 1918–1936.
Врста: фотографија
Место чувања: ЗЗСКГБ

ГГ24

Горњи град
Североисточни бедем
Кула IX

Детаљ приземног дела угаоне куле IX након обнове.

Снимио: Бурђе Бошковић

Година: 1938–1940.

Врста: фотографија

Место чувања: Легат Бурђа Бошковића (АИ)

ГГ25

Горњи град
Југоисточни бедем

Источни део куртине бедема са углом према Североисточном беду. У другом плану је ојачање куртине (Пролом пре рушења). У првом плану, у рову, виде се рушевине зграде са димњаком, која је вероватно припадала комплексу казнионице. У позадини је Сахат кула.

Година: 1915–1918.
Врста: фотографија
Место чувања: ЗЗСКГБ

ГГ26

Горњи град
Југоисточни бедем

Ров испред источног крака бедема са зградама подигнутим после Првог светског рата. У бедемској куртени очљиво је ојачање (Пролом) пре рушења. У позадини је Сахат капија с кулом.

Година: око 1930.
Врста: фотографија
Место чувања: ЗЗСКГБ

ГГ27

Горњи град
Југозападни бедем

Осматрачница – стражара на углу Југоисточног и Југозападног бедема. Поглед из рова.

Година: 1916–1917.

Врста: фотографија

Место чувања: Завод за заштиту споменика – Будимпешта

ГГ28

Горњи град
Југозападни бедем

Осматрачница – стражара на углу Југоисточног и Југозападног бедема.
У првом плану је део спољне поставке Војног музеја.

Година: око 1930.

Врста: разгледница

Димензије: 9 cm x 14 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд

ГГ29

Горњи град
Југозападни бедем

Део изложбене поставке Војног музеја на горњој површини бедема.

Година: око 1930.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вичић, Београд

ГГ30

Горњи град
Југозападни бедем

Општи изглед Југозападног бедема после изградње Савског шеталишта. У другом плану види се део конструкције с фонтаном подигнутом на насипу у време када је започело обрушавање тог дела шеталишта који је касније уклоњен.

Издавач: Љ. Палер, Београд, 1933.

Година: око 1930.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд; Вицић, С., Вицић, Д. (2008), *Поздрав из Београда 1895–1941*, књ. I, Београд: 136.

ГГ31

Горњи град
Комплекс Зиндан капије

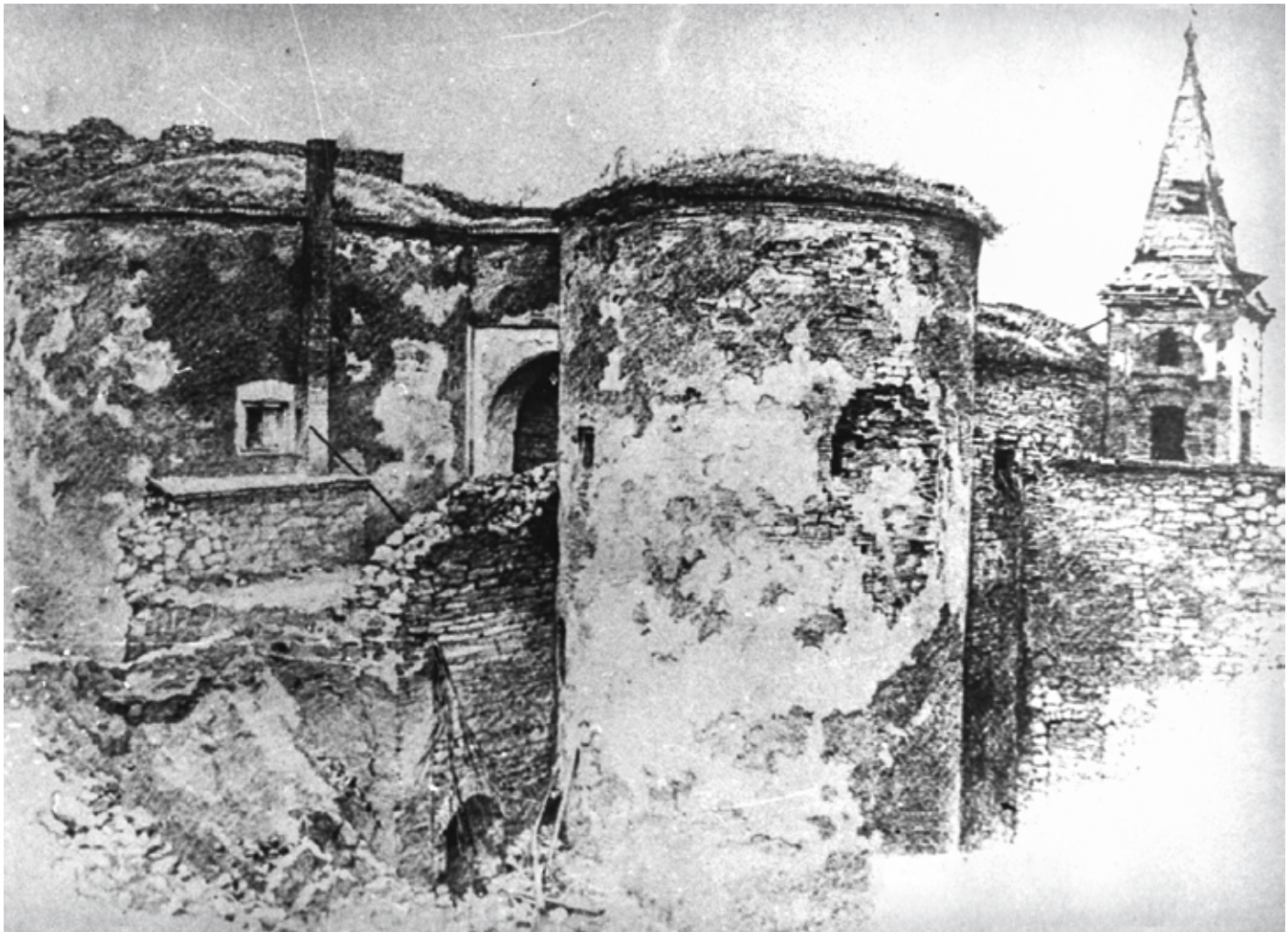
Унутрашња страна комплекса, са засведеним пролазом капије и бочним кулама,
заштићеним земљаним насипима.

Штампа и издаје: К. у. к. Gouvernement – Druckerei, Belgrad, 1917.

Година: 1917.

Врста: штампана фотографија

Место чувања: ЗССКГБ; преснимљено из: Csányi, К. (1917), Serbischen Burgen. Belgrad – Avala – Šabac – Semendria, *Avala* Nr. 4 (1. Jahrg.), Belgrad, 16. Dezember.

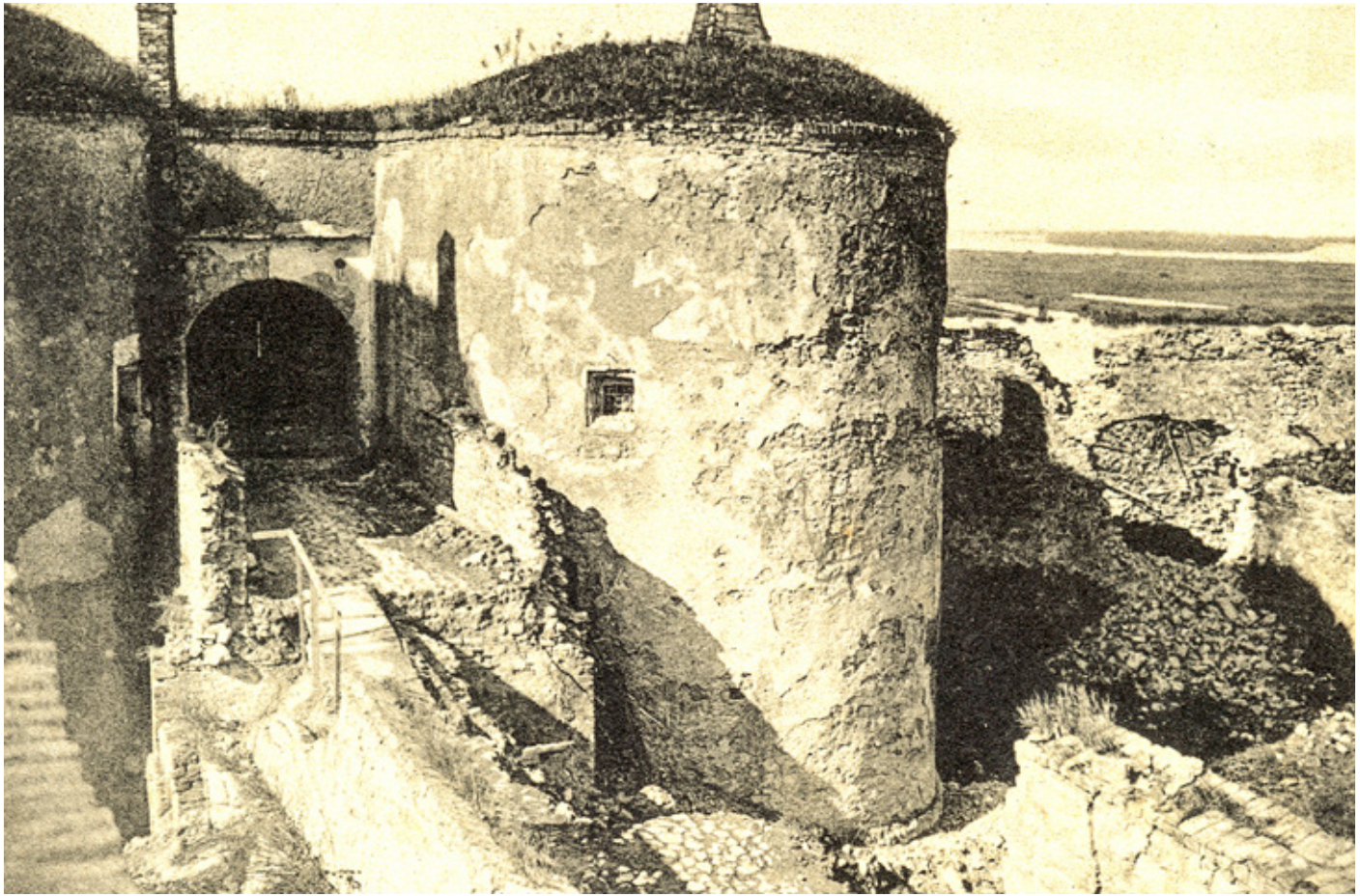

ГГ32

Горњи град
Комплекс Зиндан капије

Куле комплекса капије с рушевинама моста испред капије. Са бочне стране је део бедема Источног подграђа и оштећени звоник Цркве Ружице.

Снимио: Richard Assmann
Година: октобар 1915.
Врста: штампана фотографија
Место чувања: ЗЗСКГБ

ГГ33

Горњи град
Комплекс Зиндан капије

Северна кула капије с порушеним мостом испред капије. Бочно се виде рушевине бедема Источног подграђа.

Година: 1915.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Видић, Београд

ГГ34

Горњи град
Комплекс Зиндан капије

Северна кула капије. Бочно се виде рушевине бедема Источног подграђа и звоник Цркве Ружице.

Година: 1915.

Врста: разгледница (репродукована после 1930)

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: ЗЗСКГБ

ГГ35

Горњи град
Комплекс Зиндан капије

Спољна страна комплекса капије са делимично разрушеним мостом, који је обновљен насипом.

Година: 1916–1917.

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

ГГ36

Горњи град
Комплекс Зиндан капије

Јужна кула и део спољне стране комплекса капије са делимично разрушеним мостом, који је обновљен насипом.

Година: 1916–1917.
Врста: фотографија
Место чувања: ЗЗСКГБ

ГГ37

Горњи град
Комплекс Зиндан капије

Комплекс капије за време Првог светског рата.

Штампа и издаје: К. у. к. Gouvernement – Druckerei, Belgrad, 1917.

Година: 1917.

Врста: штампана фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ; преснимљено из: Csányi, K. (1917), Serbischen Burgen. Belgrad – Avala – Šabac – Semendria, *Avala* Nr. 4 (1. Jahrg.), Belgrad, 16. Dezember.

ГГ38

Горњи град
Комплекс Зиндан капије

Комплекс капије после Првог светског рата. У првом плану је стражара
Југословенске краљевске војске.

Година: трећа деценија XX века

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

ГГ39

Горњи град

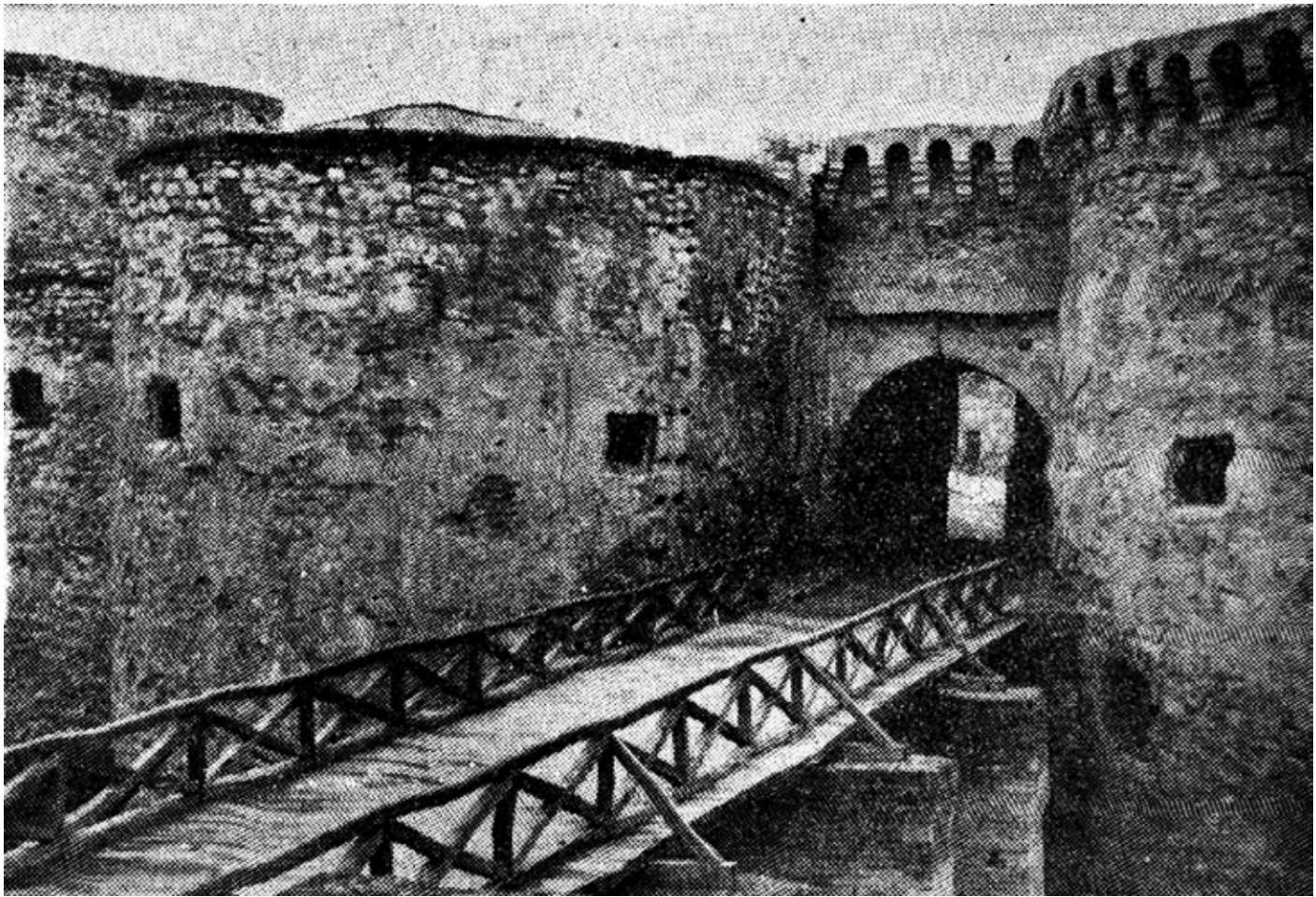
Комплекс Зиндан капије

Комплекс капије после Првог светског рата. У другом плану је Споменик браниоцима Београда на својој првобитној локацији, изнад улаза у садашњи ресторан „Калемегданска тераса“.

Година: трећа деценија XX века

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

ГГ40

Горњи град
Комплекс Зиндан капије

Почетак радова на реконструкцији комплекса. На северној кули и пролазу капије су реконструисана круништа у виду конзола које излазе изван равни зида. У првом плану је обновљени мост.

Година: март 1937.

Врста: штампана фотографија

Место чувања: Легат Бурђа Бошковића (АИ)

ГГ41

Горњи град
Комплекс Зиндан капије

Почетак радова на реконструкцији комплекса. Куле су омалтерисане, а северна је завршена круништем с конзолама. Између кула је добро видљив део обновљеног моста.

Снимио: Ђурђе Бошковић

Година: март 1937.

Врста: фотографија

Место чувања: Легат Ђурђа Бошковића (АИ)

ГГ42

Горњи град
Комплекс Зиндан капије

Куле Зиндан капије на почетку реконструкције комплекса, са обновљеним мостом.
У односу на претходне снимке, кадар је крупнији, са више детаља.

Снимио: Ђурђе Бошковић

Година: март 1937.

Врста: фотографија

Место чувања: Легат Ђурђа Бошковића (АИ)

ГГ43

Горњи град
Комплекс Зиндан капије

Изглед комплекса на почетку радова на реконструкцији. С леве стране се види део јужног бедема комплекса.

Снимио: Ђурђе Бошковић

Година: март 1937.

Врста: фотографија

Место чувања: Легат Ђурђа Бошковића (АИ)

ГГ44

Горњи град
Комплекс Зиндан капије

Општи изглед комплекса после обнове 1938. године. Куле су завршене зупцима на профилисаним конзолама. Снимљено из пролаза Леополдове капије.

Издавач: Путник, Београд, 1940.

Година: 1940.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд; Вицић, С., Вицић, Д. (2008), *Поздрав из Београда 1895–1941*, књ. I, Београд: 134.

ГГ45

Горњи град
Комплекс Зиндан капије

Општи изглед комплекса после обнове 1938. године.

Снимио: Ђурђе Бошковић

Година: 1938.

Врста: фотографија

Место чувања: Легат Ђурђа Бошковића (АИ)

ГГ46

Горњи град
Комплекс Зиндан капије

Поглед на комплекс капије после обнове 1938. године. Снимљено из пролаза Леополдове капије.

Снимио: Ђурђе Бошковић

Година: 1938.

Врста: фотографија

Место чувања: Легат Ђурђа Бошковића (АИ)

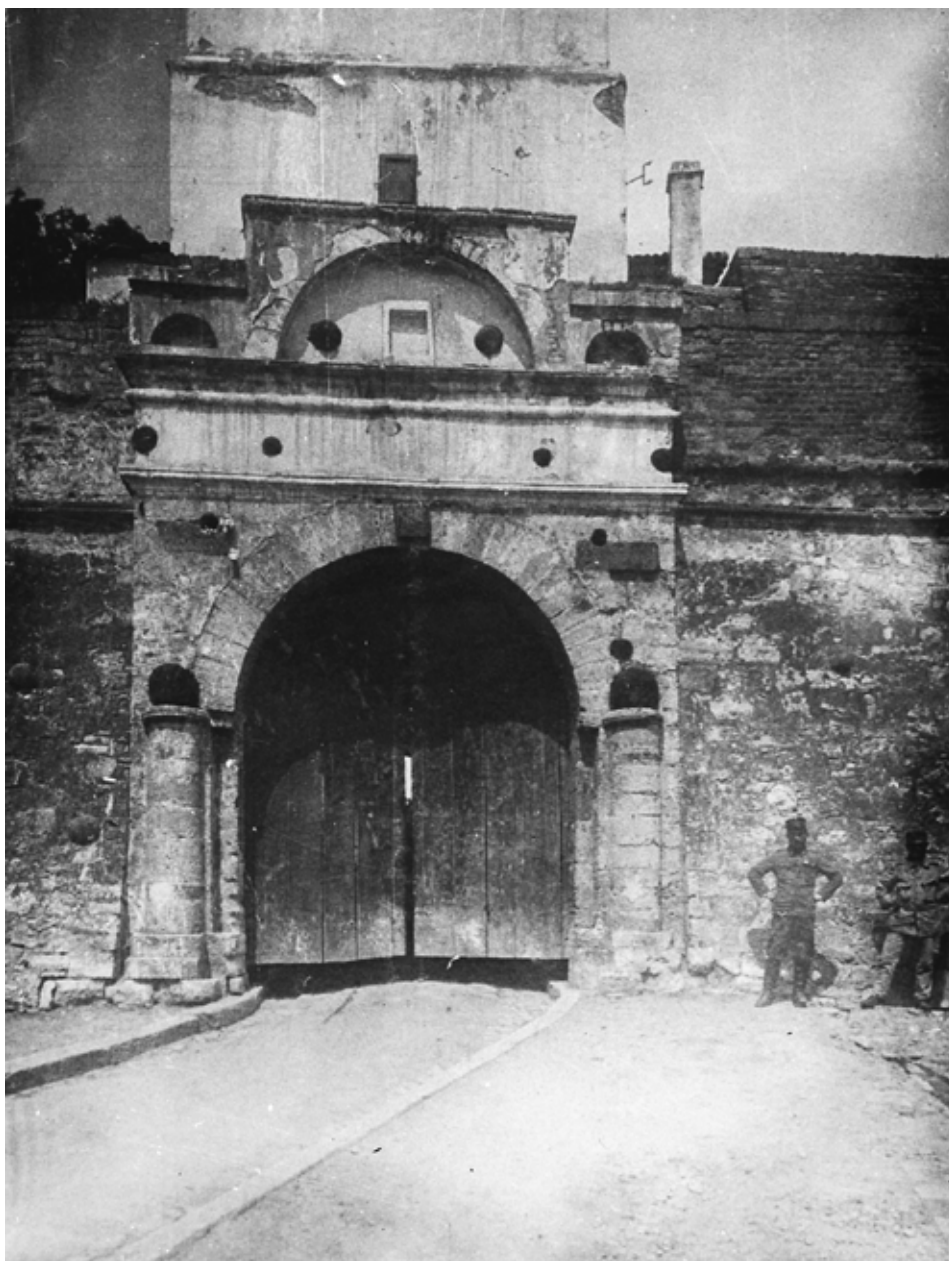

ГГ47

Горњи град
Комплекс Зиндан капије

Капија у преградном зиду рова између комплекса Зиндан капије и Североисточног бедема.

Година: 1936–1940.
Врста: фотографија
Место чувања: ЗЗСКГБ

ГГ48

Горњи град
Југоисточни бедем
Сахат капија

Спољни портал капије.

Година: 1916.

Врста: фотографија

Место чувања: Завод за заштиту споменика – Будимпешта

ГГ49

Горњи град
Југоисточни бедем
Сахат капија

Унутрашњи портал капије са зградом призиданом уз фасаду капије и бедем.

Снимио: J. Perscheid

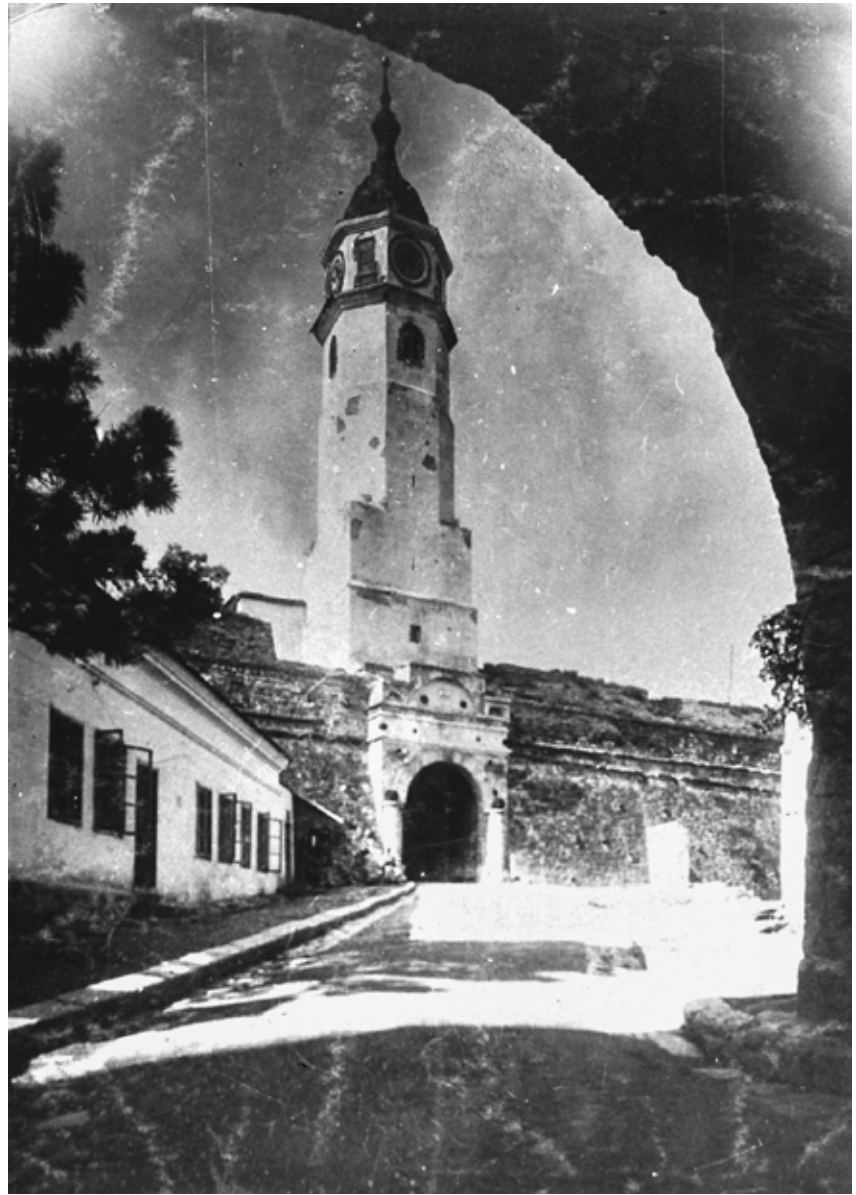
Издавач: Photobrom, Wien, 1916.

Година: 1916.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд; Вицић, С., Вицић, Д. (2008), *Поздрав из Београда 1895–1941*, књ. I, Београд: 116.

ГГ50

Горњи град
Југоисточни бедем
Сахат кула с капијом

Општи изглед после 1915. године. Снимљено из пролаза Стамбол капије.

Година: око 1918.
Врста: фотографија
Место чувања: ЗЗСКГБ

ГГ51

Горњи град
Југоисточни бедем
Сахат кула с капијом

Општи изглед после 1915. године. Снимљено са горње површине Стамбол капије.

Штампа и издаје: К. у. к. Gouvernement-Druckerei, Belgrad, 1917.

Година: 1917.

Врста: штампана фотографија

Место чувања: ЗССКГБ; преснимљено из: Csányi, K. (1917), Serbischen Burgen. Belgrad – Avala – Šabac – Semendria, *Avala* Nr. 4 (1. Jahrg.), Belgrad, 16. Dezember.

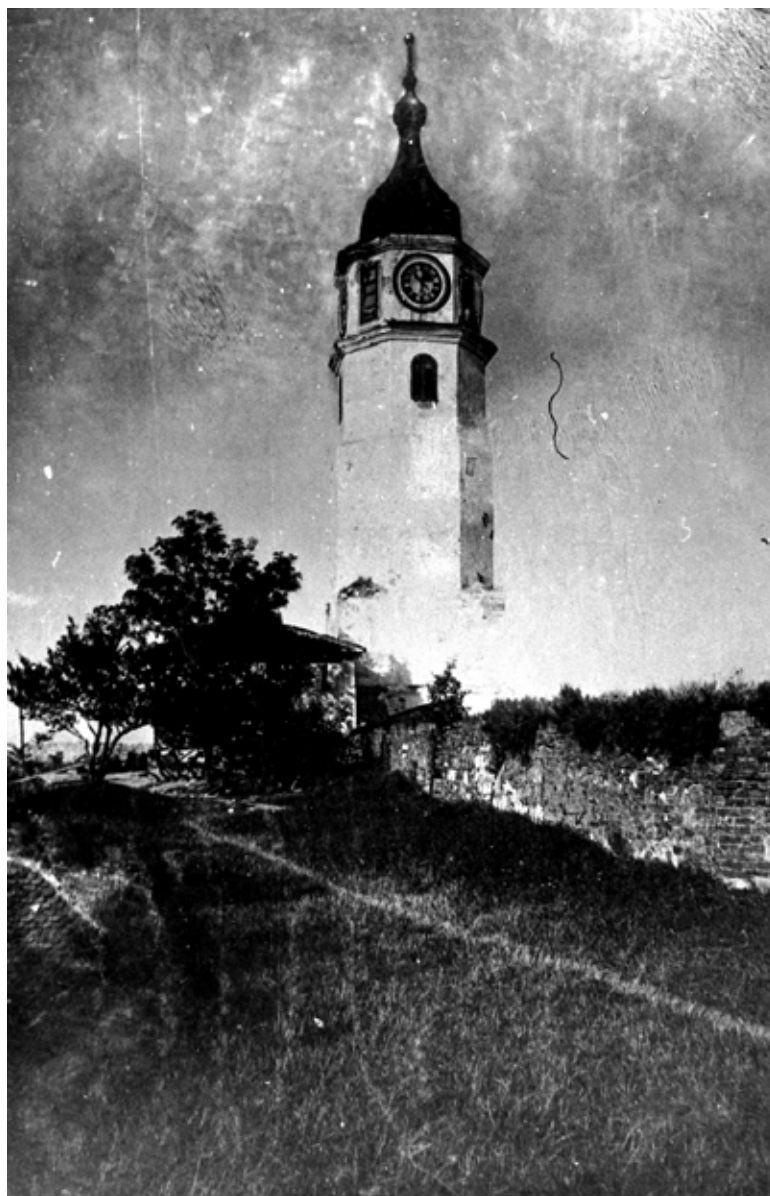

ГГ52

Горњи град
Југоисточни бедем
Сахат кула с капијом

Општи изглед после 1915. године. Са десне бочне стране пролаза виде се рушевине зграде у рову која је вероватно била део комплекса казнионице.

Година: око 1918.
Врста: фотографија
Место чувања: ЗЗСКГБ

ГГ53

Горњи град
Југоисточни бедем
Сахат кула

Општи изглед куле с призиданом зградом, уклоњеном после Првог светског рата.
Снимак је направљен са горње површине бедема.

Година: прва деценија XX века
Врста: фотографија
Место чувања: ЗЗСКГБ

ГГ54

Горњи град
Југоисточни бедем
Сахат кула

Општи изглед куле снимљен са горње површине бедема. Испред улаза у кулу је призидана зграда, уклоњена после Првог светског рата.

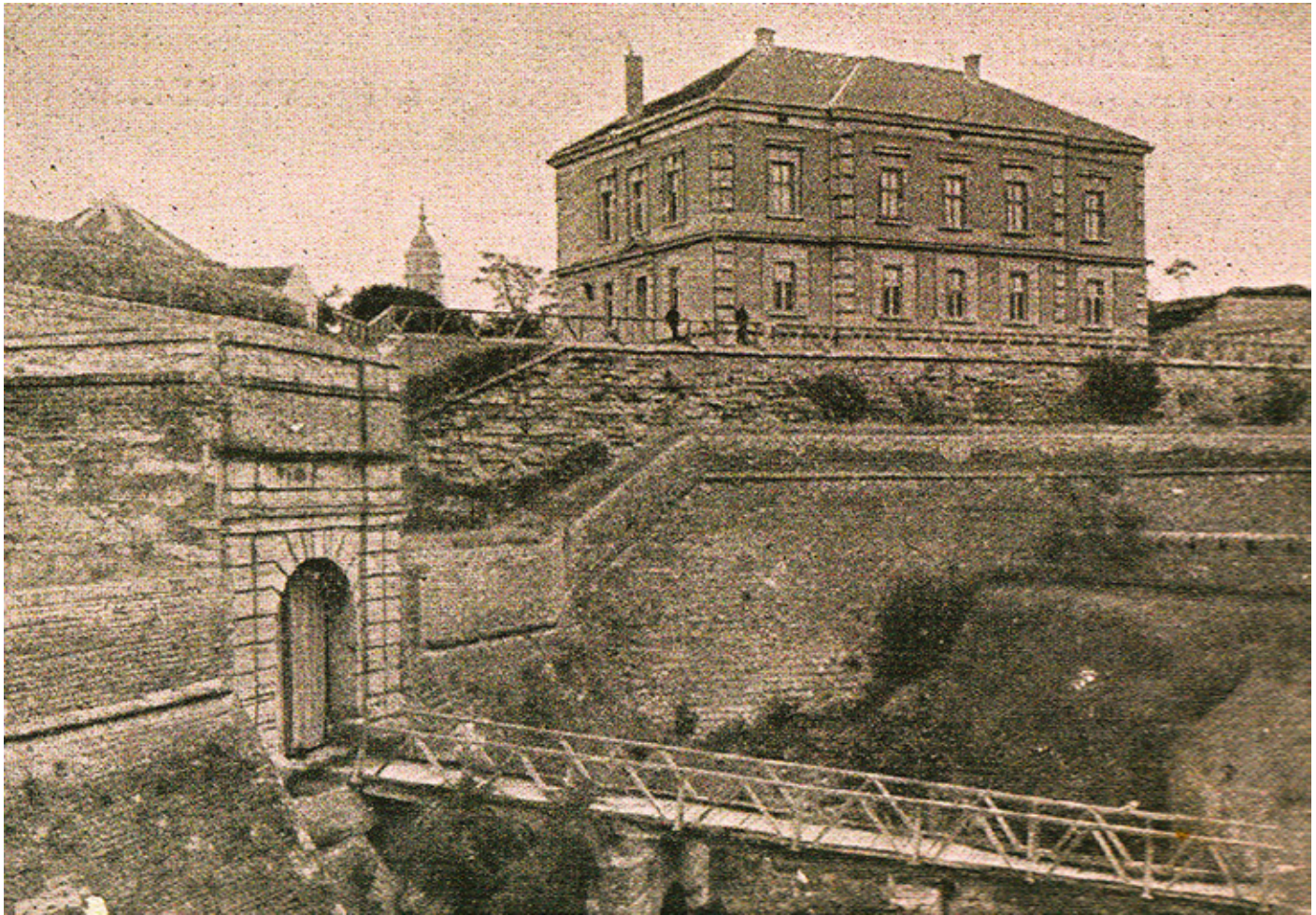
Снимио: арх. Д. Јовановић

Година: 1916–1917.

Врста: фотографија

Место чувања: Завод за заштиту споменика – Будимпешта

ГГ55

Горњи град
Југозападни бедем
Краљ капија

Општи изглед капије. Десно на бедему је зграда Војне команде.

Штампа: С. Хоровиц, 1904.

Година: прва деценија XX века, пре 1904.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вичић, Београд; Вичић, С., Вичић, Д. (2008), *Поздрав из Београда 1895–1941*, књ. I, Београд: 102.

ГГ56

Горњи град
Југозападни бедем
Краљ капија

Портал капије с привременим дрвеним мостом.

Година: 1916–1917.

Врста: фотографија

Место чувања: Завод за заштиту споменика – Будимпешта

ГГ57

Горњи град
Југозападни бедем
Краљ капија

Портал капије после уређења и обнове моста. У другом плану је Споменик *Победник*.

Година: после 1928.

Врста: разгледница

Димензије: 9 cm x 14 cm

Место чувања: Колекција Вичић, Београд

ГГ58

Горњи град
Југозападни бедем
Краљ капија

Портал капије у непосредном парковском окружењу, после уређења и обнове моста. У позадини на бедему стоји зграда Војног музеја подигнута 1925. године.

Година: после 1928.

Врста: разгледница

Димензије: 9 cm x 14 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд

ГГ59

Горњи град
Југозападни бедем
Краљ капија

Општи изглед капије. Лево је Бастион I са Спомеником *Победник*.

Издавач: Љ. Палер, Београд, 1930.

Година: 1930.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд; Вицић, С., Вицић, Д. (2008), *Поздрав из Београда 1895–1941*, књ. I, Београд: 137.

ГГ60

Горњи град
Југозападни бедем
Краљ капија

Изглед капије у структури Југозападног бедема.

Издавач и фотограф: В. Бенчић, Београд, 1939.

Година: 1939.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд; Вицић, С., Вицић, Д. (2008), *Поздрав из Београда 1895–1941*, књ. I, Београд: 133.

ГГ61

Горњи град
Северозападни бедем
Дефтердарова капија

Унутрашњи изглед капије. Са бочне стране налази се чесма Мехмед-паше Соколовића.

Штампа: С. Хоровиц, 1904.

Година: почетак XX века, пре 1904.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд; Вицић, С., Вицић, Д. (2008), *Поздрав из Београда 1895–1941*, књ. I, Београд: 101.

ГГ62

Горњи град
Северозападни бедем
Дефтердарова капија

Унутрашњи изглед капије. Са бочне стране је чесма Мехмед-паше Соколовића, са добро видљивом фасадом. Изнад пролаза капије је зграда уклоњена после Првог светског рата.

Година: 1916–1917.

Врста: фотографија

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Завод за заштиту споменика – Будимпешта

ГГ63

Горњи град
Северозападни бедем
Дефтердарова капија

Унутрашњи изглед капије. Са бочне стране је чесма Мехмед-паше Соколовића и над њом привремена надстрешница. Изнад пролаза капије је зграда уклоњена после Првог светског рата.

Година: 1916–1917.

Врста: фотографија

Место чувања: Завод за заштиту споменика – Будимпешта

ГГ64

Горњи град
Северозападни бедем
Дефтердарова капија

Унутрашњи изглед капије. Са бочне стране је део фасаде чесме Мехмед-паше Соколовића. Изнад пролаза капије је зграда, уклоњена после Првог светског рата, а испред ње новоподигнута заштитна ограда.

Година: после 1918.
Врста: фотографија
Место чувања: ЗЗСКГБ

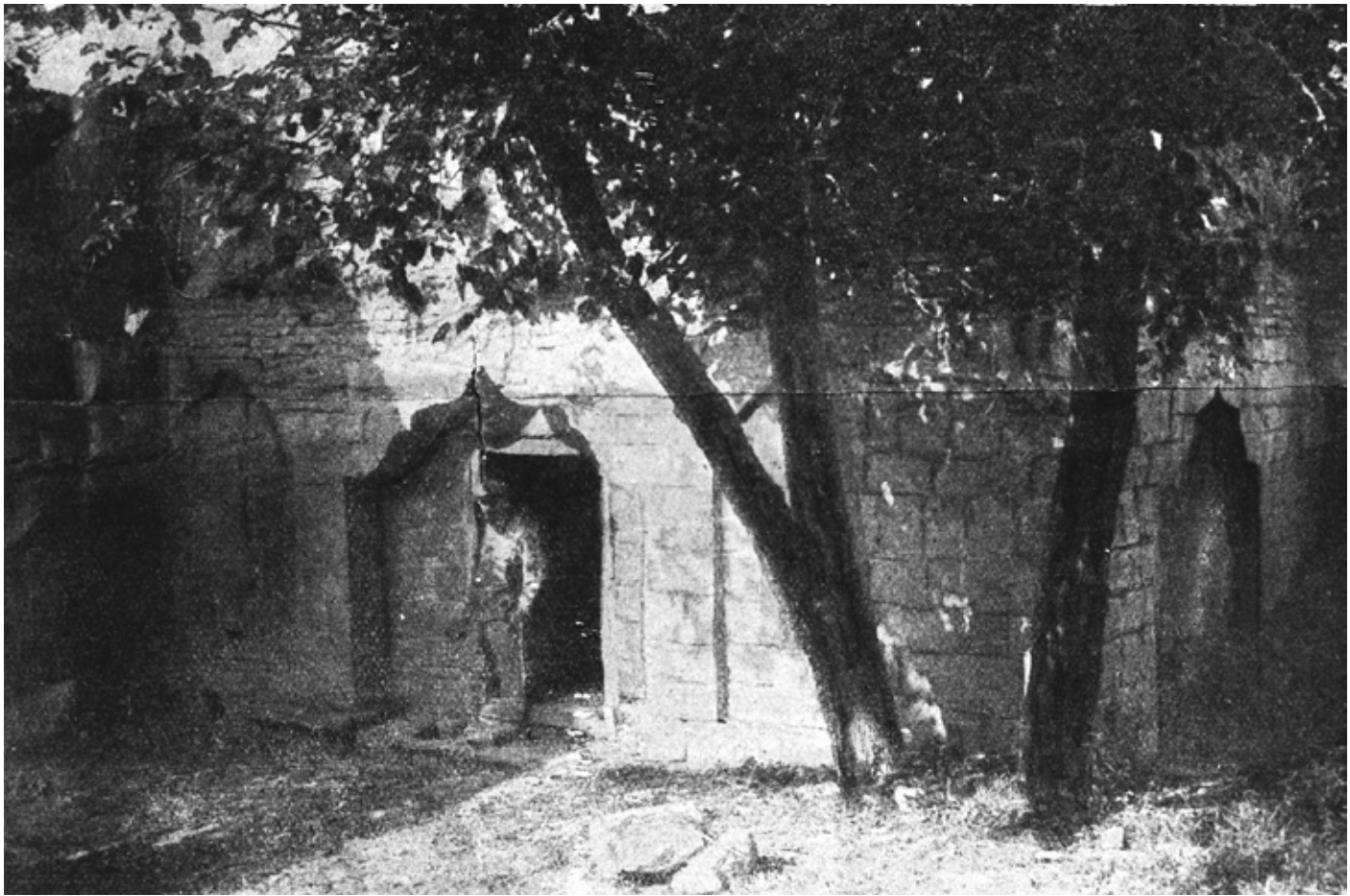

ГГ65

Горњи град
Северозападни бедем
Дефтердарова капија

Унутрашњи изглед капије – детаљ пролаза с нишама. Са бочне стране је слабо видљива фасада чесме Мехмед-паше Соколовића. Изнад пролаза капије је ограда испред зграде уклоњене после Првог светског рата.

Година: после 1918.
Врста: фотографија
Место чувања: ЗЗСКГБ

ГГ66

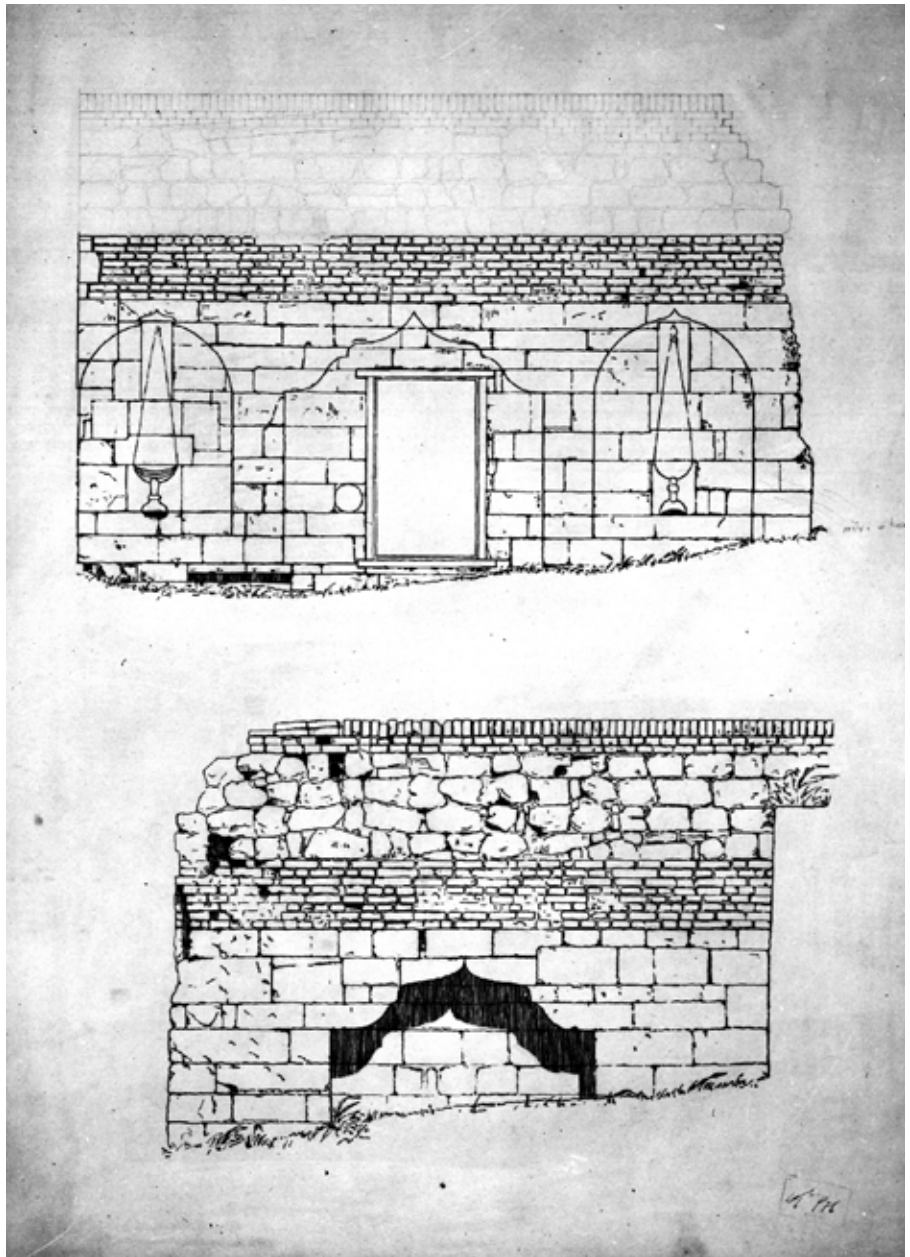
Горњи град
Чесма Мехмед-паше Соколовића

Предња фасада чесме с накнадно пробијеним улазом у резервоар. Стање пре обнове.

Година: 1917.

Врста: фотографија

Место чувања: Завод за заштиту споменика – Будимпешта; преснимљено из: Csányi, K. (1917), *Serbischen Burgen. Belgrad – Avala – Šabac – Semendria*, *Avala* Nr. 4 (1. Jahrg.), Belgrad, 16. Dezember.

ГГ67

Горњи град

Чесма Мехмед-паше Соколовића

Цртеж предње фасаде с накнадно пробијеним улазом у резервоар.

Снимио: Karl Csányi (?)

Година: 1917.

Врста: фотографија техничког снимка

Место чувања: Завод за заштиту споменика – Будимпешта

ГГ68

Горњи град
Северозападни бедем
Дефтердарова капија

Спољни портал капије после оштећења у бомбардовању 1914–1915. године.

Година: 1916–1917.

Врста: фотографија

Место чувања: Завод за заштиту споменика – Будимпешта

ГГ69

Горњи град
Северозападни бедем
Кула VIII

Део Северозападног бедема с кулом VIII и привремено ограђеном комуникацијом, грађеном пред Други светски рат, која је спајала западни део Горњег града са излазом на Дефтердаровој капији и уређени простор Зиндан капије. На тај начин се заобилазио источни део Горњег града, који је био у поседу Југословенске краљевске војске.

Година: 1941–1942.
Врста: фотографија
Место чувања: ЗЗСКГБ

ГГ70

Горњи град
Северозападни бедем

Део Северозападног бедема у зони некадашњег Замка. Снимљена је посета немачког цара Вилхелма Другог у јануару 1916. године, када је обишао освојену Београдску тврђаву на путу за Цариград.

Издавач: К. у. к. Militär-Generalgouvernement in Serbien, Belgrad, 1916.

Година: јануар 1916.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд; Вицић, С., Вицић, Д. (2008), *Поздрав из Београда 1895–1941*, књ. I, Београд: 117.

ГГ71

Горњи град
Северозападни бедем

Део Северозападног бедема на месту некадашњег Замка. Меморијална клупа подигнута је 1917, у спомен на боравак немачког цара Вилхелма Другог у јануару 1916. године. После 1918. године делимично је оштећена, када је уклоњен немачки орао рађен у мозаику, у овалном пољу гранитног медаљона. Уклоњена је око 1950. године, приликом грађења фортификационог објекта Југословенске армије.

Година: 1940–1950.
Врста: фотографија
Место чувања: ЗЗСКГБ

ГГ72

Горњи град
Северозападни бедем

Остаци спољног средњовековног бедема испред Замка током археолошких ископавања. У сенци се види круна унутрашњег бедема.

Снимио: Марија Бирташевић

Година: 1968.

Врста: фотографија

Место чувања: МГБ

ГГ73

Горњи град
Северозападни бедем

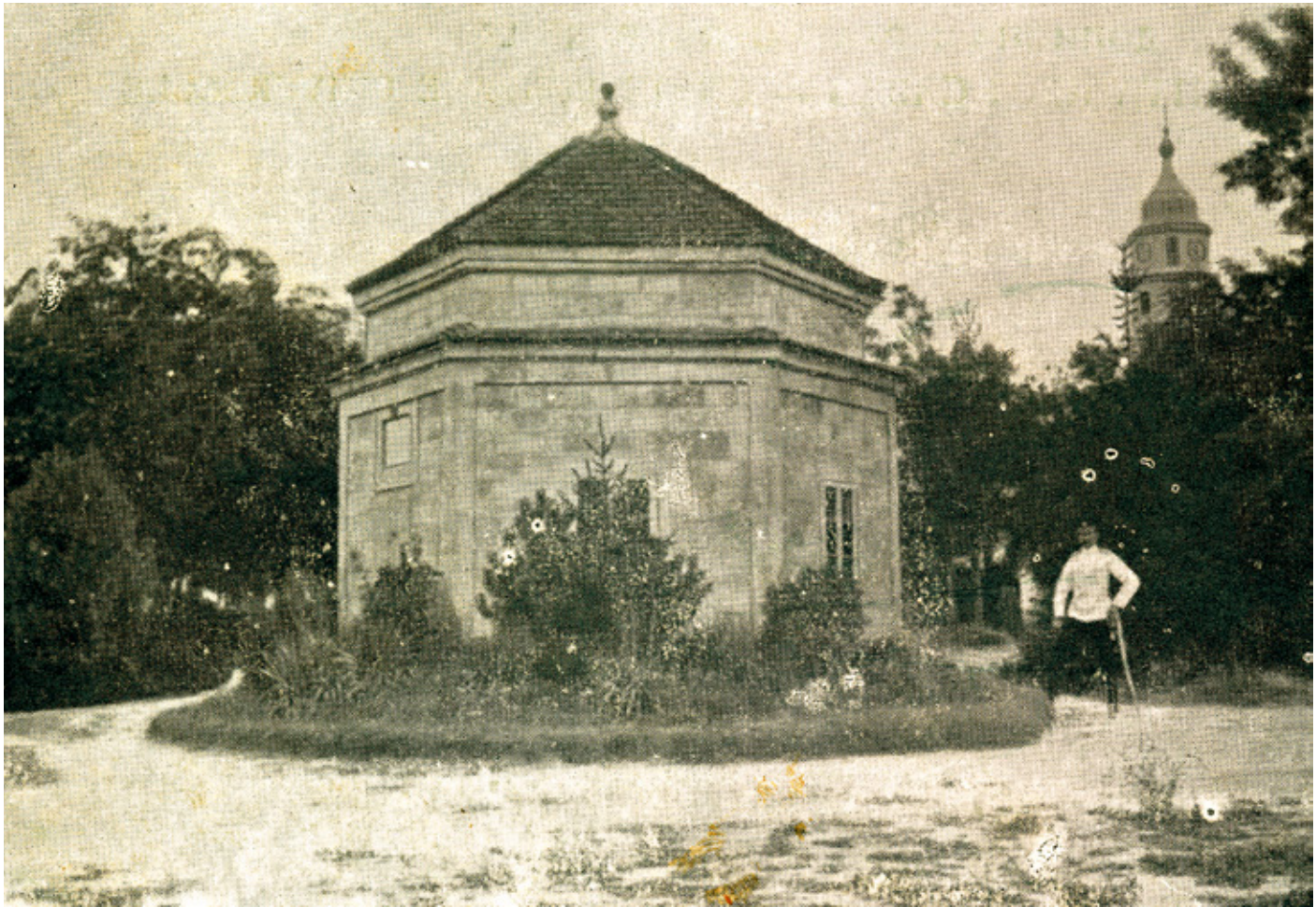
Део спољног средњовековног бедема испред Замка током археолошких ископавања – детаљ.

Снимио: Марија Биргашевић

Година: 1968.

Врста: фотографија

Место чувања: МГБ

ГГ74

Горњи град
Турбе Дамад Али-паше

Турбе је посвећено успомени на Дамад Али-пашу. Подигнуто је 1783, а обновљено 1819. године. Снимак с почетка XX века, када га је, као складишни простор, користила српска војска.

Штампа: С. Хоровиц, 1904.

Година: почетак XX века, пре 1904.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд; Вицић, С., Вицић, Д. (2008), *Поздрав из Београда 1895–1941*, књ. I, Београд: 101.

ГГ75

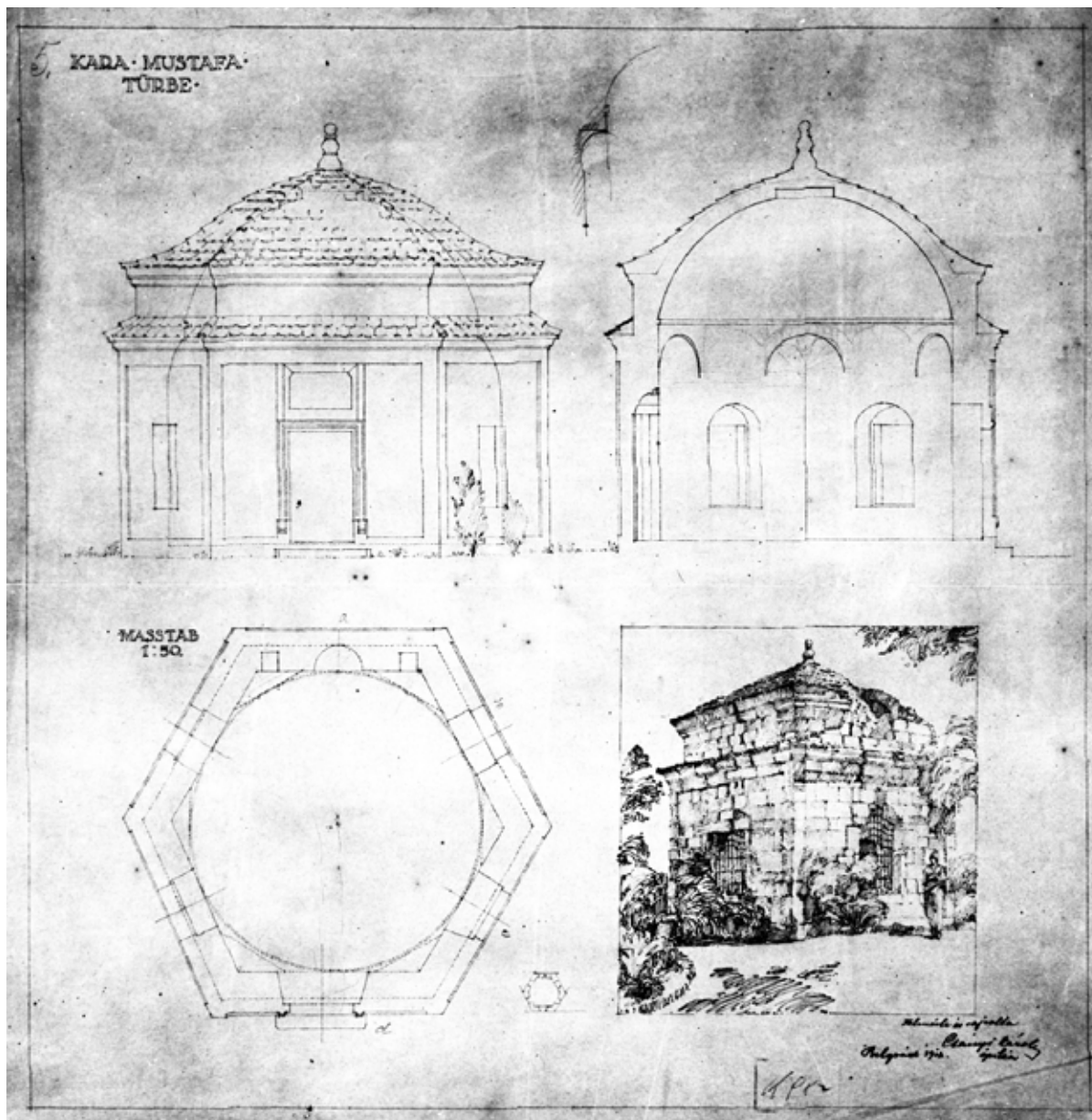
Горњи град
Турбе Дамад Али-паше

Турбе је из 1783. године, посвећено успомени на Дамад Али-пашу. Снимак после делимичног рушења у бомбардовању 1915. године.

Година: 1916.

Врста: фотографија

Место чувања: Завод за заштиту споменика – Будимпешта

ГГ76

Горњи град
Турбе Дамад Али-паше

Турбе из 1783. године – технички снимак с цртежом затеченог стања из 1916. године. Аутор цртежа је Карл Чањи.

Снимио: Karl Csányi

Година: 1916.

Врста: фотографија техничког снимка

Место чувања: Завод за заштиту споменика – Будимпешта

ГГ77

Горњи град
Турбе Дамад Али-паше

Изглед обновљеног турбета после делимичног рушења у Првом светском рату.

Година: трећа деценија XX века

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

Београд. Калемегдан, мотив из Горњег Града.
Beograd. Kalemegdan.

131

ГГ78

Горњи град
Турбе Дамад Али-паше

Изглед обновљеног турбета после делимичног рушења у Првом светском рату, са делом парковског уређења.

Издавач: Љ. Палер, Београд, 1937.

Година: четврта деценија XX века

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд; Вицић, С., Вицић, Д. (2008), *Поздрав из Београда 1895–1941*, књ. I, Београд: 139.

ГГ79

Горњи град
Велики (Римски) бунар

Улаз у Велики бунар са делом стазе према Краљ капији.

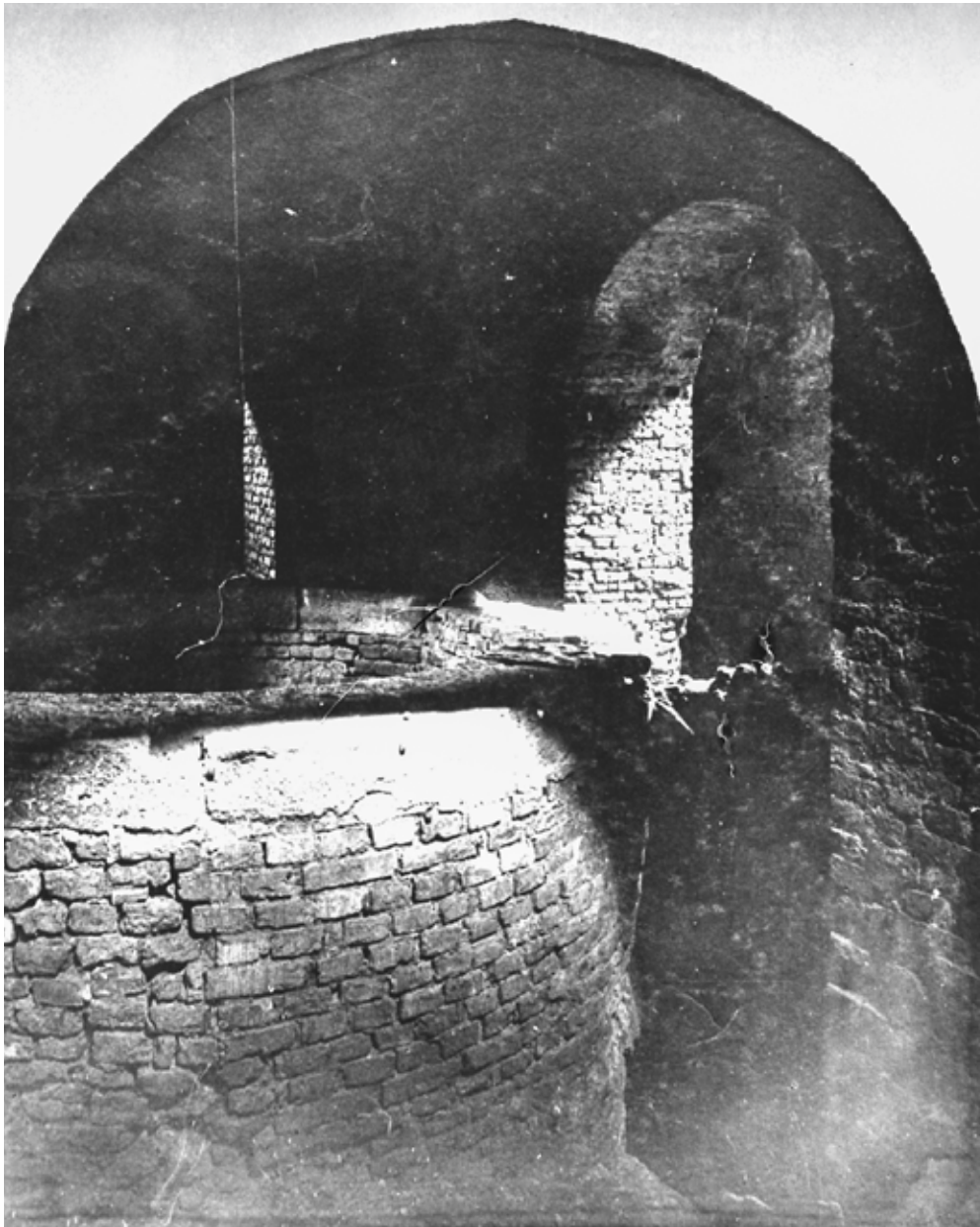
Штампа: С. Хоровиц, 1904.

Година: почетак XX века, пре 1904.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд; Вицић, С., Вицић, Д. (2008), *Поздрав из Београда 1895–1941*, књ. I, Београд: 103.

ГГ80

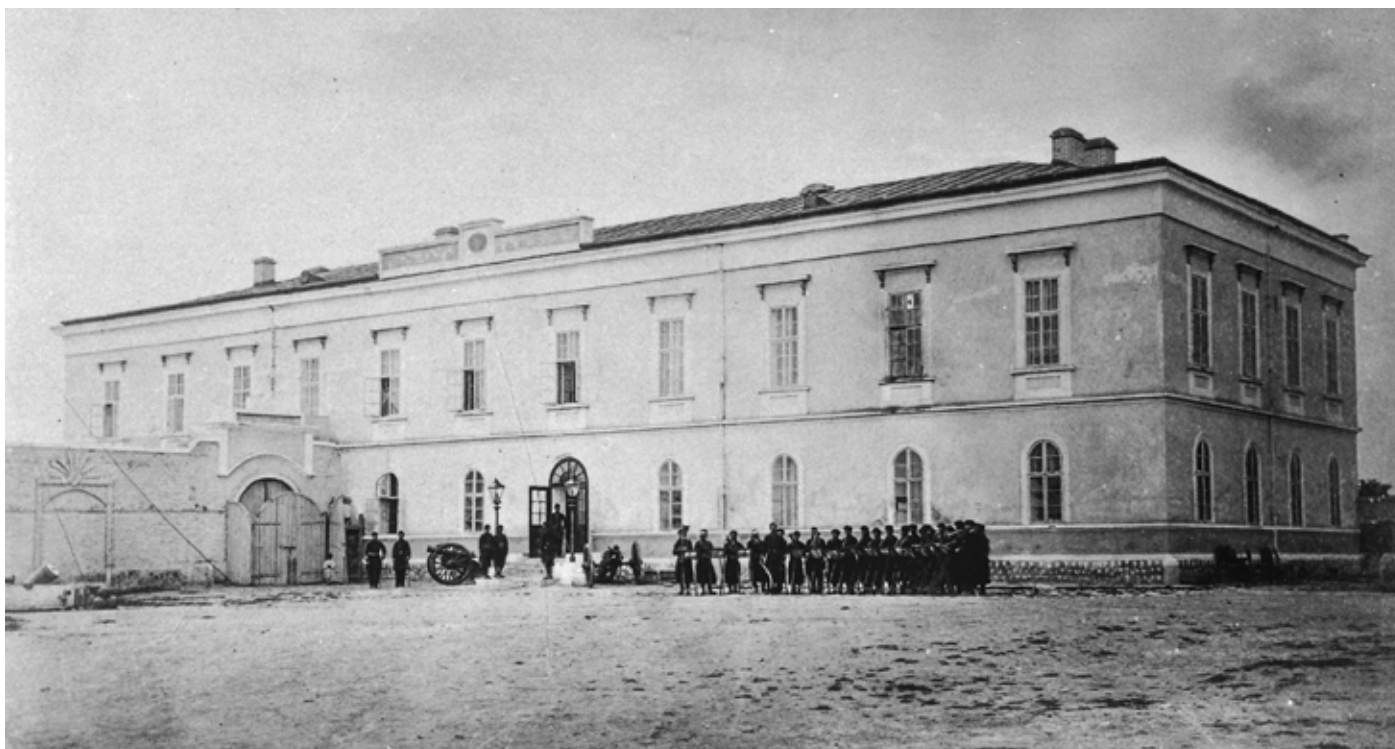
Горњи град
Велики (Римски) бунар

Унутрашњи простор Великог бунара пре конзерваторско-рестаураторских интервенција у четвртој деценији XX века.

Година: 1916.

Врста: фотографија

Место чувања: Завод за заштиту споменика – Будимпешта

ГГ81

Горњи град
Пашин конак

Здање Пашиног конака, подигнуто средином XIX века, на простору некадашњег Замка. Испред улаза у зграду стоје два топа. Десно пред зградом је вод турских војника.

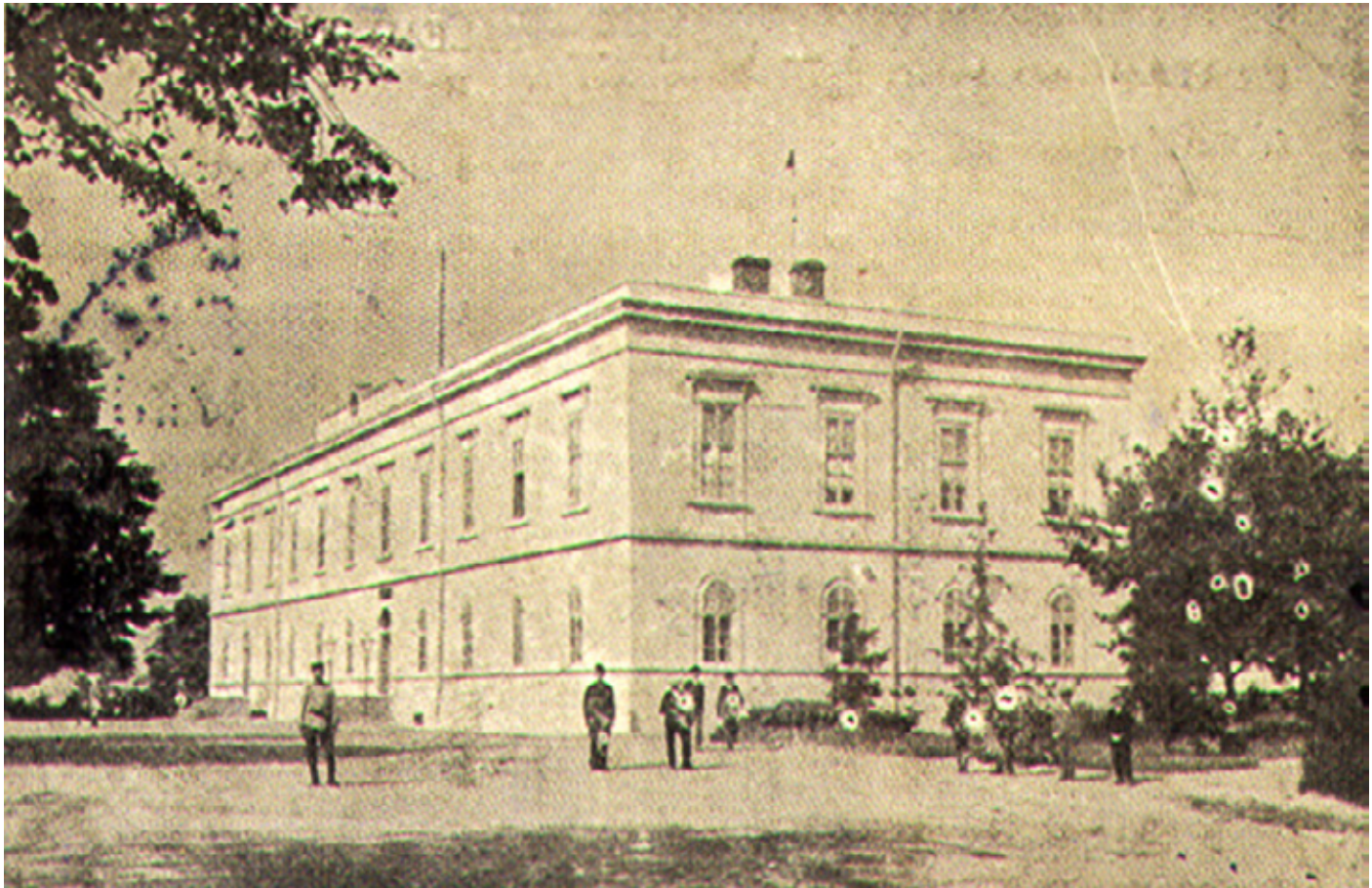
Снимио: Анастас Јовановић

Година: 1867.

Врста: фотографија

Димензије: 17,2 cm x 10,4 cm

Место чувања: МГБ (Инв. бр. УР 6321)

ГГ82

Горњи град

Зграда Генералштаба (некадашњи Пашин конак)

Пашин конак подигнут је средином XIX века. Између 1867. и 1915. године у згради се налазио Генералштаб српске војске. Порушена је у Првом светском рату.

Штампа: С. Хоровиц, 1904.

Година: почетак XX века, пре 1904.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд; Вицић, С., Вицић, Д. (2008), *Поздрав из Београда 1895–1941*, књ. I, Београд: 103.

ГГ83

Горњи град

Зграда Генералштаба (некадашњи Пашин конак)

Пашин конак подигнут је средином XIX века – изглед делимично разрушене зграде после бомбардовања 1915. године.

Издавач: L. Hannet, Bremerhaven 1916. (?)

Година: 1916.

Врста: разгледница

Димензије: 9 cm x 14 cm

Место чувања: Колекција Вичић, Београд

ГГ84

Горњи град

Џамија султана Махмуда (раније аустријска зграда Главне страже)

На платоу Горњег града постројена турска посада с војном музиком и официрима. У позадини лево џамија султана Махмуда, а десно стара зграда с приземљем, спратом и покривеним тремом.

Снимио: Анастас Јовановић

Година: 1867.

Врста: фотографија

Димензије: 17,3 cm x 10 cm

Место чувања: МГБ (Инв. бр. УР 6382)

ГГ85

Горњи град

Џамија султана Махмуда (раније аустријска зграда Главне страже)

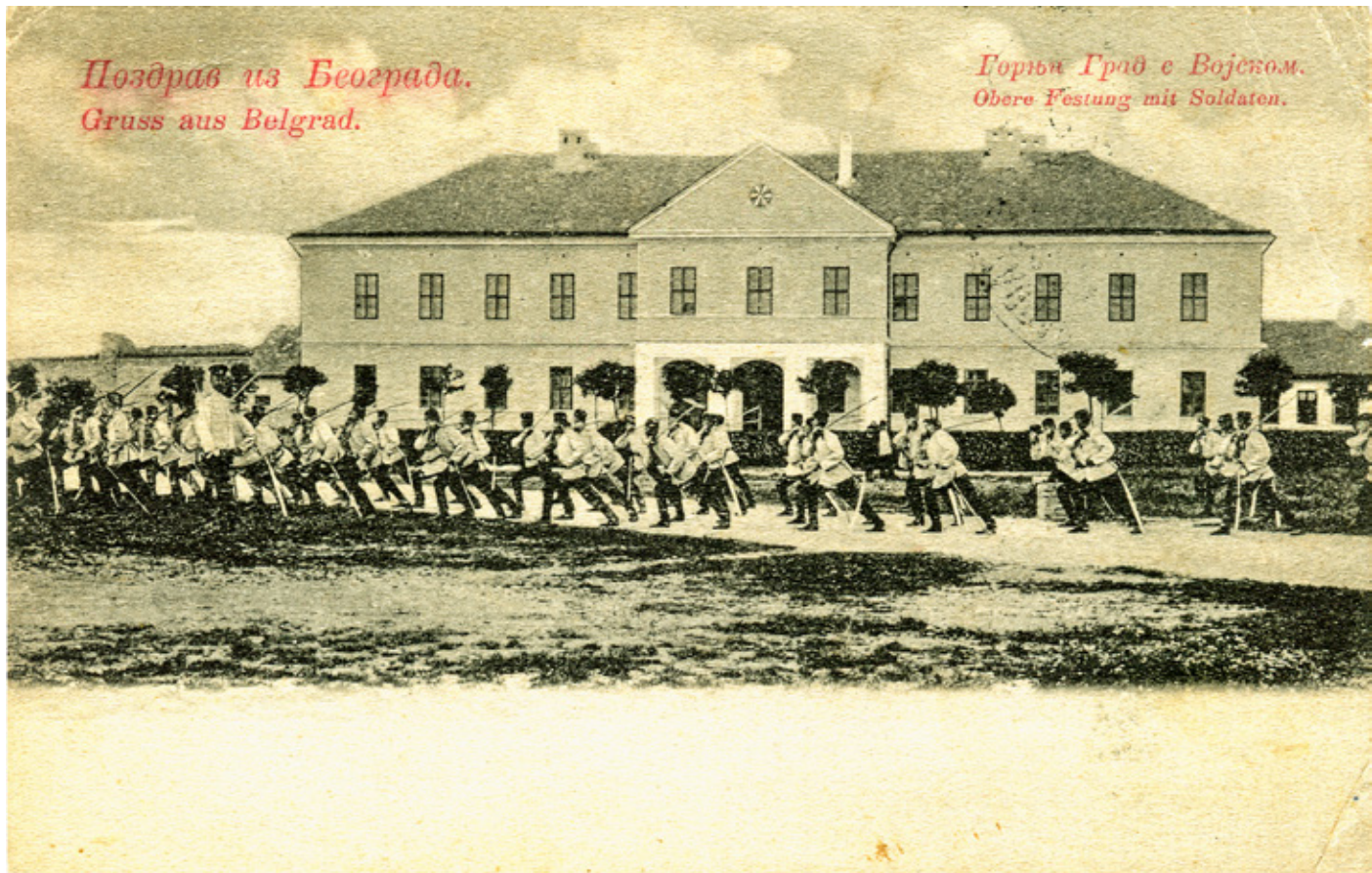
Аустријска зграда Главне страже, подигнута у трећој деценији 18. века, после 1740. године, преправљена је, дограђена и претворена у џамију султана Махмуда. Порушена је у експлозији муниције око 1884. године. У левом делу је Пашин конак – зграда Генералштаба српске војске.

Снимио: Rigondaud et Kauffmann, Paris, 1876.

Година: 1867.

Врста: штампани бакрорез

Место чувања: ЗЗСКГБ; преснимљено из: *L'illustration No 1741* (1876), Paris, 8. Juillet.

ГГ86

Горњи град

Зграда Ниже пешадијске подофицирске школе

Зграда је преправљена од дела аустријске касарне, а потом болнице Царске низамске војске. После 1867. године зграда је реконструисана доградњом централног ризалита. Порушена је током Првог светског рата.

Издавач: М. Коен, Београд, 1904.

Година: прва деценија XX века, пре 1904.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд; Вицић, С., Вицић, Д. (2008), *Поздрав из Београда 1895–1941*, књ. I, Београд: 96.

ГГ87

Горњи град

Зграда Ниже пешадијске подофицирске школе

Припадници српске војске испред зграде Ниже пешадијске подофицирске школе.

Издавач: К. Франкл, Земун, 1900.

Година: последња деценија XIX века

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд; Вицић, С., Вицић, Д. (2008), *Поздрав из Београда 1895–1941*, књ. I, Београд: 95.

ГГ88

Горњи град

Зграда Ниже пешадијске подофицирске школе

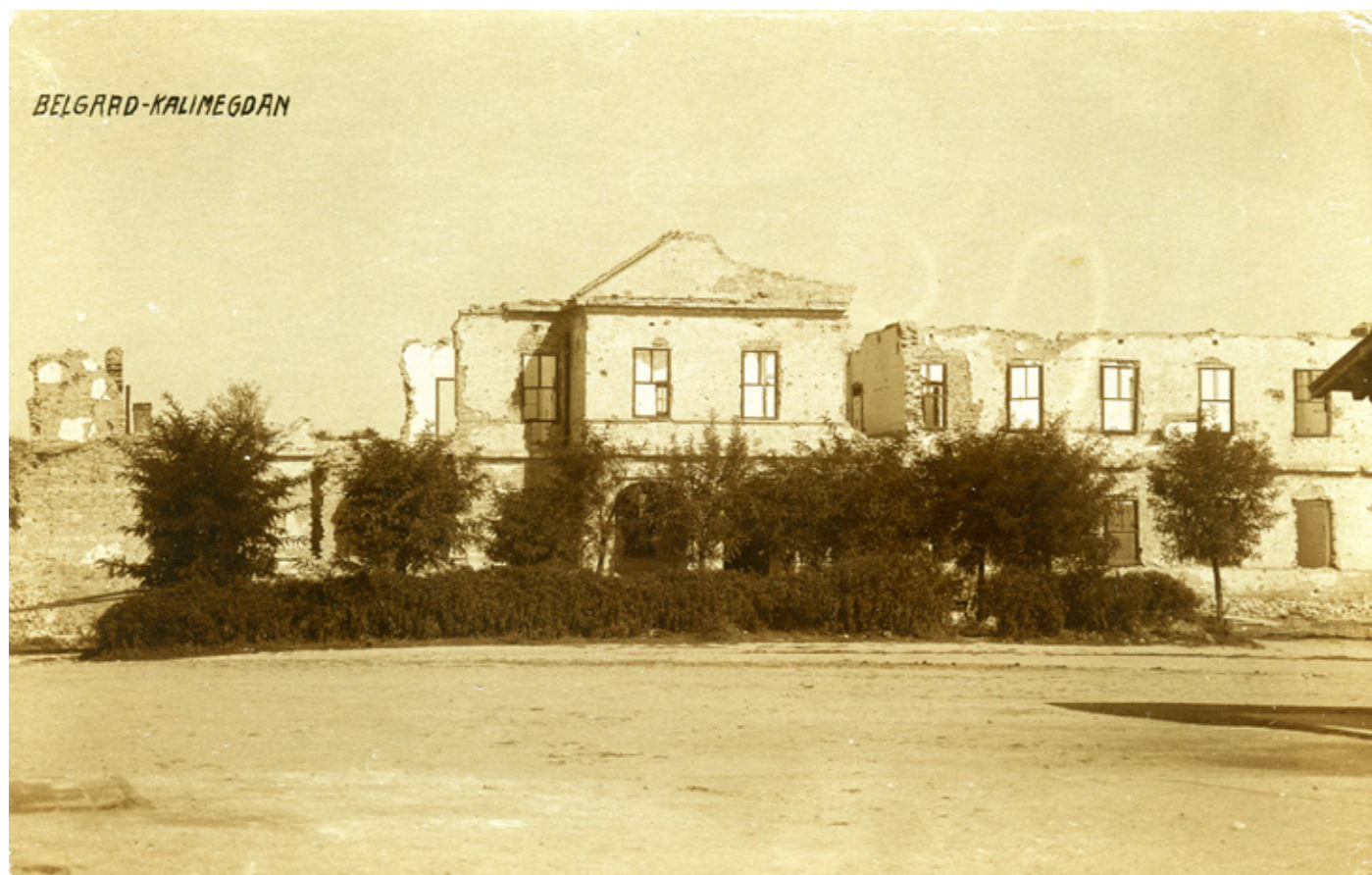
Зграда Ниже пешадијске подофицирске школе оштећена у бомбардовању 1915. године.

Година: 1916.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд; Вицић, С., Вицић, Д. (2008), *Поздрав из Београда 1895–1941*, књ. I, Београд: 118.

ГГ89

Горњи град

Зграда Ниже пешадијске подофицирске школе

Општи изглед зграде оштећене у бомбардовању 1915. године.

Издавач: Cellofix – Postkarte D.R.P., Wien, 1916.

Година: 1916.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вичић, Београд; Вичић, С., Вичић, Д. (2008), *Поздрав из Београда 1895–1941*, књ. I, Београд: 113.

ГГ90

Горњи град
Зграда Војне команде

Зграда Команде Тврђаве подигнута крајем XIX века на платоу изнад Југозападнoг бедема. Изглед зграде после бомбардовања 1915. године.

Издавач: L. Hannet, Bremerhaven, 1916.

Година: 1916.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд; Вицић, С., Вицић, Д. (2008), *Поздрав из Београда 1895–1941*, књ. I, Београд: 117.

ГГ91

Горњи град

Зграда Војног музеја (данас Завод за заштиту споменика културе града Београда)

Зграда Војног музеја на платоу изнад Југозападног бедема. Подигнута је око 1925. године над очуваним приземљем делимично порушене зграде Команде Тврђаве. Од средине тридесетих година до 1961. зграду је користио Војни музеј, а након тога Завод за заштиту споменика културе града Београда.

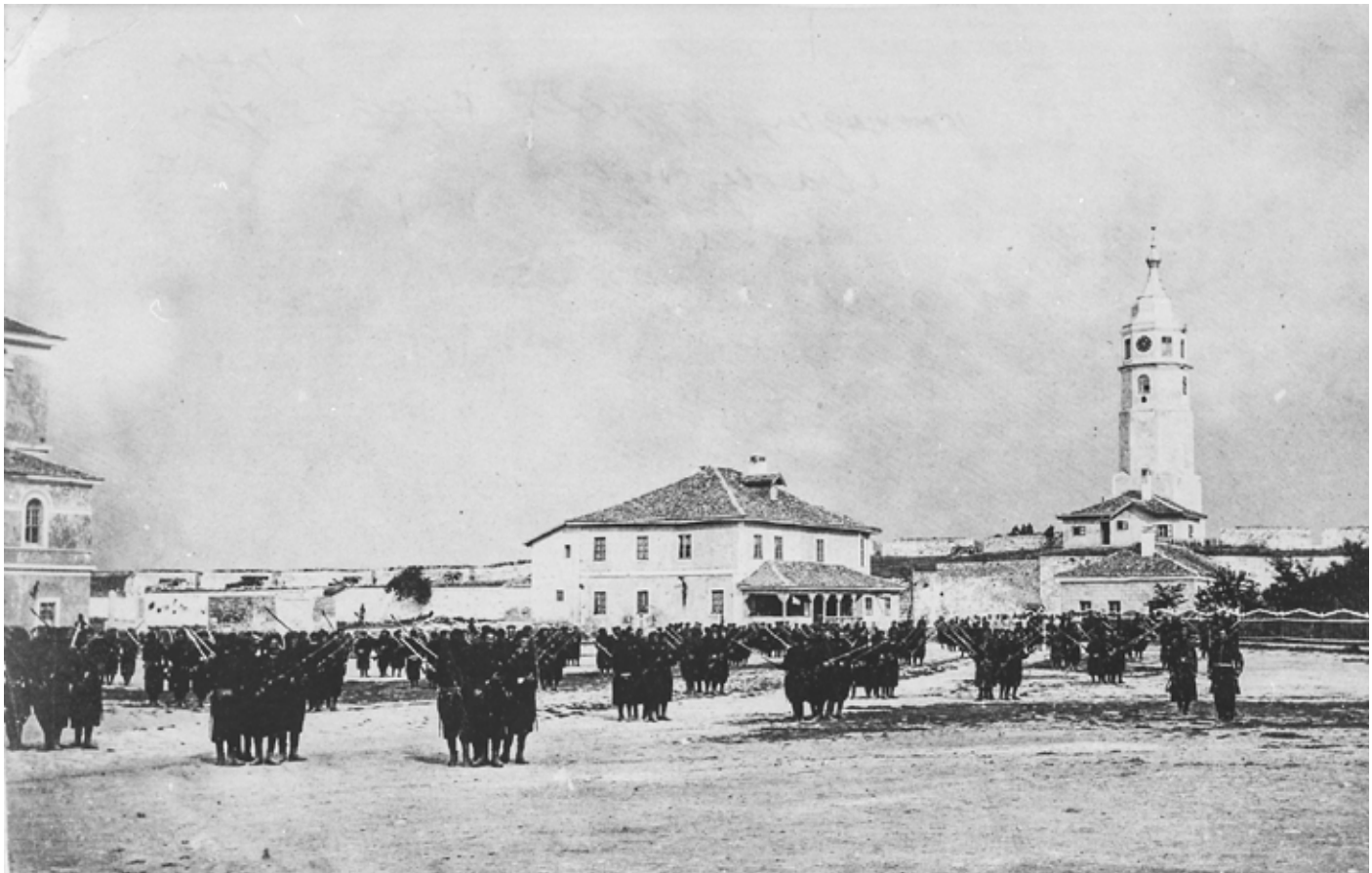
Издавач: Љ. Палер, Београд, 1937.

Година: 1937.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд; Вицић, С., Вицић, Д. (2008), *Поздрав из Београда 1895–1941*, књ. I, Београд: 139.

ГГ92

Горњи град
Горњоградски плато

На платоу Горњег града, у првом плану, турски војници постројени у правилним групама. У позадини стара зграда с приземљем и спратом, део некадашње аустријске касарне. Десно Сахат кула.

Издавач: Анастас Јовановић

Година: 1867.

Врста: фотографија

Димензије: 16,8 cm x 10,7 cm

Место чувања: МГБ (Инв. бр. УР 6383)

ГГ93

Горњи град
Горњоградски плато

Источна половина Горњег града, на простору порушене аустријске зграде Главне страже – дамије султана Махмуда, са изложеном заплењеном бугарском артиљеријом.

Година: 1913.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вивић, Београд

ГГ94

Горњи град
Горњоградски плато

Источни део платоа Горњег града с рушевинама здања после бомбардовања 1915. године. У првом плану је део порушеног свода некадашње аустријске зграде Главне страже – џамије султана Махмуда, а у позадини зграде подигнуте за потребе војске оштећене у бомбардовању 1915. године.

Издавач: К. у. к. Militär-Generalgouvernement in Serbien, Belgrad, 1916. (?)

Година: 1916.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд

ГГ95

Горњи град
Горњоградски плато

Западни део платоа Горњег града после парковског уређења 1928. године.

Издавач: Уметничка Галерија, Београд, 1931.

Година: око 1930.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд; Вицић, С., Вицић, Д. (2008), *Поздрав из Београда 1895–1941*, књ. I, Београд: 140.

02

ДОЊИ

ГРАД

ДГ1

Доњи град
Приобални бедем
Водена капија I

Општи изглед дела бедема с Воденом капијом I, после првих бомбардовања 1914. године.

Издавач: Magyar Rotophot Tarsasag, Budapest, 1915.

Година: 1914.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд; Вицић, С., Вицић, Д. (2008), *Поздрав из Београда 1895–1941*, књ. I, Београд: 110.

ДГ2

Доњи град

Приобални бедем

Део фасе Приобалног бедема, пре изградње другог железничког колосека и рушења.

Снимио: Драгољуб Јовановић

Година: 1942.

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

ДГЗ

Доњи град
Приобални бедем

Део фасе Приобалног бедема – детаљ, стање пре изградње другог железничког колосека и рушења.

Снимио: Драгољуб Јовановић

Година: 1942.

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

ДГ4

Доњи град

Приобални бедем

Део фасе Приобалног бедема, изглед пре изградње другог железничког колосека и рушења.

Снимио: Драгољуб Јовановић

Година: 1942.

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

ДГ5

Доњи град
Приобални бедем

Део фасе Приобалног бедема уз Водену капију I, пре изградње другог железничког колосека и рушења.

Снимио: Драгољуб Јовановић

Година: 1942.

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

ДГ6

Доњи град
Приобални бедем

Део фазе Приобалног бедема, јужно од пролаза Водене капије I, пре изградње другог железничког колосека и рушења.

Снимио: Драгољуб Јовановић

Година: 1942.

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

ДГ7

Доњи град
Приобални бедем

Део фасе Приобалног бедема, северно од Водене капије I, пре изградње другог железничког колосека и рушења.

Снимио: Драгољуб Јовановић

Година: 1942.

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

ДГ8

Доњи град
Приобални бедем

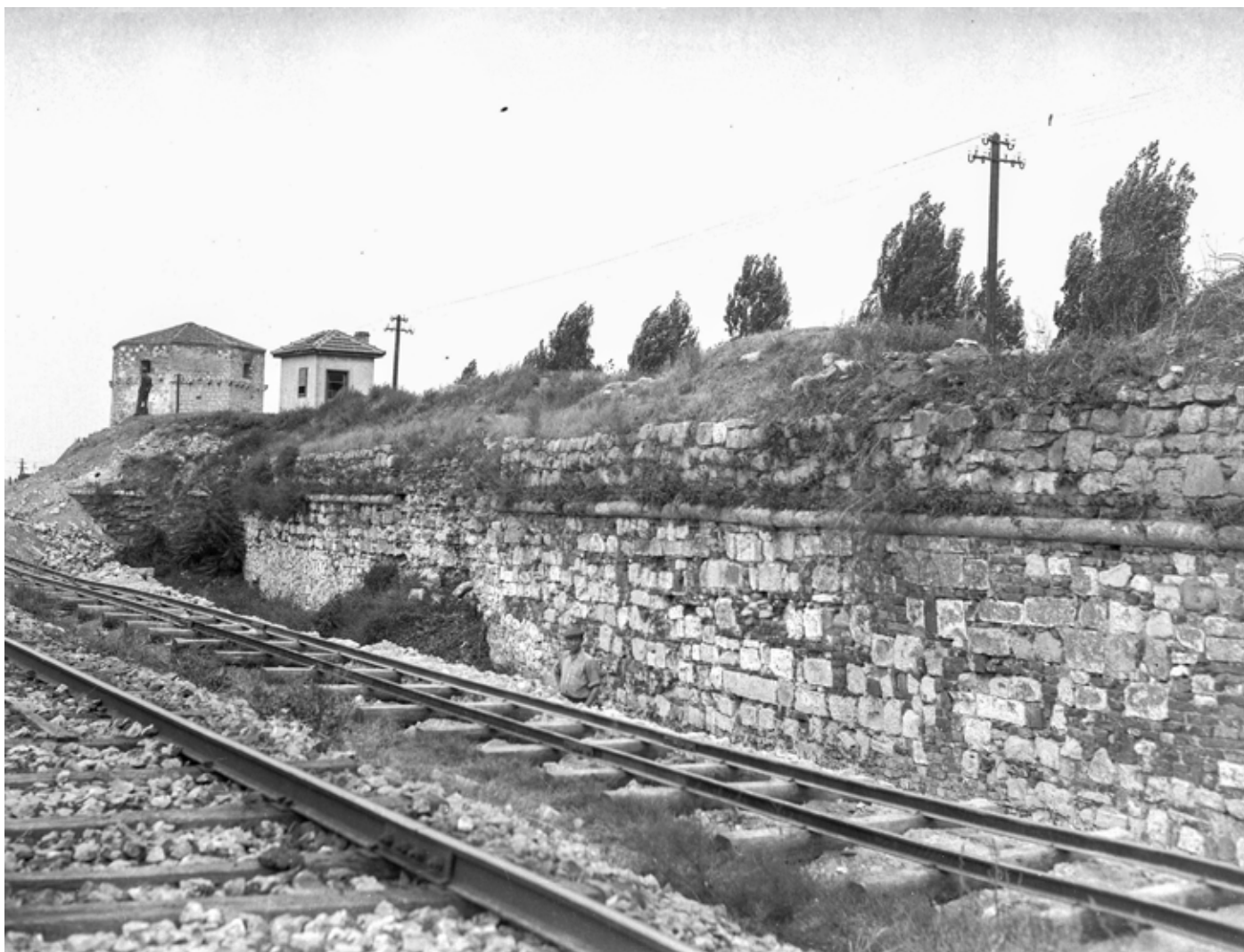
Део фазе Приобалног бедема према Воденој капији II,
пре изградње другог железничког колосека и рушења.

Снимио: Драгољуб Јовановић

Година: 1942.

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

ДГ9

Доњи град
Приобални бедем

Део фасе Приобалног бедема пре изградње другог железничког колосека и рушења.
У позадини са десне стране је Кула Небојша.

Снимио: Драгољуб Јовановић

Година: 1942.

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

ДГ10

Доњи град
Приобални бедем

Детаљ дела фасе Приобалног бедема – стање пре изградње другог железничког колосека и рушења.

Снимио: Драгољуб Јовановић

Година: 1942.

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

ДГ11

Доњи град
Приобални бедем
Водена капија I

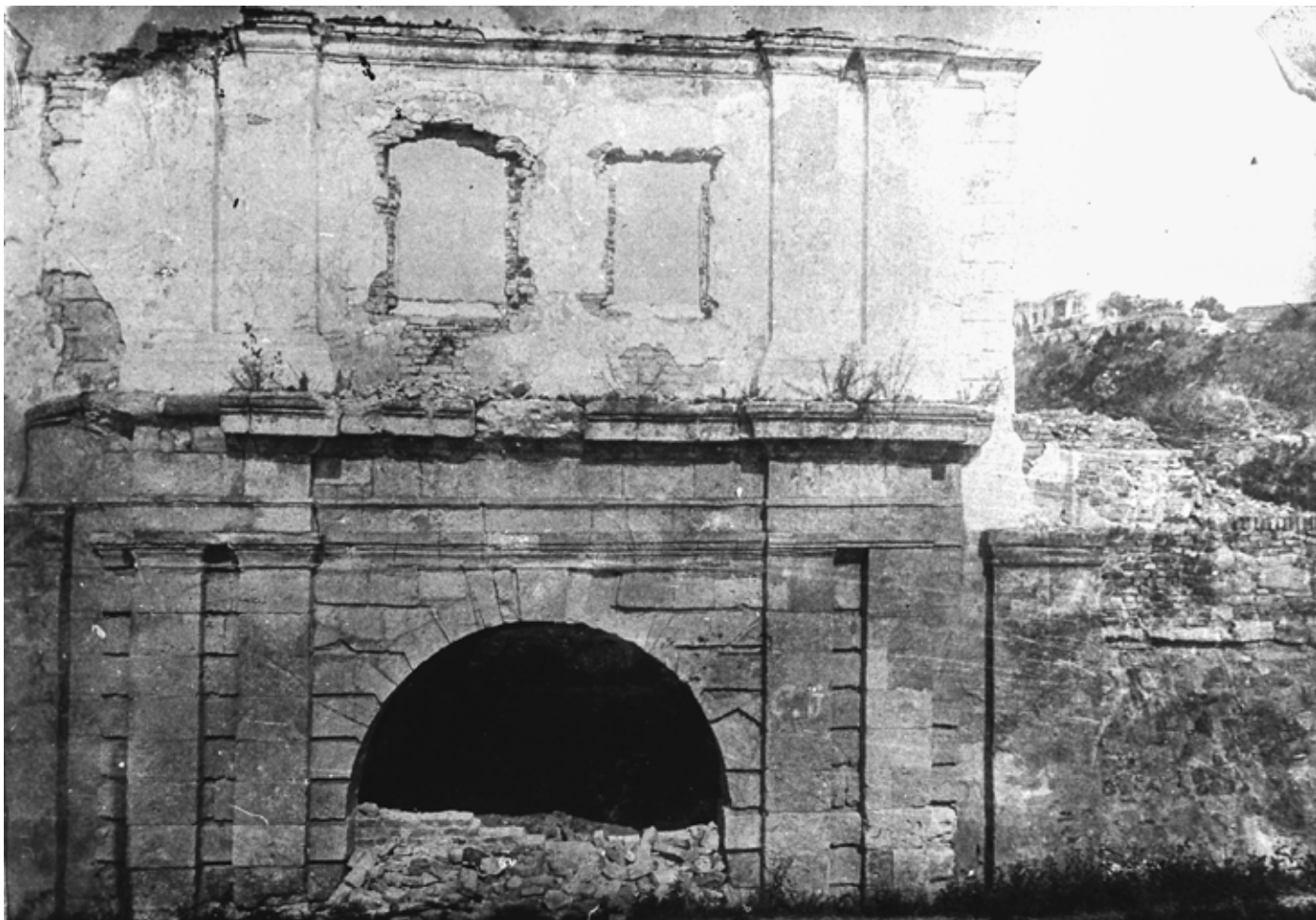
Део фасе Приобалног бедема са остацима Водене капије I, после изградње другог железничког колосека и рушења.

Снимио: Ђурђе Бошковић

Година: 1942.

Врста: фотографија

Место чувања: Легат Ђурђа Бошковића (АИ)

ДГ12

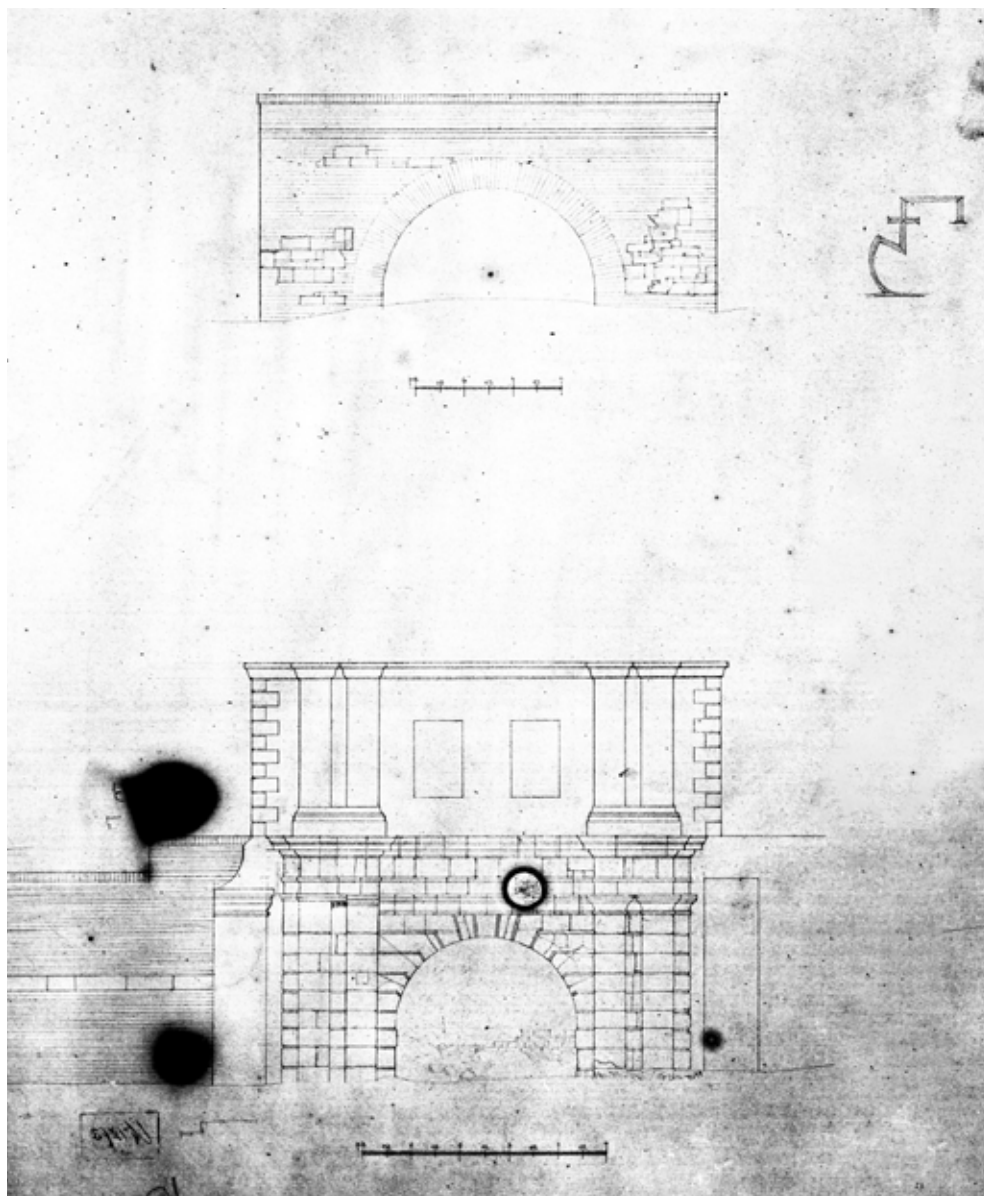
Доњи град
Приобални бедем
Водена капија I

Фасада Водене капије I са остацима едикуле, после бомбардовања 1915. године.

Година: 1916.

Врста: фотографија

Место чувања: Завод за заштиту споменика – Будимпешта

ДГ13

Доњи град
Приобални бедем
Водена капија I

Технички снимак Водене капије I са остацима едикуле, после бомбардовања 1915. године.

Снимио: Karl Csanyi (?)

Година: 1916.

Врста: фотографија техничког снимка

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Завод за заштиту споменика – Будимпешта

ДГ14

Доњи град
Приобални бедем
Водена капија I

Унутрашња страна Водене капије I после делимичне обнове у време грађења
Доњоградског булеvara. 1935. године.

Снимио: Драгољуб Јовановић

Година: 1942.

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

ДГ15

Доњи град
Приобални бедем
Водена капија I

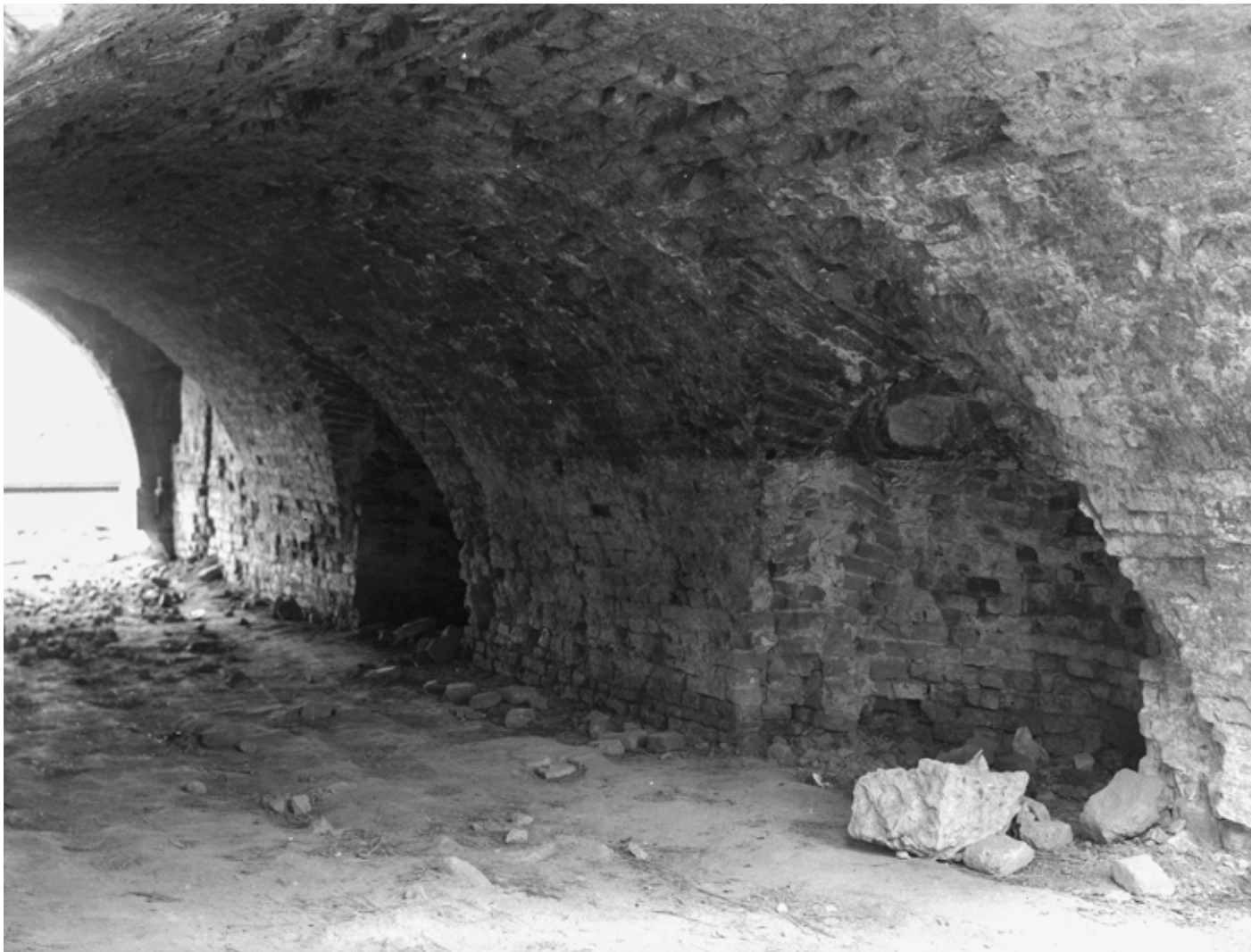
Засведени пролаз Водене капије I пре рушења спољног портала.

Снимио: Драгољуб Јовановић

Година: 1942.

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

ДГ16

Доњи град
Приобални бедем
Водена капија I

Засведени пролаз Водене капије I с нишама за смештај страже, пре рушења спољног портала.

Снимио: Драгољуб Јовановић

Година: 1942.

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

ДГ17

Доњи град
Приобални бедем
Водена капија II

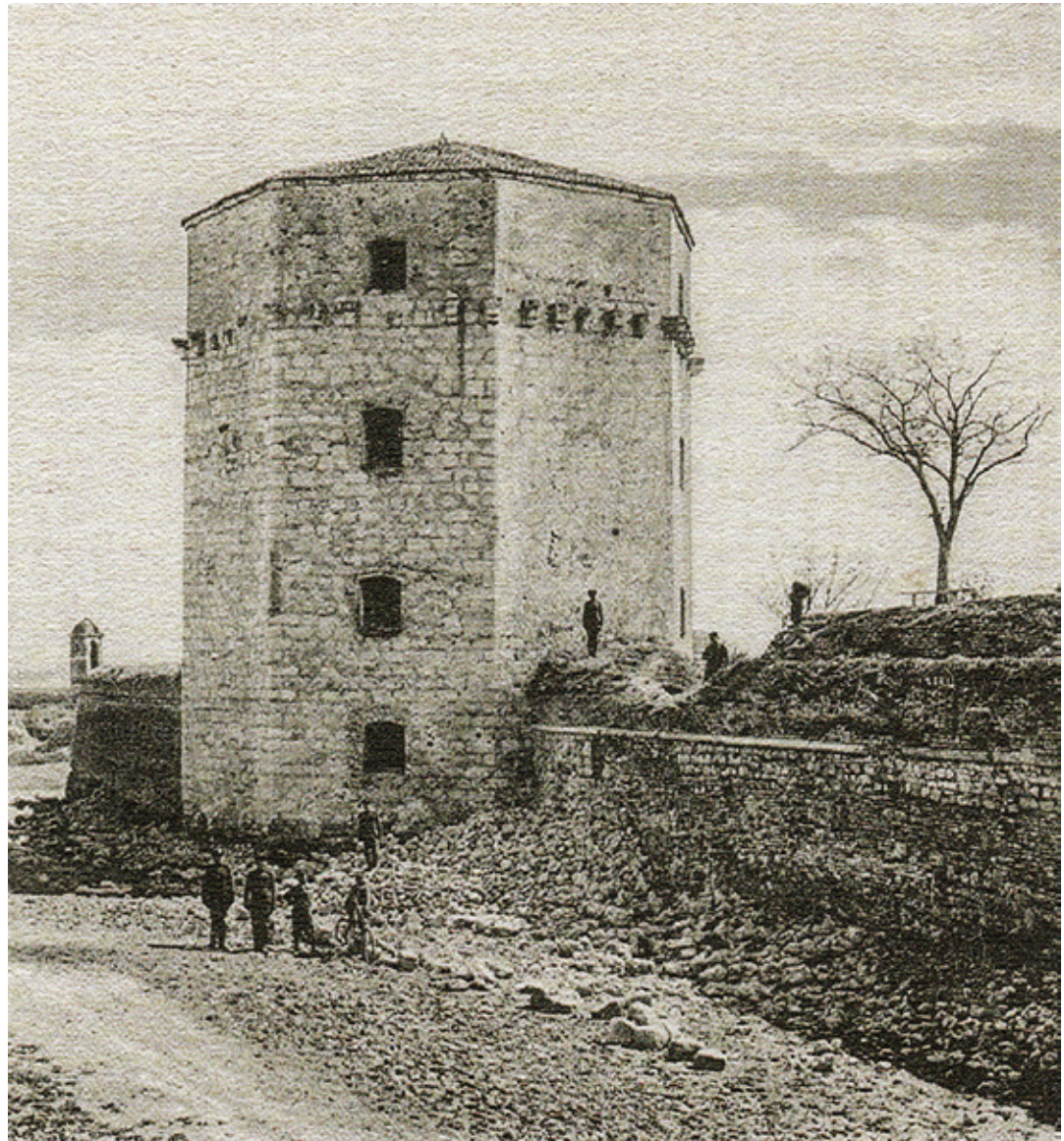
Општи изглед Водене капије II у време грађења другог железничког колосека.

Снимио: Драгољуб Јовановић

Година: 1942.

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

ДГ18

Доњи град
Североисточни бедем
Кула Небојша

Кула Небојша са делом Приобалног бедема – изглед према реци.

Издавач: Књижара Рајковића и Ђуковића, Београд, 1901.

Година: 1901.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд; Вицић, С., Вицић, Д. (2008), *Поздрав из Београда 1895–1941*, књ. I, Београд: 91.

ДГ19

Доњи град
Североисточни бедем
Кула Небојша

Кула Небојша са делом Приобалног бедема – изглед према реци, са оштећењима насталим у бомбардовању 1915. године.

Година: 1917.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вичић, Београд; Вичић, С., Вичић, Д. (2008), *Поздрав из Београда 1895–1941*, књ. I, Београд: 114.

ДГ20

Доњи град
Североисточни бедем
Кула Небојша

Кула Небојша – изглед према реци, са оштећењима од бомбардовања 1915. године.

Година: 1917.

Врста: разгледница

Димензије: 9 cm x 14 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд

ДГ21

Доњи град
Североисточни бедем
Кула Небојша

Кула Небојша – изглед према реци, са оштећењима из времена Првог светског рата.
Изглед пре обнове.

Снимио: Ђурђе Бошковић

Година: пре 1938.

Врста: фотографија

Место чувања: Легат Ђурђа Бошковића (АИ)

ДГ22

Доњи град
Североисточни бедем
Кула Небојша

Кула Небојша – изглед улазног дела, са оштећењима из времена Првог светског рата.
Изглед пре обнове.

Снимио: Ђурђе Бошковић

Година: пре 1938.

Врста: фотографија

Место чувања: Легат Ђурђа Бошковића (АИ)

ДГ23

Доњи град
Североисточни бедем
Кула Небојша

Кула Небојша – изглед са источне стране, са делом бедема према Пристанишном бастиону, са оштећењима из времена првих бомбардовања.

Година: 1914–1915.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Видић, Београд

ДГ24

Доњи град
Североисточни бедем
Кула Небојша

Кула Небојша током обнове 1938. године.

Снимио: Бурђе Бошковић

Година: 1938.

Врста: фотографија

Место чувања: Легат Бурђа Бошковића (АИ)

ДГ25

Доњи град
Североисточни бедем
Кула Небојша

Поглед на кулу током обнове 1938. године.

Снимио: Ђурђе Бошковић

Година: 1938.

Врста: фотографија

Место чувања: Легат Ђурђа Бошковића (АИ)

ДГ26

Доњи град
Североисточни бедем
Кула Небојша

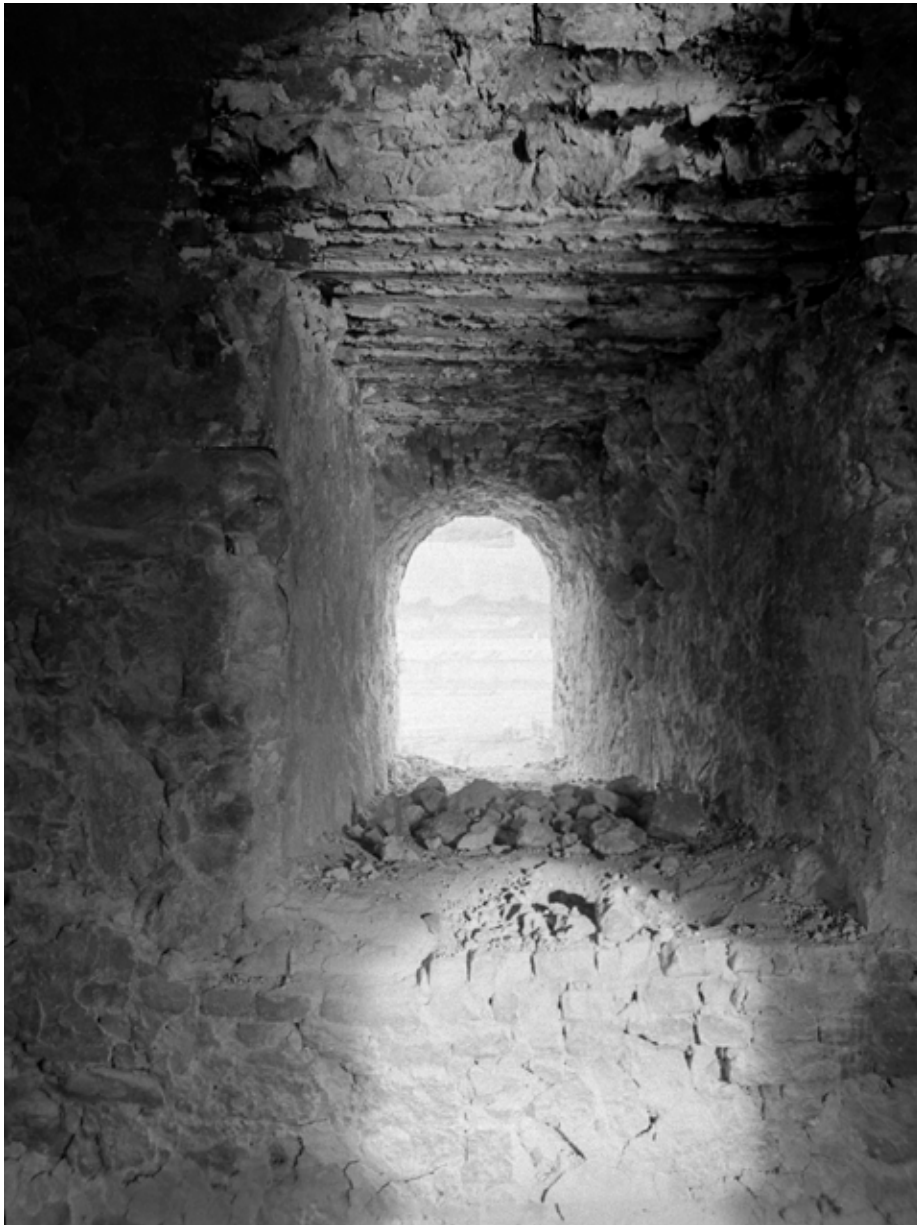
Кула Небојша током обнове 1938. године.

Снимио: Бурђе Бошковић

Година: 1938.

Врста: фотографија

Место чувања: Легат Бурђа Бошковића (АИ)

ДГ27

Доњи град
Североисточни бедем
Кула Небојша

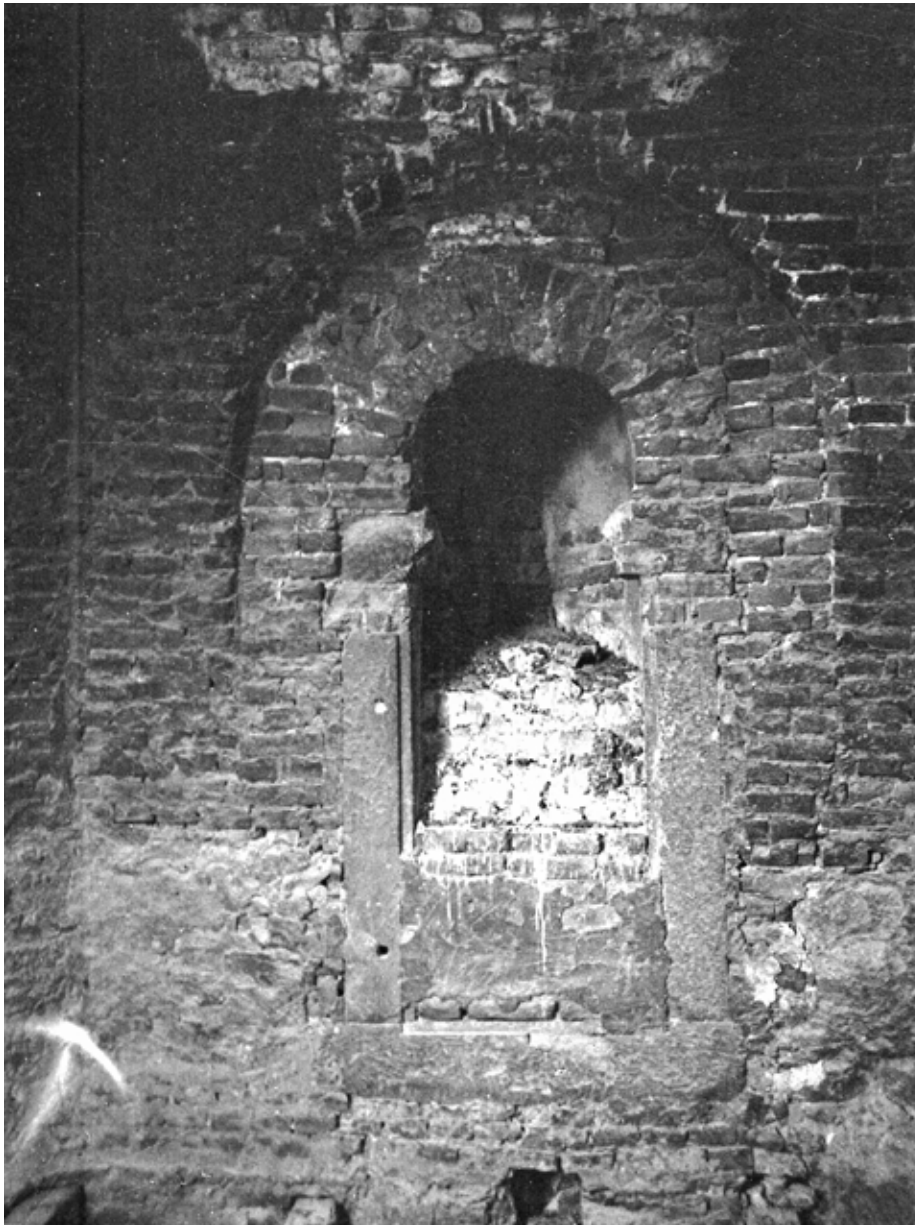
Кула Небојша током обнове 1938. године – детаљ средњовековне топарнице.

Снимио: Ђурђе Бошковић

Година: 1938.

Врста: фотографија

Место чувања: Легат Ђурђа Бошковића (АИ)

ДГ28

Доњи град
Североисточни бедем
Кула Небојша

Кула Небојша током обнове 1938. године – детаљ излаза на кров.

Снимио: Бурђе Бошковић

Година: 1938.

Врста: фотографија

Место чувања: Легат Бурђа Бошковића (АИ)

ДГ29

Доњи град
Североисточни бедем
Кула Небојша

Кула Небојша после обнове 1938. године – страна према реци, са делом Приобалног бедема.

Снимио: Ђурђе Бошковић

Година: 1938.

Врста: фотографија

Место чувања: Легат Ђурђа Бошковића (АИ)

ДГ30

Доњи град
Североисточни бедем
Кула Небојша

Кула Небојша – бочна страна, после обнове 1938. године.

Снимио: Бурђе Бошковић

Година: 1938.

Врста: фотографија

Место чувања: Легат Бурђа Бошковића (АИ)

ДГ31

Доњи град
Североисточни бедем
Кула Небојша

Кула Небојша – јужна страна.

Снимио: Драгољуб Јовановић

Година: 1942.

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

ДГ32

Доњи град
Североисточни бедем
Кула Небојша

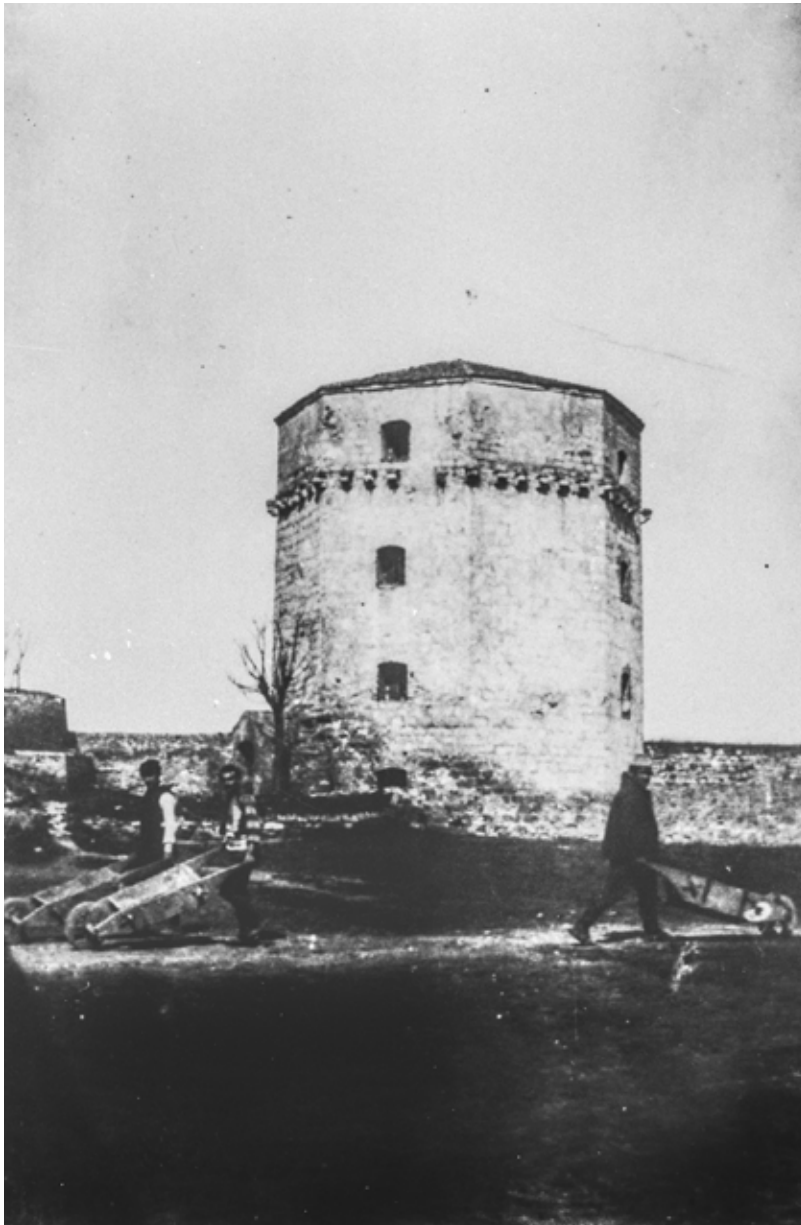
Кула Небојша – североисточна страна.

Снимио: Драгољуб Јовановић

Година: 1942.

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

ДГ33

Доњи град
Североисточни бедем
Кула Небојша

Општи изглед Куле Небојша – јужна страна.

Година: око 1945.
Врста: фотографија
Место чувања: ЗЗСКГБ

ДГ34

Доњи град
Североисточни бедем
Кула Небојша

Кула Небојша – детаљ улаза, пре рушења 1961. године.

Година: око 1960.

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

ДГ35

Доњи град
Североисточни бедем
Кула Небојша

Кула Небојша – детаљ топарнице приземне етаже пре обнове.

Снимио: Ђурђе Бошковић

Година: око 1938.

Врста: фотографија

Место чувања: Легат Ђурђа Бошковића (АИ)

ДГ36

Доњи град
Комплекс Источне капије

Простор порушене Источне капије I са групом српских војника. Лево је остатак куле VI, у позадини унутрашња фасада Источне капије II.

Снимио: И. В. Громаннџ
Година: 1876.
Врста: фотографија
Место чувања: VM

Бугари се одмарају после ручка у доњ. граду.
Les Prisonniers Bulgares après le repas, le repos.

ДГ37

Доњи град
Комплекс Источне капије

Група бугарских заробљеника на платоу Доњег града. У позадини је унутрашња фасада Источне капије II, а у трећем плану Северни бедем Источног подграђа.

Издавач: Књижара Рајковића и Ђуковића, Београд, 1913.

Година: 1913.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд

ДГ38

Доњи град
Комплекс Источне капије

Цртеж изгледа Источне капије II са бочним кулама.

Издавач: Рихард Штаудингер
Година: 1931.
Врста: фотографија илустрације
Место чувања: ЗЗСКГБ

ДГ39

Доњи град
Комплекс Источне капије

Спољна фасада Источне капије II са бочним кулама.

Година: око 1930.

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

ДГ40

Доњи град
Комплекс Источне капије

Унутрашња фасада Источне капије II са зазиданим пролазом и бочним просторијама.

Година: око 1930.

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

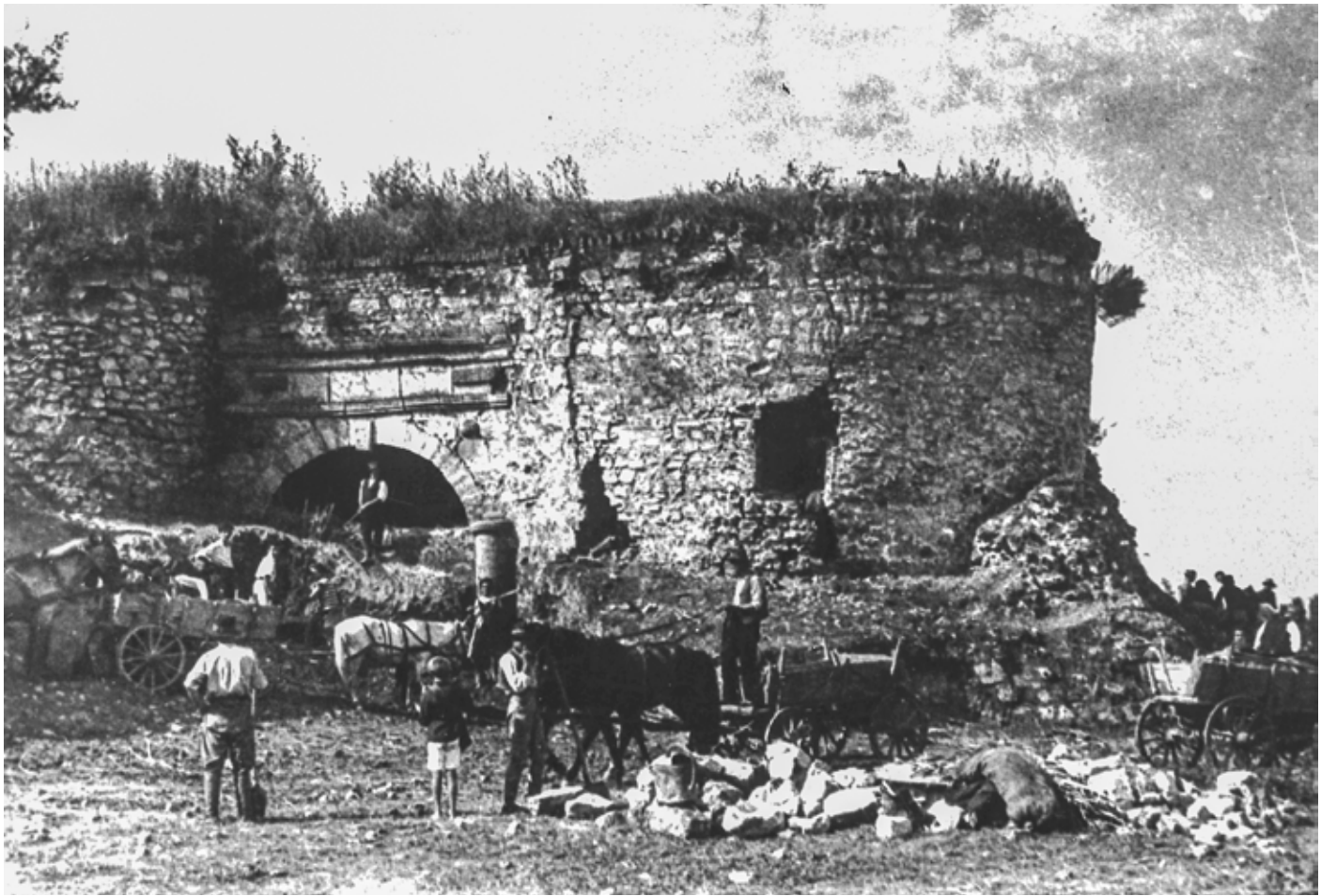

ДГ41

Доњи град
Комплекс Источне капије

Бочни изглед северне куле Источне капије II. У другом плану је Северни бедем Источног подграђа.
У позадини је обновљена Црква Ружица.

Година: око 1930.
Врста: фотографија
Место чувања: ЗЗСКГБ

ДГ42

Доњи град
Комплекс Источне капије

Предња фасада Источне капије II са северном кулом барбакана
током рашчишћавања простора испред капије.

Година: после 1930.
Врста: фотографија
Место чувања: ЗЗСКГБ

ДГ43

Доњи град
Комплекс Источне капије

Општи изглед предње стране Источне капије II.

Снимио: Драгољуб Јовановић

Година: 1942.

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

ДГ44

Доњи град
Комплекс Источне капије

Унутрашња фасада Источне капије II са бочним просторијама.

Снимио: Драгољуб Јовановић

Година: 1942.

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

ДГ45

Доњи град

Општи изглед Доњег града. У првом плану је део бедема Источног подграђа и простор Источне капије II, разорене у англо-америчком бомбардовању у пролеће 1944. године. Десно је Капија Карла VI.

Снимио: Ђурђе Бошковић

Година: 1945.

Врста: фотографија

Место чувања: Легат Ђурђа Бошковића (АИ)

ДГ46

Доњи град
Капија Карла VI

Унутрашња фасада Капије Карла VI, са бочним просторијама за смештај војске.

Снимио: И. В. Громанн

Година: 1876.

Врста: фотографија

Димензије: 20 cm x 15,6 cm

Место чувања: Научно-истраживачки пројекат за Београдску тврђаву (АИ)

ДГ47

Доњи град
Капија Карла VI

Изглед унутрашње фасаде Капије Карла VI, са бочним просторијама за смештај страже.

Издавач: Књижара Рајковића и Ђуковића, Београд, 1911.

Година: прва деценија XX века

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд; Вицић, С., Вицић, Д. (2008), *Поздрав из Београда 1895–1941*, књ. I, Београд: 92.

ДГ48

Доњи град
Капија Карла VI

Унутрашња фасада Капије Карла VI, с јужном бочном просторијом.

Година: друга деценија XX века

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд

ДГ49

Доњи град
Капија Карла VI

Унутрашња фасада Капије Карла VI, са северном бочном просторијом и делом просторије с јужне стране пролаза.

Година: друга деценија XX века

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

ДГ50

Доњи град
Капија Карла VI

Унутрашња фасада Капије Карла VI.

Издавач: Cellofix – Postkarte D.R.P., Wien 1916.

Година: 1916.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд; Вицић, С., Вицић, Д. (2008), *Поздрав из Београда 1895–1941*, књ. I, Београд: 116.

ДГ51

Доњи град
Капија Карла VI

Унутрашња фасада Капије Карла VI – детаљ. У полукружној лунети је царска круна постављена на барокни картуш, где је вепрова глава прободена стрелом – представа која је у европској барокној историографији била прихваћена као грб Краљевине Србије.

Снимио: Драгољуб Јовановић

Година: 1942.

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

ДГ52

Доњи град
Капија Карла VI

Унутрашња фасада Капије Карла VI, после обнове 1942. године.

Снимио: Драгољуб Јовановић

Година: 1942.

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

ДГ53

Доњи град
Капија Карла VI

Спољна фасада Капије Карла VI – цртеж према фотографији.

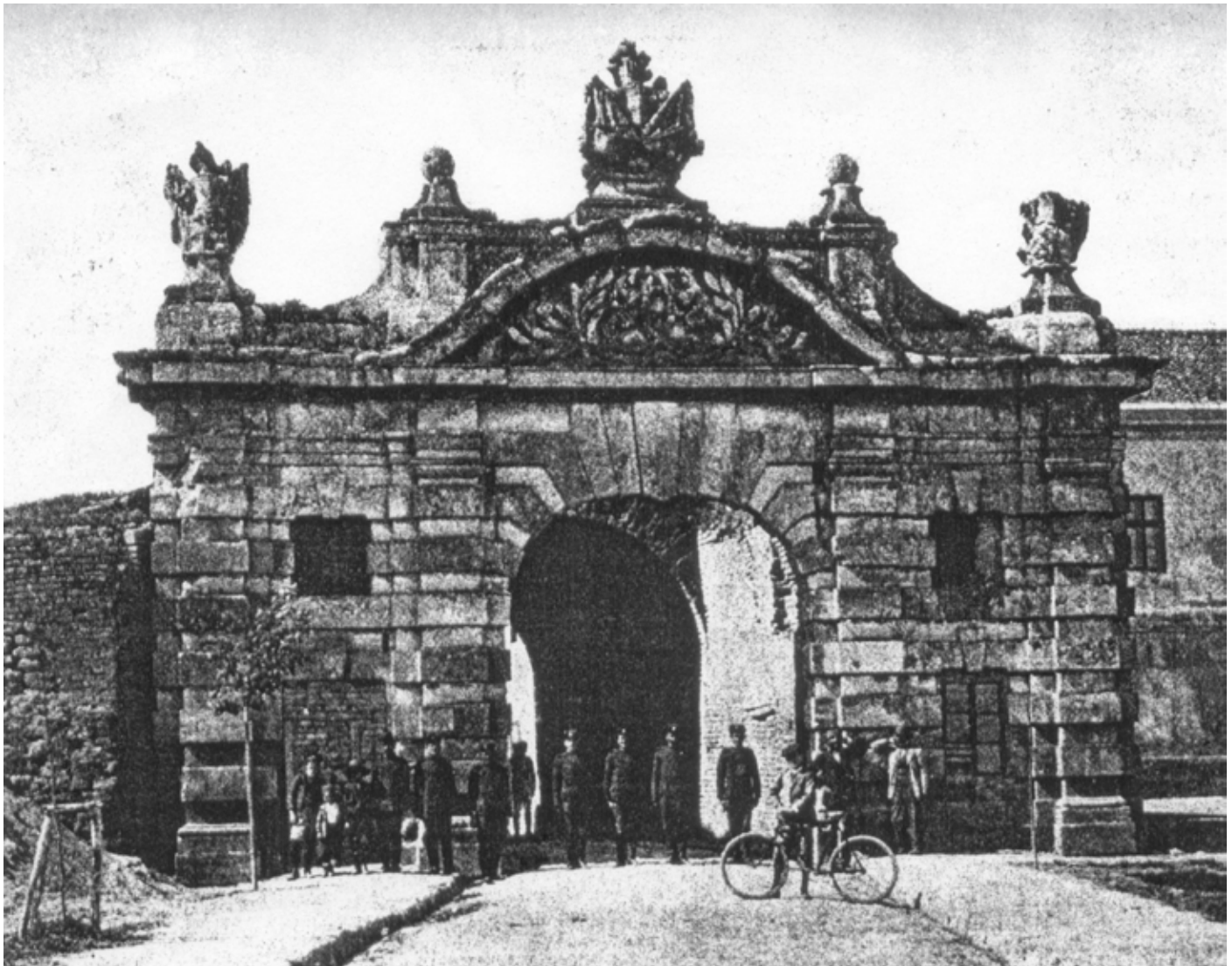
Издавач: Ј. Томић, Београд, 1899.

Година: 1899.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд; Вицић, С., Вицић, Д. (2008), *Поздрав из Београда 1895–1941*, књ. I, Београд: 92.

ДГ54

Доњи град
Капија Карла VI

Спољна фасада Капије Карла VI.

Година: 1902.

Врста: штампана фотографија; преснимљено из: *Нова искра* 4 (1902): 327.

Место чувања: ЗЗСКГБ

ДГ55

Доњи град
Капија Карла VI

Спољна фасада Капије Карла VI. У позадини, са обе стране капије, виде се касарне.

Година: почетак XX века
Врста: штампана фотографија
Место чувања: ЗЗСКГБ

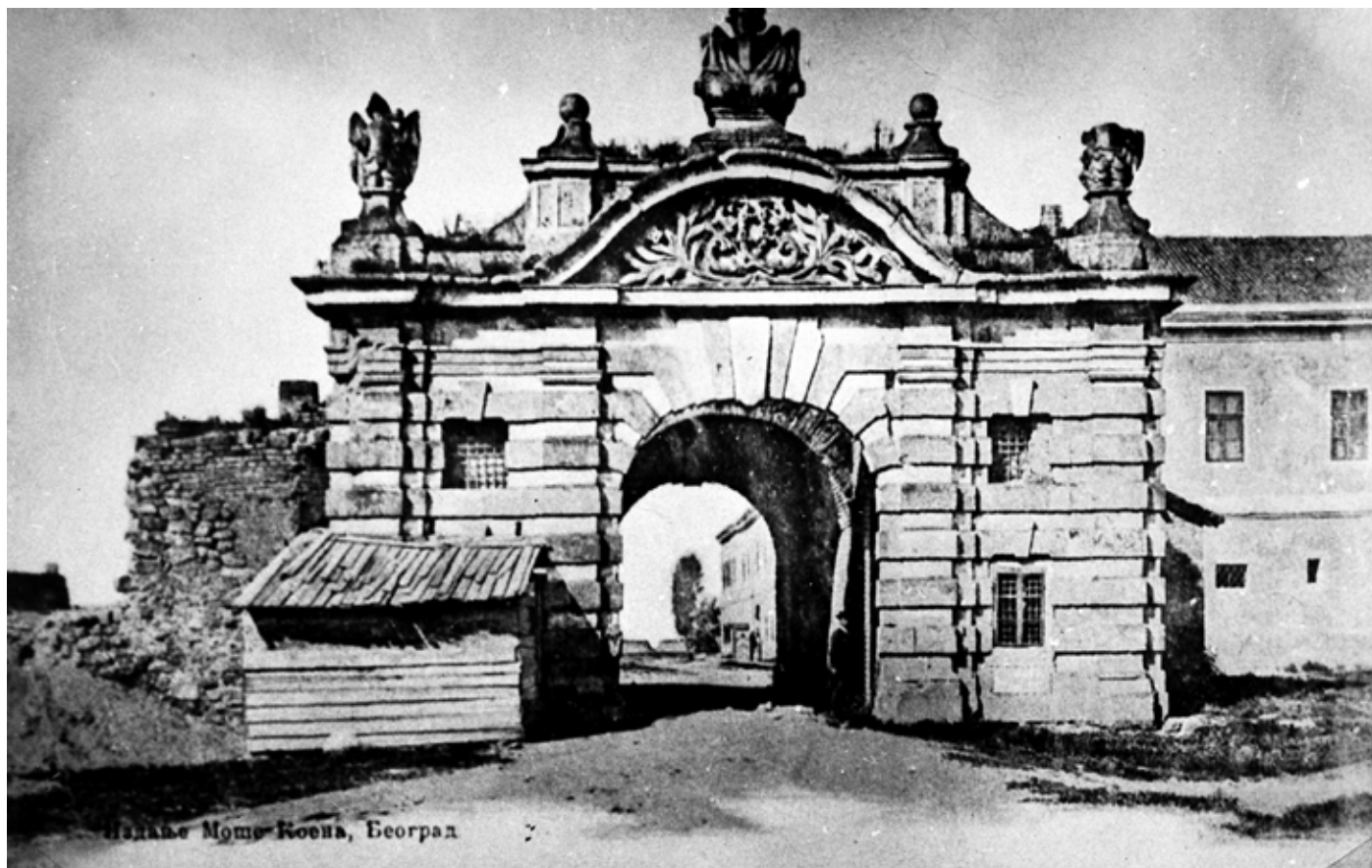

ДГ56

Доњи град
Капија Карла VI

Спољна фасада Капије Карла VI. Кроз пролаз се види предња фасада касарне.

Година: почетак XX века
Врста: фотографија
Место чувања: ЗЗСКГБ

ДГ57

Доњи град
Капија Карла VI

Спољна фасада капије, уз коју је подигнута привремена дрвена зграда. У позадини се види део зграде касарне.

Издавач: М. Коен, Београд.

Година: прва половина XX века

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: ЗЗСКГБ

ДГ58

Доњи град
Капија Карла VI

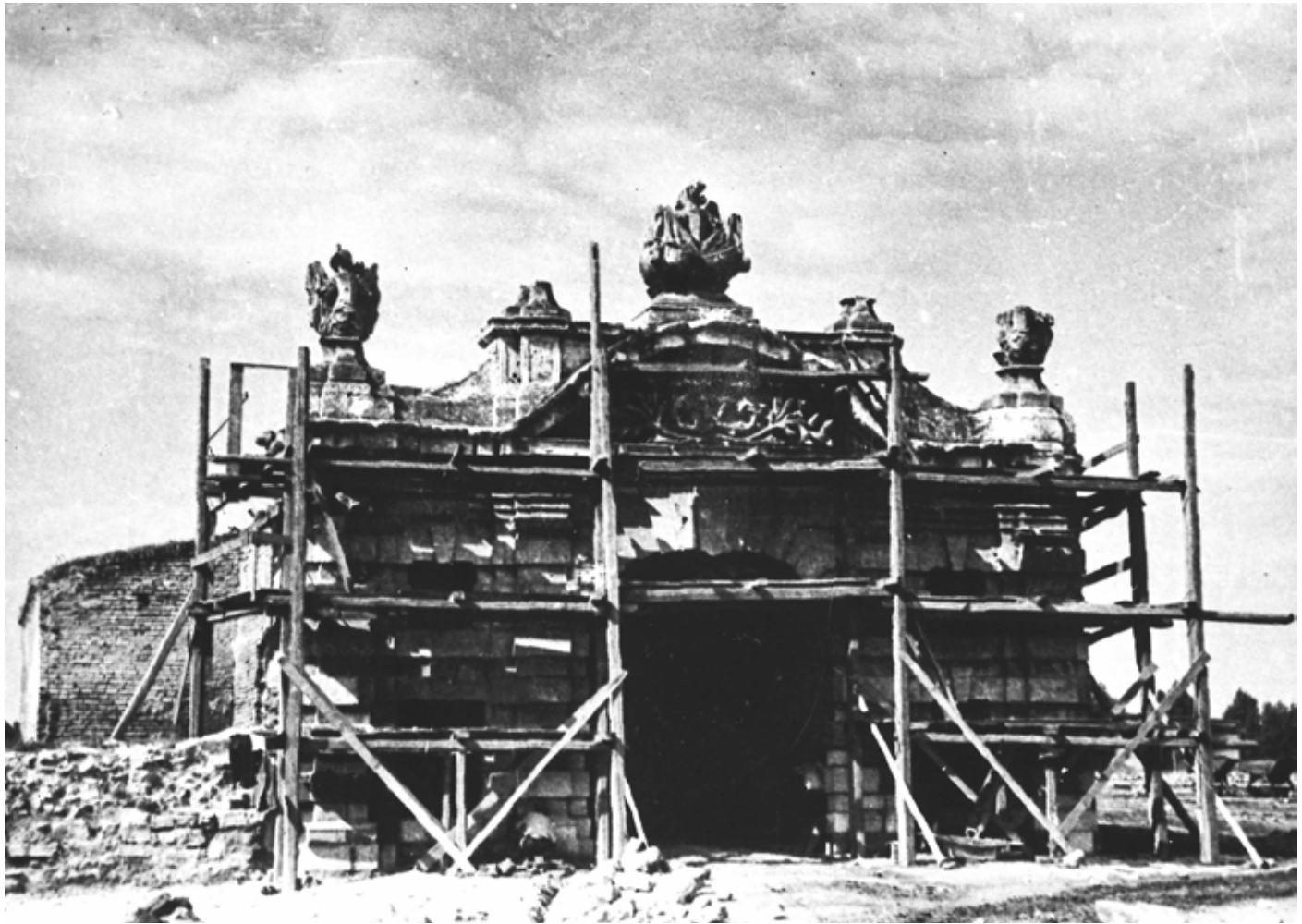
Спољна фасада Капије Карла VI. У позадини се виде рушевине зграде касарне после бомбардовања 1915. године.

Година: 1917.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд; Вицић, С., Вицић, Д. (2008), *Поздрав из Београда 1895–1941*, књ. I, Београд: 117.

ДГ59

Доњи град
Капија Карла VI

Спољна фасада Капије Карла VI у време обнове 1942. године.

Снимио: Драгољуб Јовановић

Година: 1942.

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

ДГ60

Доњи град
Капија Карла VI

Бочна страна Капије Карла VI у време обнове 1942. године.

Снимио: Драгољуб Јовановић

Година: 1942.

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

ДГ61

Доњи град
Капија Карла VI

Капија Карла VI – спољна фасада после обнове 1942. године.

Снимио: Драгољуб Јовановић

Година: 1942.

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

ДГ62

Доњи град
Капија Карла VI

Спољна фасада са делом Североисточног бедема Доњег града, после обнове 1942. године.

Снимио: Драгољуб Јовановић

Година: 1942.

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

ДГ63

Доњи град
Капија Карла VI

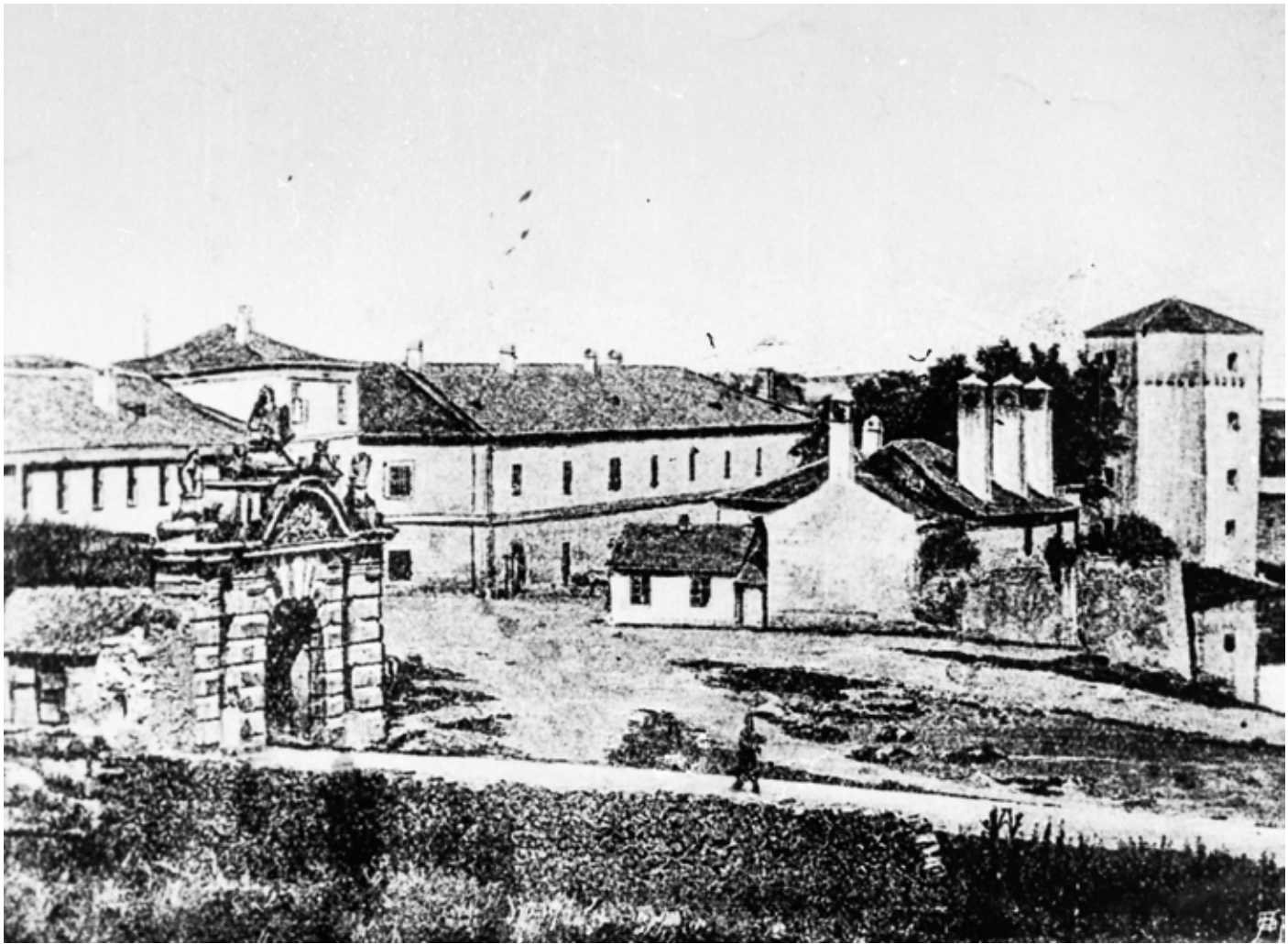
Спољна фасада са делом Североисточног бедема Доњег града, после обнове 1942. године. Снимљено са стазе која је водила испред Источне капије и северног бедема Источног подграђа. У позадини са десне стране види се Кула Небојша.

Снимио: Драгољуб Јовановић

Година: 1942.

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

ДГ64

Доњи град

Зграда Војничке кухиње (данас Археолошки институт – Научно-истраживачки пројекта Београдску тврђаву)

Зграда Војничке кухиње, то јест кухиње турског гарнизона из прве половине XIX века – лево је арсенал, део касарне и Капија Карла VI. У позадини је Кула Небојша.

Година: крај XIX века

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

ДГ65

Доњи град

Зграда Војничке кухиње (данас Археолошки институт – Научно-истраживачки пројект за Београдску тврђаву)

Зграда Војничке кухиње после рушења познијих доградњи и делимичне обнове првобитног здања.

Снимио: Драгољуб Јовановић

Година: 1942.

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

ДГ66

Доњи град

Зграда Војничке кухиње (данас Археолошки институт – Научно-истраживачки пројект за Београдску тврђаву)

Зграда Војничке кухиње са делом Североисточног бедема Доњег града после рушења познијих доградњи и делимичне обнове првобитног здања.

Снимио: Драгољуб Јовановић

Година: 1942.

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

ДГ67

Доњи град

Зграда Војничке кухиње (данас Археолошки институт – Научно-истраживачки пројект за Београдску тврђаву)

Остаци зграде Војничке кухиње после англо-америчког бомбардовања у пролеће 1944. године.

Снимио: Ђурђе Бошковић

Година: 1945.

Врста: фотографија

Место чувања: Легат Ђурђа Бошковића (АИ)

ДГ68

Доњи град
Североисточни бедем

Општи изглед бедема с Капијом Карла VI пре рушења унутрашње куртине и уклањања земљаног насипа на делу према Источној капији. Испред бедема се види незатрпано пристаниште. У другом плану је Пристанишни равелин са Дунавском капијом. Лево је део касарне, а у позадини кров Војничке кухиње са три оцака.

Година: последња четвртина XIX века

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

ДГ69

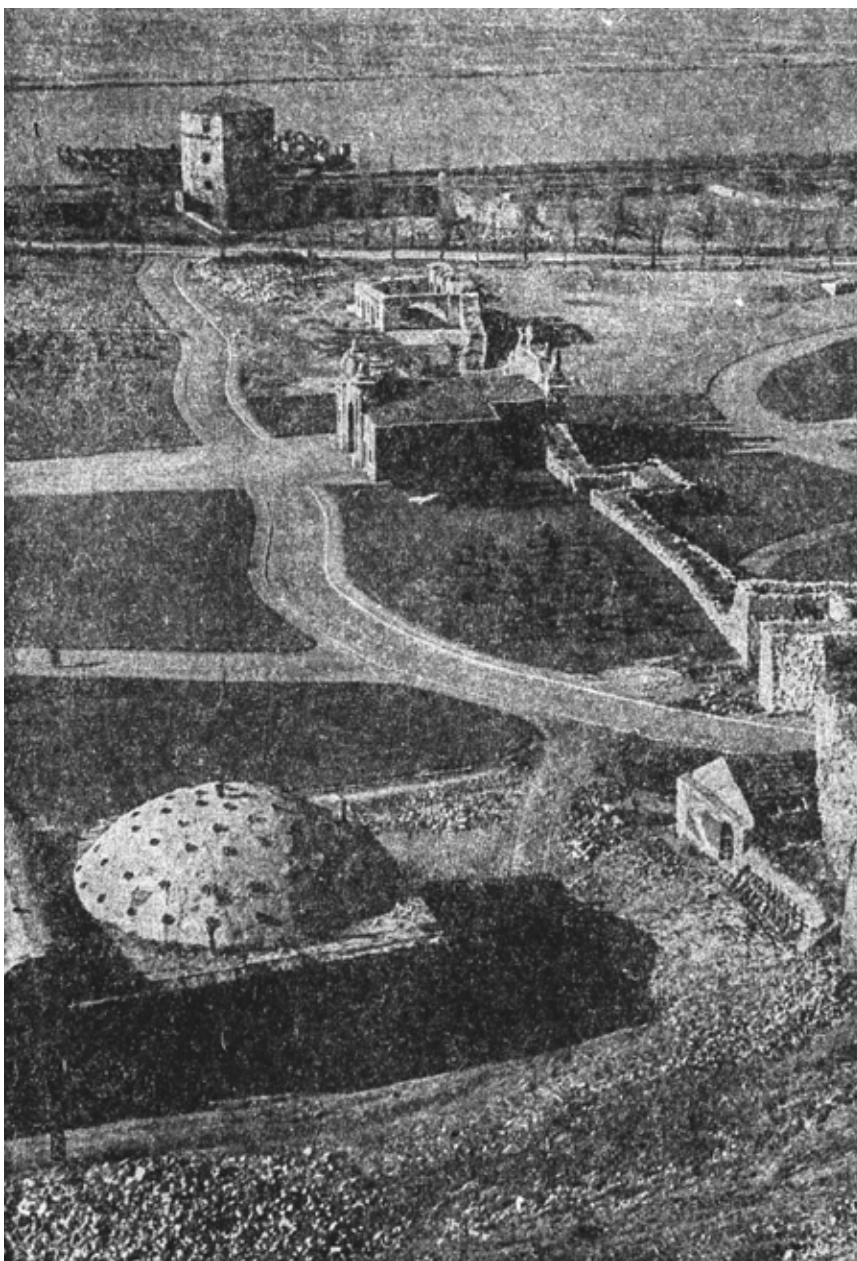
Доњи град
Североисточни бедем

Општи изглед простора порушеног бедема с Капијом Карла VI.
У позадини је спаљена пешадијска касарна.

Година: 1915.

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

ДГ70

Доњи град
Североисточни бедем

Општи изглед бедема после делимичне обнове 1942. године. У првом плану је делимично очувана зграда Амама.

Година: 1942.

Врста: штампана фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

ДГ71

Доњи град
Североисточни бедем

Општи изглед бедема после делимичне обнове 1942. године.

Снимио: Драгољуб Јовановић

Година: 1942.

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

ДГ72

Доњи град
Североисточни бедем

Кула VI – спољна страна после делимичне обнове 1942. године.

Снимио: Драгољуб Јовановић

Година: 1942.

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

ДГ73

Доњи град
Североисточни бедем

Кула VI – унутрашња страна после делимичне обнове 1942. године.

Снимио: Драгољуб Јовановић

Година: 1942.

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

ДГ74

Доњи град
Североисточни бедем

Општи изглед бедема са деловима Доњег града и Североисточног фронта, после рушења у англо-америчком бомбардовању у пролеће 1944. године.

Снимио: Ђурђе Бошковић

Година: 1945.

Врста: фотографија

Место чувања: Легат Ђурђа Бошковића (АИ)

ДГ75

Доњи град
Североисточни бедем

Општи изглед бедема са остацима Капије Карла VI после рушења у англо-америчком бомбардовању у пролеће 1944. године.

Снимио: Ђурђе Бошковић

Година: 1945.

Врста: фотографија

Место чувања: Легат Ђурђа Бошковића (АИ)

ДГ76

Доњи град
Североисточни бедем

Општи изглед бедема у време када је започело уређивање Народног парка „Калемегдан“.

Година: око 1950.

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

ДГ77

Доњи град
Североисточни бедем
Пристанишна капија

Остаци спољне стране средњовековне Пристанишне капије.

Година: 1947.

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

ДГ78

Доњи град
Североисточни бедем
Пристанишна капија

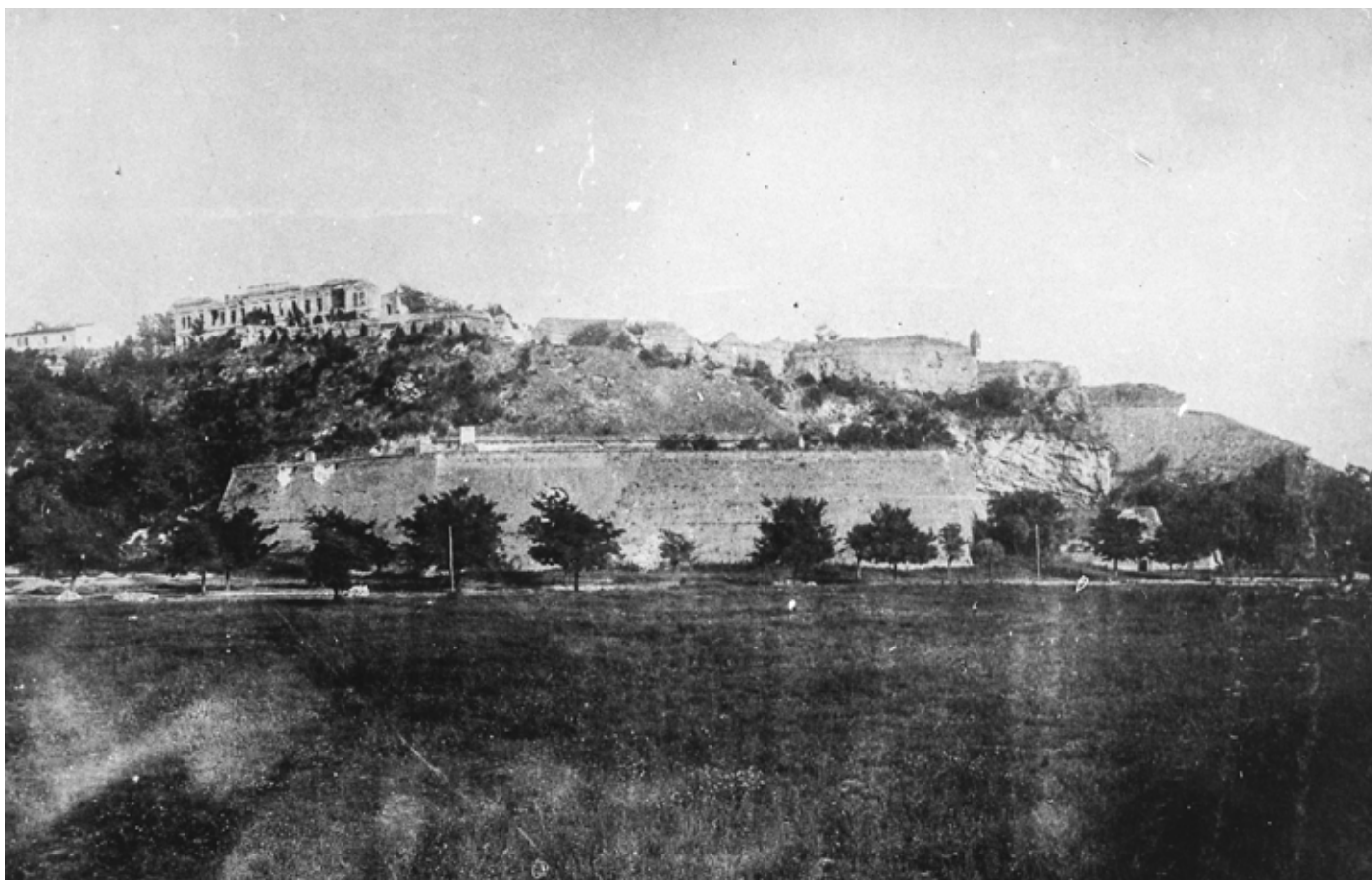
Остаци унутрашње стране средњовековне Пристанишне капије.

Година: 1947.

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

ДГ79

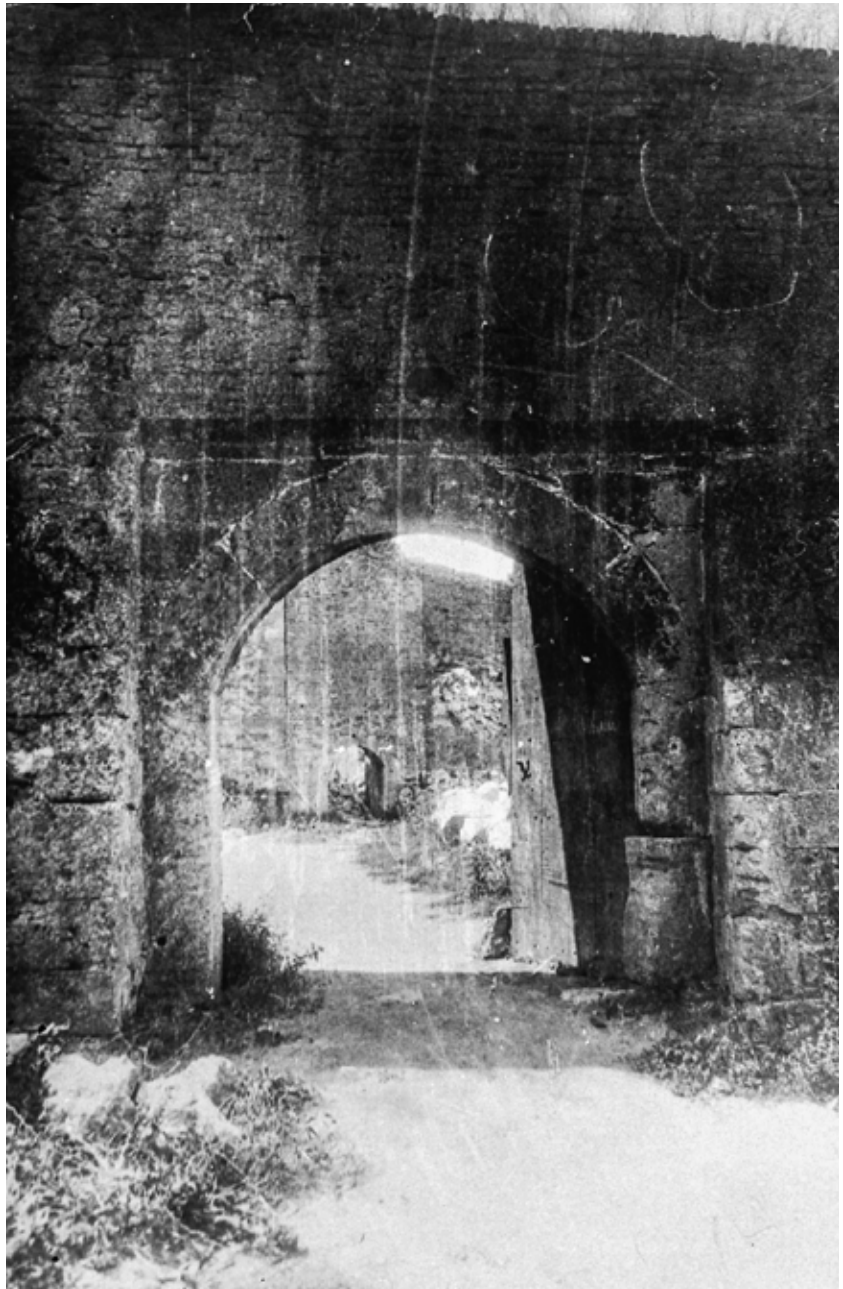
Доњи град
Велики барутни магацин

Општи изглед Великог барутног магацина са обимним бедемом.

Година: 1915.

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

ДГ80

Доњи град
Велики барутни магацин

Капија у обимном бедему Великог барутног магацина.

Година: 1917.

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

ДГ81

Доњи град
Велики барутни магацин

Капија у обимном бедему Великог барутног магацина. Кроз пролаз капије види се улаз у барутни магацин.

Снимио: арх. Д. Јовановић

Година: период између два светска рата, најкасније 1941. године

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

ДГ82

Доњи град
Велики барутни магацин

Улаз у Велики барутни магацин.

Снимио: арх. Д. Јовановић
Година: период између два светска рата
Врста: фотографија
Место чувања: ЗЗСКГБ

ДГ83

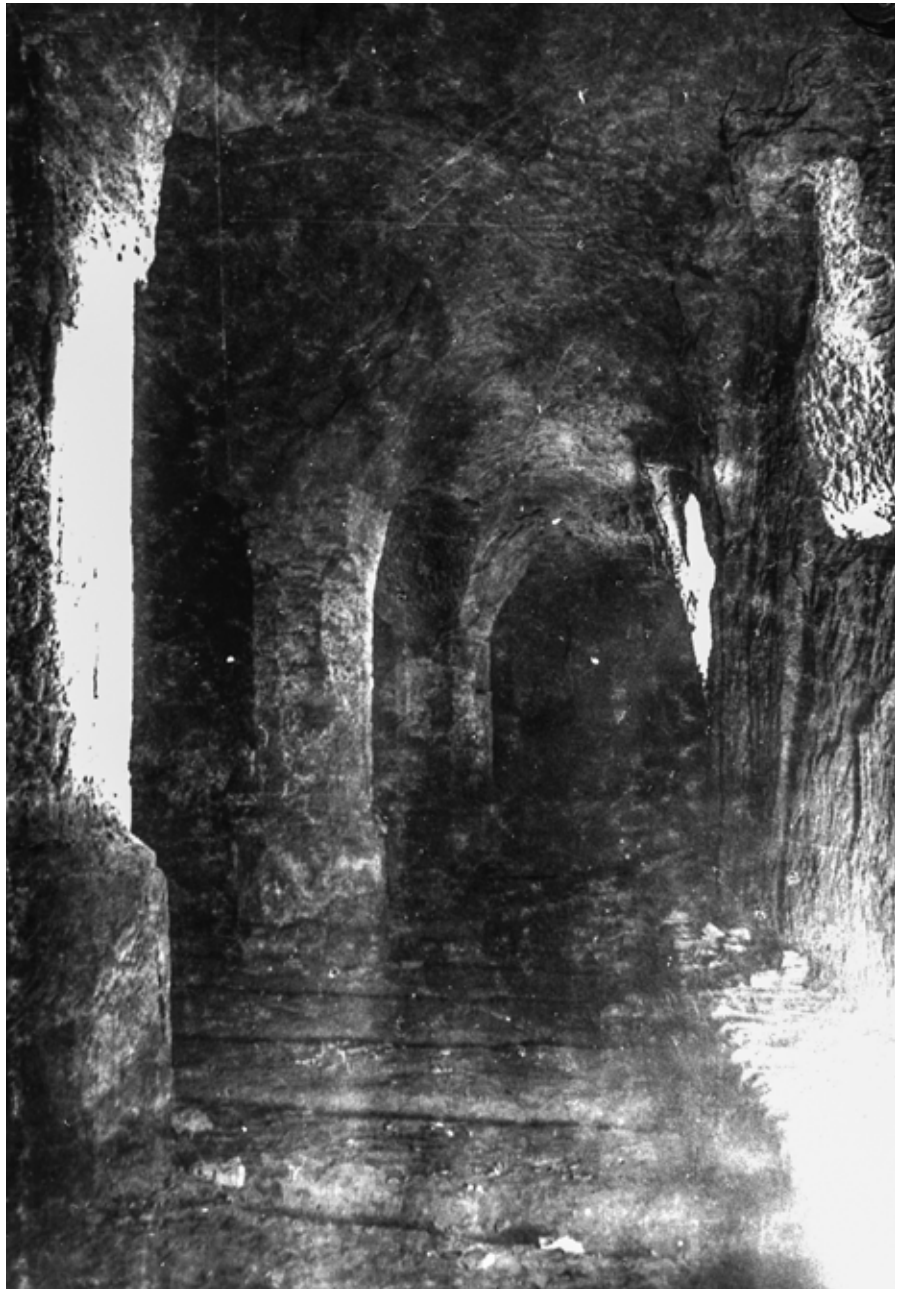
Доњи град
Велики барутни магацин

Прилазни ходник у Великом барутном магацину.

Година: период између два светска рата

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

ДГ84

Доњи град
Велики барутни магацин

Сала 2 Великог барутног магацина – детаљ.

Година: 1917.

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

ДГ85

Доњи град
Мали барутни магацин

Мали барутни магацин после разарања у англо-америчком бомбардовању у пролеће 1944. године.

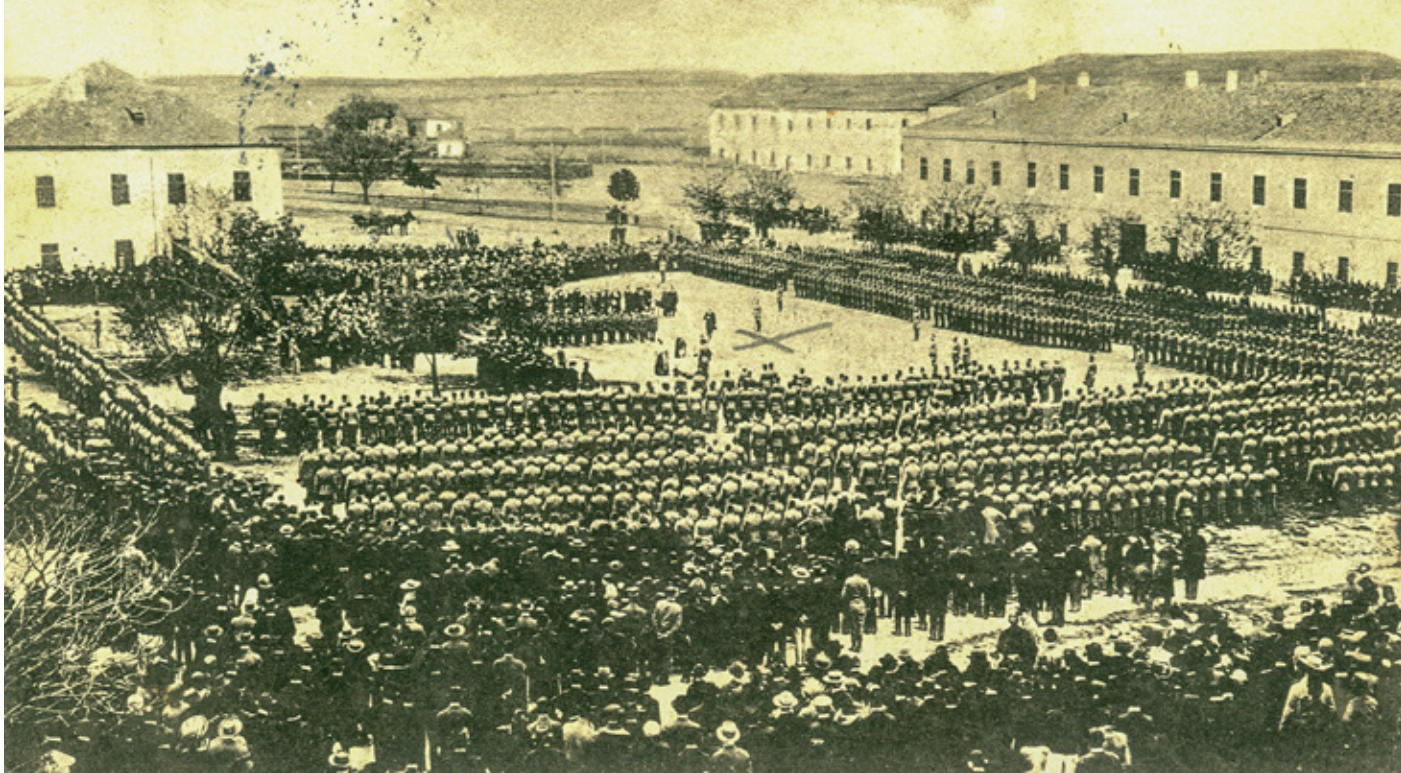
Снимио: Ђурђе Бошковић

Година: 1945.

Врста: фотографија

Место чувања: Легат Ђурђа Бошковића (АИ)

Полагање заклетве првих регрута Вардарског пука у доњем граду 13. Априла 1914. год.
Premières recrues du régiment du Vardar prêtant le serment de fidélité au drapeau dans la forteresse supérieure de Belgrade, le 13 avril 1914.

ДГ86

Доњи град

Општи изглед, с регрутима Вардарског пука. Лево је бивша зграда Хасан-пашине џамије, десно пешадијска касарна.

Издавач: Књижара Рајковића и Ђуковића, Београд, 1914.

Година: април 1914.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд; Вицић, С., Вицић, Д. (2008), *Поздрав из Београда 1895–1941*, књ. I, Београд : 109.

ДГ87

Доњи град

Општи изглед, с регрутима Вардарског пука. У позадини је Капија Карла VI.

Издавач: Књижара Рајковића и Ђуковића, Београд, 1914.

Година: април 1914.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вичић, Београд

ДГ88

Доњи град

Општи изглед Доњег града. У првом плану је бивша зграда Хасан-пашине џамије, лево је пешадијска касарна, поред ње Капија Карла VI, а у позадини Кула Небојша.

Издавач: Издање картела, Београд, 1910.

Година: прва деценија XX века

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд; Вицић, С., Вицић, Д. (2008), *Поздрав из Београда 1895–1941*, књ. I, Београд: 94.

ДГ89

Доњи град

Општи изглед, с рушевинама аустријских грађевина. У првом плану су новоподигнуте бараке за потребе Југословенске краљевске војске.

Година: после Првог светског рата

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

ДГ90

Доњи град

Општи изглед, с пешадијском касарном поред Капије Карла VI. У првом плану је бивша зграда Хасан-пашине џамије. У позадини је Приобални бедем Североисточног фронта и Дунав капија.

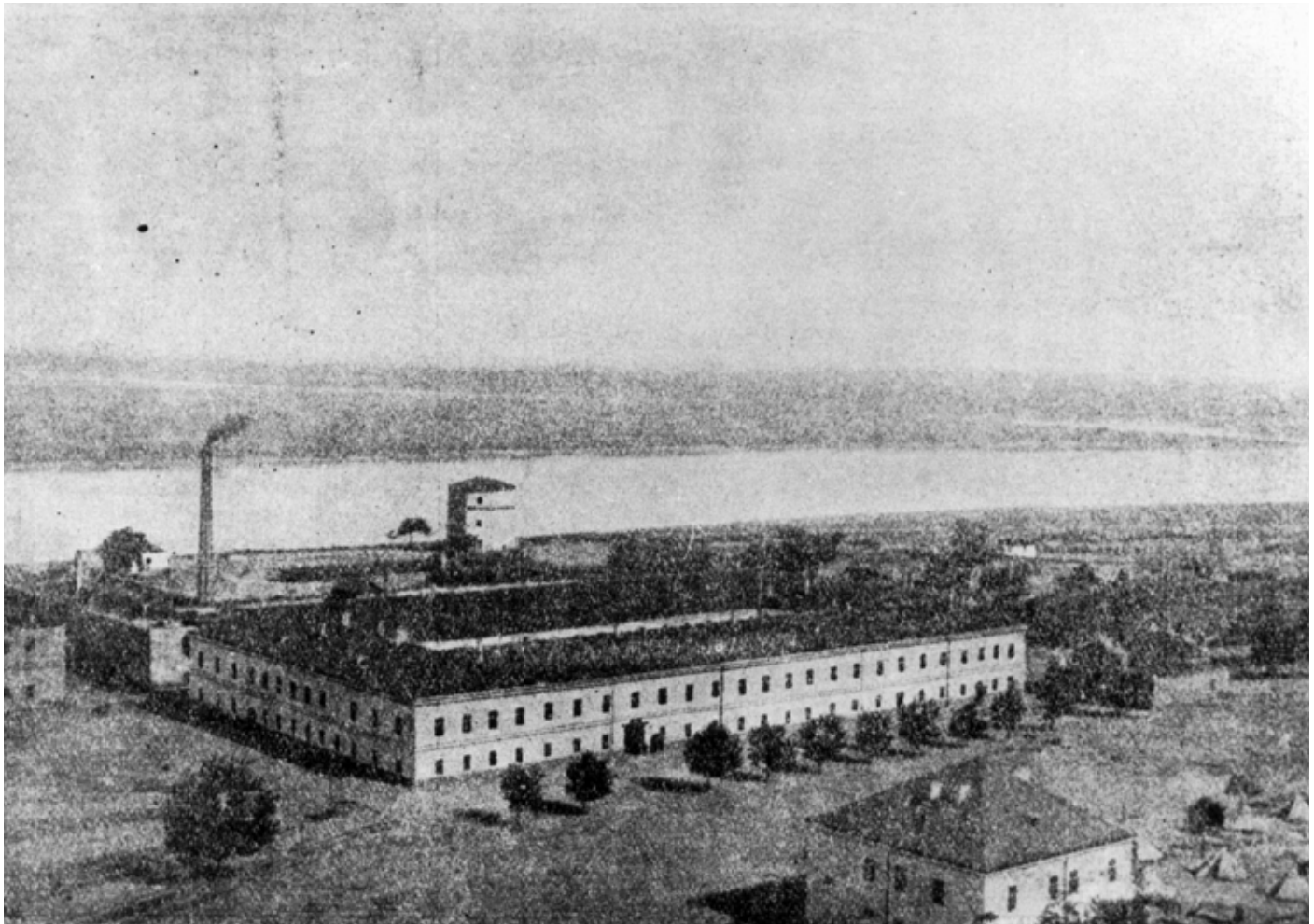
Издавач: М. Коен, Београд

Година: прва деценија XX века

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд

ДГ91

Доњи град

Општи изглед, с пешадијском касарном у средишту.

Година: прва деценија XX века

Врста: штампана фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

ДГ92

Доњи град

Општи изглед, с порушеним аустријским грађевинама, пешадијском касарном и магацином. У позадини се види Кула Небојша. Снимљено са Горњег града.

Издавач: С. Мешулам, Београд, 1917.

Година: 1917.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд; Вицић, С., Вицић, Д. (2008), *Поздрав из Београда 1895–1941*, књ. I, Београд: 113.

ДГ93

Доњи град

Општи изглед, с порушеним аустријским грађевинама, пешадијском касарном, магацином и пекаром, снимљен из Источног подграђа.

Година: 1916.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вичић, Београд

ДГ94

Доњи град

Општи изглед, с порушеним аустријским грађевинама, у позадини је Кула Небојша.
Снимљено из Горњег града.

Година: 1917–1918.

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

ДГ95

Доњи град

Зграда пешадијске касарне

Унутрашње двориште пешадијске касарне, са групама турских заробљеника.

Издавач: Књижара Рајковића и Ђуковића, Београд, 1913.

Година: 1913.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд; Вицић, С., Вицић, Д. (2008), *Поздрав из Београда 1895–1941*, књ. I, Београд: 108.

ДГ96

Доњи град
Зграда пешадијске касарне

Пешадијска касарна, североисточна страна. У дворишту је група бугарских заробљеника.

Издавач: Књижара Рајковића и Ђуковића, Београд, 1913.

Година: 1913.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд

ДГ97

Доњи град

Зграда пешадијске касарне

Пешадијска касарна, северозападна страна. У првом плану је група бугарских заробљеника.

Издавач: Књижара Рајковића и Ђуковића, Београд, 1913.

Година: 1913.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вичић, Београд

ДГ98

Доњи град
Зграда пешадијске касарне

Детаљ приземља пешадијске касарне, са групом турских заробљеника.

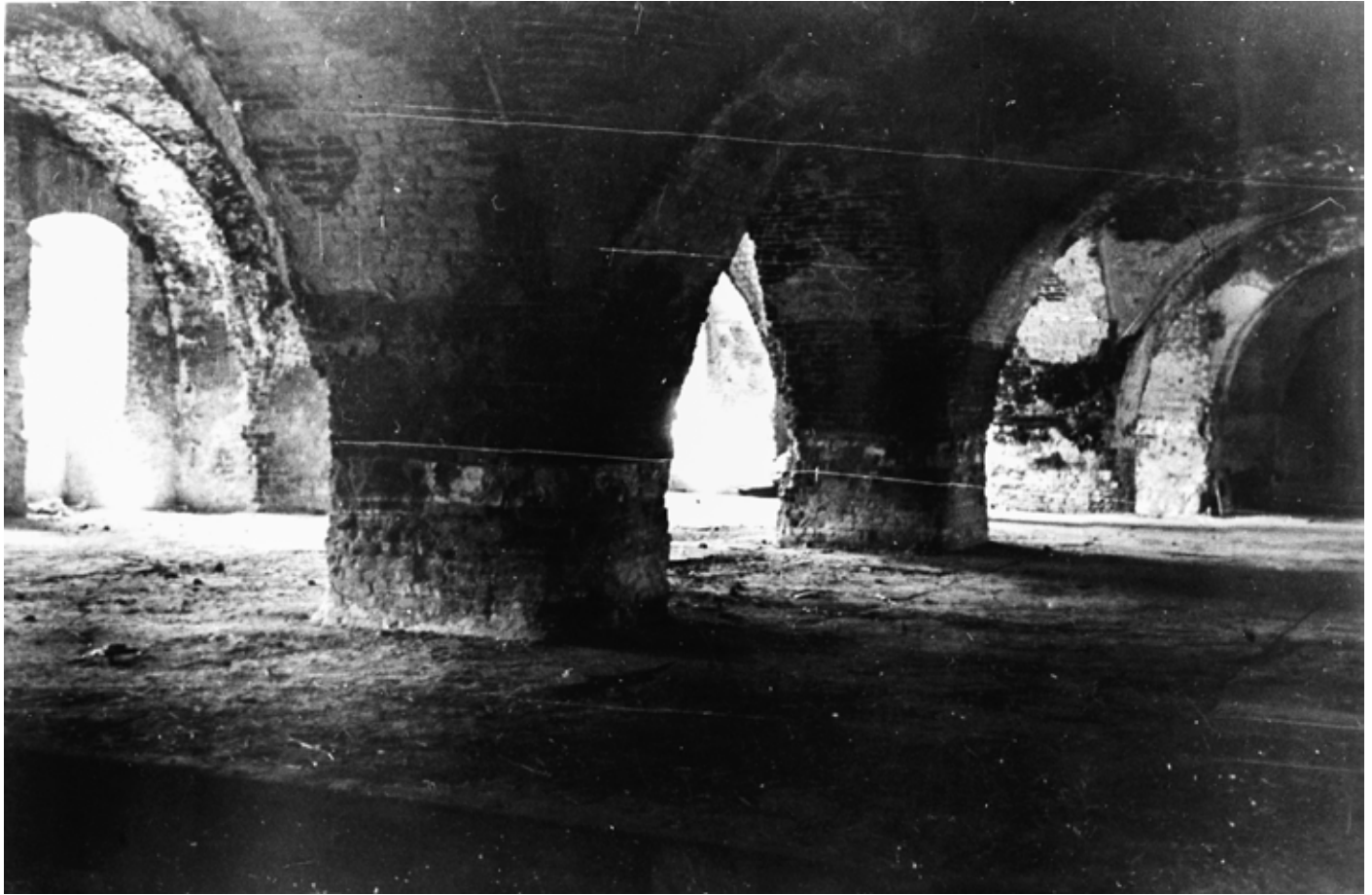
Издавач: Књижара Рајковића и Ђуковића, Београд, 1912.

Година: 1912.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд

ДГ99

Доњи град
Зграда Арсенала

Засведена просторија у приземљу Арсенала.

Година: почетак XX века
Врста: фотографија
Место чувања: ЗЗСКГБ

ДГ100

Доњи град

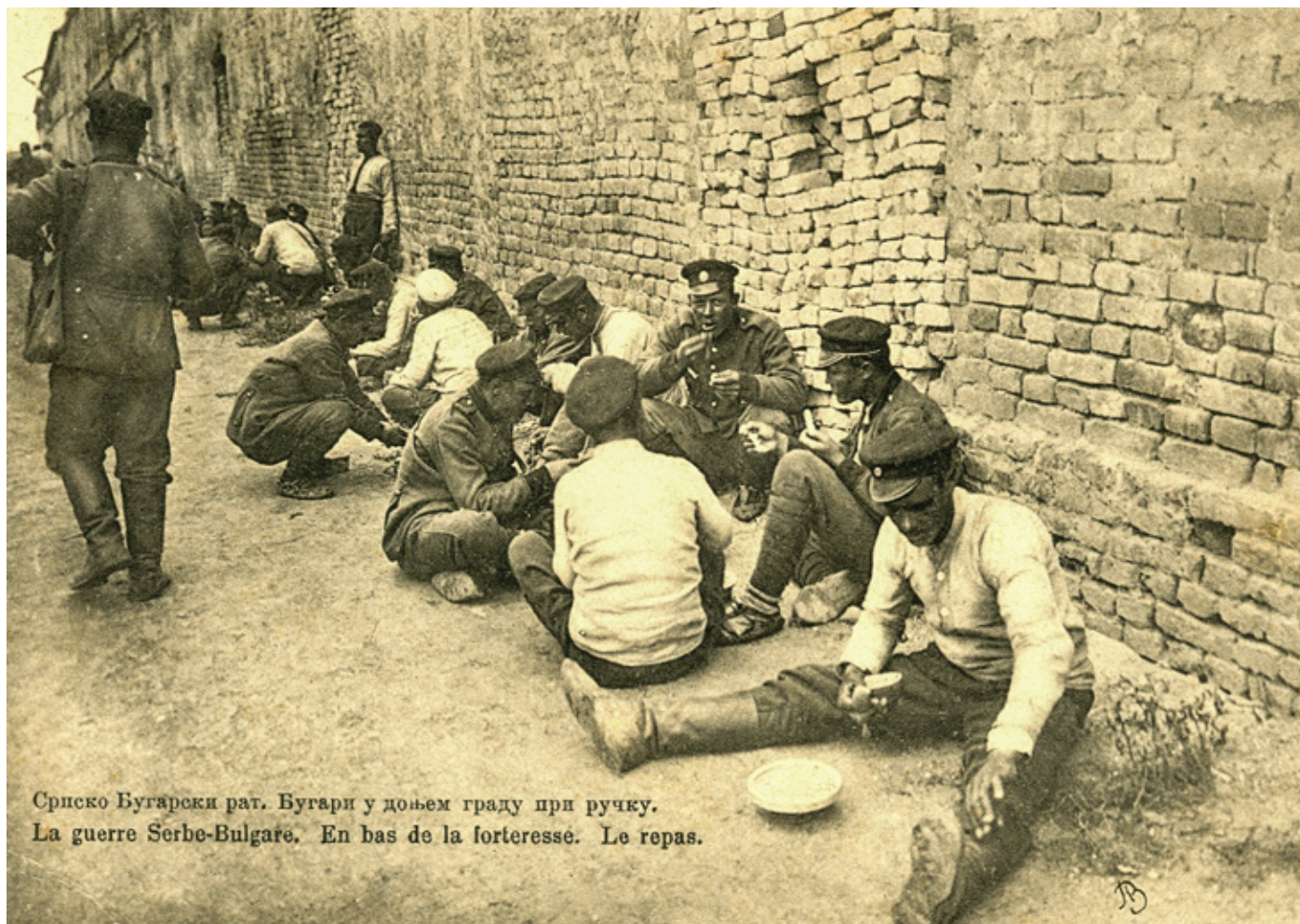
Зграда Арсенала

Засведена просторија у приземљу Арсенала – изглед стубаца.

Година: почетак XX века

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

Српско Бугарски рат. Бугари у доњем граду при ручку.
La guerre Serbe-Bulgare. En bas de la forteresse. Le repas.

ДГ101

Доњи град
Зграда Арсенала

Детаљ зида приземља Арсенала. У првом плану су бугарски заробљеници.

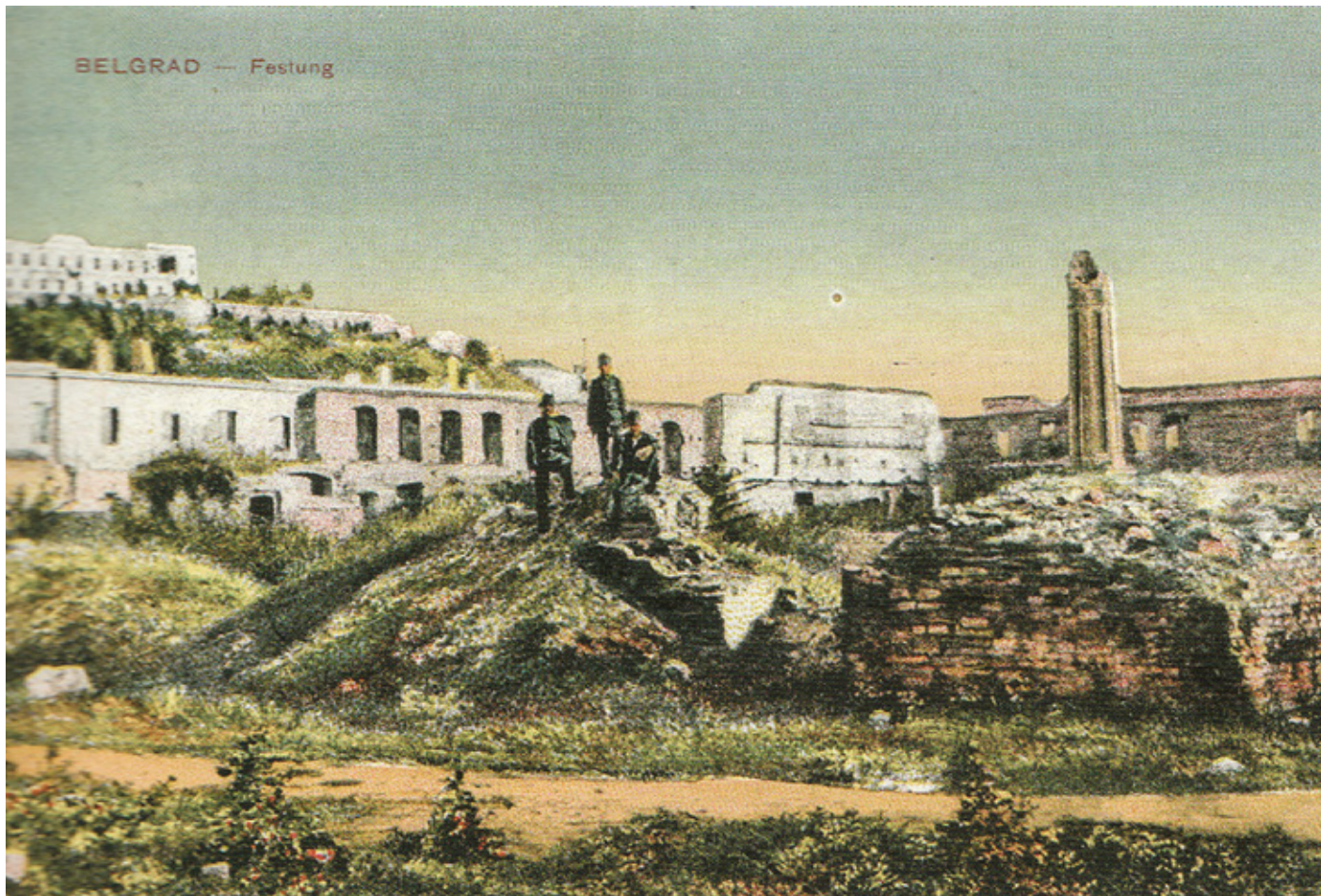
Издавач: Књижара Рајковића и Ђуковића, Београд, 1913.

Година: 1913.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вичић, Београд

ДГ102

Доњи град

Зграда Арсенала

Рушење Арсенала. У позадини је пешадијска касарна. У другом плану су рушевине зграде Генерал-штаба у Горњем граду.

Издавач: С. Мешулам, Београд, 1917.

Година: 1917.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд; Вицић, С., Вицић, Д. (2008), *Поздрав из Београда 1895–1941*, књ. I, Београд: 113.

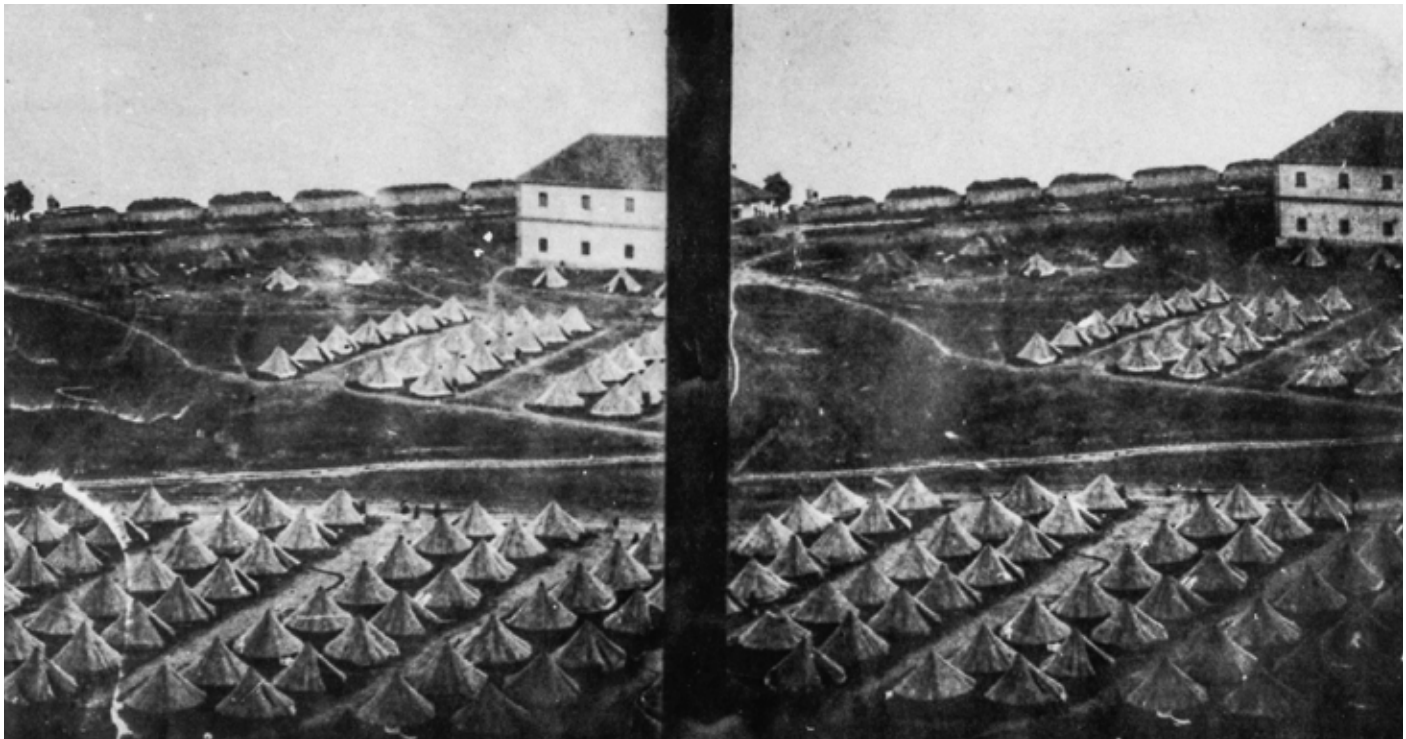

ДГ103

Доњи град
Зграда Арсенала

Рушевине Арсенала и, у позадини, пешадијске касарне.

Година: 1916–1918.
Врста: фотографија
Место чувања: ЗЗСКГБ

ДГ104

Доњи град
Турска војска под шаторима

На платоу Доњег града правилно распоређени турски војни шатори и део једносратне зграде. У другом плану је део зграде аустријске пекаре. Позитив је са идентичног стереоскопског негатива, такође у Музеју града Београда (Инв. бр. АЈ 1486).

Снимио: Анастас Јовановић

Година: 1867.

Врста: стереоскопски снимак, позитив (половина снимка)

Димензије: 7, 5 cm x 8, 5 cm

Место чувања: МГБ (Инв. бр. ФИ1 3701)

ДГ105

Доњи град
Зграда пекаре

Са десне стране види се део зграде пекаре, лево едикула изнад Водене капије I.

Година: почетак XX века

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

ДГ106

Доњи град
Зграда пекаре и магацин хране

У првом плану су рушевине магацина хране, лево пекаре.

Издавач: Cellofix – Postkarte D.R.P., Wien, 1916.

Година: 1916.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд

ДГ107

Доњи град
Хасан-пашина џамија

Поглед са Горњег града Тврђаве на зграде у Доњем граду. У првом плану је Хасан-пашина џамија, иза ње касарна и Арсенал. У позадини су Кула Небојша и Дунав. Позитив је са стереоскопског негатива, такође у Музеју града Београда (Инв. бр. АЈ 1485).

Снимио: Анастас Јовановић

Година: 1860–1867.

Врста: стереоскопски снимак, позитив (половина снимка)

Димензије: 8, 8 cm x 7, 3 cm

Место чувања: МГБ (Инв. бр. АЈ 611)

ДГ108

Доњи град

Зграда некадашње Хасан-пашине џамије

Зграда некадашње Хасан-пашине џамије, а у позадини, у Горњем граду, здање некадашњег Пашиног
конака – Генералштаба српске војске.

Снимио: И. В. Громаннъ

Година: 1876.

Врста: фотографија

Место чувања: VM

ДГ109

Доњи град

Зграда некадашње Хасан-пашине џамије

Зграда некадашње Хасан-пашине џамије, а у позадини, у Горњем граду, здање некадашњег Пашиног конака – Генералштаба српске војске, после бомбардовања 1915. године.

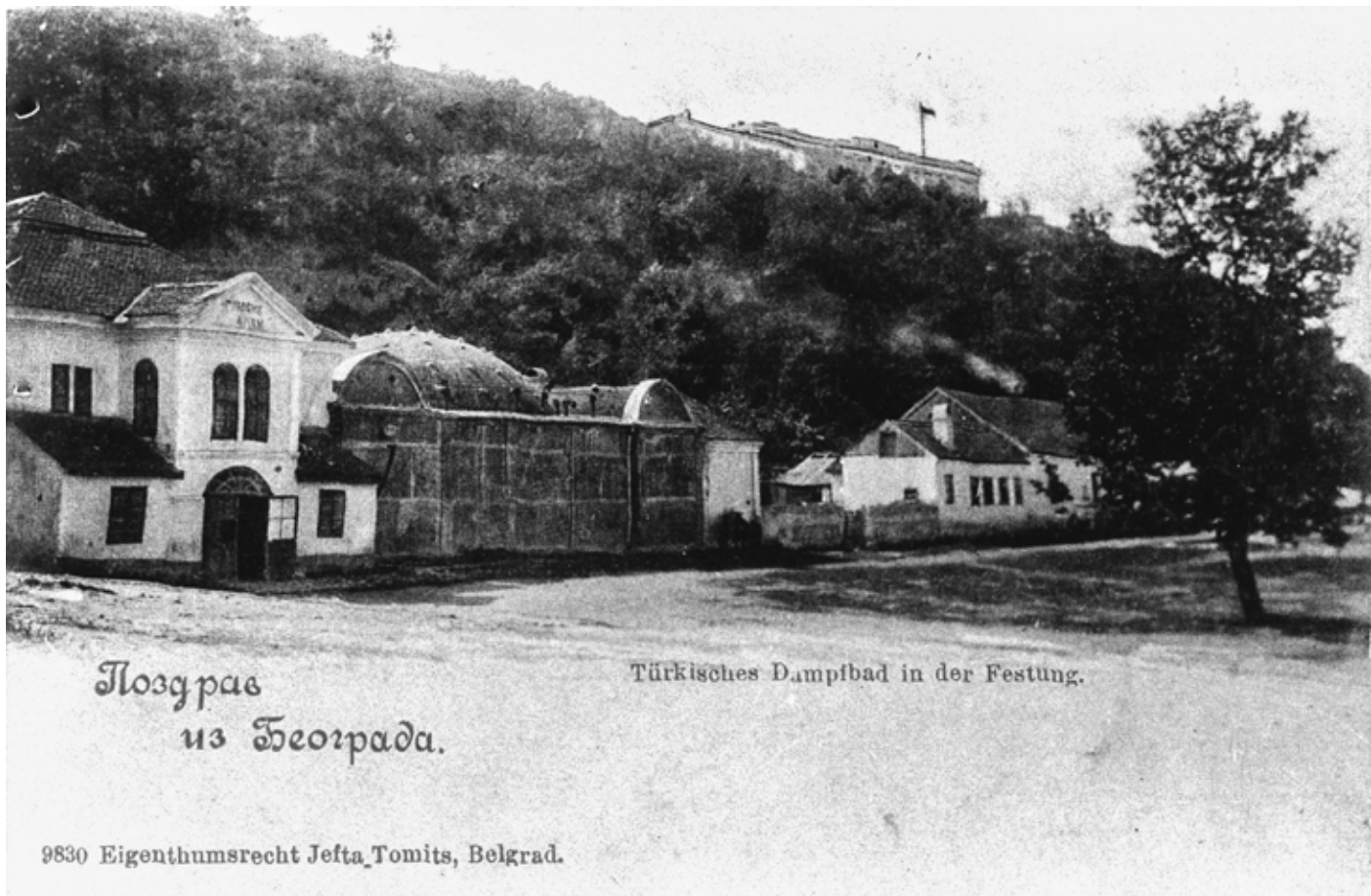
Издавач: Е. Le Deley, Paris, 1915.

Година: 1915.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд; Вицић, С., Вицић, Д. (2008), *Поздрав из Београда 1895–1941*, књ. I, Београд: 112.

ДГ110

Доњи град
Амам

Амам у подножју Дунавске падине, општи изглед.

Издавач: Ј. Томић, Београд, 1899.

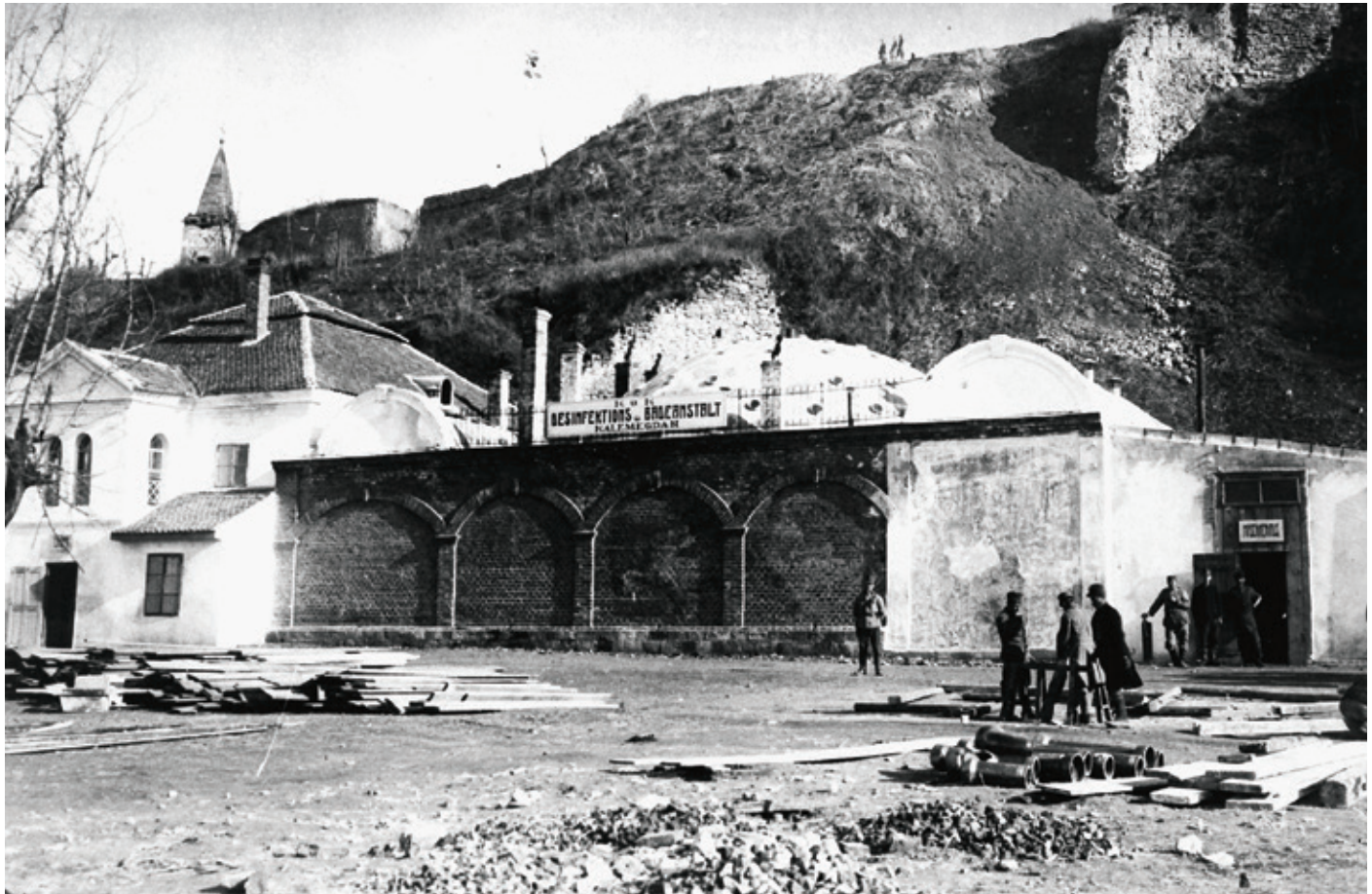
Година: крај XIX века

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд; Вицић, С., Вицић, Д. (2008), *Поздрав из Београда 1895–1941*, књ. I, Београд: 91.

ДГ111

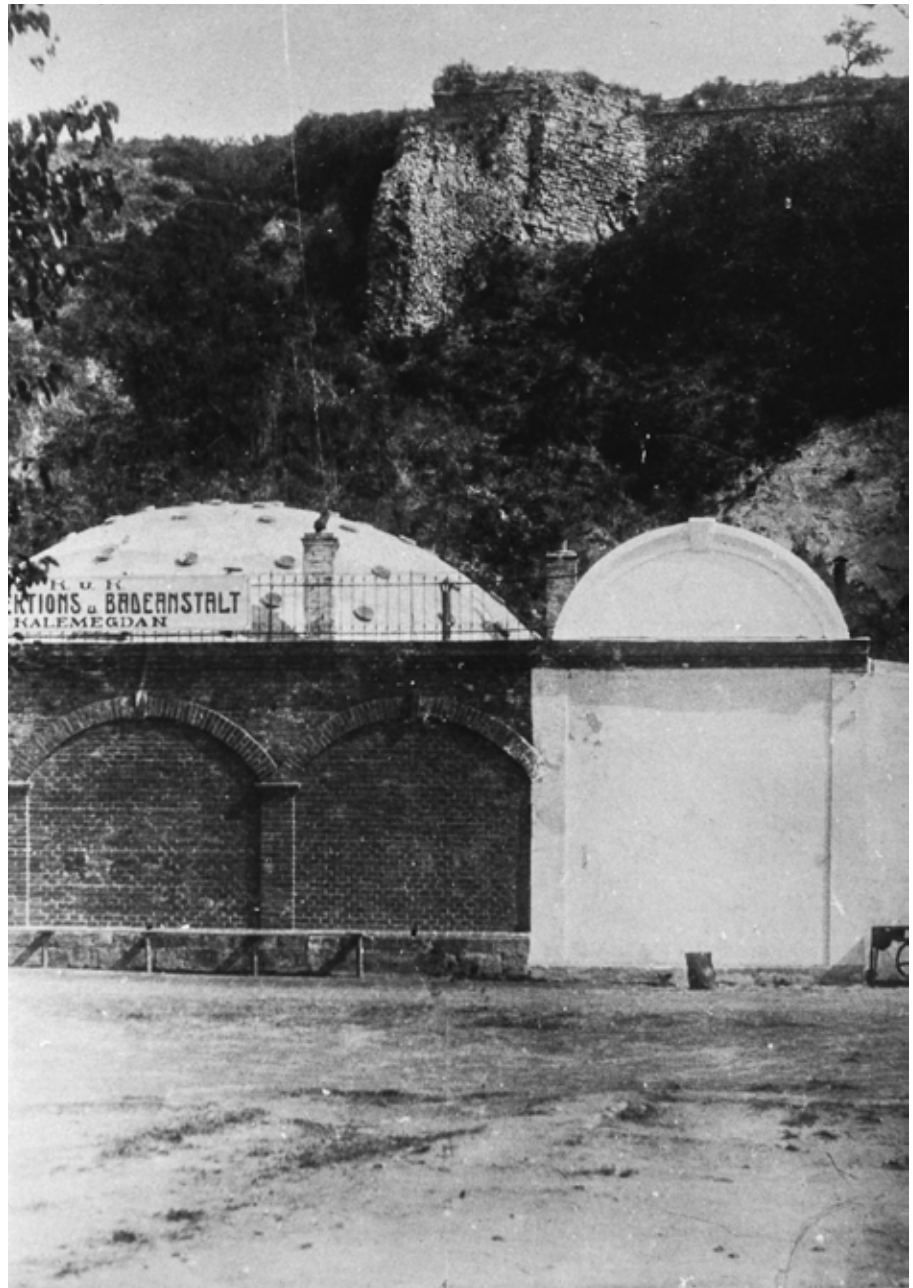
Доњи град
Амам

Амам у подножју Дунавске падине, а у позадини, здесна налево, остаци Североисточног бедема Доњег града, Северозападног бедема Горњег града и звоник Цркве Ружице.

Година: 1917.

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

ДГ112

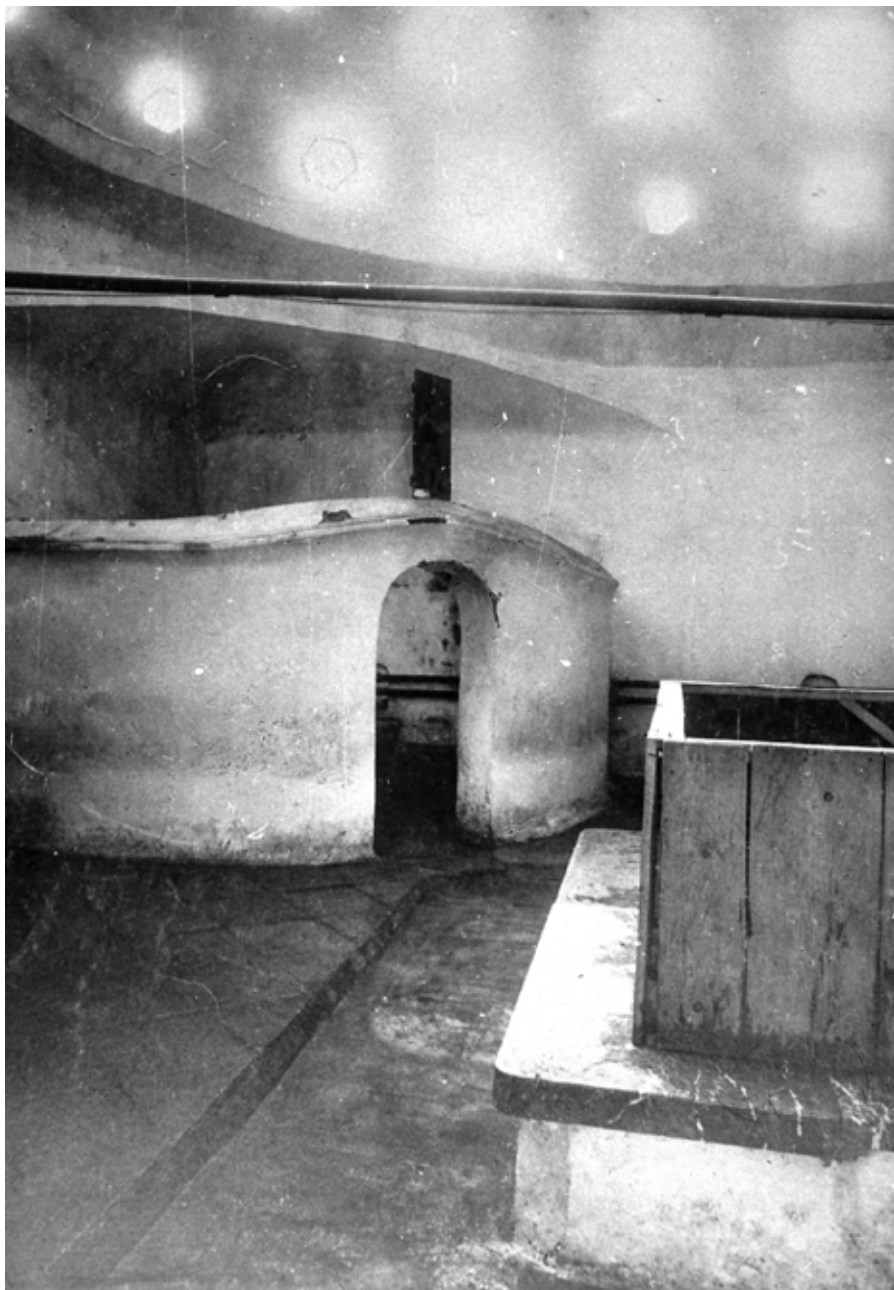
Доњи град
Амам

Амам у подножју Дунавске падине – детаљ спољног изгледа.

Година: 1917.

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

ДГ113

Доњи град
Амам

Амам у подножју Дунавске падине, централна сала – детаљ ентеријера.

Година: 1917.

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

ДГ114

Доњи град
Амам

Амам у подножју Дунавске падине, централна сала – изглед ентеријера.

Година: 1917.

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

ДГ115

Доњи град
Амам

Делимично порушена зграда Амама у подножју Дунавске падине.

Снимио: Драгољуб Јовановић

Година: 1942.

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

ДГ116

Доњи град
Амам

Рушевине Амама у подножју Дунавске падине после англо-америчког бомбардовања у пролеће 1944. године.

Снимио: Бурђе Бошковић

Година: 1945.

Врста: фотографија

Место чувања: Легат Бурђа Бошковића (АИ)

ДГ117

Доњи град
Амам

Детаљ хипокауста.

Година: 1964.

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

ДГ118

Доњи град
Амам

Зидани ступци хипокауста.

Година: 1964.

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

03

ИСТОЧНО

ПОДГРАЂЕ

ИП1

Источно подграђе

Општи изглед дела Северног бедема са Источном капијом око 1930. године.

Издавач: Путник, Београд, четврта деценија XX века

Година: око 1930.

Врста: штампана фотографија

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: ЗЗСКГБ

ИП2

Источно подграђе

Општи изглед са обновљеним Северним бедемом и Јакшићевом кулом.
Снимљено с Приобалног бедема.

Издавач: Путник, Београд, 1940.

Година: 1940.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд

ИПЗ

Источно подграђе

Део простора у Источном подграђу после уређења 1938–1940. године. У другом плану је обновљена кула IX Горњег града и лучни бедем комплекса Зиндан капије.

Година: око 1940.

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

ИП4

Источно подграђе
Капела Св. Петке

Северни бедем Источног подграђа пре обнове. У првом плану је дрвена капела испред улаза у извор Св. Петке. У другом плану су рушевине аустријских грађевина у Доњем граду. На делу Североисточног бедема Доњег града, између Капије Карла VI и Војничке кухиње види се мања зграда са четвороводним кровом, која је пре бомбардовања 1915. године била повезана дрвеним мостом с пешадијском касарном.

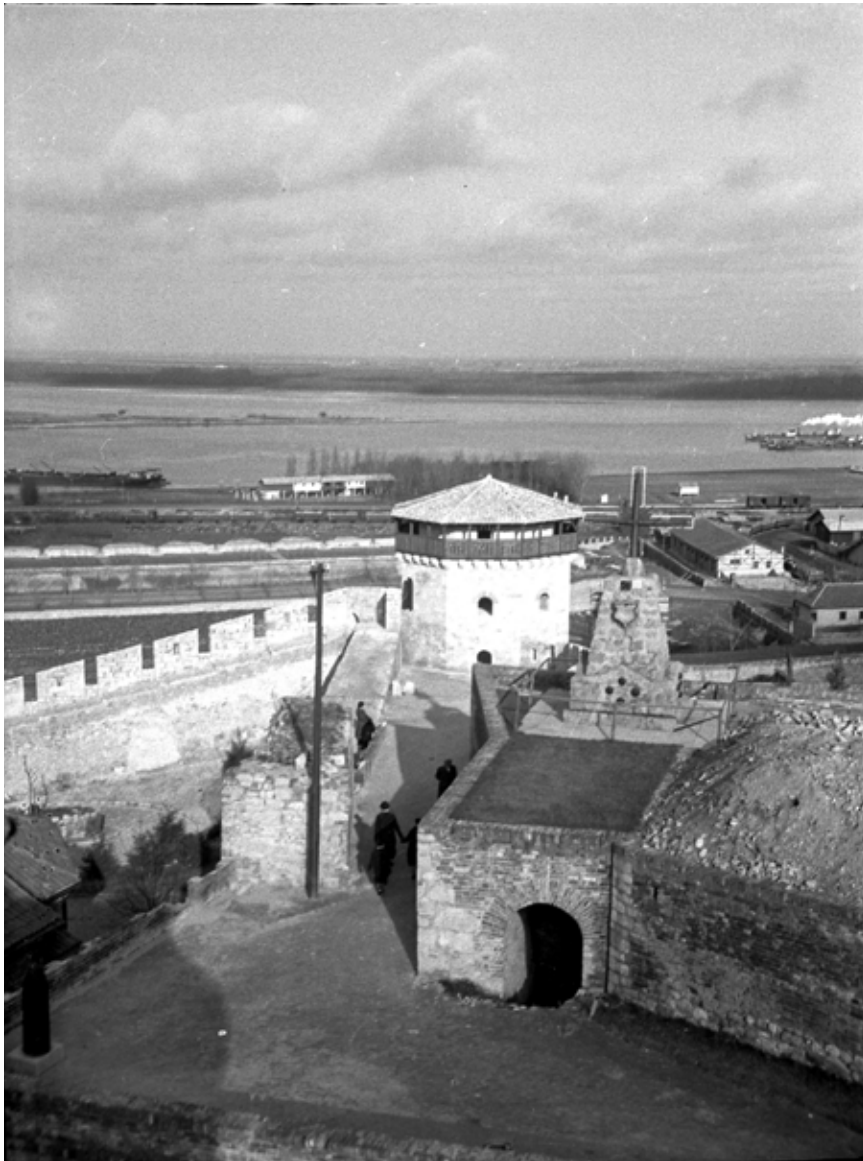
Издавач: Е. Le Deley, Paris, 1915.

Година: 1914–1915.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд; Вицић, С., Вицић, Д. (2008), *Поздрав из Београда 1895–1941*, књ. I, Београд: 112.

ИП5

Источно подграђе
Јакшићева кула

Део Источног подграђа са обновљеном Јакшићевом кулом. Десно, изнад пролаза ка полубастионима II и III је споменик погинулим браниоцима Тврђаве у Првом светском рату, који је порушен приликом грађења ресторана „Калемегданска тераса“ и делом пренет 1938. године пред улаз у импровизовану костурницу у североисточном углу подграђа.

Снимио: Ђурђе Бошковић

Година: 1937.

Врста: фотографија

Место чувања: Легат Ђурђа Бошковића (АИ)

ИП6

Источно подграђе

Општи изглед с Јакшићевом кулом.

Година: 1942–1943.

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

ИП7

Источно подграђе
Јакшићева кула

Општи изглед унутрашњег простора подграђа са обновљеним Северним бедемом и Јакшићевом кулом, као и новоподигнутом Капелом Св. Петке.

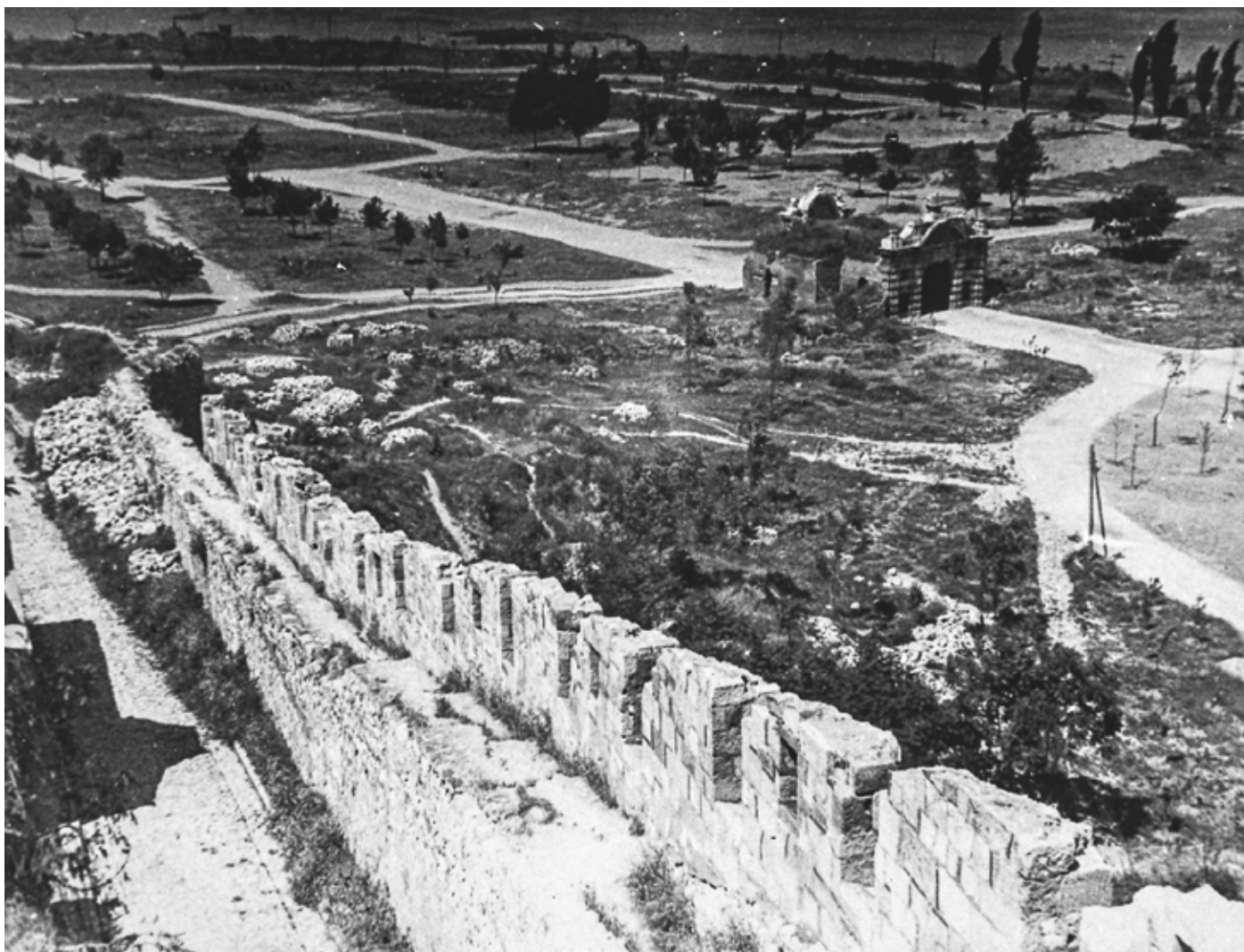
Снимио: Ђурђе Бошковић

Година: 1938.

Врста: фотографија

Место чувања: Легат Ђурђа Бошковића (АИ)

ИП8

Источно подграђе
Северни бедем

Општи изглед Северног бедема подграђа с Капијом Карла VI у другом плану.

Година: 1945.

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

ИП9

Источно подграђе
Црква Ружица

Општи изглед почетком XX века.

Издавач: С. Хоровиц, 1904.

Година: почетак XX века, пре 1904.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд; Вицић, С., Вицић, Д. (2008), *Поздрав из Београда 1895–1941*, књ. I, Београд: 93.

ИП10

Источно подграђе
Црква Ружица

Рушевине цркве после бомбардовања 1915. године. У позадини је бедем комплекса Зиндан капије и порушена кула IX Горњег града.

Година: 1915.

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

ИП11

Источно подграђе
Црква Ружица

Рушевине цркве после бомбардовања 1915. године. У позадини је лучни бедем с јужном кулом комплекса Зиндан капије.

Издавач: К. Vogels, Berlin, 1916.

Година: 1915.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд; Вицић, С., Вицић, Д. (2008), *Поздрав из Београда 1895–1941*, књ. I, Београд: 114.

ИП12

Источно подграђе
Црква Ружица

Рушевине цркве после бомбардовања 1915. године.

Година: крај 1915.

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

ИП13

Источно подграђе
Црква Ружица

Рушевине цркве после бомбардовања 1915. године. У првом плану је Источни бедем подграђа.

Година: 1915.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд

ИП14

Источно подграђе
Црква Ружица

Рушевине цркве после бомбардовања 1915. године. Изглед унутрашњости.

Година: 1915.

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

ИП15

Источно подграђе
Црква Ружица

Општи изглед Цркве Ружице после обнове 1925. године. У другом плану је комплекс Зиндан капије током обнове.

Снимио: Ђурђе Бошковић

Година: 1936–1938.

Врста: фотографија

Место чувања: Легат Ђурђа Бошковића (АИ)

ИП16

Источно подграђе
Црква Ружица

Црква Ружица после обнове 1925. године. У другом плану је комплекс Зиндан капије током обнове.
Снимљено са галерије Јакшићеве куле.

Снимио: Ђурђе Бошковић

Година: 1936–1938.

Врста: фотографија

Место чувања: Легат Ђурђа Бошковића (АИ)

ИП17

Источно подграђе
Црква Ружица

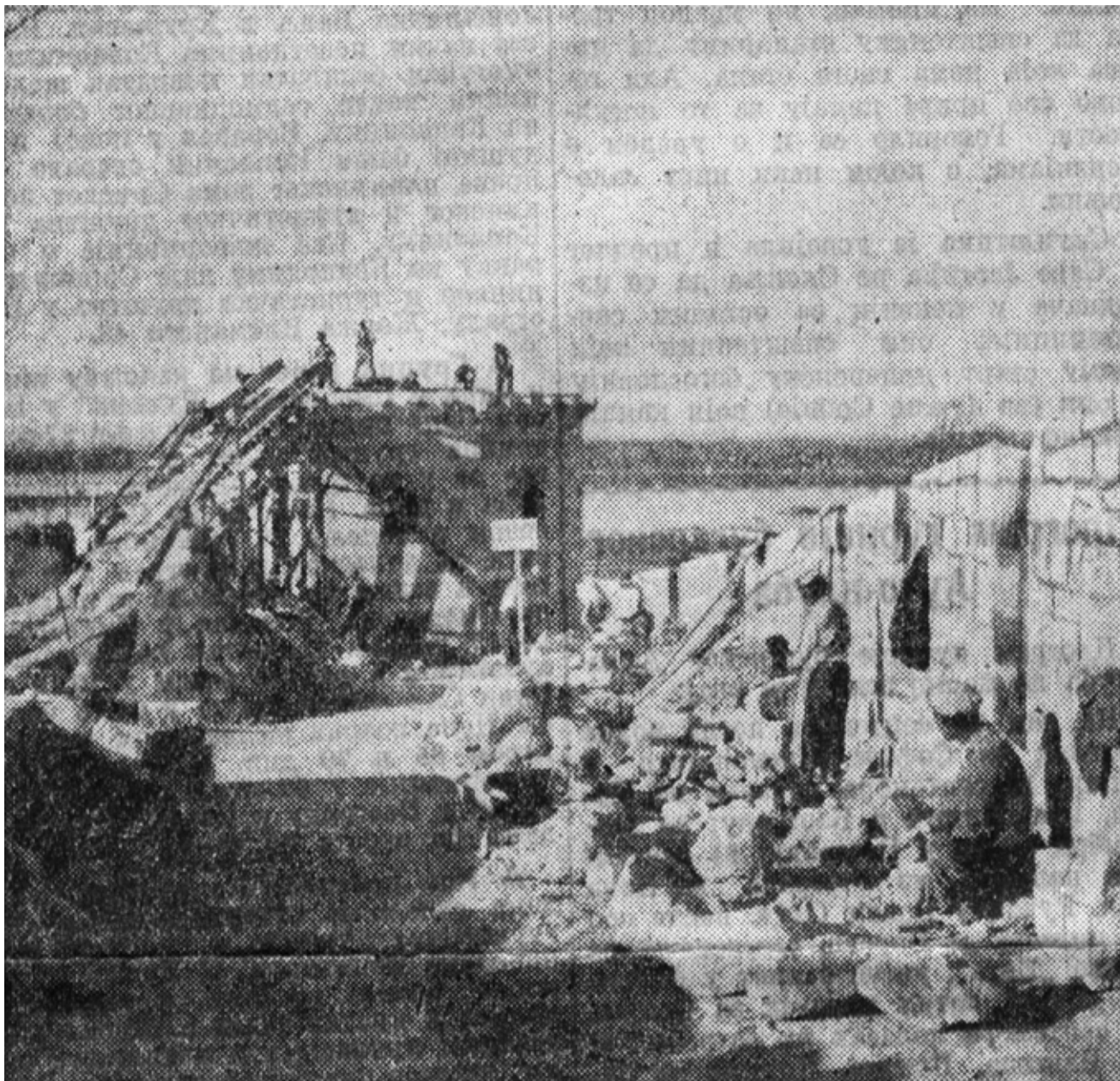
Општи изглед подграђа с Црквом Ружицом, делом комплекса Зиндан капије
и кулом IX Горњег града.

Снимио: Драгољуб Јовановић

Година: 1942.

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

ИП18

Источно подграђе
Јакшићева кула

Радови на реконструкцији Јакшићеве куле.

Година: 1936–1937.

Врста: штампана фотографија

Место чувања: Легат Ђурђа Бошковића (АИ)

ИП19

Источно подграђе
Јакшићева кула

Јакшићева кула после обнове.

Снимио: Ђурђе Бошковић

Година: 1936–1937.

Врста: фотографија

Место чувања: Легат Ђурђа Бошковића (АИ)

ИП20

Источно подграђе
Јакшићева кула

Општи изглед Јакшићеве куле после обнове.

Издавач: Путник, Београд, 1940.

Година: 1940.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вивић, Београд; Вивић, С., Вивић, Д. (2008), *Поздрав из Београда 1895–1941*, књ. I, Београд: 134.

ИП21

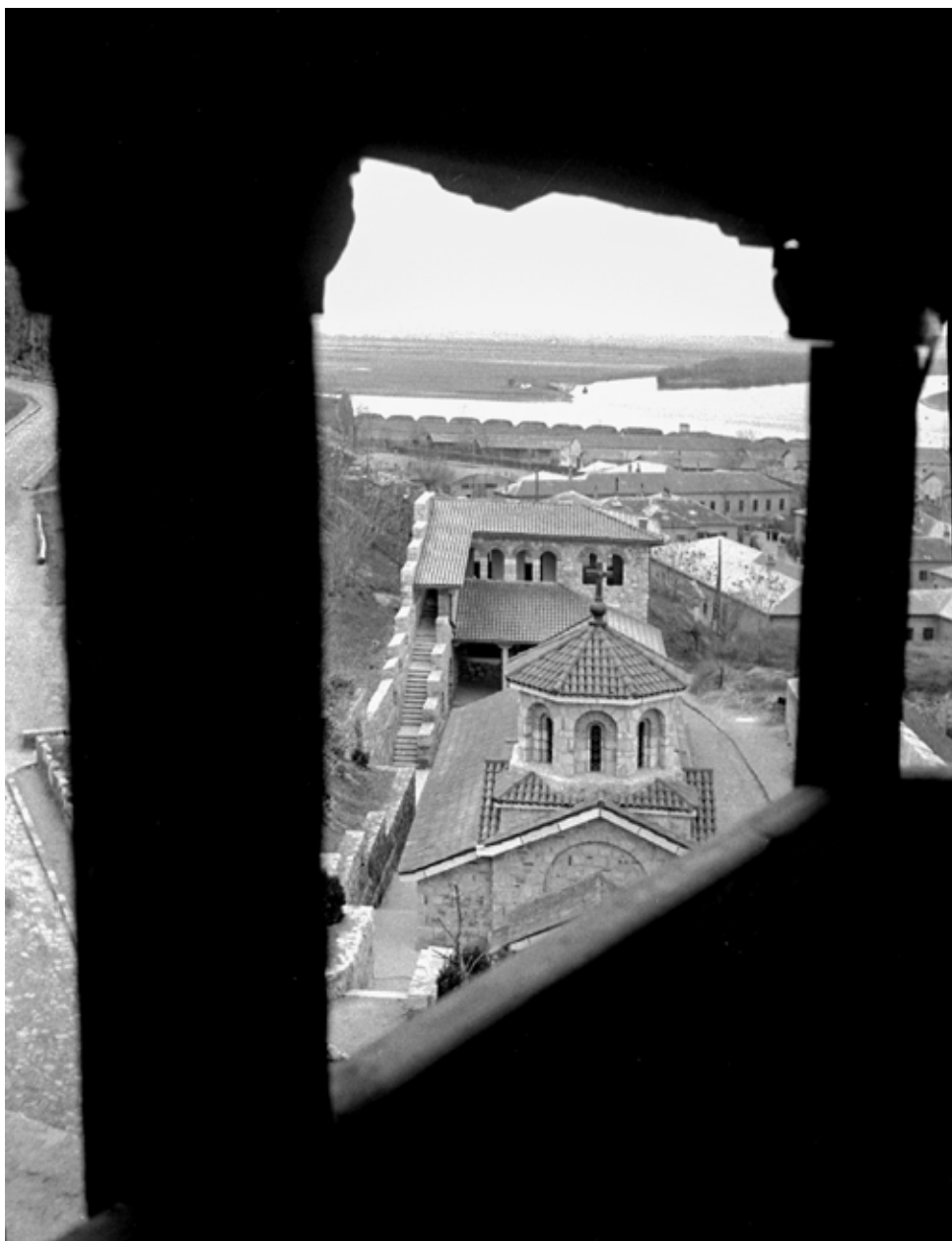
Источно подграђе
Извор Св. Петке

Првобитна конструкција над извором Св. Петке. Испред улаза је патријарх српски Димитрије.

Година: око 1920.

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

ИП22

Источно подграђе
Капела Св. Петке

Комплекс новоподигнуте Капеле Св. Петке с конаком. Снимљено с Јакшићеве куле.

Снимио: Ђурђе Бошковић

Година: 1938.

Врста: фотографија

Место чувања: Легат Ђурђа Бошковића (АИ)

ИП23

Источно подграђе
Капела Св. Петке

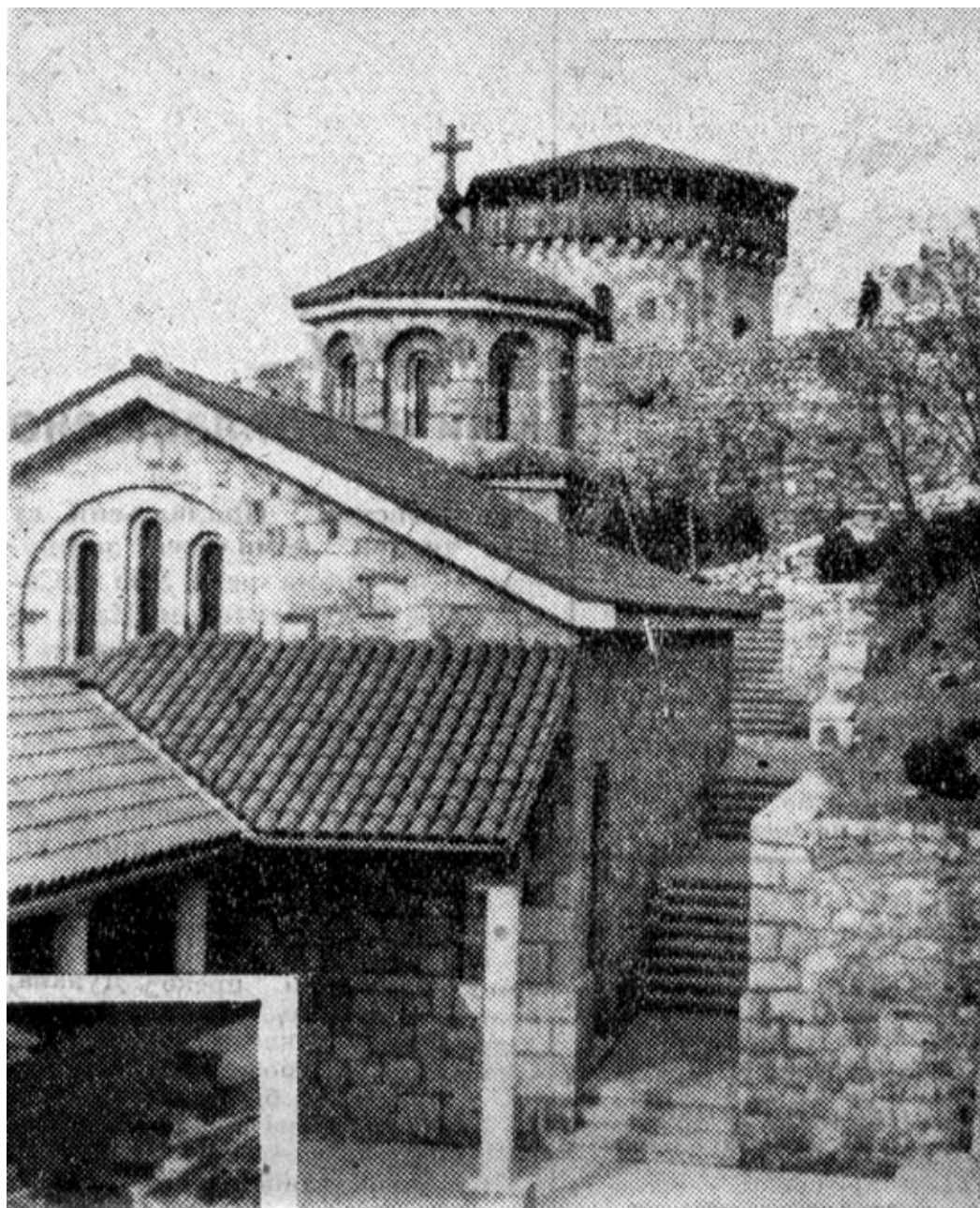
Комплекс новоподигнуте Капеле Св. Петке с конаком.

Година: 1938.

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

ИП24

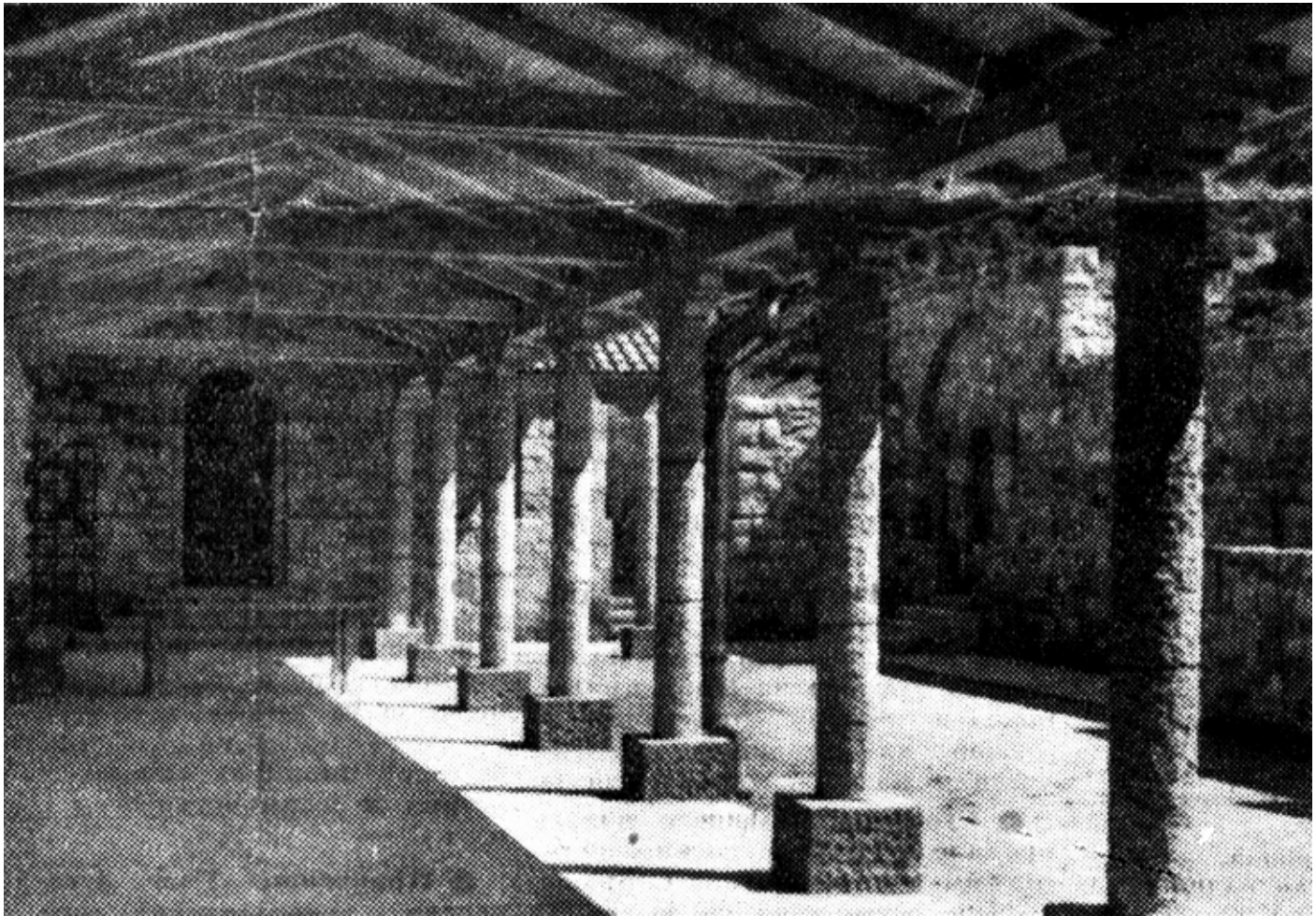
Источно подграђе
Капела Св. Петке

Капела Св. Петке са делом трема. У позадини је Јакшићева кула.

Година: 1938.

Врста: штампана фотографија

Место чувања: Легат Ђурђа Бошковића (АИ)

ИП25

Источно подграђе
Капела Св. Петке

Трем испред Капеле Св. Петке. Порушен је у англо-америчком бомбардовању 1944. године.

Година: 1938.

Врста: штампана фотографија

Место чувања: Легат Бурђа Бошковића (АИ)

04

СЕВЕРО-

ИСТОЧНИ

ФРОНТ

Београд. Метерљезко одељење при обуци.
BELGRADE. Soldats avec les mitrailleurs.

СИФ1

Североисточни фронт

Простор Североисточног фронта. Лево је Приобални бедем с топарницама и рампом, десно део бастионе трасе с казаматима. У првом плану пешадија српске војске на обуци.

Издавач: Милорад С. Антонијевић, Београд, 1912.

Година: 1912.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд; Вицић, С., Вицић, Д. (2008), *Поздрав из Београда 1895–1941*, књ. I, Београд: 108.

СИФ2

Североисточни фронт

Општи изглед Североисточног фронта. У предњем плану је Амам у Доњем граду, у другом плану према реци бастион с Видин капијом, десно Дефтердарова капија.

Година: прва или друга деценија XX века

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

СИФЗ

Североисточни фронт

Општи изглед Североисточног фронта.

Година: око 1950.

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

СИФ4

Североисточни фронт
Видин капија

Општи изглед капије с прилазним путем, са спољне стране.

Година: прва деценија XX века

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

СИФ5

Североисточни фронт
Видин капија

Изглед портала са спољне стране.

Година: 1917.

Врста: фотографија

Место чувања: Завод за заштиту споменика – Будимпешта

СИФ6

Североисточни фронт
Видин капија

Општи изглед капије са спољне стране, с прилазним путем.

Година: 1945.

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

СИФ7

Североисточни фронт
Видин капија

Део бастионе трасе с Видин капијом, у другом плану је Јакшићева кула, а у позадини звоник Цркве Ружице, лучни бедем комплекса Зиндан капије и кула IX.

Година: 1945.

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

СИФ8

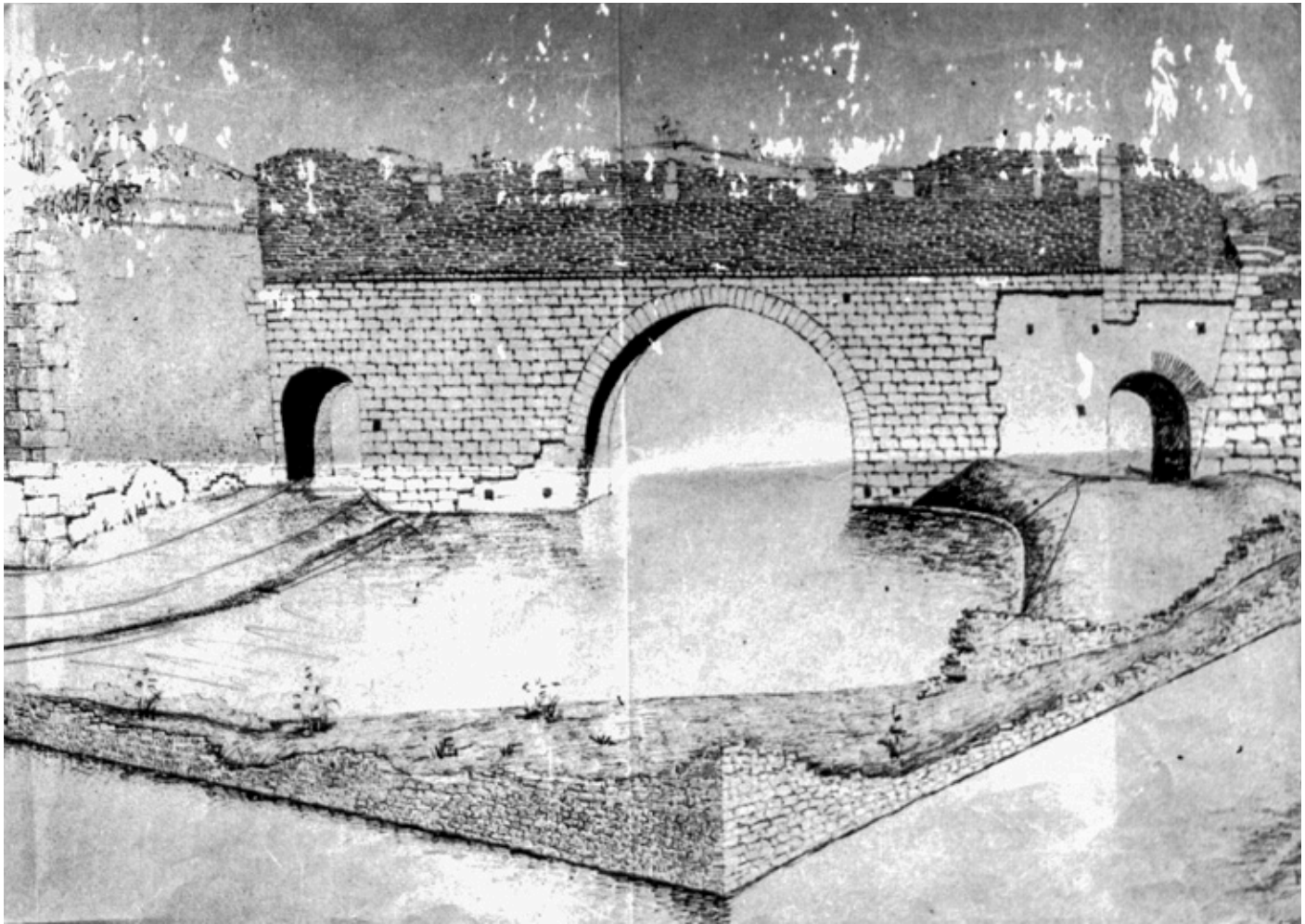
Североисточни фронт
Дунав капија

Спољни изглед капије са делимично засутим каналом.

Година: 1916.

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

СИФ9

Североисточни фронт
Дунав капија

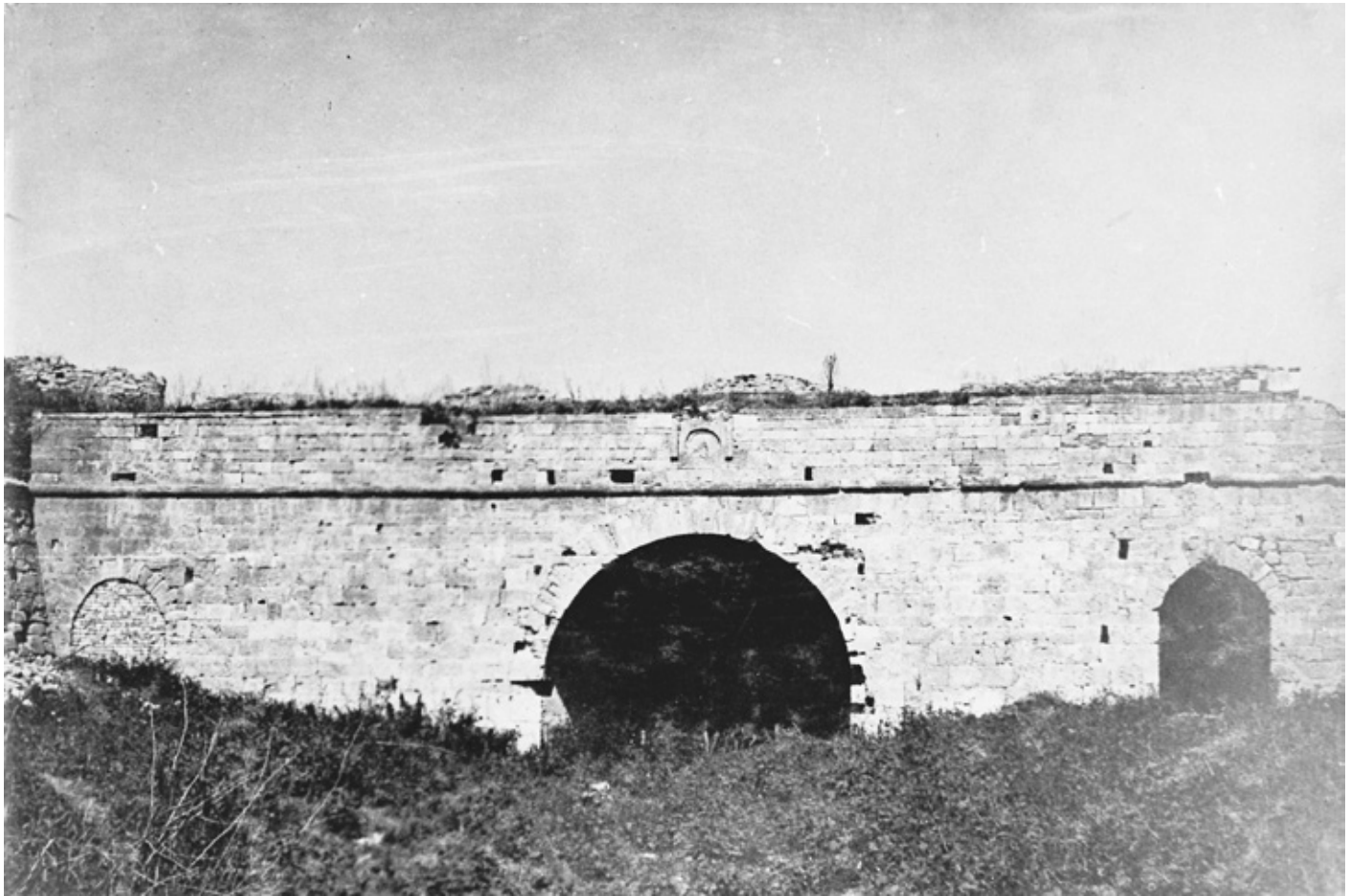
Спољни изглед Дунав капије, према цртежу Р. Штаудингера. У првом плану су остаци Равелина Дунав капије.

Снимио: Рихард Штаудингер

Година: 1930.

Врста: фотографија илустрације

Место чувања: ЗЗСКГБ

СИФ10

Североисточни фронт
Дунав капија

Унутрашња страна Дунав капије са засутим каналом са делом бастиона.

Година: прве деценије XX века

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

СИФ11

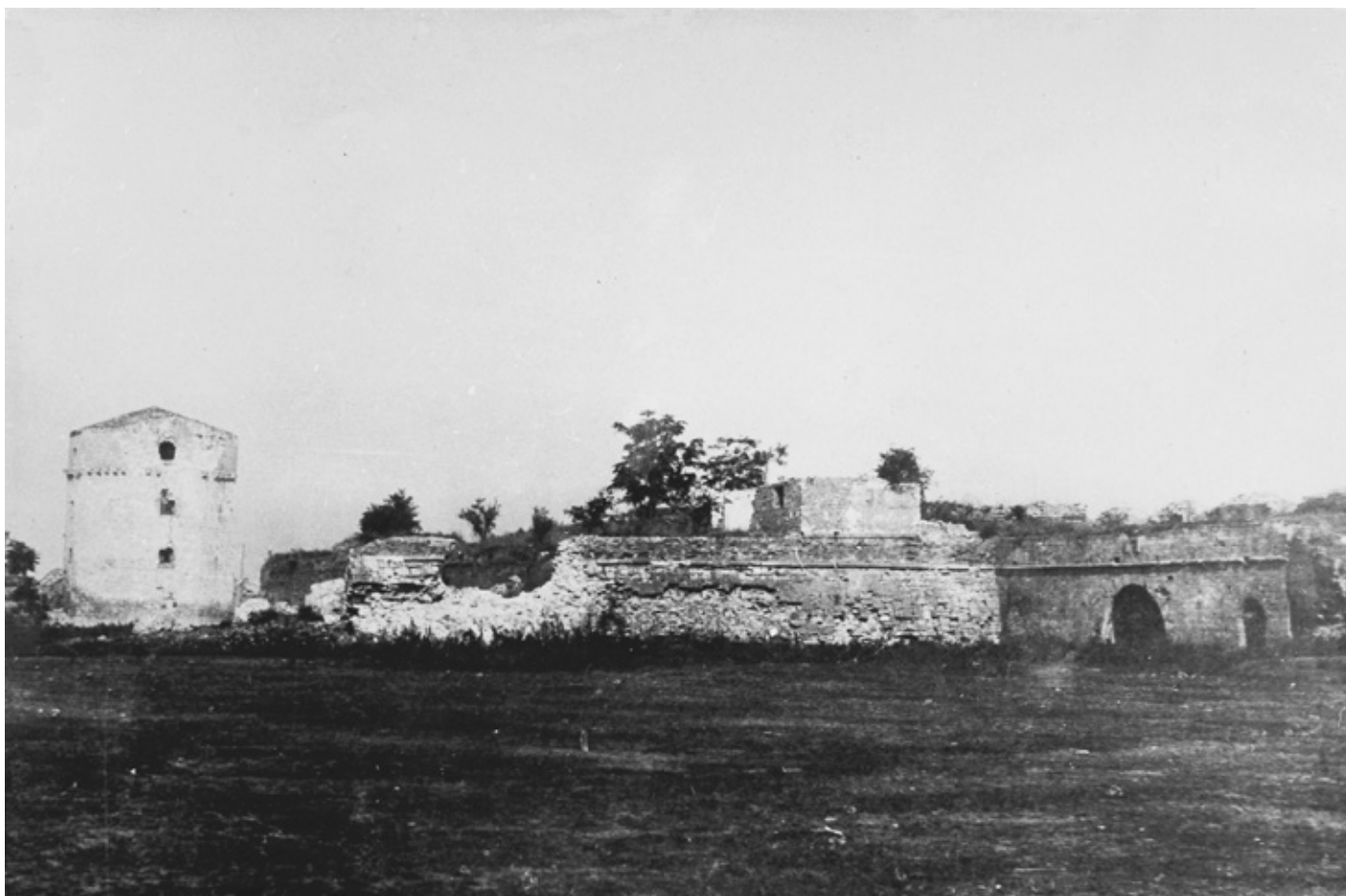
Североисточни фронт
Дунав капија

Унутрашња страна капије са засутим каналом – детаљ.

Година: прве деценије XX века

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

СИФ12

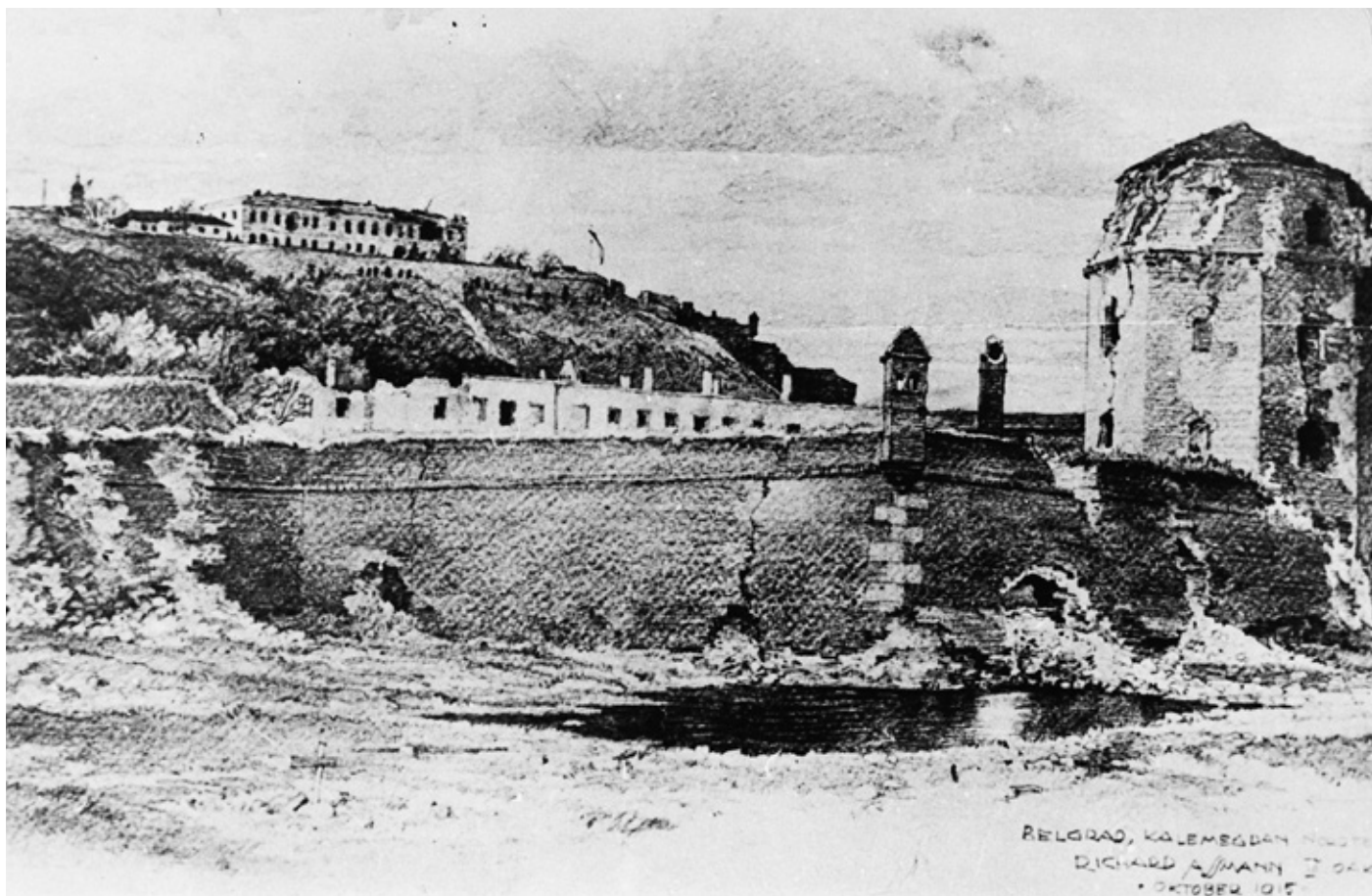
Североисточни фронт
Пристанишни равелин и Дунав капија

Унутрашња страна Дунав капије са засутим каналом и Пристанишним равелином у време делимичног рушења током изградње Доњоградског булевара. С леве стране је Кула Небојша.

Година: 1935.

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

СИФ13

Североисточни фронт

Део бедема између Пристанишног равелина и Куле Небојше. У позадини, у Горњем граду, некадашњи Пашин конак – Генералштаб српске војске.

Снимио: Richard Assmann

Година: крај 1915.

Врста: цртеж према фотографији

Место чувања: ЗЗСКГБ

СИФ14

Североисточни фронт

Део бедема између Пристанишног равелина и Куле Небојше – детаљ угаоне стражаре.

Година: после 1915.

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

СИФ15

Североисточни фронт
Пристанишни бастион

Део бедема између Пристанишног равелина и Куле Небојше – детаљ угаоне стражаре.

Снимио: Ђурђе Бошковић

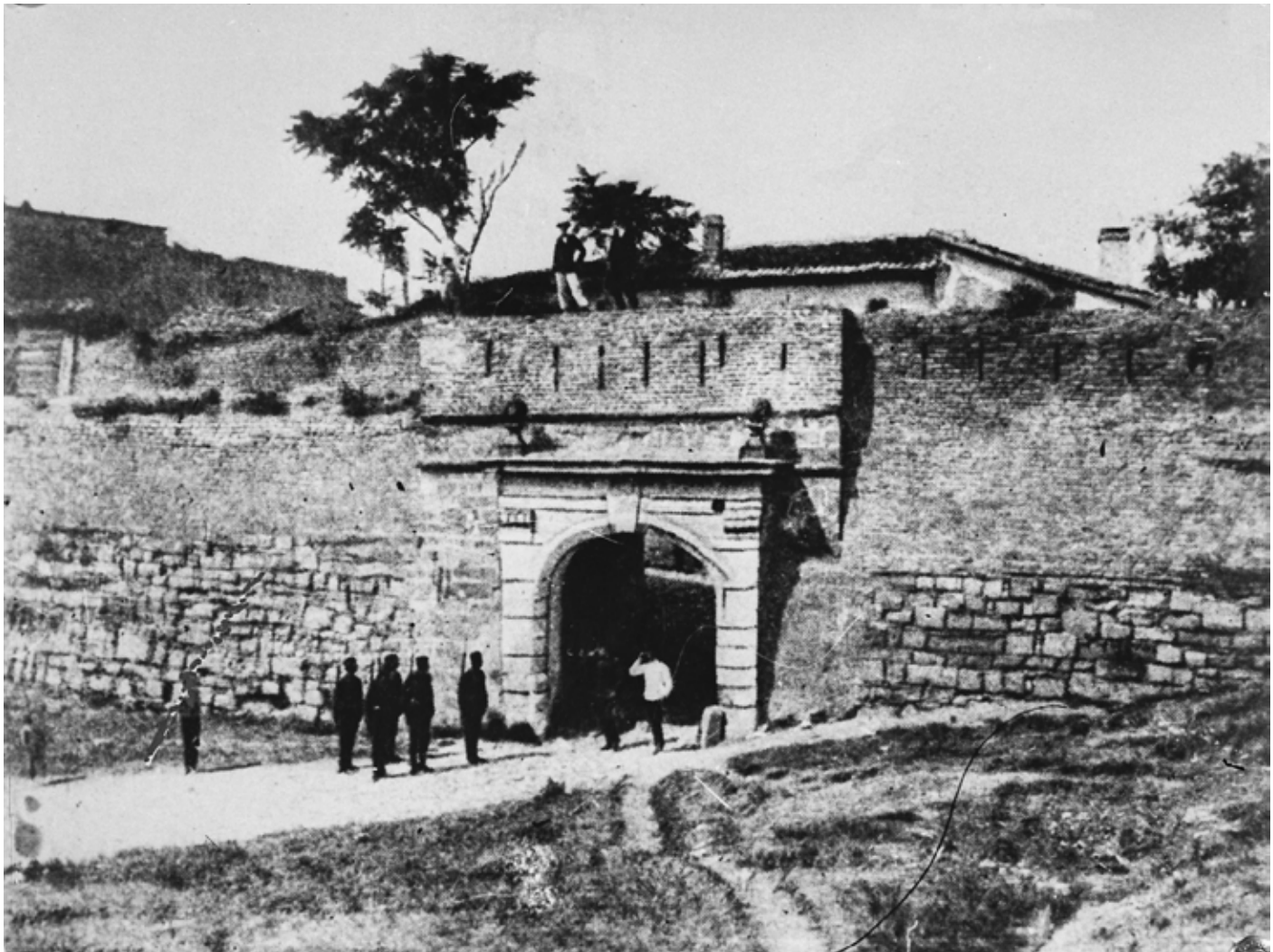
Година: четврта деценија XX века

Врста: фотографија

Место чувања: Легат Ђурђа Бошковића (АИ)

05

ИСТОЧНИ
ФРОНТ

ИФ1

Источни фронт
Леополдова капија

Део фасе Бастиона II с Леополдовом капијом.

Година: почетак XX века
Врста: штампана фотографија
Место чувања: ЗЗСКГБ

ИФ2

Источни фронт
Леополдова капија

Леополдова капија крајем XIX века.

Снимио: Милан Јовановић

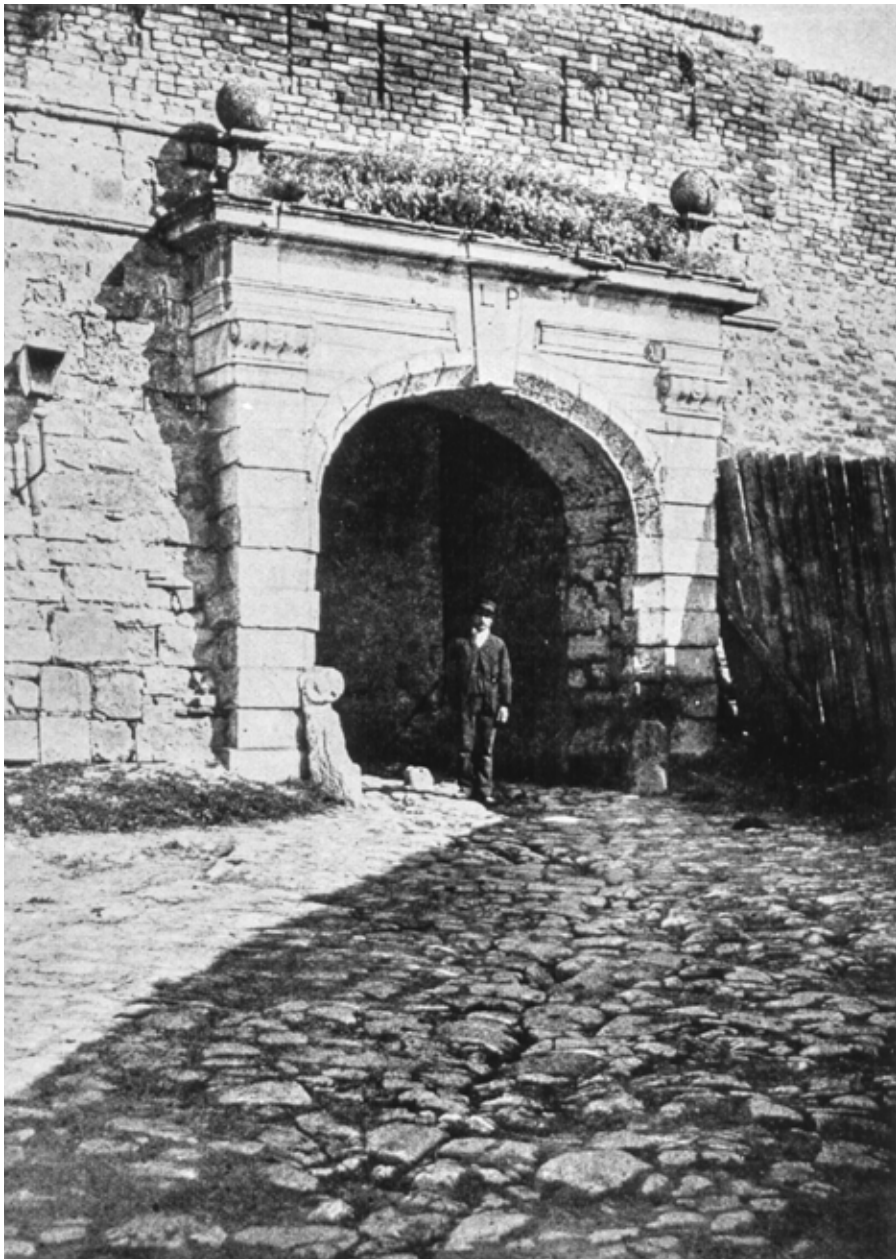
Издавач: Д. Франкл, Земун, 1902.

Година: 1895.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд; Вицић, С., Вицић, Д. (2008), *Поздрав из Београда 1895–1941*, књ. I, Београд: 95.

ИФЗ

Источни фронт
Леополдова капија

Леополдова капија крајем XIX века. На високом квадери у темену лука уклесан је монограм *L P* [*Leopoldus Primus*].

Година: крај XIX века
Врста: фотографија
Место чувања: ЗЗСКГБ

ИФ4

Источни фронт
Леополдова капија

Унутрашња страна Леополдове капије, снимљене кроз портал Зиндан капије.
Над капијом су позније грађевине, оштећене у првом бомбардовању 1914. године.

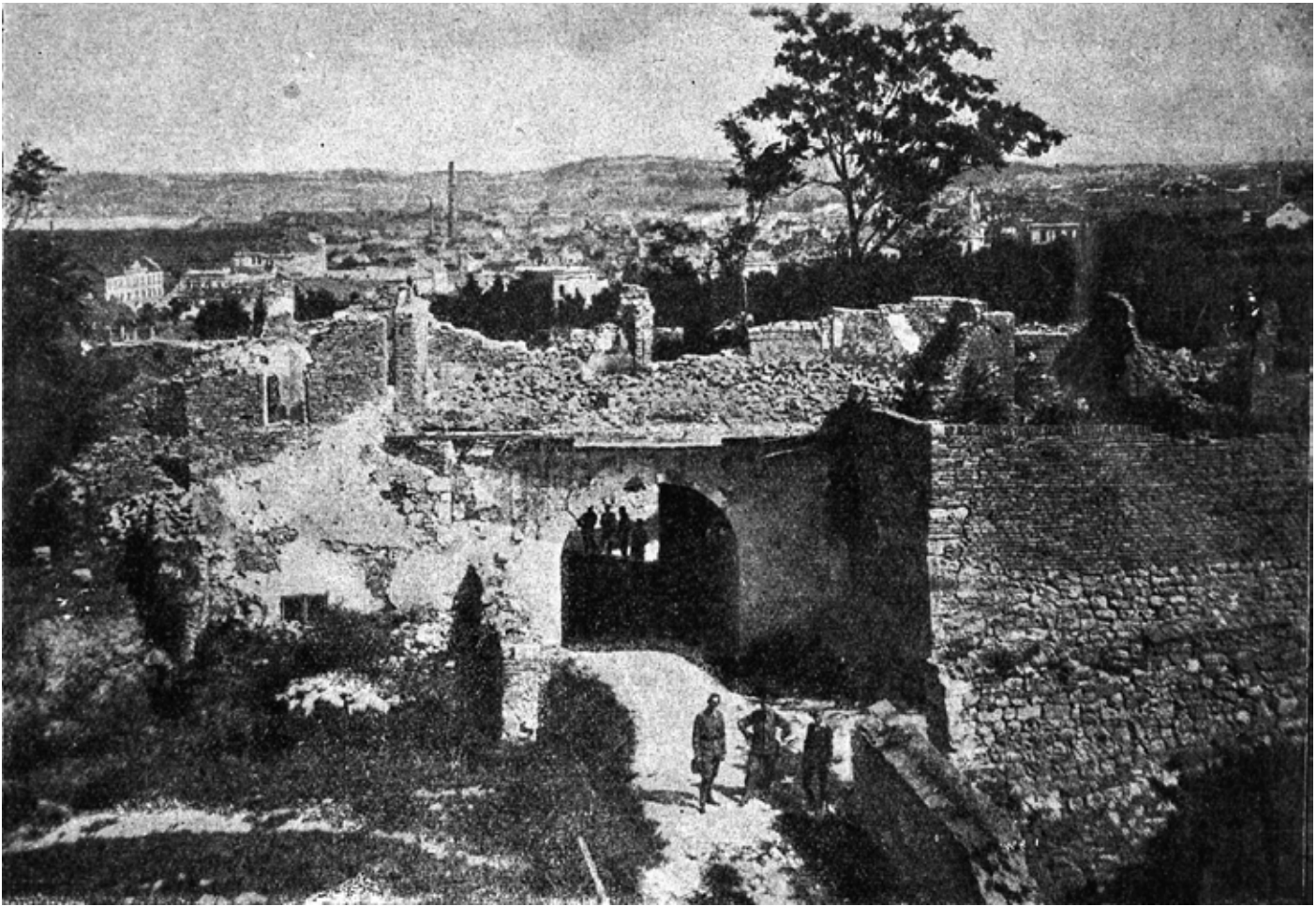
Издавач: L. Hannot, Bremerhaven, 1916.

Година: 1914.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд; Вицић, С., Вицић, Д. (2008), *Поздрав из Београда 1895–1941*, књ. I, Београд: 119.

ИФ5

Источни фронт
Леополдова капија

Унутрашња страна капије с познијим грађевинама порушеним у бомбардовању 1915. године.
Снимљено са Зиндан капије.

Година: 1917.

Врста: штампана фотографија

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: ЗЗСКГБ; преснимљено из: Csányi, K. (1917), *Serbischen Burgen. Belgrad – Avala – Šabac – Semendria, Avala* Nr. 4 (1. Jahrg.), Belgrad, 16. Dezember.

ИФ6

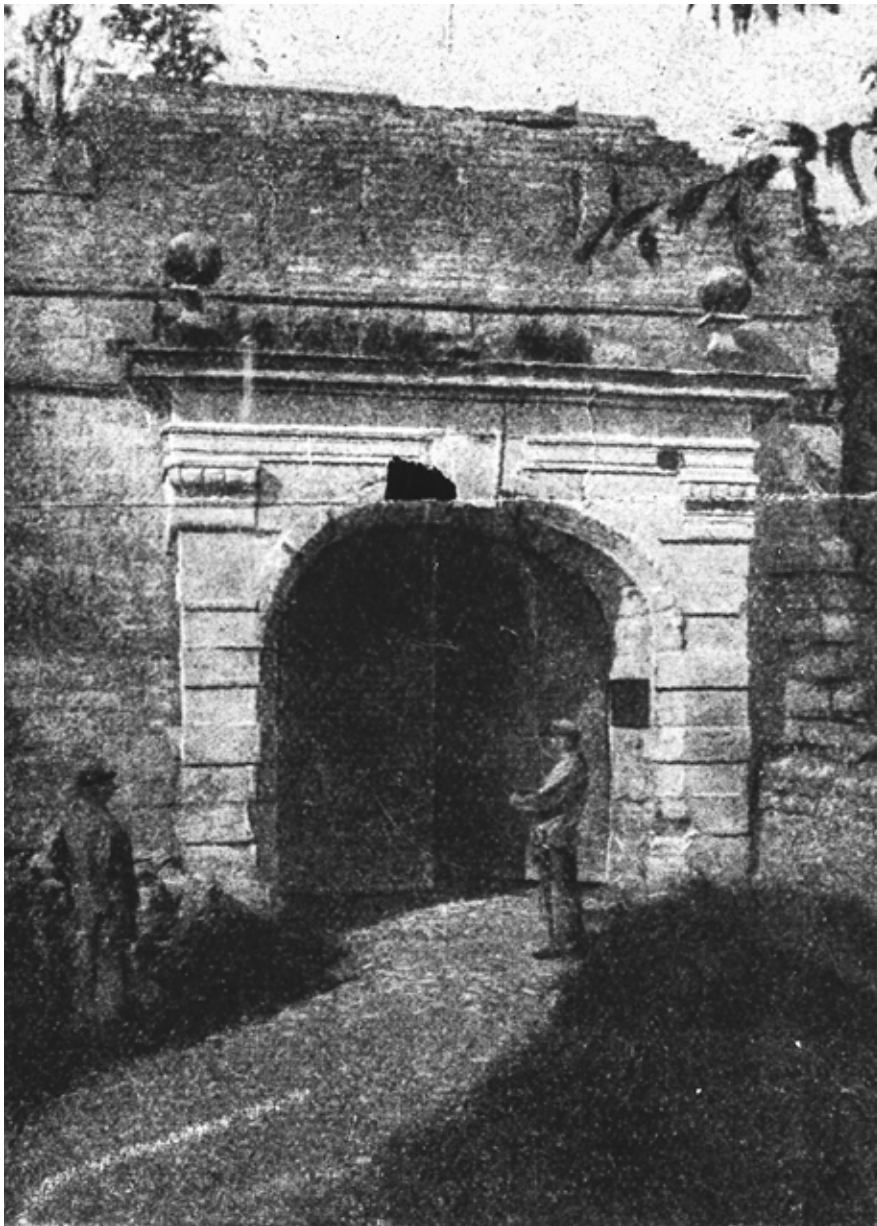
Источни фронт
Леополдова капија

Спољни изглед Леополдове капије.

Година: 1917.

Врста: фотографија

Место чувања: Завод за заштиту споменика – Будимпешта

ИФ7

Источни фронт
Леополдова капија

Спољна страна Леополдове капије.

Издавач: Драгољуб Јовановић

Година: 1917.

Врста: штампана фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ; преснимљено из: Csányi, K. (1917), *Serbischen Burgen. Belgrad – Avala – Šabac – Semendria, Avala* Nr. 4 (1. Jahrg.), Belgrad, 16. Dezember.

ИФ8

Источни фронт
Леоподова капија

Спољна страна капије с прилазном стазом.

Издавач: Драгољуб Јовановић

Година: 1938–1940.

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

ИФ9

Источни фронт
Леополдова капија

Спољна страна капије с пробијеним пролазом ка ресторану „Калемегданска тераса“.

Година: око 1950.

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

ИФ10

Источни фронт
Спољна капија на гласији

Спољна капија на гласији у оквиру скривеног пута на прилазу Леополдовој капији.

Година: прва или друга деценија XX века

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

ИФ11

Источни фронт

Остаци зида скривеног пута испред Бастиона I и трасирање парковске стазе на гласији пре запо-
чињања обнове.

Година: средина четврте деценије XX века

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

ИФ12

Источни фронт
Полубастион II

Полубастион II после изградње ресторана „Калемегданска тераса“. У првом плану су преграде у рову у комплексу Зоолошког врта.

Година: 1937–1940.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вичић, Београд

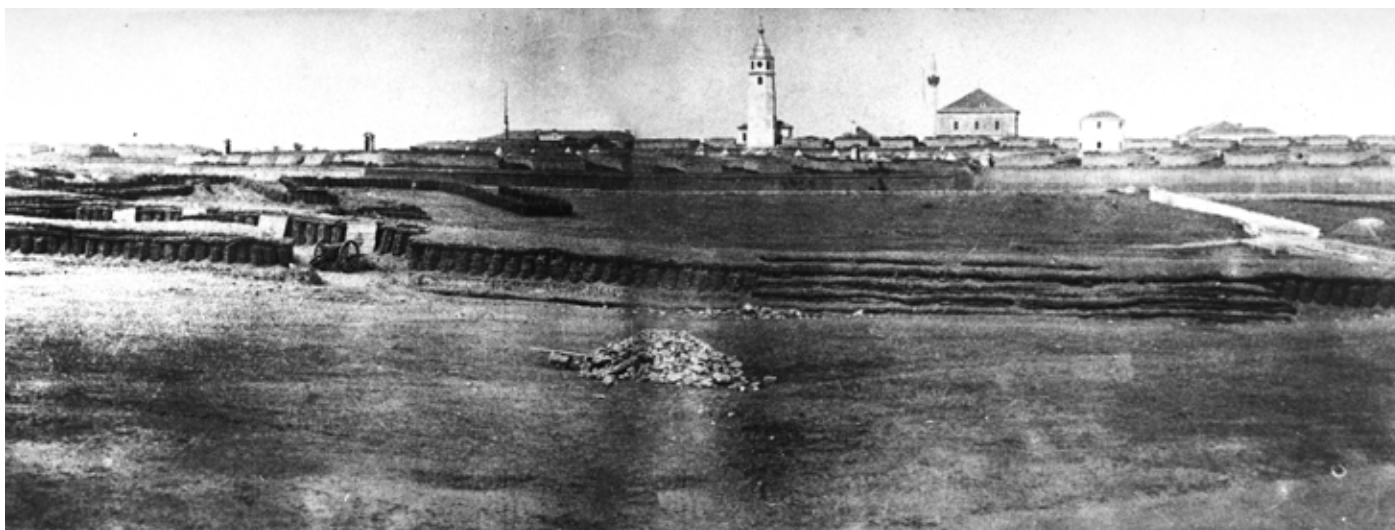
05

ЈУГО-

ИСТОЧНИ

ФРОНТ

ЈИФ1

Југоисточни фронт

Гласија

Гласија испред Југоисточног фронта. У првом плану су ровови са заклонима српске војске у блокади Тврђаве поводом догађаја на Чукур-чесми 1862. године.

Снимио: Анастас Јовановић

Година: 1862.

Врста: фотографија

Место чувања: МГБ

ЈИФ2

Југоисточни фронт
Стамбол капија

Српска војна посада на бедуму изнад пролаза Стамбол капије, у првом плану. У позадини, Велики равелин, део шанца и вароши са силуетом Саборне цркве. Види се и зграда хотела „Грчка краљица“ у скелама и позадина дрвене трибине на којој је извршена примопредаја Тврђаве.

Снимио: Анастас Јовановић
Година: 1867.
Врста: фотографија
Димензије: 20,8 cm x 14,8 cm
Место чувања: VM (Инв. бр. б.б.)

ЈИФЗ

Југоисточни фронт

Општи изглед фронта с Великим равелином и Карађорђевом капијом у првом плану, лево је Бастион I, а у позадини Стамбол капија и Сахат кула.

Година: око 1920.

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

ЈИФ4

Југоисточни фронт

Општи изглед фронта. У првом плану је Велики равелин с Карађорђевог капијом, лево је Бастион I, а у позадини Стамбол капија и Сахат кула.

Издавач: Француска књижара Н. Soubre, Београд (?)

Година: око 1925.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд

ЈИФ5

Југоисточни фронт
Стамбол капија

Стамбол капија с мостом испред и српском војском при поласку у рат 1876. године.

Снимио: Rigondaud et Kauffmann, Paris, 1876.

Година: 1876.

Врста: штампани бакрорез

Место чувања: ЗЗСКГБ; преснимљено из: *L'illustration* N° 1741 (1876), Paris, 8. Juillet.

ЈИФ6

Југоисточни фронт
Стамбол капија

Прилаз Стамбол капији преко новоформираног земљаног насипа на месту некадашњег моста.

Издавач: М. Коен, Београд, 1906.

Година: прва деценија XX века, пре 1906.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд; Вицић, С., Вицић, Д. (2008), *Поздрав из Београда 1895–1941*, књ. I, Београд: 99.

ЈИФ7

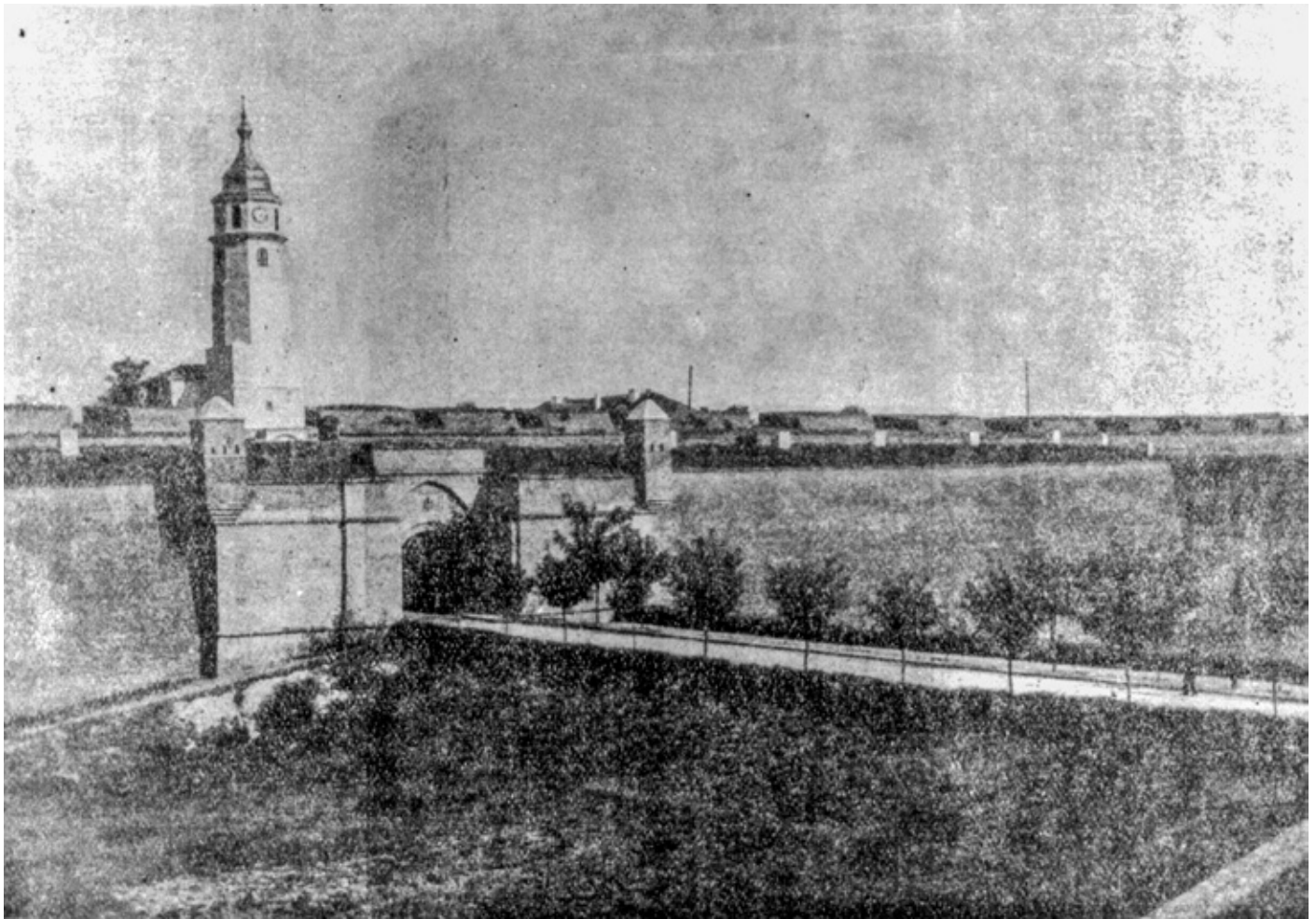
Југоисточни фронт
Стамбол капија

Стамбол капија – општи изглед с новим земљаним прилазом.

Година: прва деценија XX века

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

ЈИФ8

Југоисточни фронт
Стамбол капија

Стамбол капија – општи изглед.

Година: прва деценија XX века

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

ЈИФ9

Југоисточни фронт
Стамбол капија

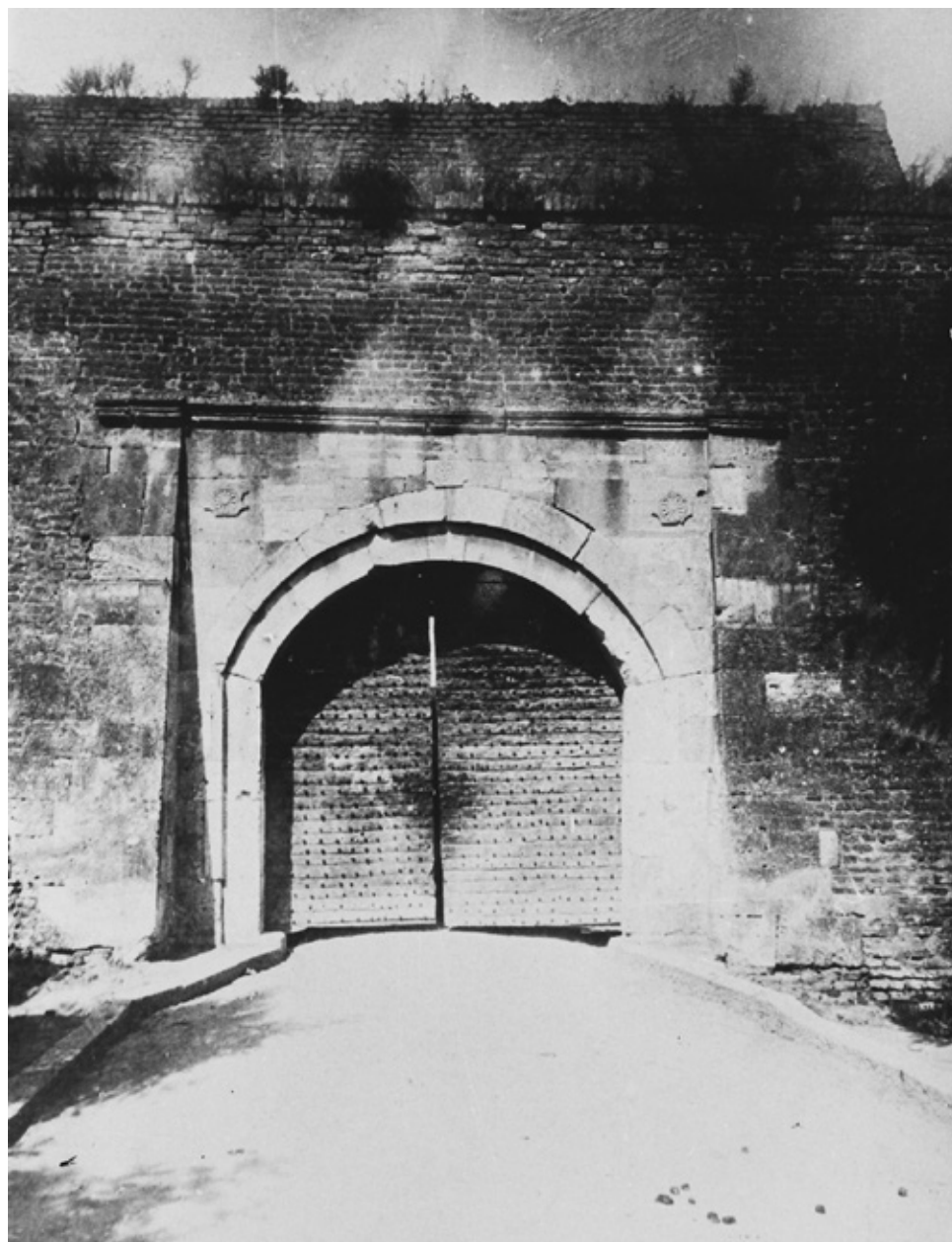
Стамбол капија – општи изглед са стражаром.

Година: 1916–1917.

Врста: разгледница

Димензије: 9 cm x 14 cm

Место чувања: Колекција Видић, Београд

ЈИФ10

Југоисточни фронт
Велики равелин
Спољна Стамбол капија

Општи изглед спољне стране капије.

Година: четврта деценија XX века
Врста: фотографија
Место чувања: ЗЗСКГБ

ЈИФ11

Југоисточни фронт
Велики равелин
Спољна Стамбол капија

Општи изглед спољне стране капије са оградама према спортским игралиштима.

Година: четврта деценија XX века
Врста: фотографија
Место чувања: ЗЗСКГБ

ЈИФ12

Југоисточни фронт
Велики равелин
Спољна Стамбол капија

Изглед зидова у пролазу капије.

Година: четврта деценија XX века
Врста: фотографија
Место чувања: ЗЗСКГБ

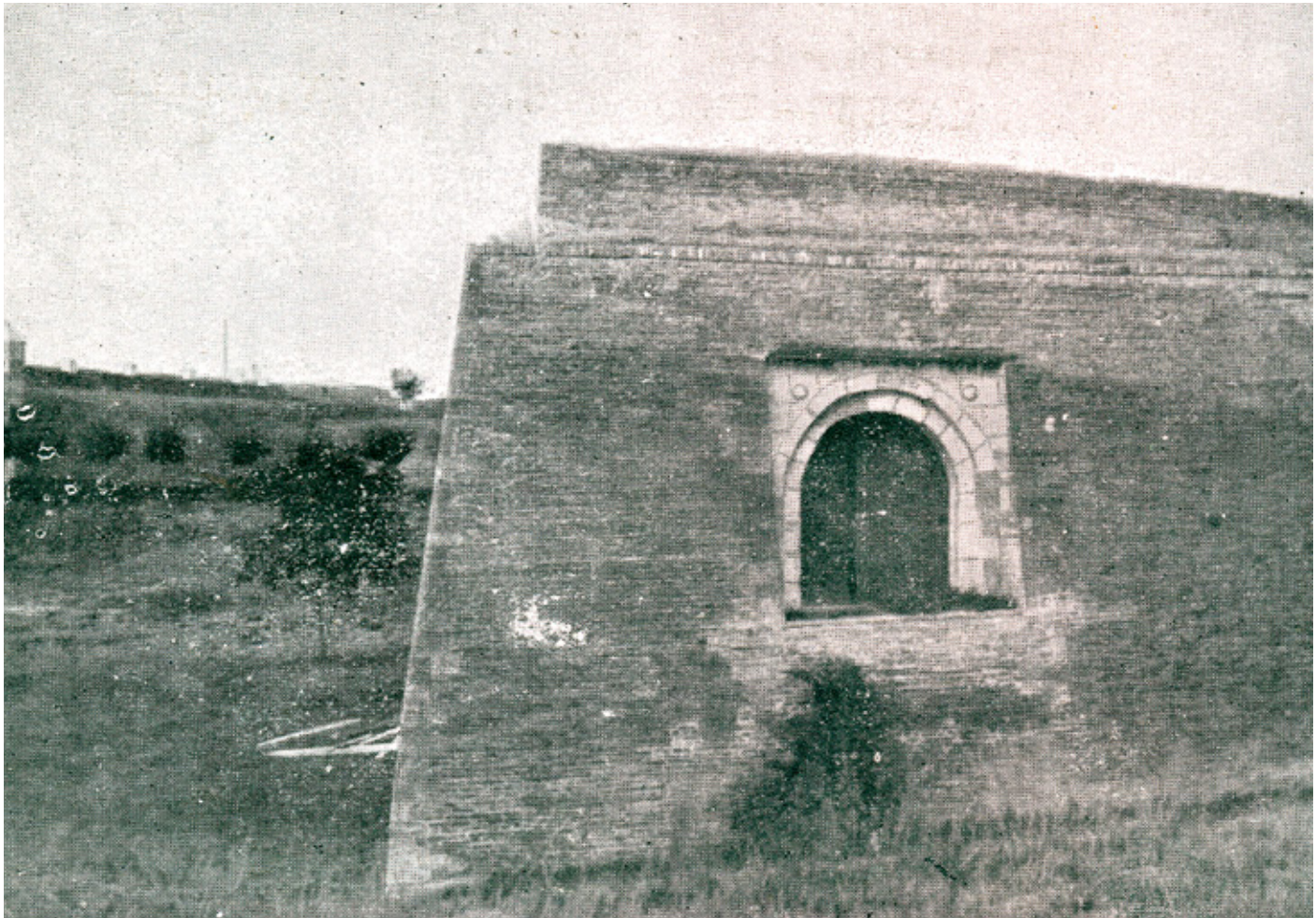

ЈИФ13

Југоисточни фронт
Велики равелин
Спољна Стамбол капија

Општи изглед унутрашње стране капије.

Година: четврта деценија XX века
Врста: фотографија
Место чувања: ЗЗСКГБ

ЈИФ14

Југоисточни фронт
Велики равелин
Карађорђева капија

Општи изглед спољне стране капије.

Штампа: С. Хоровиц, 1904.

Година: прва деценија XX века, пре 1904.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд; Вицић, С., Вицић, Д. (2008), *Поздрав из Београда 1895–1941*, књ. I, Београд: 102.

ЈИФ15

Југоисточни фронт
Велики равелин
Карађорђева капија

Изглед спољне стране капије.

Година: 1916–1917.
Врста: фотографија
Место чувања: ЗЗСКГБ

ЈИФ16

Југоисточни фронт
Велики равелин
Карађорђева капија

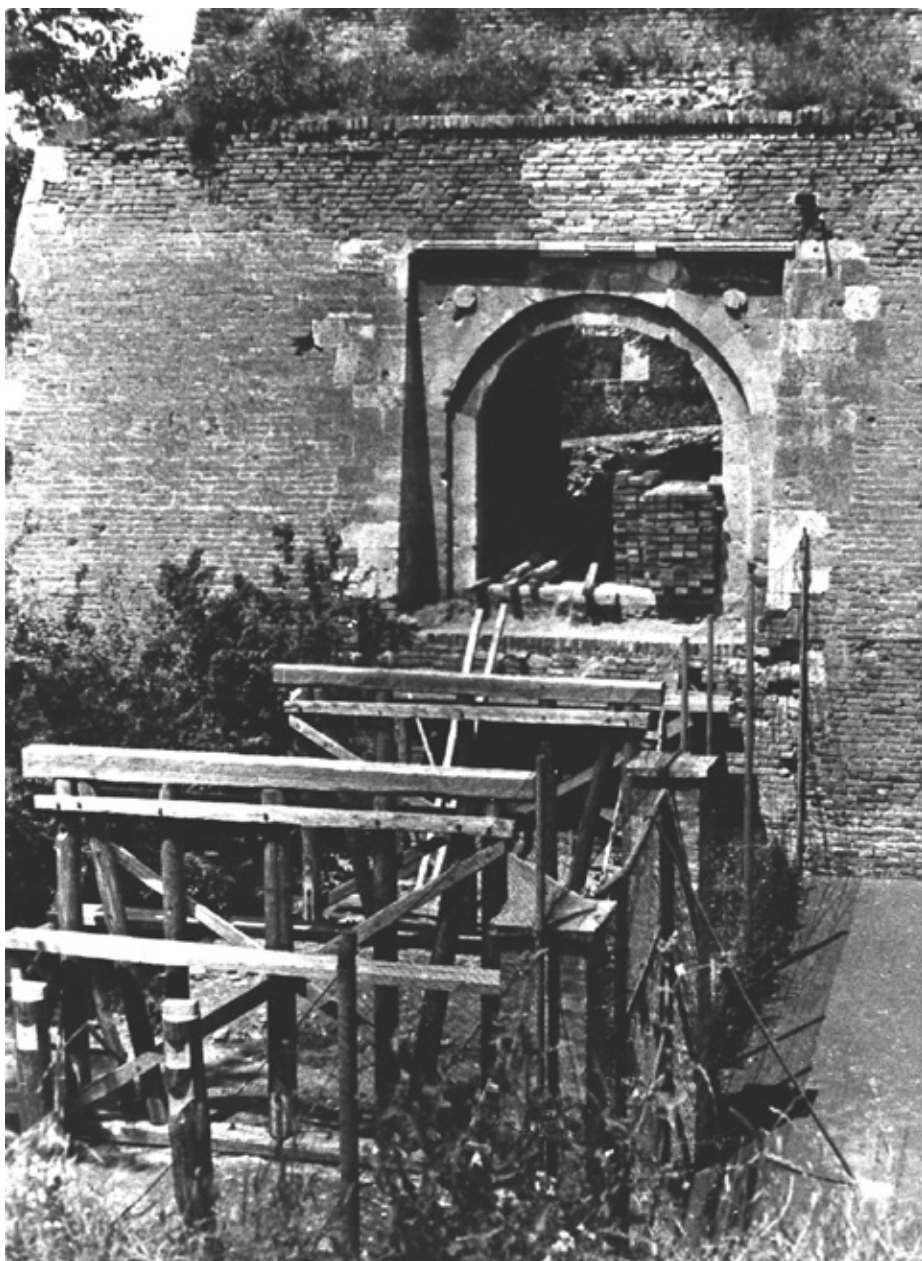
Општи изглед зазидане капије са спољне стране.

Година: пета деценија XX века

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

ЈИФ17

Југоисточни фронт
Велики равелин
Карађорђева капија

Спољна страна капије у време обнове и изградње дрвеног пешачког моста 1952. године.

Година: 1952.

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

ЈИФ18

Југоисточни фронт
Спољна Стамбол капија на гласији

Општи изглед капије скривеног пута на гласији са бочним подзидима.

Година: 1917.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд; Вицић, С., Вицић, Д. (2008), *Поздрав из Београда 1895–1941*, књ. I, Београд: 118.

ЈИФ19

Југоисточни фронт

Спољна Стамбол капија на гласији

Општи изглед капије ограничене документарне вредности, будући да је фотографија у великој мери ретуширана.

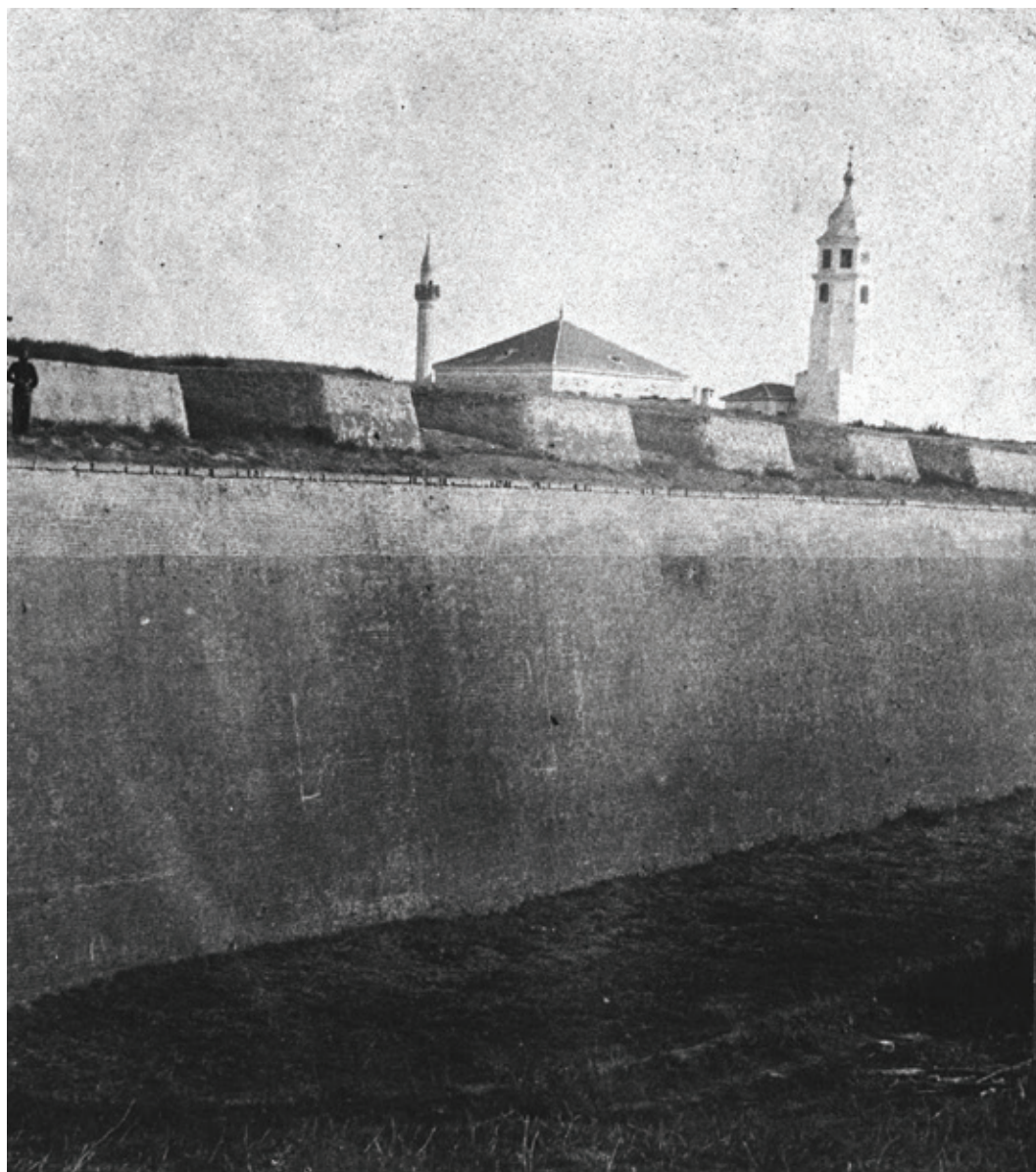
Издавач: М. С. Антонијевић, Београд, 1909.

Година: прва деценија XX века

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд; Вицић, С., Вицић, Д. (2008), *Поздрав из Београда 1895–1941*, књ. I, Београд: 98.

ЈИФ20

Југоисточни фронт
Бастион I

Детаљ фасе 2 Бастиона I с топарницама и јасно уочљивом млађом фазом грађења. У позадини су
цамија султана Махмуда у Горњем граду и Сахат кула.

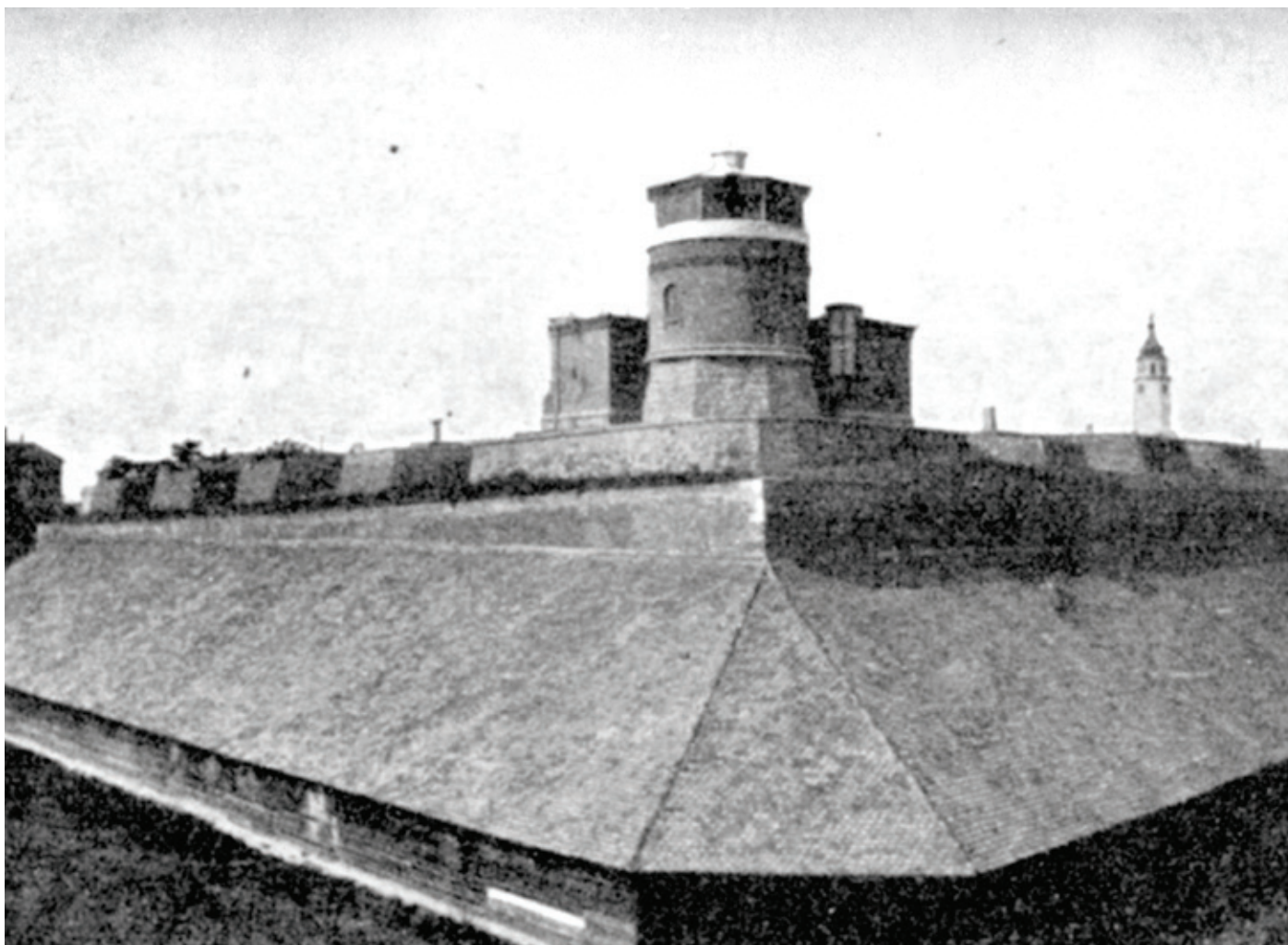
Снимио: Анастас Јовановић

Година: 1867.

Врста: стереоскопски снимак, позитив

Димензије: 7,7 cm x 13 cm

Место чувања: VM (Инв. бр. б.б.)

ЈИФ21

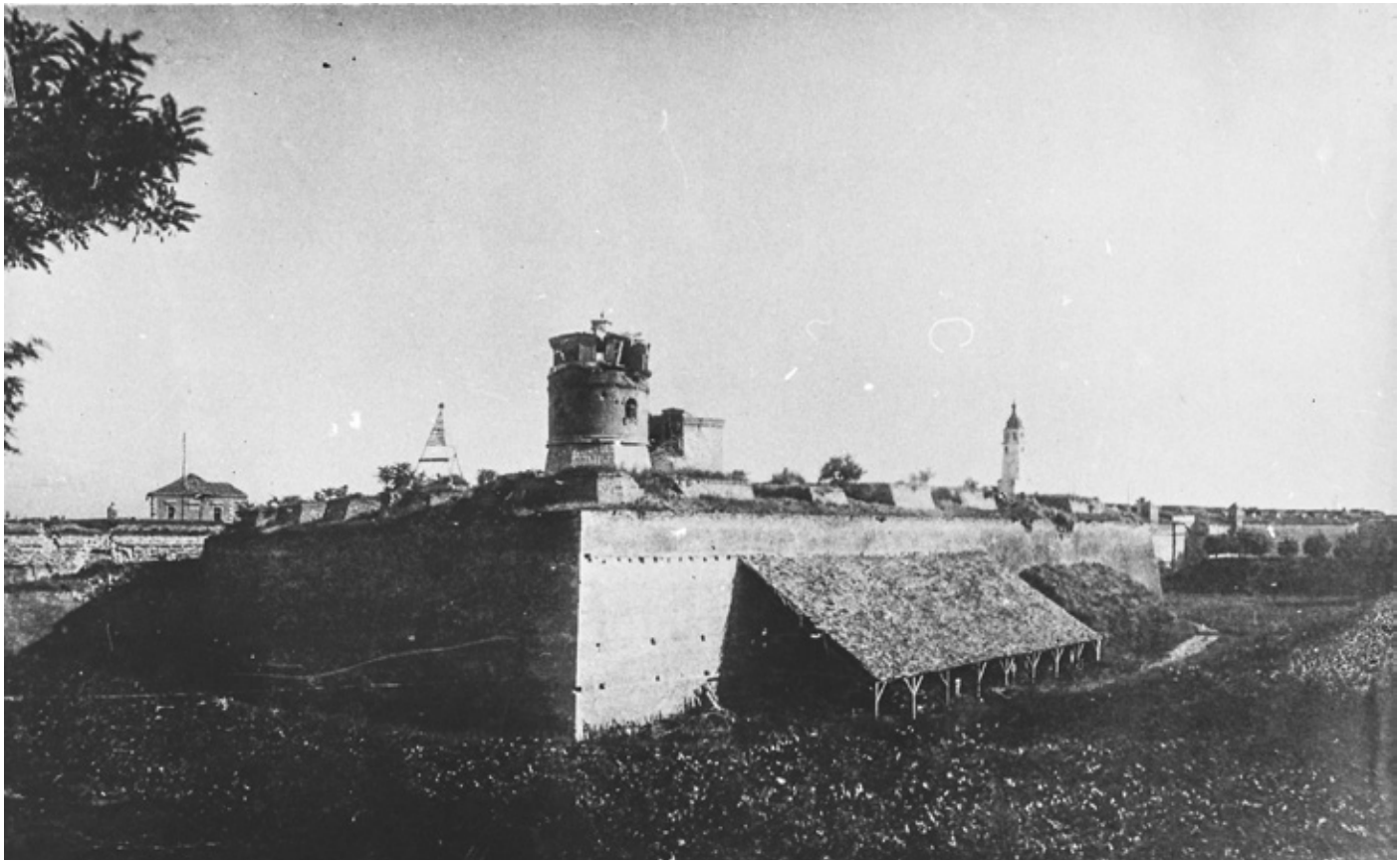
Југоисточни фронт
Бастион I

Општи изглед Бастиона I са зградом опсерваторије.

Година: прва деценија XX века

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

ЈИФ22

Југоисточни фронт
Бастион I

Општи изглед после првих разарања у Првом светском рату. Испред фаса 1 и 2 су штале српске војске, грађене дрвеним конструкцијама.

Година: 1914–1915.
Врста: фотографија
Место чувања: ЗЗСКГБ

ЈИФ23

Југоисточни фронт
Бастион I

Фаса I Бастиона I са зградом опсерваторије, после бомбардовања 1914–1915. године.

Издавач: М. Nakonz, Frankfurt, 1915.

Година: 1915.

Врста: фотографија

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд; Вицић, С., Вицић, Д. (2008), *Поздрав из Београда 1895–1941*, књ. I, Београд: 115.

ЈИФ24

Југоисточни фронт
Бастион I

Фаса I Бастиона I са зградом опсерваторије, после бомбардовања 1914–1915. године.

Година: 1915.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд

ЈИФ25

Југоисточни фронт
Бастион I

Фаса 2 Бастиона I са зградом опсерваторије, после бомбардовања 1914–1915. године

Година: 1915.

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

ЈИФ26

Југоисточни фронт
Бастион I

Детаљ полуразрушене зграде опсерваторије.

Година: 1915.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд

ЈИФ27

Југоисточни фронт
Бастион I

Општи изглед горње површине бастиона, снимљен с Југоисточног бедема.

Издавач: Photobrom, Wien 1916.

Година: 1916.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд; Вицић, С., Вицић, Д. (2008), *Поздрав из Београда 1895–1941*, књ. I, Београд: 115.

ЈИФ28

Југоисточни фронт
Бастион I

Бастион I после обнове и изградње Војногеографског института, касније Војног музеја.

Година: 1928.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд

ЈИФ29

Југоисточни фронт
Бастион I

Општи изглед Бастиона I после обнове и изградње Војногеографског института, касније Војног музеја.

Издавач: Љ. Палер, Београд 1926.

Година: 1926.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вивић, Београд; Вивић, С., Вивић, Д. (2008), *Поздрав из Београда 1895–1941*, књ. I, Београд: 131.

ЈИФ30

Југоисточни фронт
Бастион I

Општи изглед скривеног пута рова и фасе 1 после парковског уређења, око 1930. године.

Година: четврта деценија XX века

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд

ЈИФ31

Југоисточни фронт
Бастион I

Општи изглед зграде Војногеографског института, скривеног пута рова и фасе 2 после парковског уређења, око 1930. године.

Година: 1932.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд; Вицић, С., Вицић, Д. (2008), *Поздрав из Београда 1895–1941*, књ. I, Београд: 137.

ЈИФ32

Југоисточни фронт
Бастион I

Детаљ фасе I Бастиона I после обнове и изградње зграде
Војногеографског института са опсерваторијом.

Година: око 1930.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд

ЈИФ33

Југоисточни фронт
Бастион I

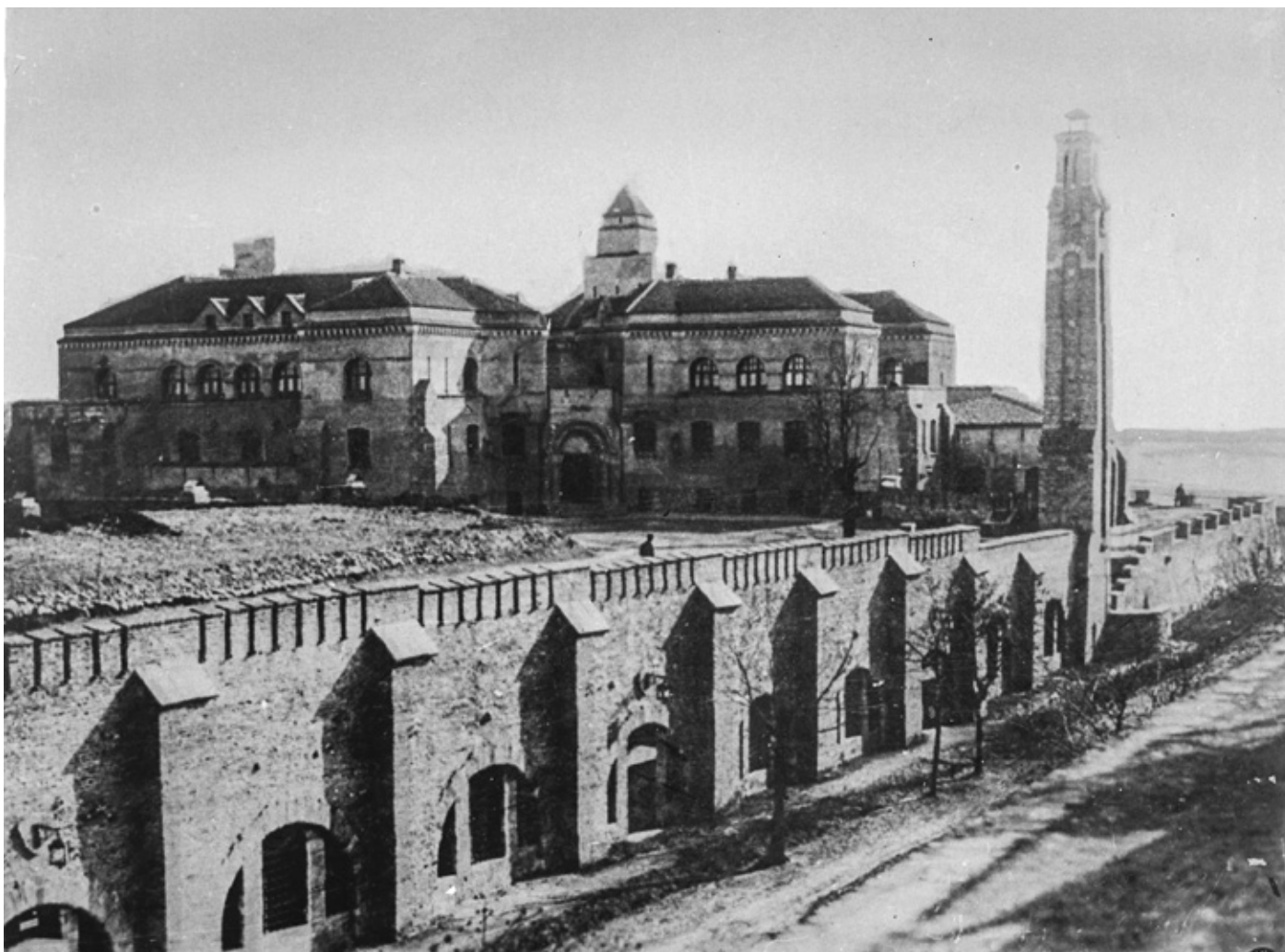
Фланка с казаматираном батеријом и ориљоном. У другом плану је зграда Војногеографског института. У првом плану је део парковског уређења простора рова.

Година: 1935–1940.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд

ЈИФ34

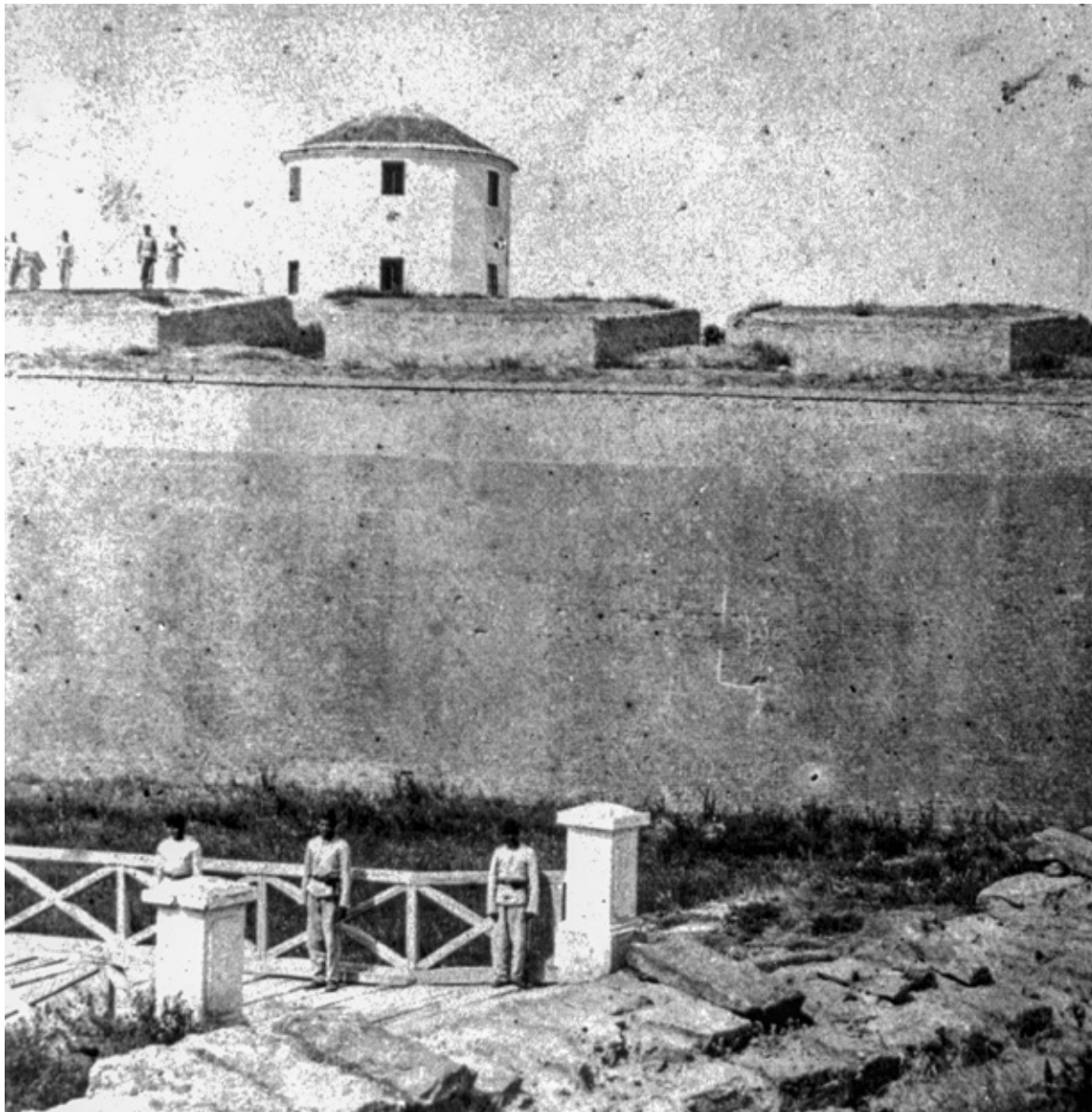
Југоисточни фронт
Бастион I

Зграда Војногеографског института. У првом плану је куртина 4 с реконструисаним порталима казамата.

Година: око 1930.

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

ЈИФ35

Југоисточни фронт
Бастион II

У првом плану је шанац. У шанцу су део оgrade и три војника. У другом плану горњоградски бедем и плато са бившом зградом Пашине ветрењаче.

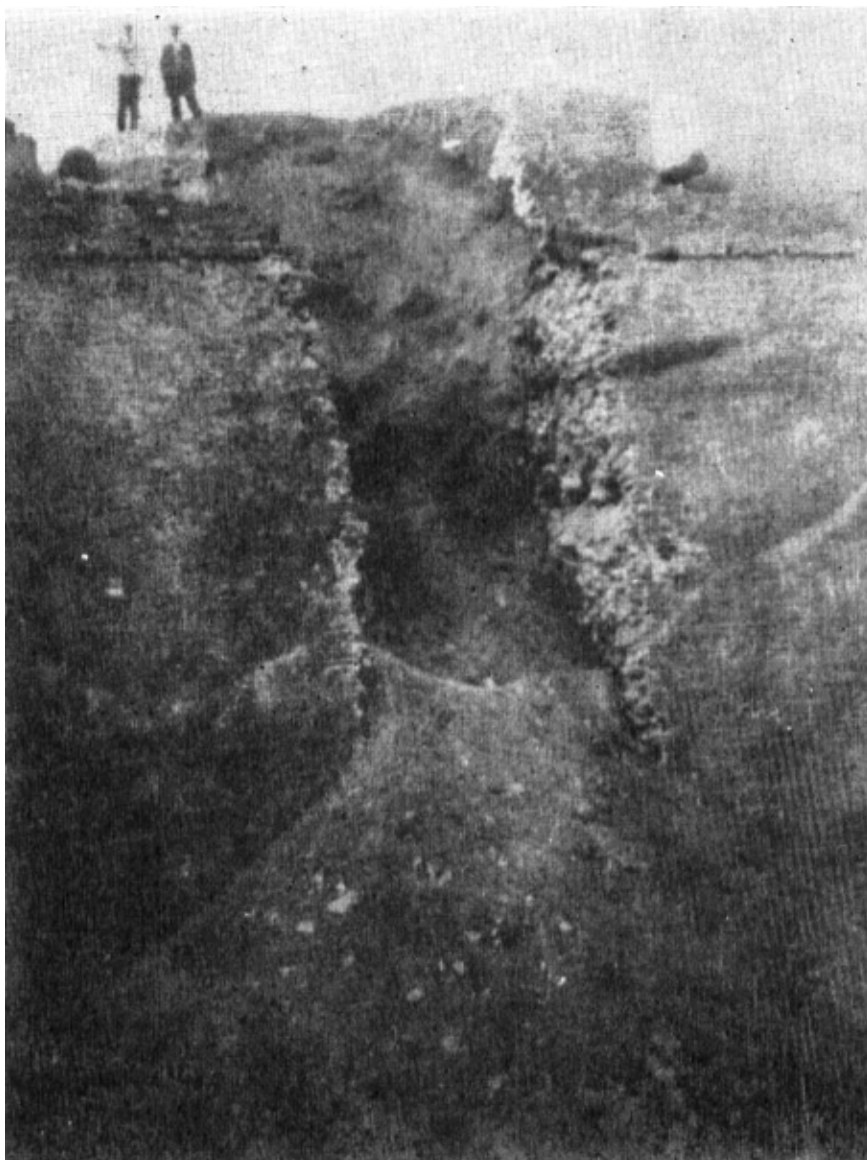
Снимио: Анастас Јовановић

Година: 1867.

Врста: стереоскопски снимак, позитив

Димензије: 13,7 cm x 7,5 cm

Место чувања: ВМ (Инв. бр. б.б.)

ЈИФ36

Југоисточни фронт
Бастион II

Фаса I с већом брешом, у склопу рушења које је започео кнез Михаило Обреновић 1867. године. Идентичан снимак с претходном половином снимка стереоскопског позитива у власништву је Историјског музеја Србије у Београду (Инв. бр. 1646).

Снимио: Анастас Јовановић

Година: 1867.

Врста: стереоскопски снимак, позитив (половина снимка)

Димензије: 6,5 x 8,2 cm

Место чувања: МГБ (Инв. бр. ФЈ1 3700)

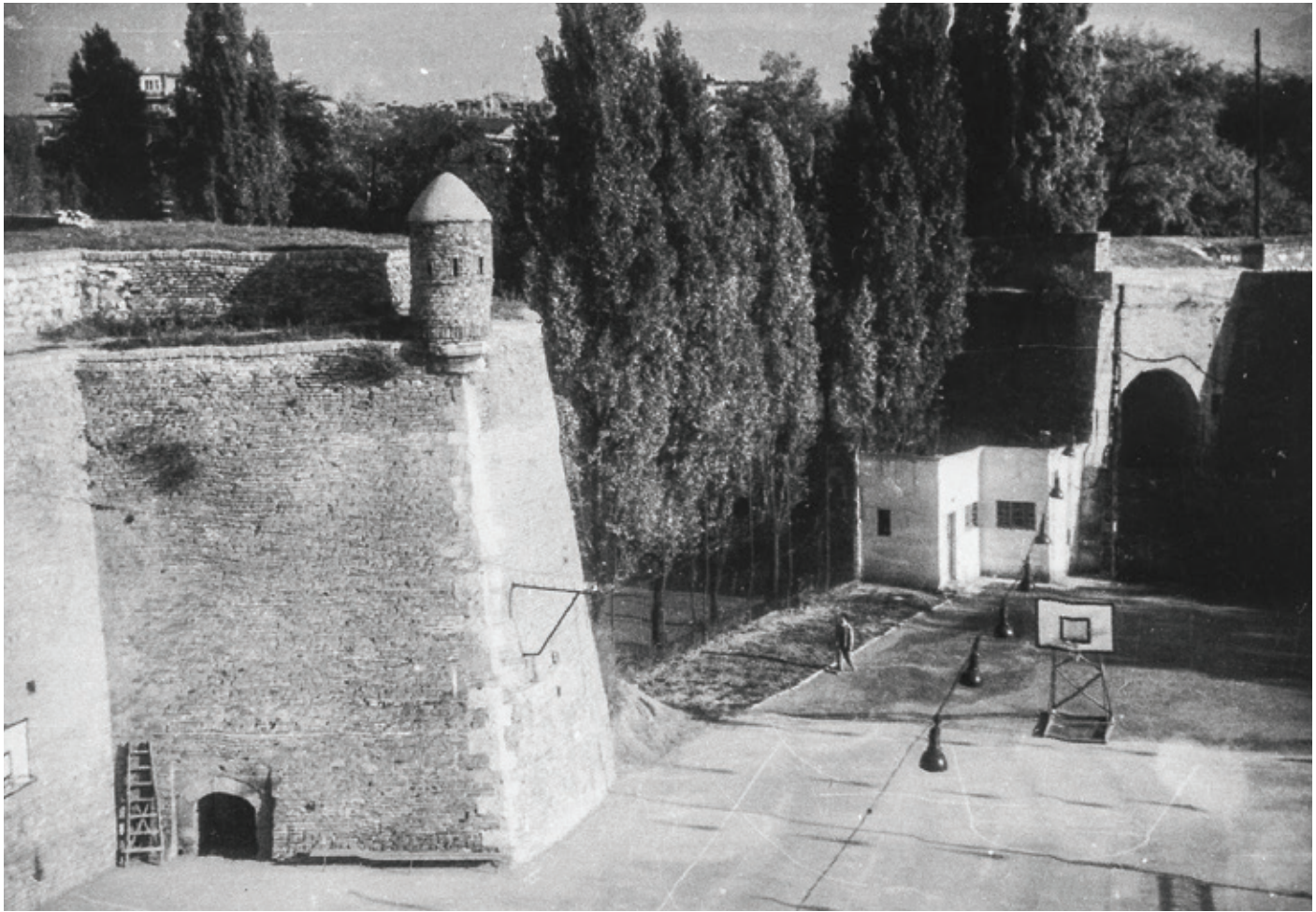

ЈИФ37

Југоисточни фронт
Бастион II

Горња површина Бастиона II с објектима позније подигнутим. Лево је Југоисточни бедем Горњег града с топарницама. Све је снимљено са Сахат куле.

Година: 1914–1915.
Врста: фотографија
Место чувања: ЗЗСКГБ

ЈИФ38

Југоисточни фронт
Бастион II

Детаљ ориљона.

Година: око 1950.

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

ЈИФ39

Југоисточни фронт
Бастион II - Стражара, детаљ

Изглед стражаре пре конзерваторских интервенција.

Година: 1916-1917.

Врста: фотографија

Место чувања: Завод за заштиту споменика – Будимпешта

ЈИФ40

Југоисточни фронт
Велики равелин
Зграда страже

Детаљ предње фасаде Зграде страже на Великом равелину, сада Галерије Природњачког музеја.
Почетак радова на обнови.

Година: око 1950.
Врста: фотографија
Место чувања: ЗЗСКГБ

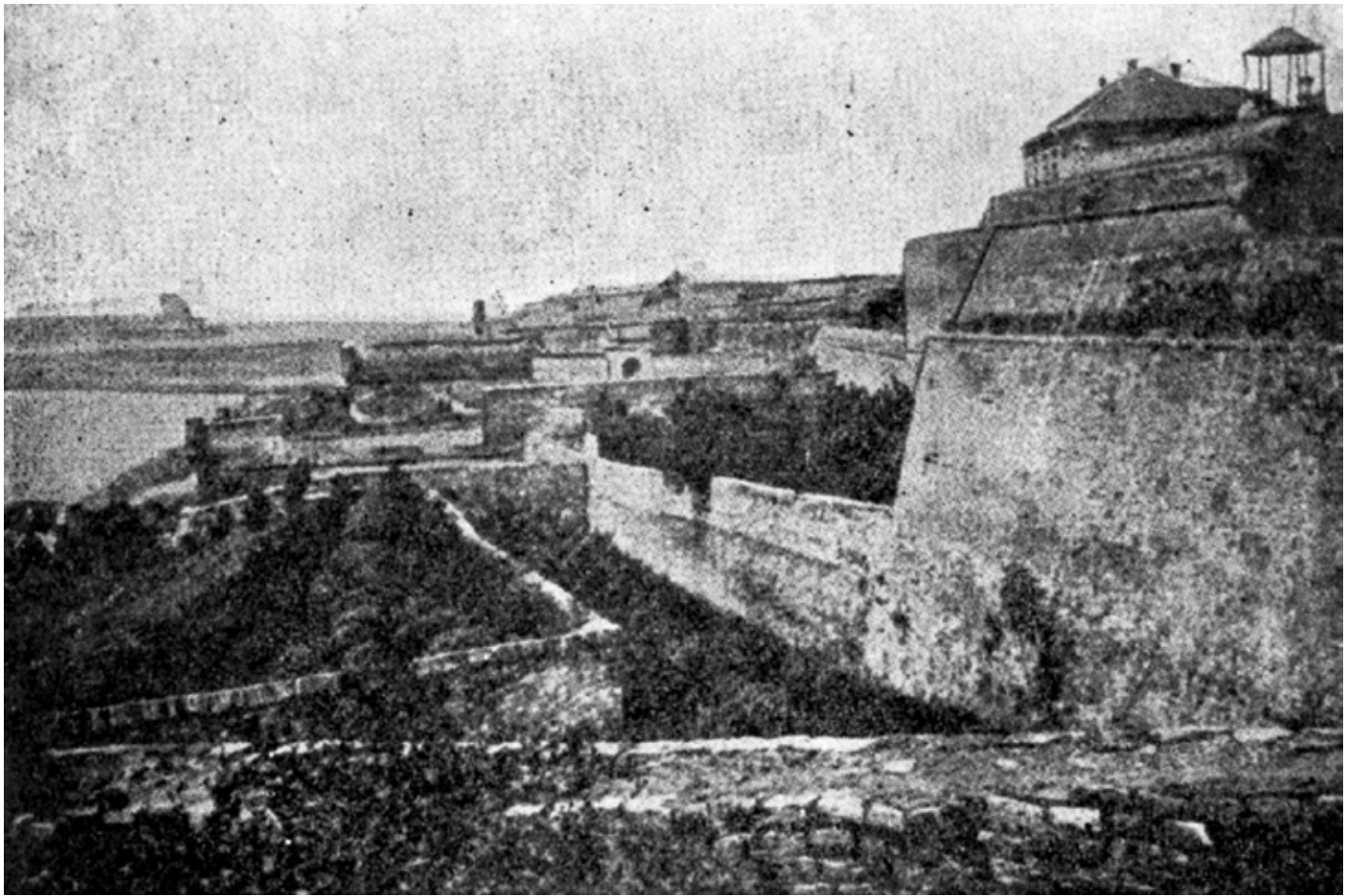

07

ЈУГО-

ЗАПАДНИ

ФРОНТ

ЈЗФ1

Југозападни фронт
Фланкирајући бастион I с тенајом

Југозападни фронт с Фланкирајућим бастионом I у првом плану. Испред су тенаја и ров који је засут током градње Савског шеталишта 1928. године.

Година: почетак XX века
Врста: штампана фотографија
Место чувања: ЗЗСКГБ

Belgrad, obere Festung.

J3Ф2

Југозападни фронт
Фланкирајући бастион I с тенајом

Општи изглед Југозападног фронта с Фланкирајућим бастионом I у првом плану, с тенајом и ровом испред, који је засут током градње Савског шеталишта 1928. године.

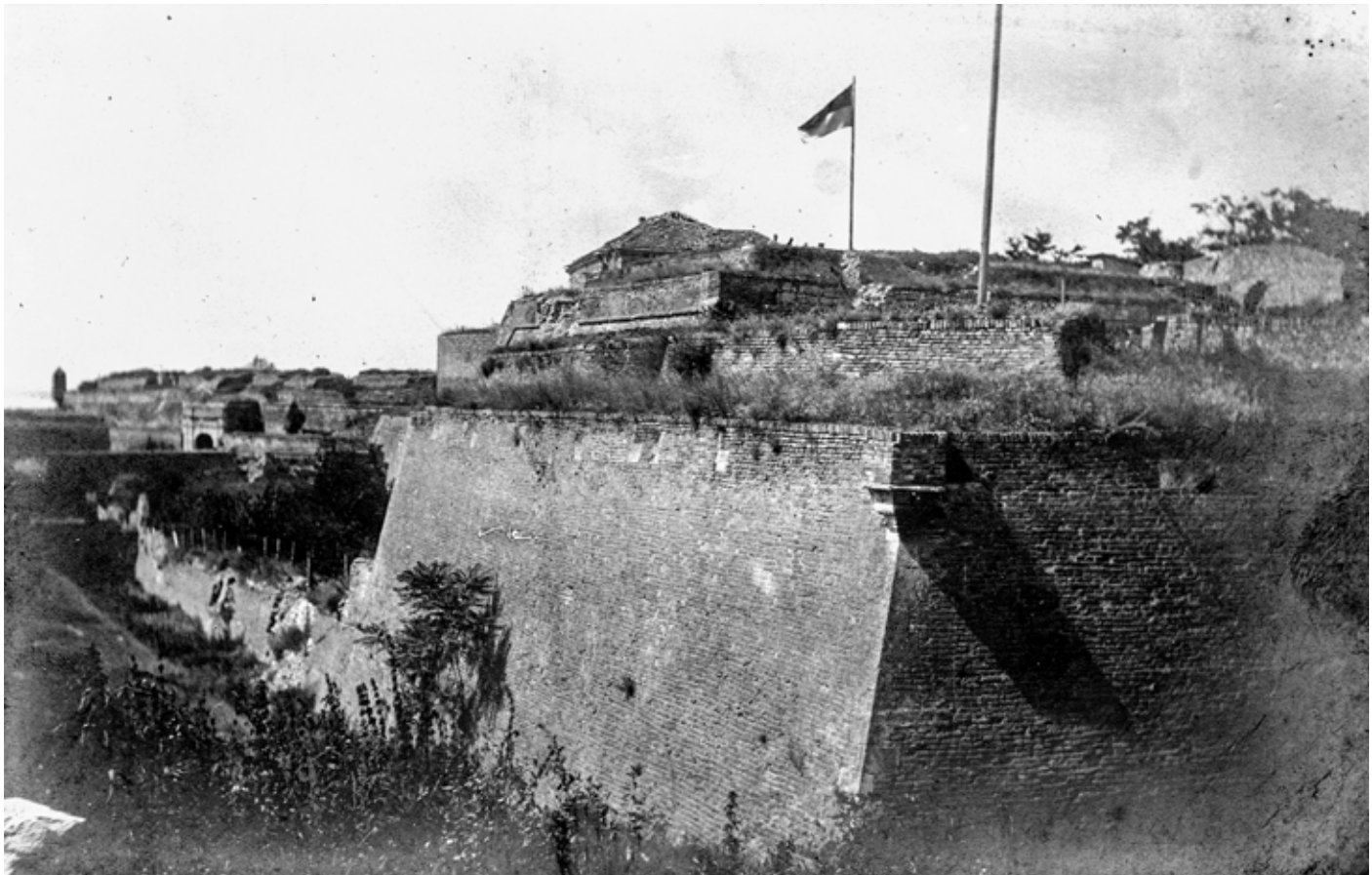
Издавач: К. и. к. Militär-Generalgouvernement in Serbien, Belgrad, 1916.

Година: 1916.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вичић, Београд

J3Ф3

Југозападни фронт
Фланкирајући бастион I с тенајом

Општи изглед Југозападног фронта с Фланкирајућим бастионом I.

Година: 1916.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд

J3Ф4

Југозападни фронт

Акварел са изгледом Југозападног фронта рађен према фотографији. У првом плану су аустријски војници на беду, који у овој сликарској имагинацији није верно приказан.

Година: децембар 1914.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вичић, Београд

J3Φ5

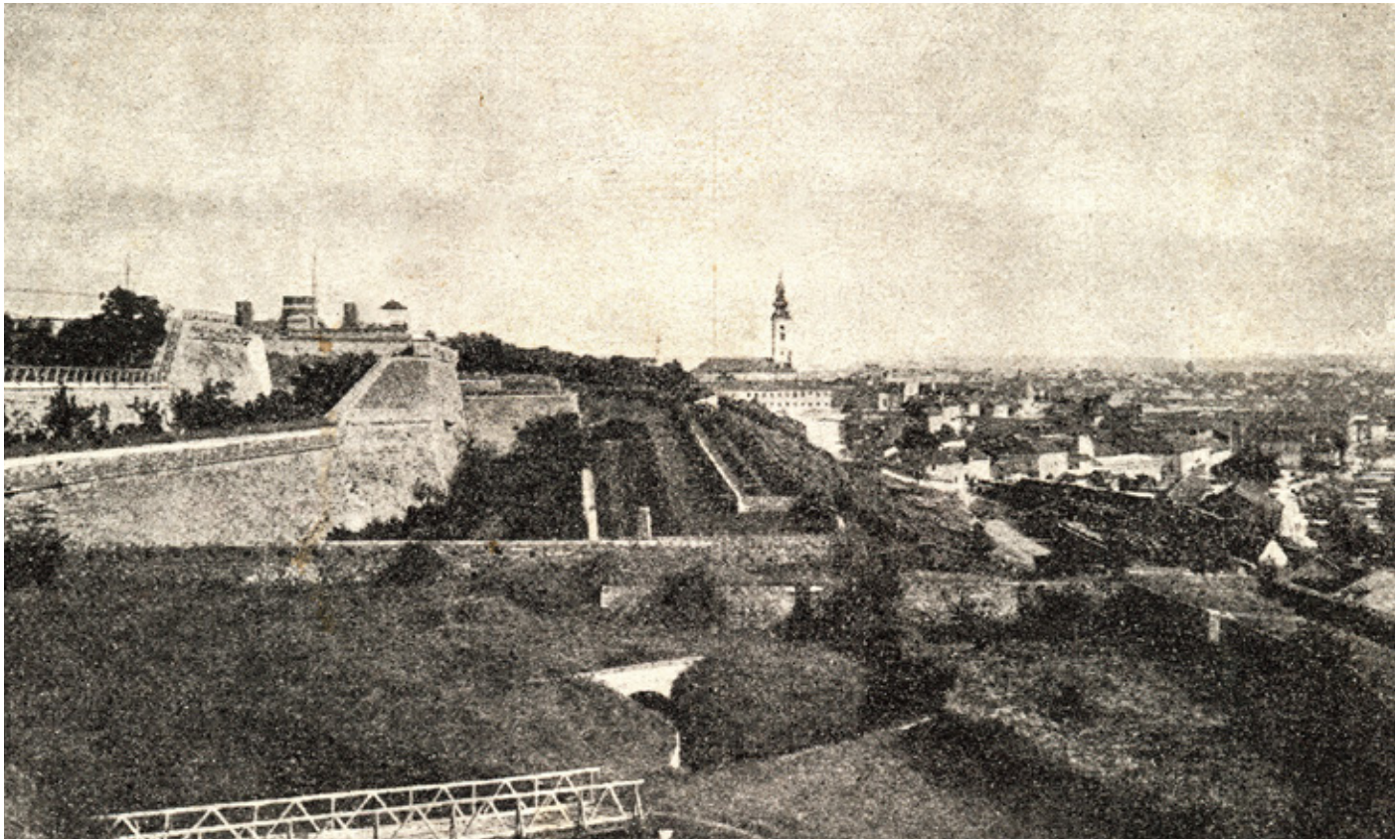
Југозападни фронт

Простор рова испред тенаје и прилазни део Краљ капији током изградње Савског шеталишта.

Година: 1927–1928.

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

J3Ф6

Југозападни фронт
Равелин Краљ капије

Горња површина Равелина с мостом испред Краљ капије, у позадини
Југозападни бедем Горњег града.

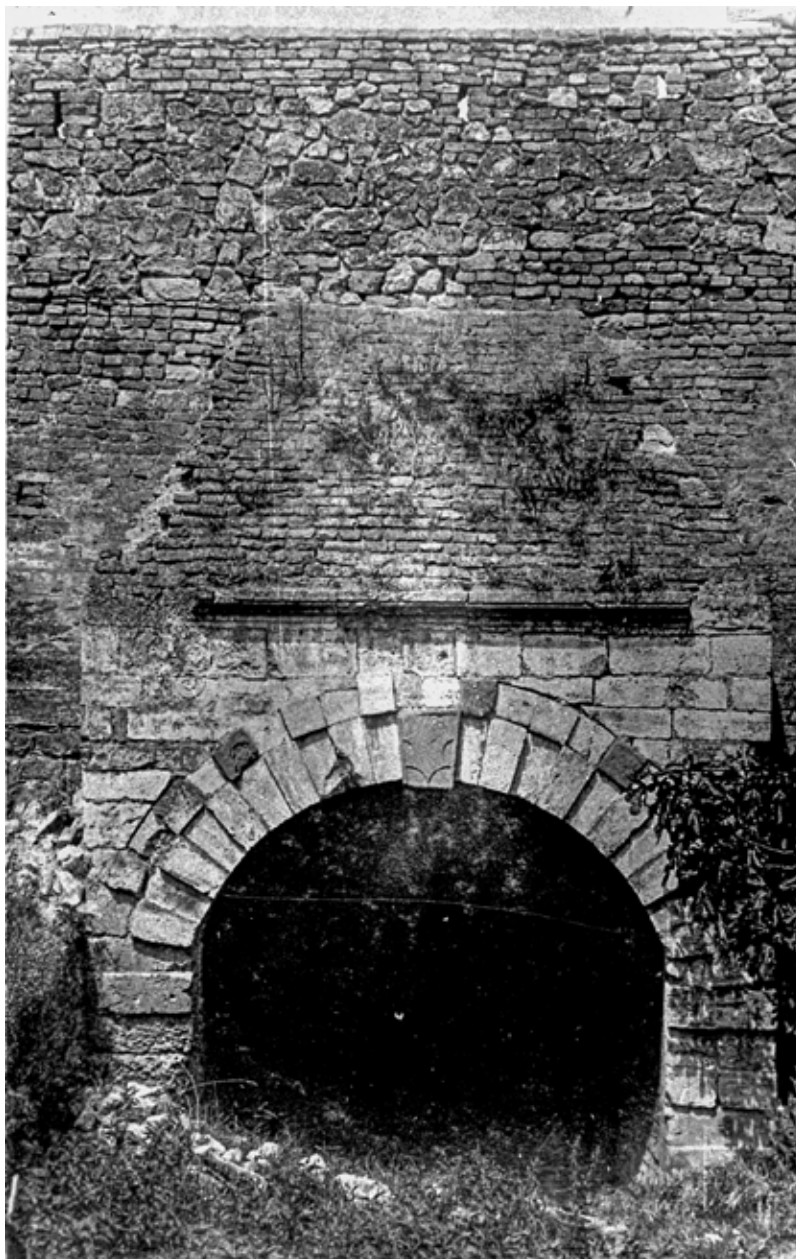
Снимио: F. Staudinger

Година: друга деценија XX века

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд

J3Ф7

Југозападни фронт
Равелин Краљ капије
Капија Савске падине

Спољни портал капије.

Година: 1916–1917.

Врста: фотографија

Место чувања: Завод за заштиту споменика – Будимпешта

J3Ф8

Југозападни фронт
Равелин Краљ капије

Фаса 1 Равелина, у првом плану је *Лоренски басџион* с капијом, у позадини Краљ капија с *Победником* и зграда Војног музеја (данас Завод за заштиту споменика културе града Београда). Општи изглед после обнове и парковског уређења 1928. године.

Година: 1929.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд; Вицић, С., Вицић, Д. (2008), *Поздрав из Београда 1895–1941*, књ. I, Београд: 126.

ЈЗФ9

Југозападни фронт
Равелин Краљ капије

Горња површина Равелина после обнове и парковског уређења 1928. године. У позадини је новоизграђено Савско шеталиште с Великим степеништем.

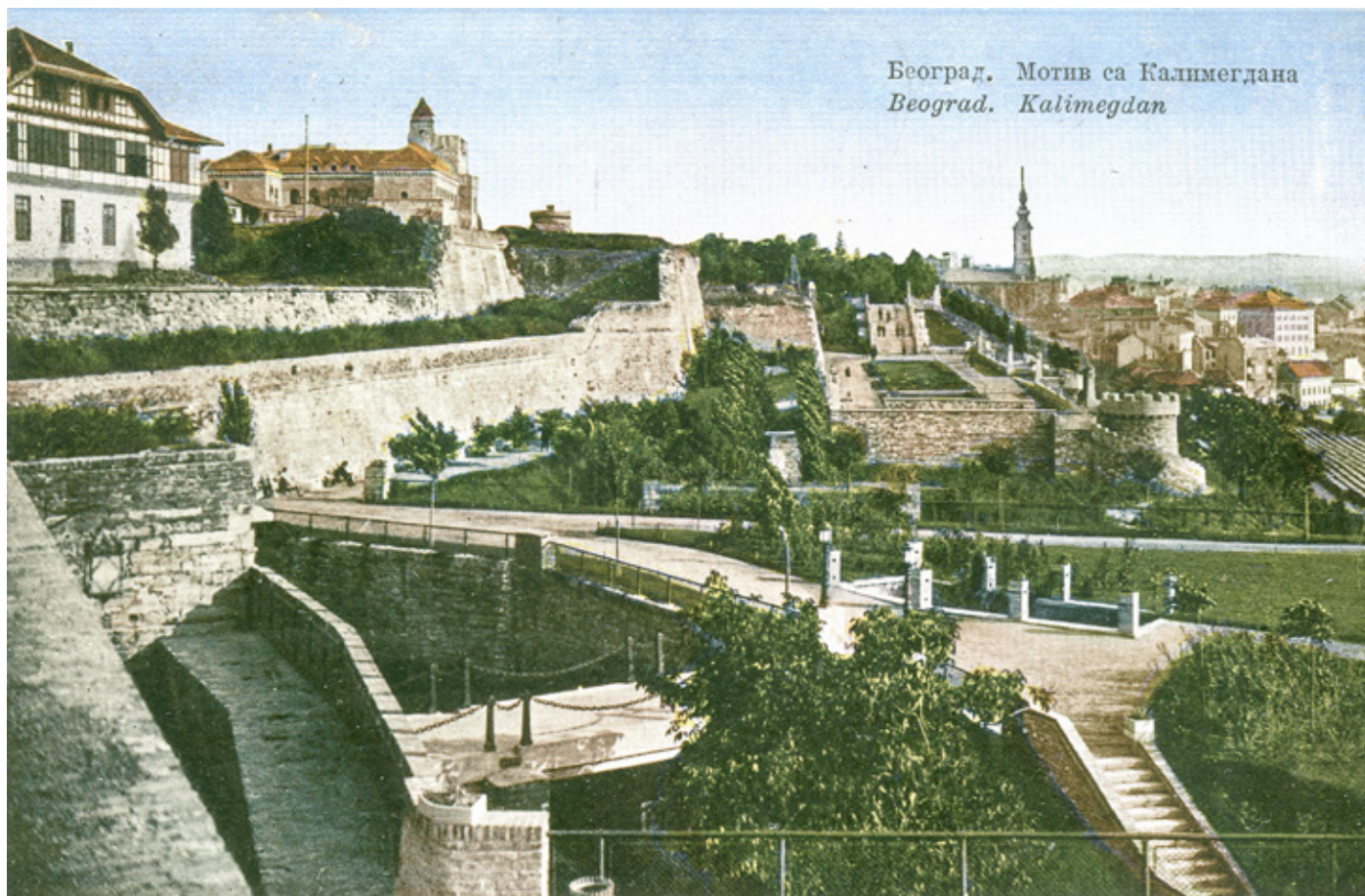
Издавач: Француска књижара Н. Soubre, Београд (?)

Година: око 1930.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд

J3Ф10

Југозападни фронт
Равелин Краљ капије

Равелин после обнове и парковског уређења 1928. године. Снимак веома сличан претходном, колорисан и местимично ретуширан.

Година: 1932.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Видић, Београд

ЈЗФ11

Југозападни фронт
Равелин Краљ капије

Равелин после обнове и парковског уређења 1928. године. Види се већи део парковске површине према Савској падини.

Издавач: Француска књижара Н. Soubre, Београд (?)

Година: око 1930.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд

J3Ф12

Југозападни фронт
Равелин Краљ капије

Силаз у капију Савске падине после парковског уређења 1928. године.

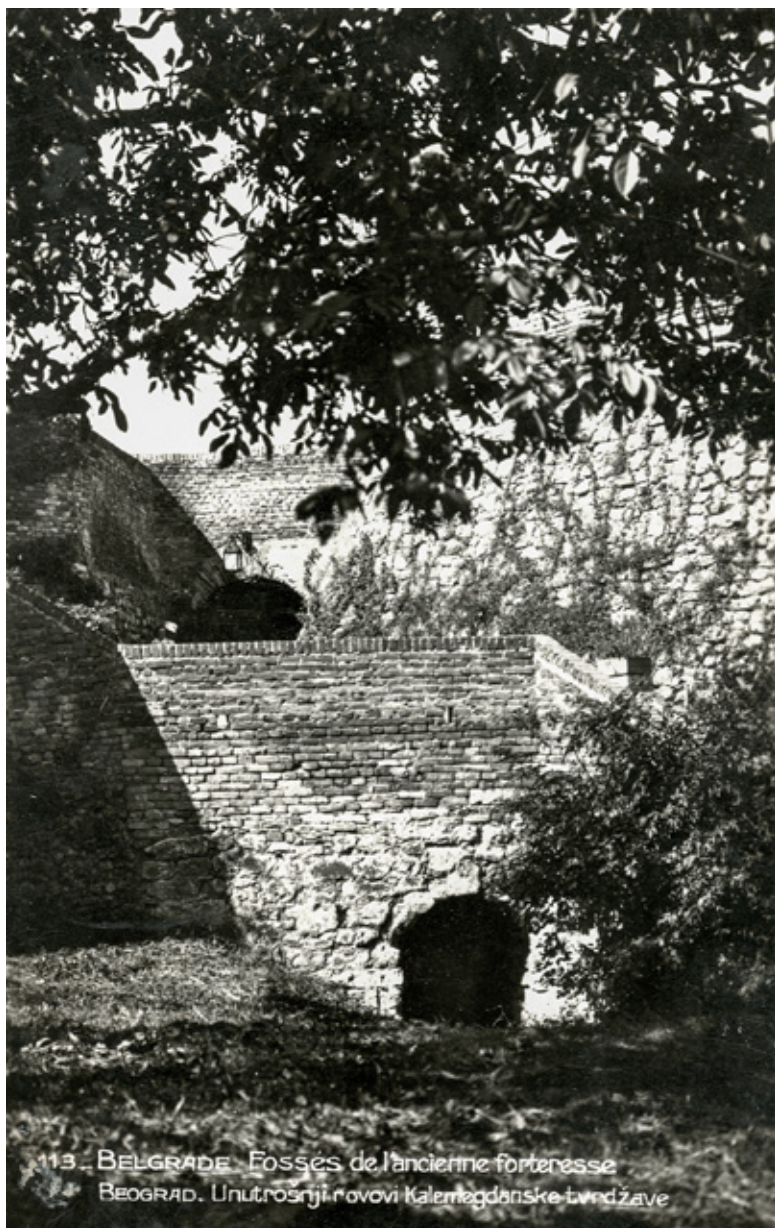
Издавач: Француска књижара Н. Soubre, Београд (?)

Година: око 1930.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд

J3Φ13

Југозападни фронт
Равелин Краљ капије

Ров испред Краљ капије са пролазима ка бастионима II и III.

Издавач: Француска књижара Н. Soubre, Београд (?)

Година: око 1930.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд

JЗФ14

Југозападни фронт
Краљ капија
Излаз на Бастион II

Степениште за излаз на Бастион II после парковског уређења 1928. године.

Година: око 1930.

Врста: разгледница

Димензије: 9 cm x 14 cm

Место чувања: Колекција Вичић, Београд

J3Ф15

Југозападни фронт
Бастион III

Излаз на Бастион III после парковског уређења 1928. године.

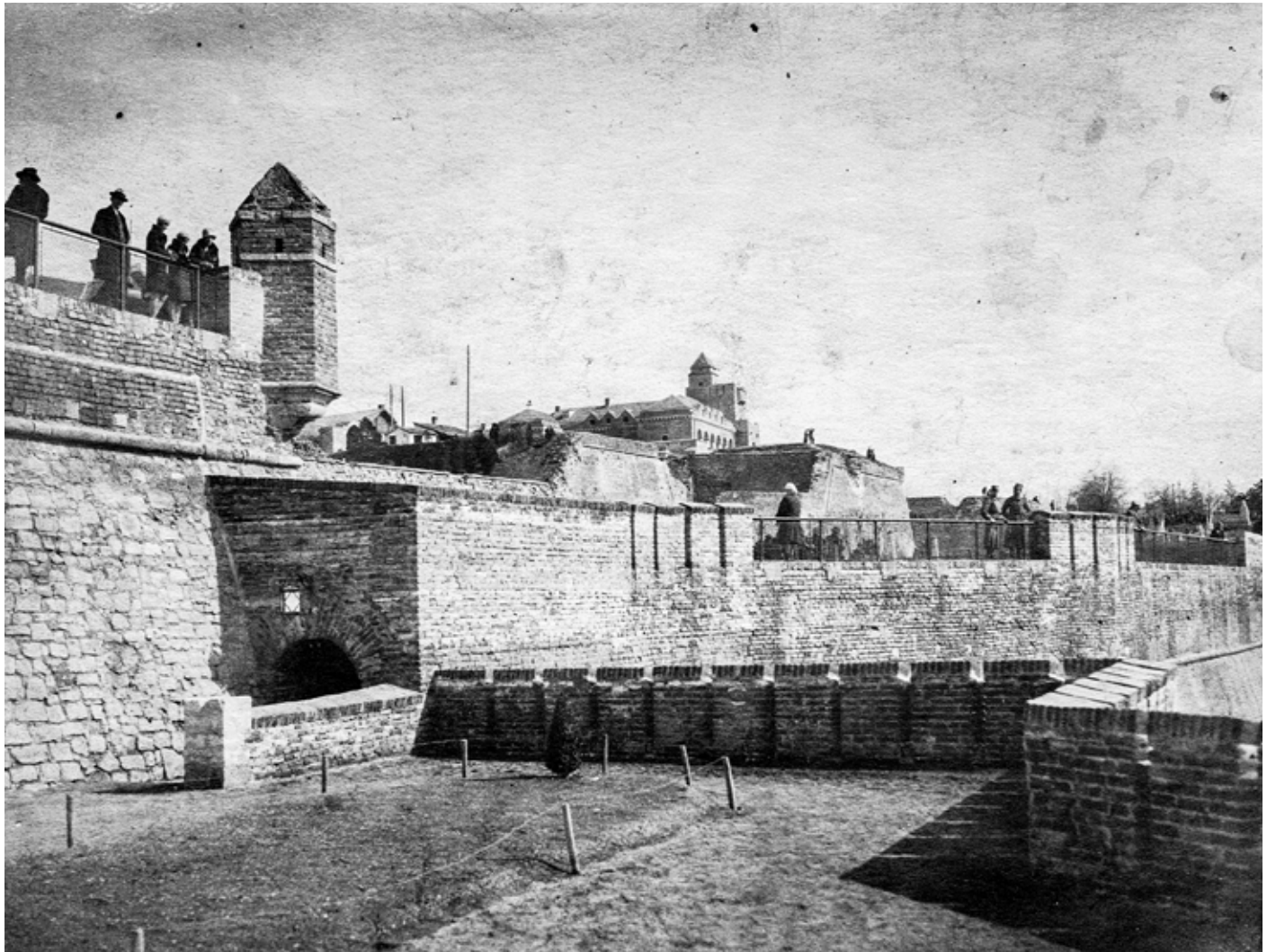
Година: око 1930.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вичић, Београд

J3Ф16

Југозападни фронт
Бастион III

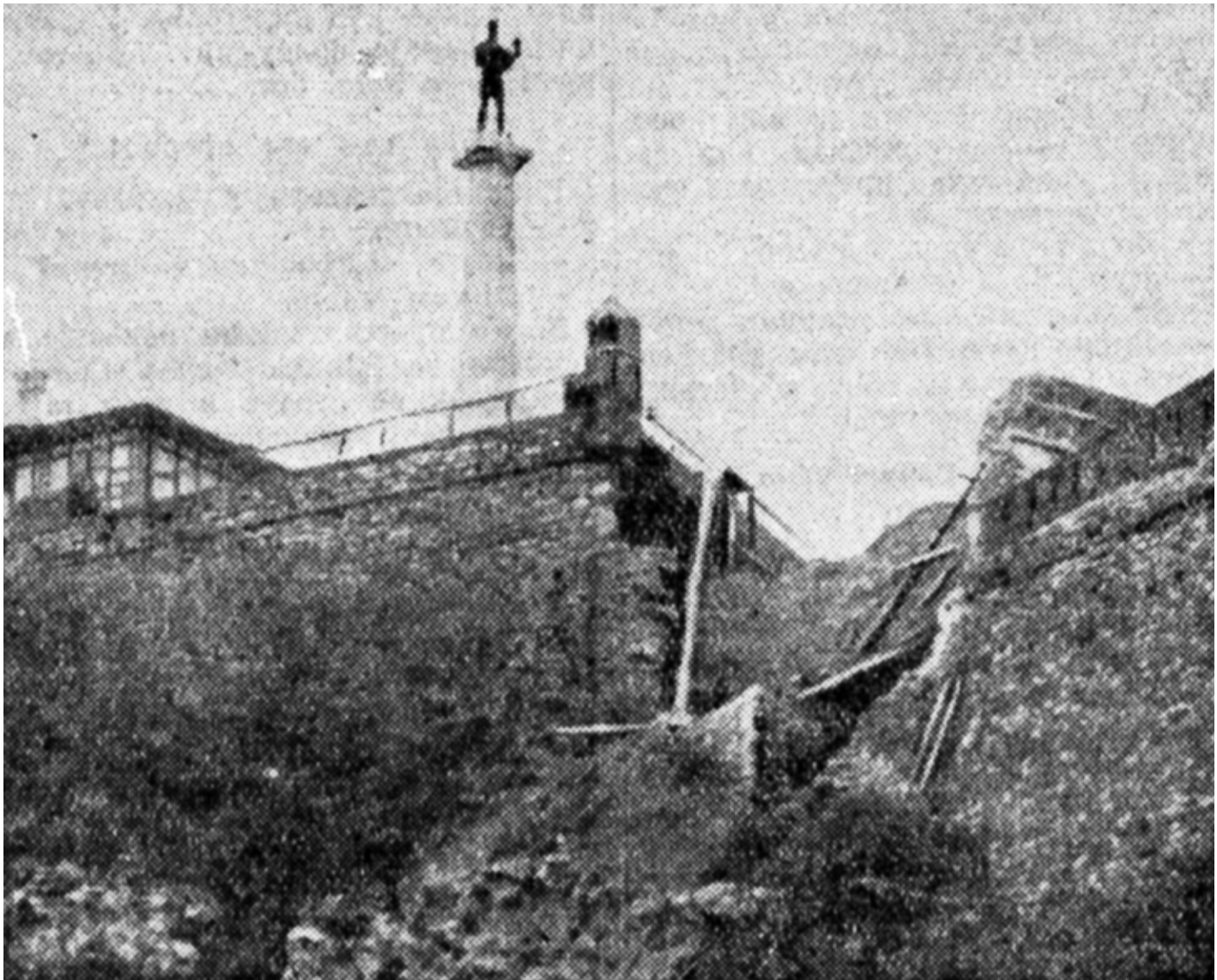
Детаљ горње површине Бастиона III после парковског уређења 1928. године.

Година: око 1930.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вичић, Београд

J3Φ17

Југозападни фронт
Бастион II

Обрушена фланка I Бастиона II пре обнове.

Година: 1932.

Врста: штампана фотографија

Место чувања: Легат Бурђа Бошковића (АИ)

ЈЗФ18

Југозападни фронт
Равелин Краљ капије

Део Равелина Краљ капије с ровом испред и контрагардом пре обнове.

Издавач: Љ. Палер, Београд (?)

Година: око 1930.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вичић, Београд

J3Ф19

Југозападни фронт
Равелин Краљ капије

Део Равелина Краљ капије с ровом испред и контрагардом, након чишћења вегетације и насипа.

Година: почетак тридесетих година XX века

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

ЈЗФ20

Југозападни фронт

Детаљ контраескарпе рова испред Равелина Краљ капије. У другом плану је Савско шеталиште с Великим степеништем после парковског уређења 1928. године.

Издавач: Француска књижара Н. Soubre, Београд (?)

Година: око 1930.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд

J3Ф21

Југозападни фронт
Савска падина
Велики степенишни силаз

Прилаз Великом степенишном силазу са делом капонира. Лево је новоизграђено Велико степениште Савског шеталишта.

Издавач: Љ. Палер, Београд (?)

Година: око 1930.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд

ЈЗФ22

Југозападни фронт
Савска падина
Велики степенишни силаз

Парковска стаза на прилазу Великом степенишном силазу.

Издавач: Љ. Палер, Београд, 1931.

Година: трећа деценија XX века

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд; Вицић, С., Вицић, Д. (2008), *Поздрав из Београда 1895–1941*, књ. I, Београд: 143.

J3Φ23

Југозападни фронт
Савска падина
Велики степенишни силаз

Део Савске падине, у првом плану је део зида с пушкарницама изнад Великог степенишног силаза.

Издавач: Књижара Рајковића и Ђуковића, Београд, прва деценија XX века

Година: прва деценија XX века

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд

J3Ф24

Југозападни фронт
Савска падина
Велики степенишни силаз

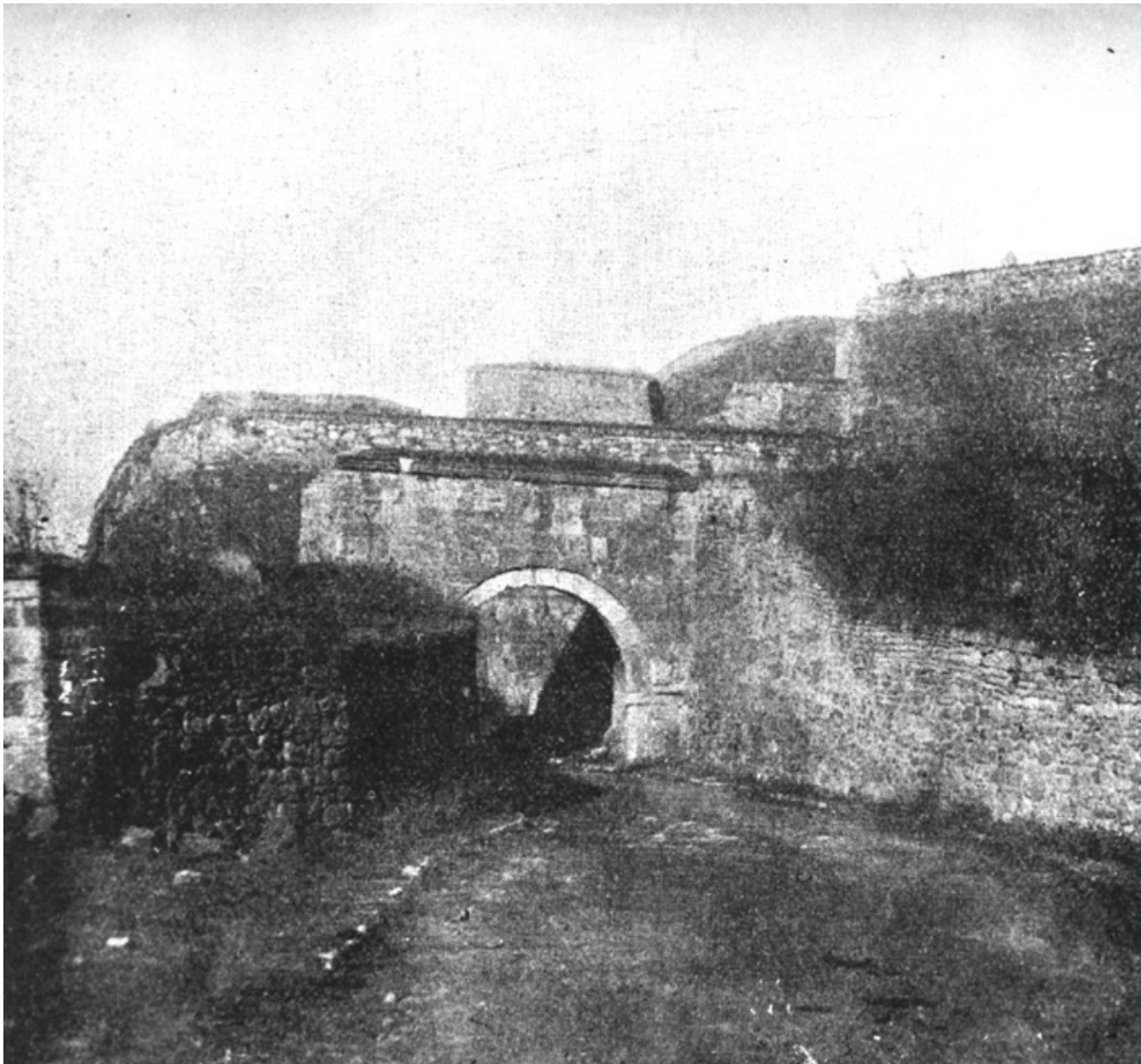
Део Савске падине, у првом плану је део зида с пушкарницама изнад Великог степенишног силаза.
У дну фотографије је горњи део свода Спољне Сава капије.

Година: 1926.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд; Вицић, С., Вицић, Д. (2008), *Поздрав из Београда 1895–1941*, књ. I, Београд: 121.

J3Ф25

Југозападни фронт
Спољна Сава капија

Спољна Сава капија – општи изглед.

Година: 1917.

Врста: штампана фотографија

Место чувања: ЗССКГБ; преснимљено из: Csányi, K. (1917), *Serbischen Burgen. Belgrad – Avala – Šabac – Semendria, Avala* Nr. 4 (1. Jahrg.), Belgrad, 16. Dezember.

J3Ф26

Југозападни фронт
Спољна Сава капија

Општи изглед капије са групом немачких заробљеника.

Година: друга деценија XX века

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

J3Φ27

Југозападни фронт
Спољна Сава капија

Изглед портала.

Година: 1916–1917.

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

ЈЗФ28

Југозападни фронт
Спољна Сава капија

Општи изглед капије. У позадини је капонир Великог степенишног силаза.

Издавач: Књижара Рајковића и Ђуковића, Београд, 1923.

Година: 1923.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд; Вицић, С., Вицић, Д. (2008), *Поздрав из Београда 1895–1941*, књ. I, Београд: 123.

J3Ф29

Југозападни фронт
Сава капија

Рушевине Сава капије после англо-америчког бомбардовања у пролеће 1944. године.

Издавач: Ђурђе Бошковић

Година: 1945.

Врста: фотографија

Место чувања: Легат Ђурђа Бошковића (АИ)

ЈЗФ30

Југозападни фронт
Савска падина

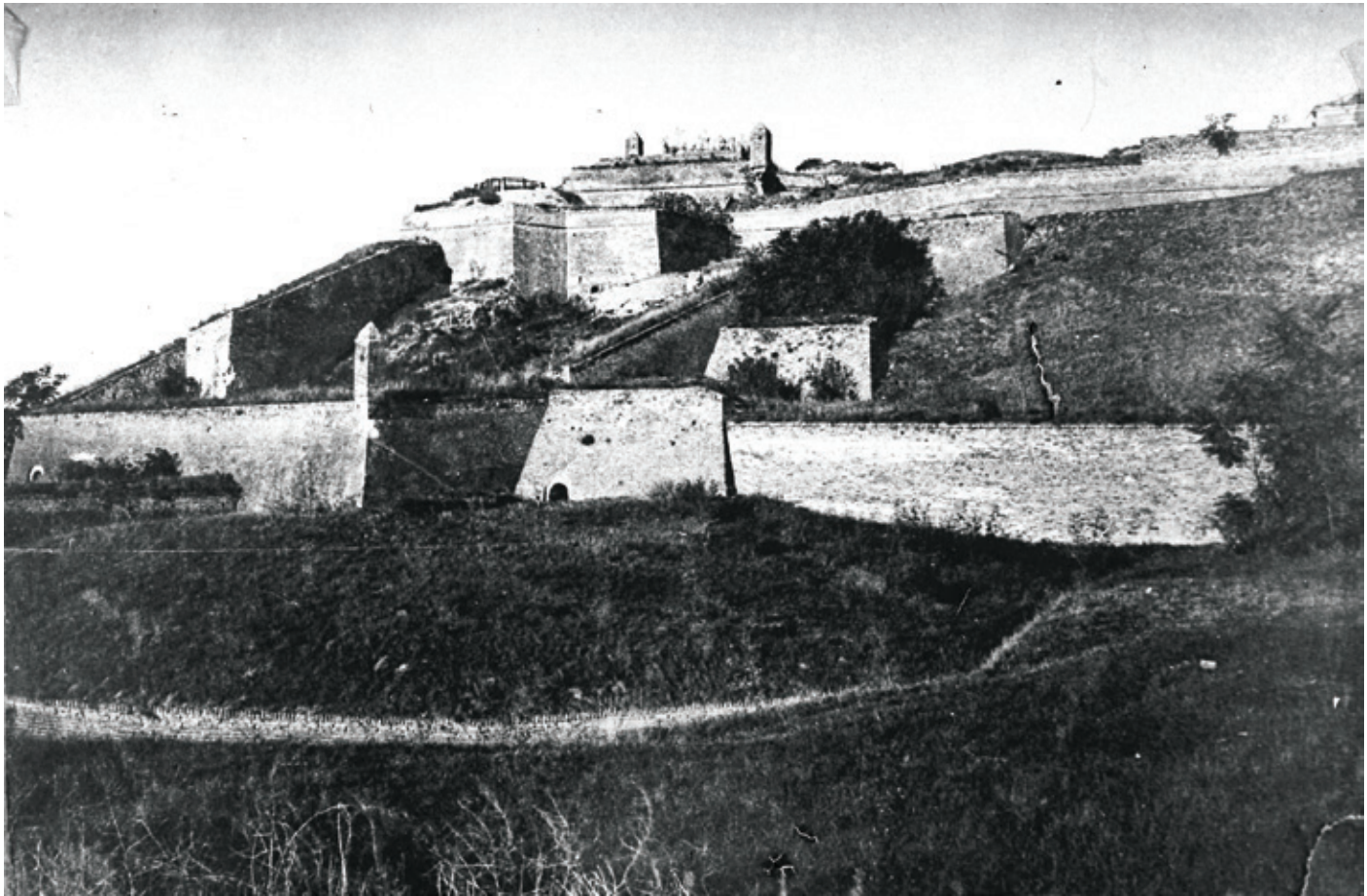
Прилаз утврђењима Југозападног фронта на Савској падини. У првом плану је траса данашње Париске улице.

Снимио: И. В. Громаннъ

Година: 1876.

Врста: фотографија

Место чувања: VM

J3Ф31

Југозападни фронт

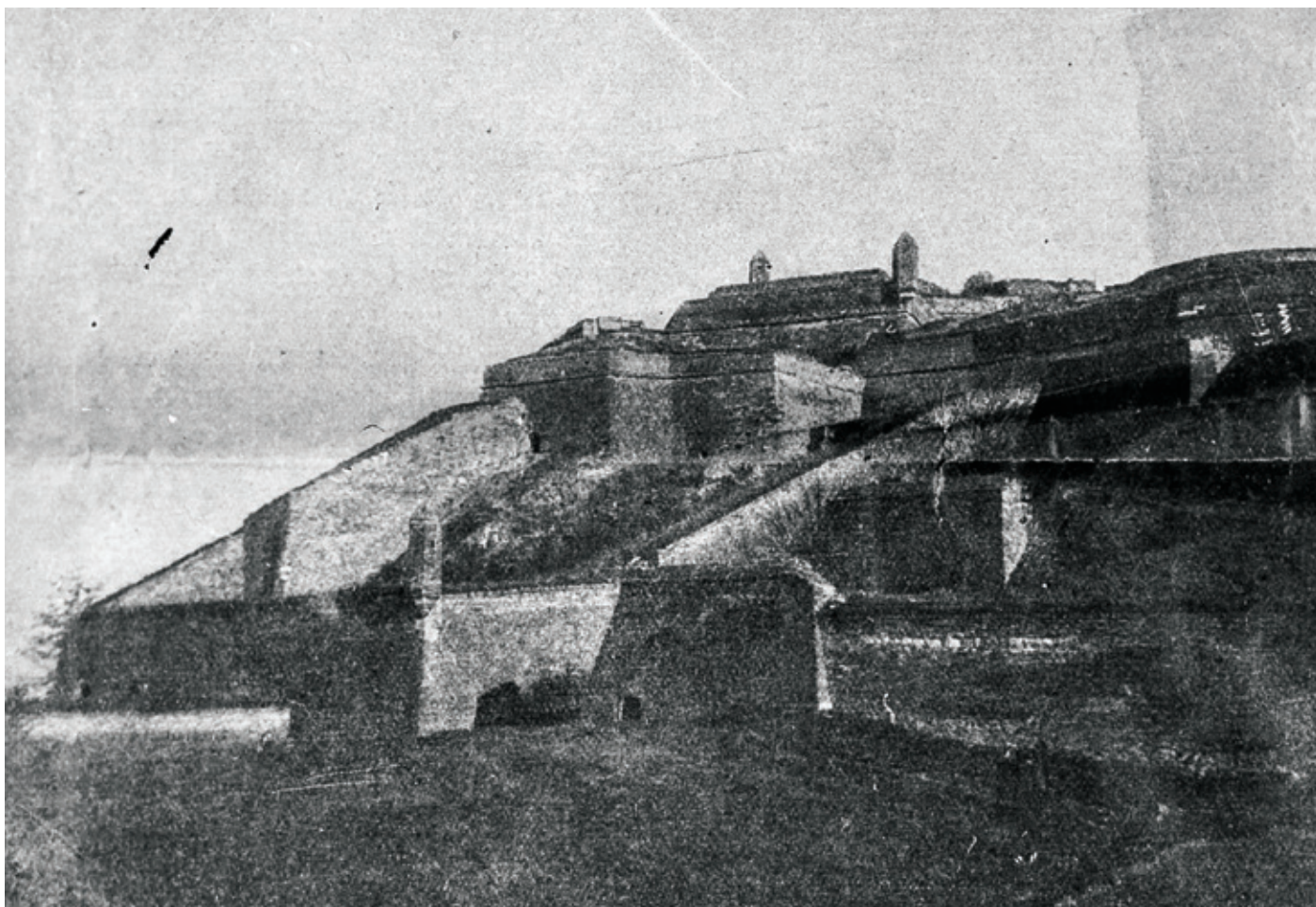
Општи изглед утврђења Југозападнoг фронта на Савској падини, с Малим степенишним силазом и Бастионом Савске падине. У позадини је Бастион III.

Година: прва деценија XX века

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

ЈЗФ32

Југозападни фронт

Општи изглед утврђења Југозападнoг фронта на Савској падини, с Малим степенишним силазом и Бастионом Савске падине. У позадини је Бастион III.

Година: 1917.

Врста: штампана фотографија

Место чувања: ЗССКГБ; преснимљено из: Csányi, K. (1917), *Serbischen Burgen. Belgrad – Avala – Šabac – Semendria, Avala* Nr. 4 (1. Jahrg.), Belgrad, 16. Dezember.

J3Ф33

Југозападни фронт

У првом плану је фаса Бастиона Мрачне капије, порушена 1942. године. У другом плану су капонири Малог степенишног силаза и Бастион III.

Година: око 1930.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд

J3Ф34

Југозападни фронт
Бастион Савске падине

Угаони део бастиона са стражаром.

Издавач: Француска књижара Н. Soubre, Београд, 1937.

Година: четврта деценија XX века

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд; Вицић, С., Вицић, Д. (2008), *Поздрав из Београда 1895–1941*, књ. I, Београд: 132.

J3Ф35

Југозападни фронт
Бастион Савске падине

Угаони део бастиона са стражаром.

Издавач: Француска књижара Н. Soubre, Београд

Година: четврта деценија XX века

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд

ЈЗФ36

Југозападни фронт
Бастион Савске падине

Детаљ стражаре.

Година: четврта деценија XX века

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд

J3Ф37

Југозападни фронт
Бастион Савске падине

Детаљ угла бастиона са стражаром, десно је капонир Малог степенишног силаза.

Година: око 1950.

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

ЈЗФ38

Југозападни фронт
Бастион II

Општи изглед после парковског уређења 1928. године.

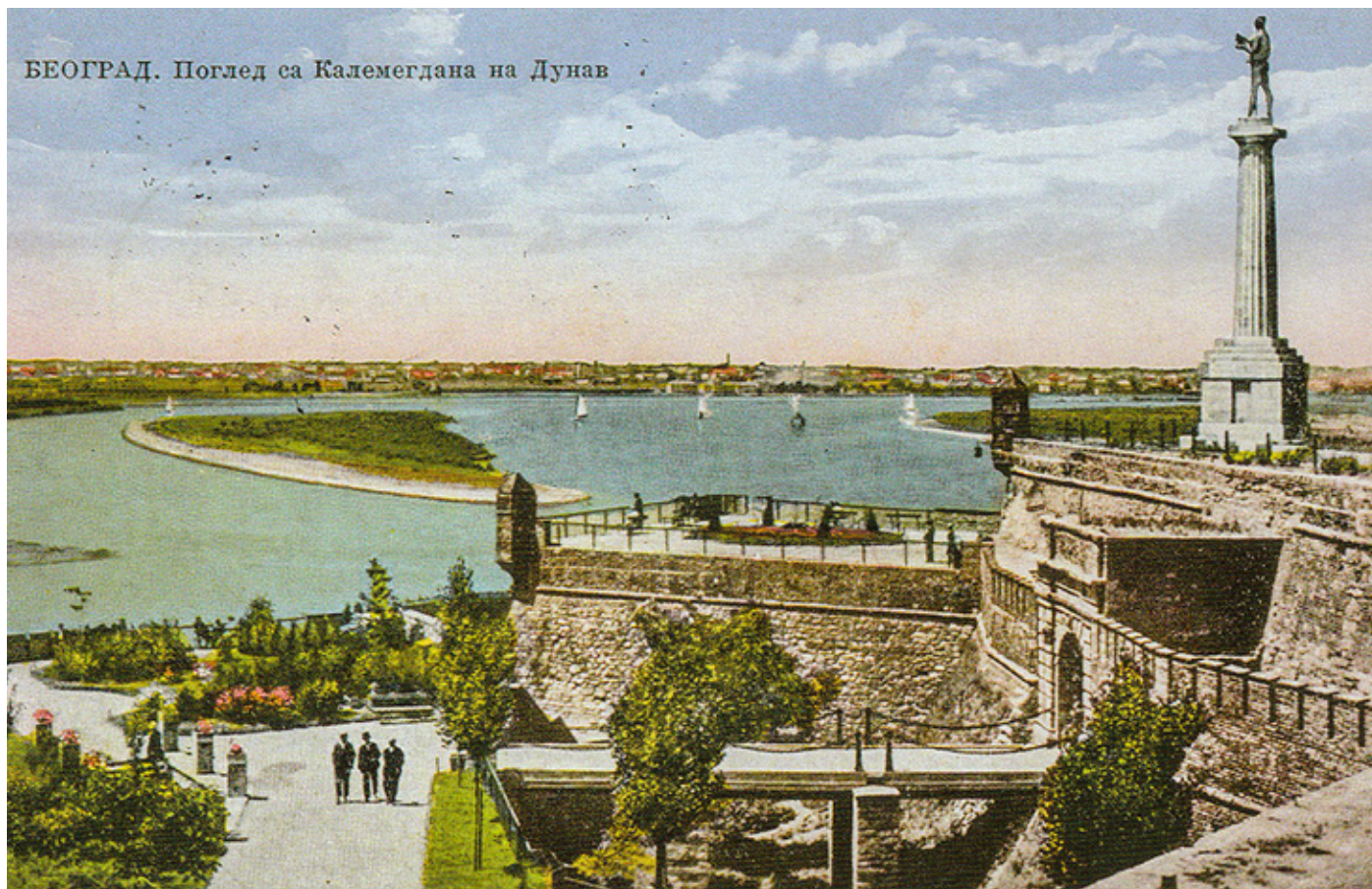
Издавач: Уметничка Галерија, Београд, 1928.

Година: 1928.

Врста: разгледница

Димензије: 14 цм x 9 см

Место чувања: Колекција Вицић, Београд; Вицић, С., Вицић, Д. (2008), *Поздрав из Београда 1895–1941*, књ. I, Београд: 122.

J3Φ39

Југозападни фронт
Равелин Краљ капије, бастиони I и II

Општи изглед уз мост испред Краљ капије, после парковског уређења 1928. године.

Издавач: Љ. Палер, Београд, 1933.

Година: 1933.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд; Вицић, С., Вицић, Д. (2008), *Поздрав из Београда 1895–1941*, књ. I, Београд: 136.

ЈЗФ40

Југозападни фронт
Равелин Краљ капије, бастиони I и II

Поглед на Равелин Краљ капије и *Лоренски бастион* с капијом,
после парковског уређења 1928. године.

Издавач: Француска књижара Н. Soubre, Београд, 1929.

Година: 1929.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд; Вицић, С., Вицић, Д. (2008), *Поздрав из Београда 1895–1941*, књ. I, Београд: 128.

08

П Р И О Б А Л Ъ Е

ПР1

Приобаље

Изгледи са реке

Општи изглед утврђења Југозападнoг фронта и Доњег града.

Издавач: V. Gerka, Београд, 1902.

Година: 1902.

Врста: дводелна разгледница

Димензије: 28 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд; Вицић, С., Вицић, Д. (2008), *Поздрав из Београда 1895–1941*, књ. I, Београд: 88–89.

ПР2

Приобаље
Изгледи са реке

Општи изглед утврђења Југозападнoг фронта с Великим барутним магацином. У позадини је Горњи град са зградама Генералштаба и Команде Тврђаве.

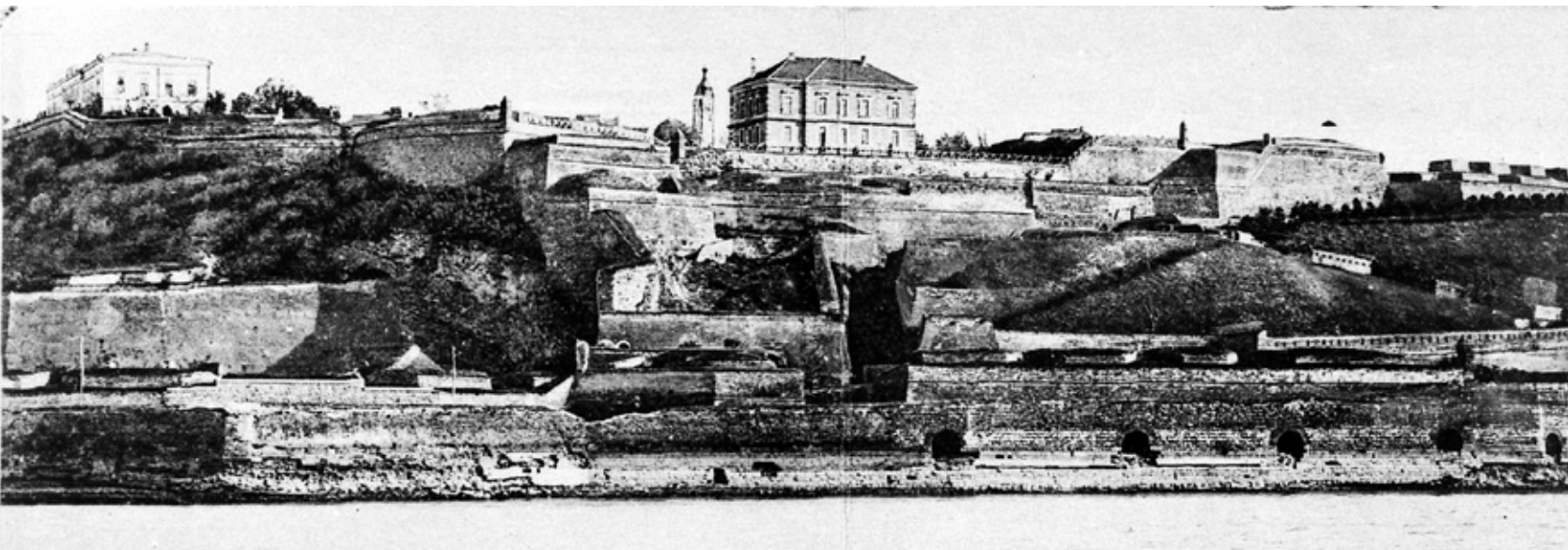
Издавач: Књижара Рајковића и Ђуковића, Београд, 1909.

Година: прва деценија XX века

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд; Вицић, С., Вицић, Д. (2008), *Поздрав из Београда 1895–1941*, књ. I, Београд: 90.

ПРЗ

Приобаље

Изгледи са реке

Општи изглед дела утврђења Југозападног фронта с Великим барутним магацином.

Издавач: Photobrom, Wien, 1916.

Година: прва деценија XX века

Врста: дводелна разгледница

Димензије: 28 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд; Вицић, С., Вицић, Д. (2008), *Поздрав из Београда 1895–1941*, књ. I, Београд: 110.

ПР4

Приобаље – изгледи са реке

Општи изглед. У првом плану је главни Приобални бедем с Воденом капијом I, а испред њега спољни Приобални бедем.

Година: крај XIX века

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

ПР5

Приобаље – изгледи са реке

Општи изглед Приобалног бедема с Воденом капијом I, лево је Бастион Св. Јакова.

Издавач: Књижара Рајковића и Ђуковића, Београд, 1909.

Година: прва деценија XX века

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд; Вицић, С., Вицић, Д. (2008), *Поздрав из Београда 1895–1941*, књ. I, Београд: 90.

ПР6

Приобаље – изгледи са реке

Општи изглед Приобалног бедема, на левој страни је Водена капија I, лево је и Бастион Св. Јакова и у другом плану магацин и касарне у Доњем граду.

Година: прва деценија XX века

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

ПР7

Приобаље – изгледи са реке

Општи изглед Савске падине са делом утврђења Југозападног фронта.

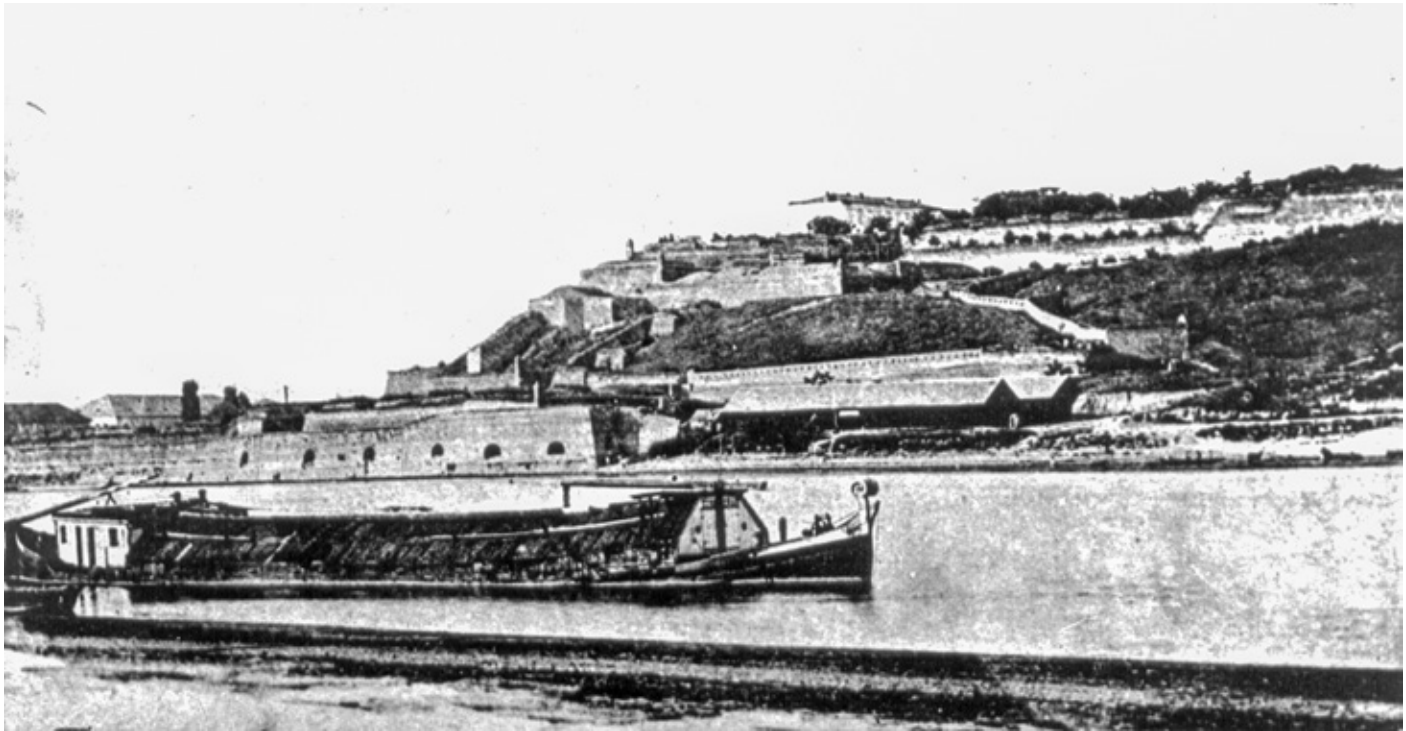
Издавач: V. Gerka, Београд

Година: прва деценија XX века

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вичић, Београд

ПР8

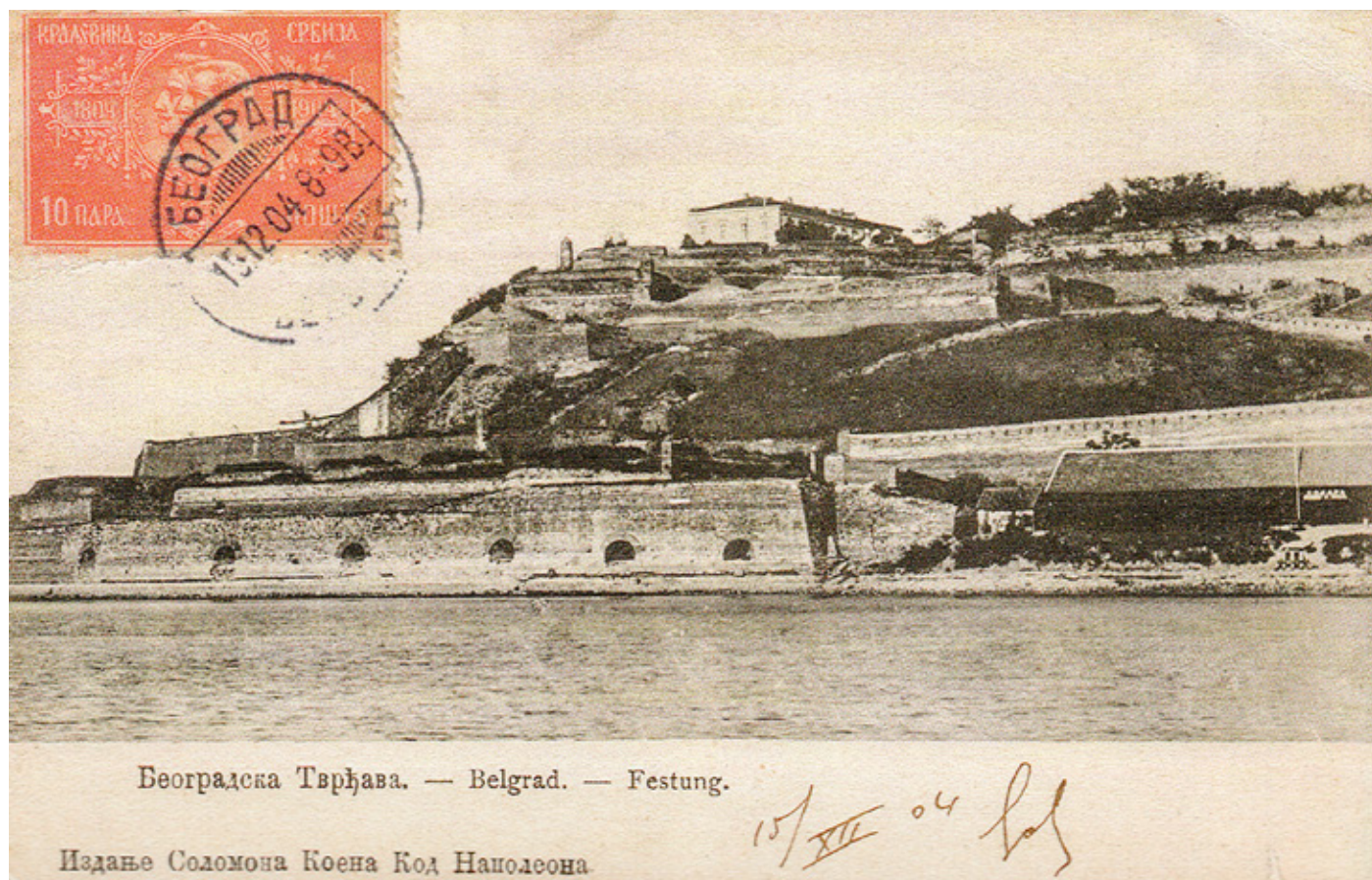
Приобаље – изгледи са реке

Општи изглед утврђења Југозападнoг фронта. У првом плану је део спољног Приобалног бедема с топарницама који је порушен у четвртој деценији XX века, током грађења вертикалног пристанишног кеја.

Година: крај XIX века

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

ПР9

Приобаље – изгледи са реке

Општи изглед утврђења Југозападнoг фронта. У првом плану је део спољног Приобалног бедема с топарницама, који је порушен у четвртој деценији XX века, приликом грађења вертикалног пристанишног кеја.

Издавач: С. Коен, Код Наполеона, Београд, 1902.

Година: крај XIX века

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд; Вицић, С., Вицић, Д. (2008), *Поздрав из Београда 1895–1941*, књ. I, Београд: 89.

БЕОГРАД — ГРАДСКА ТВРЂАВА.
BELGRAD — Festung.

Издање С. Љ. Величког и Ђ. Рашића — Београд.

ПР10

Приобаље
Изгледи са реке

Фотографија идентична претходној (ПР9), која приказује део утврђења Југозападног фронта и спољног Приобалног бедема с топарницама.

Издавач: С. Љ. Велички и Ђ. Рашић, Београд, прва деценија XX века

Година: крај XIX века

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд

ПР11

Приобаље

Изгледи са реке

Део утврђења Југозападног фронта. У првом плану је спољни Приобални бедем с топарницама, иза њега фаса Бастиона Мрачне капије. У другом плану су Бастион Савске падине и Бастион III.

Издавач: Прво дунавско паробр. др., Беч, 1929.

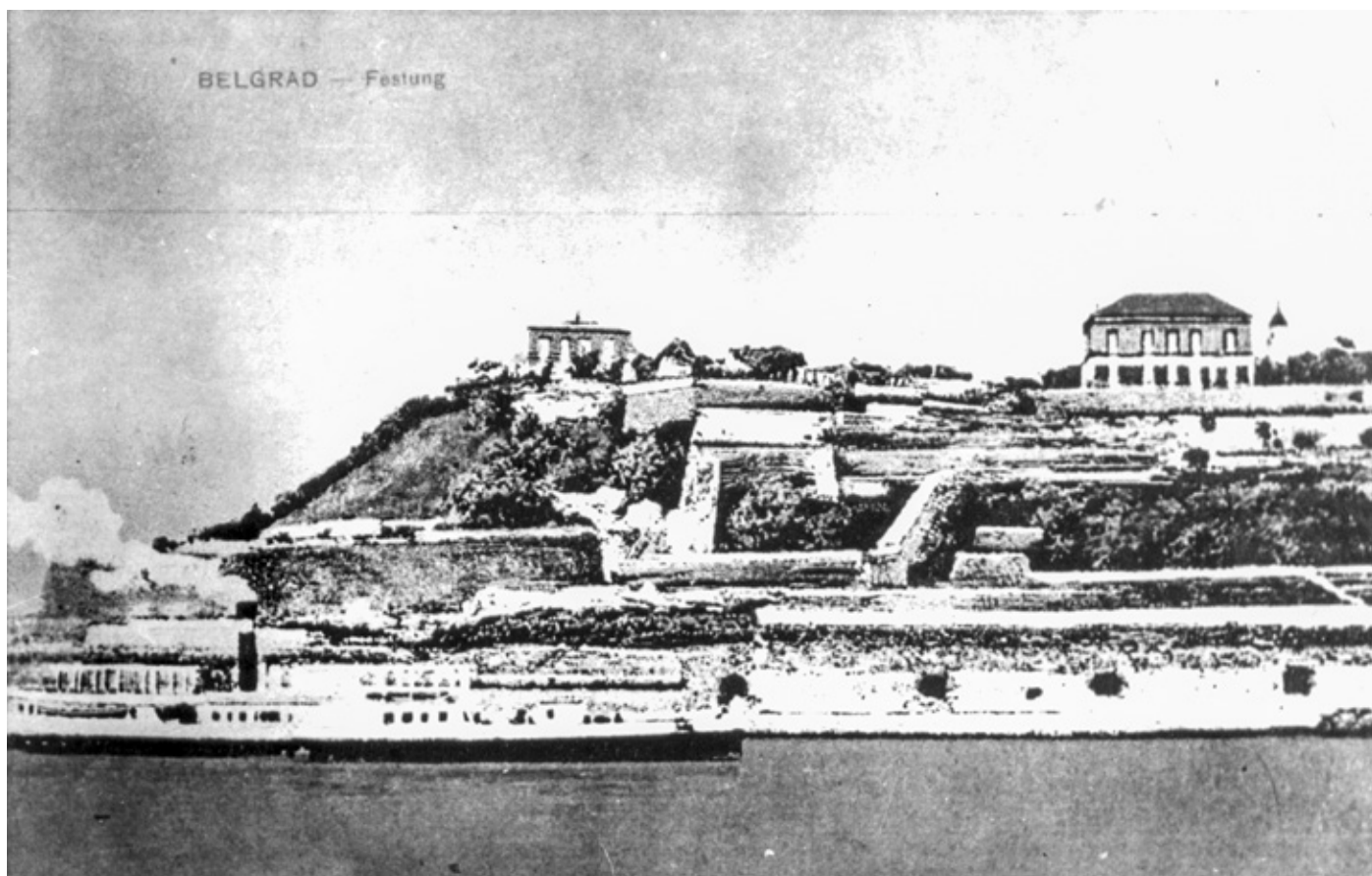
Штампа: Postkarten-Industrie A.G., Wien, 1929.

Година: 1929.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вичић, Београд; Вичић, С., Вичић, Д. (2008), *Поздрав из Београда 1895–1941*, књ. I, Београд: 127.

ПР12

Приобаље
Изгледи са реке

Изглед дела утврђења Југозападнoг фронта.

Година: 1914.

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

ПР13

Приобаље
Изгледи са реке

Детаљ бастiona I, II и III с Јужним бедемом Западног подграђа.

Година: око 1930.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вичић, Београд

ПР14

Приобаље
Изгледи са реке

Изглед дела утврђења Југозападног фронта с Приобалним бедемом,
Великим барутним магацином и бастионима I, II и III.

Година: око 1930.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд

ПР15

Приобаље
Изгледи са реке

Део Приобалног бедема с Кулом Небојша.

Снимио: Драгољуб Јовановић

Година: 1940.

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

ПР16

Приобаље

Изгледи са реке

Изглед Приобаља у делу између Куле Небојше и Равелина Дунавске капије.
У позадини се види северни бедем Источног подграђа с Јакшићевом кулом.

Снимио: Драгољуб Јовановић

Година: 1940.

Врста: фотографија

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: ЗЗСКГБ

09

ПАРК

КАЛЕ-

МЕГДАН

ПК1

Парк Калемегдан

Велики Калемегдан. Улаз у парк из Кнез Михаилове улице.

Издавач: V. Gerka, Београд, 1898.

Година: последња деценија XIX века

Врста: разгледница

Димензије: 9 cm x 14 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд; Вицић, С., Вицић, Д. (2008), *Поздрав из Београда 1895–1941*, књ. I, Београд: 96.

ПК2

Парк Калемегдан

Велики Калемегдан – главна стаза.

Издавач: Књижара Рајковића и Ђуковића, Београд, 1910.

Година: прва деценија XX века

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд; Вицић, С., Вицић, Д. (2008), *Поздрав из Београда 1895–1941*, књ. I, Београд: 97.

ПКЗ

Парк Калемегдан

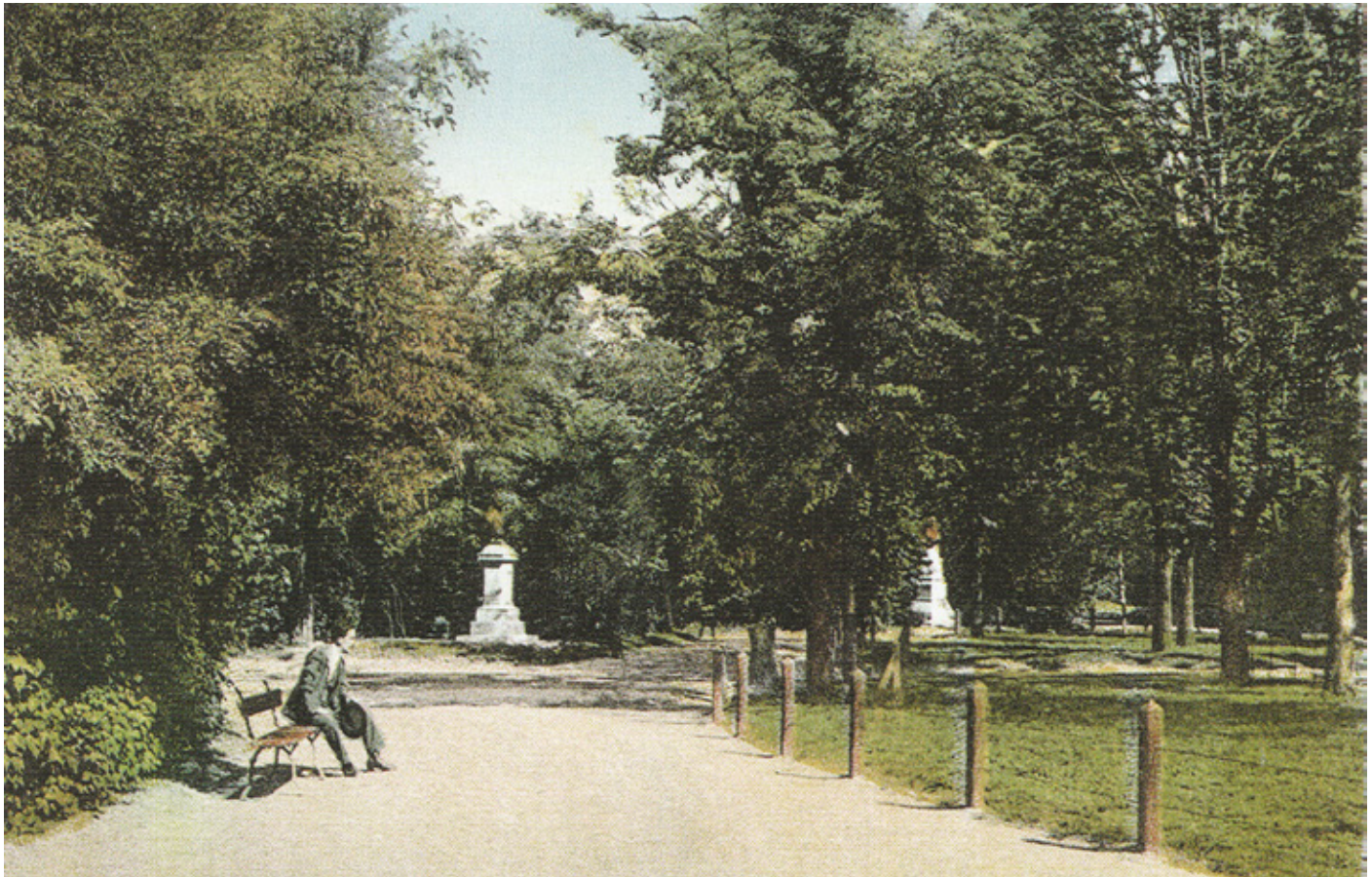
Велики Калемегдан. Улаз у парк из правца Кнез Михаилове улице.

Година: 1932.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд; Вицић, С., Вицић, Д. (2008), *Поздрав из Београда 1895–1941*, књ. I, Београд: 133.

ПК4

Парк Калемегдан

Велики Калемегдан. Рондела око фонтане *Рибар*.

Снимио: Милан Шимић

Издавач: Књижара Рајковића и Ђуковића, Београд, 1923.

Година: трећа деценија XX века

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд; Вицић, С., Вицић, Д. (2008), *Поздрав из Београда 1895–1941*, књ. I, Београд: 123.

ПК5

Парк Калемегдан

Велики Калемегдан. Свечано отварање фонтане.

Издавач: Ј. Томић, Београд, 1899.

Година: 1899.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд; Вицић, С., Вицић, Д. (2008), *Поздрав из Београда 1895–1941*, књ. I, Београд: 97.

ПК6

Парк Калемегдан

Велики Калемегдан. Централна рондела с фонтаном.

Издавач: М. Коен, Београд, 1904.

Година: прва деценија XX века, пре 1904.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд; Вицић, С., Вицић, Д. (2008), *Поздрав из Београда 1895–1941*, књ. I, Београд: 98.

ПК7

Парк Калемегдан

Велики Калемегдан. Рондела с фонтаном и скулптуром *Рибар*.

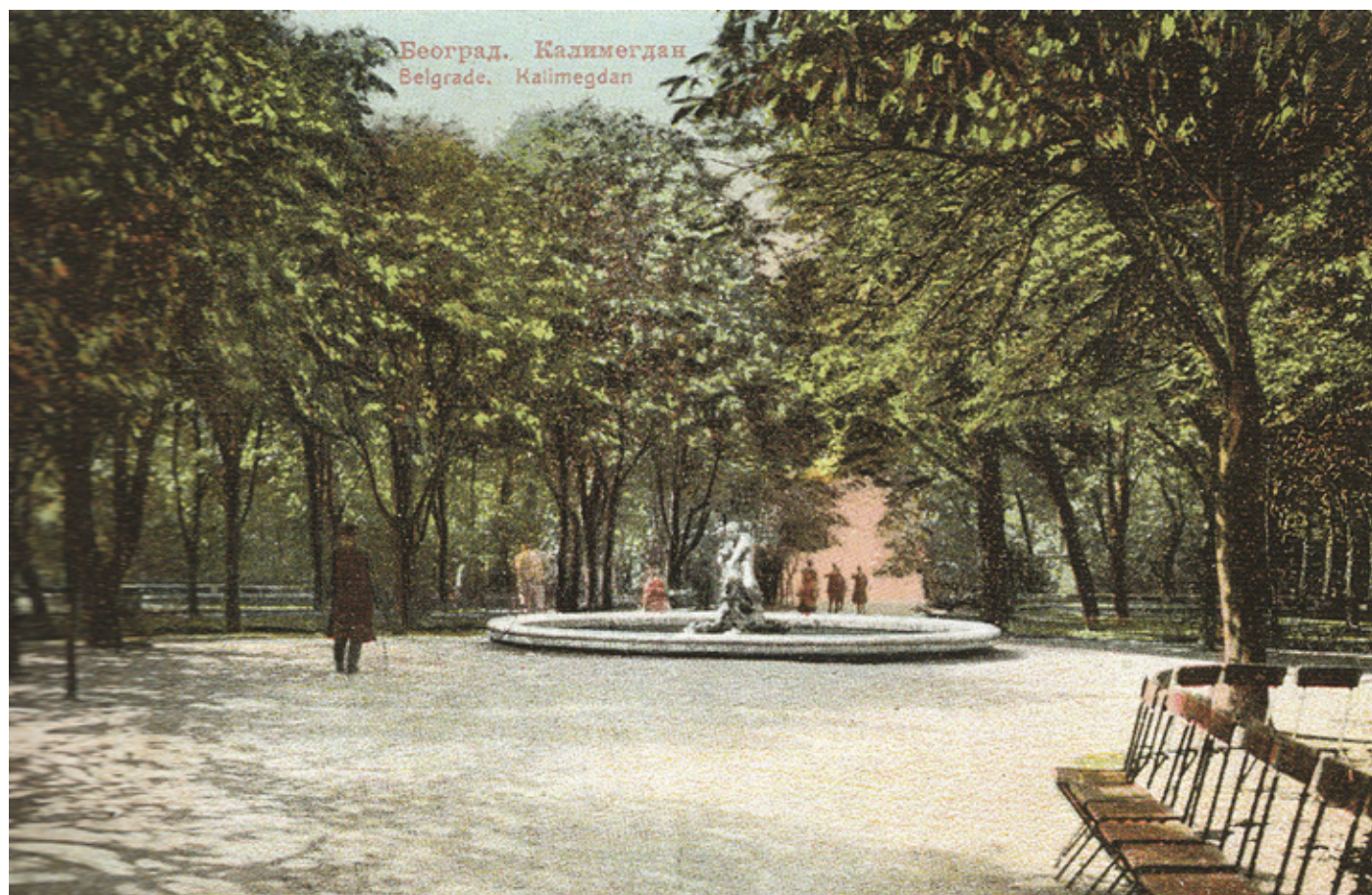
Издавач: Уметничка Галерија, Београд 1929.

Година: трећа деценија XX века

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд; Вицић, С., Вицић, Д. (2008), *Поздрав из Београда 1895–1941*, књ. I, Београд: 124.

ПК8

Парк Калемегдан

Велики Калемегдан. Фонтана после постављања скулптуре *Рибар*.

Издавач: М. С. Антонијевић, Београд, 1909.

Година: 1909.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вичић, Београд; Вичић, С., Вичић, Д. (2008), *Поздрав из Београда 1895–1941*, књ. I, Београд: 105.

ПК9

Парк Калемегдан

Велики Калемегдан. Савско шеталиште.

Издавач: И. Бенцион Код Наде, Београд, 1907.

Година: прва деценија XX века

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд; Вицић, С., Вицић, Д. (2008), *Поздрав из Београда 1895–1941*, књ. I, Београд: 104.

ПК10

Парк Калемегдан

Велики Калемегдан. Део Савског шеталишта према данашњој Париској улици.

Издавач: М. Коен, Београд, прва деценија XX века

Година: прва деценија XX века

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вичић, Београд

ПК11

Парк Калемегдан

Велики Калемегдан. Савско шеталиште, снимљено из правца Париске улице.

Издавач: Vasuti levelezolap arusitas, Budapest, 1916.

Година: прва деценија XX века

Врста: разгледница, репринт

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд

ПК12

Парк Калемегдан

Велики Калемегдан. Део Савског шеталишта према Париској улици.

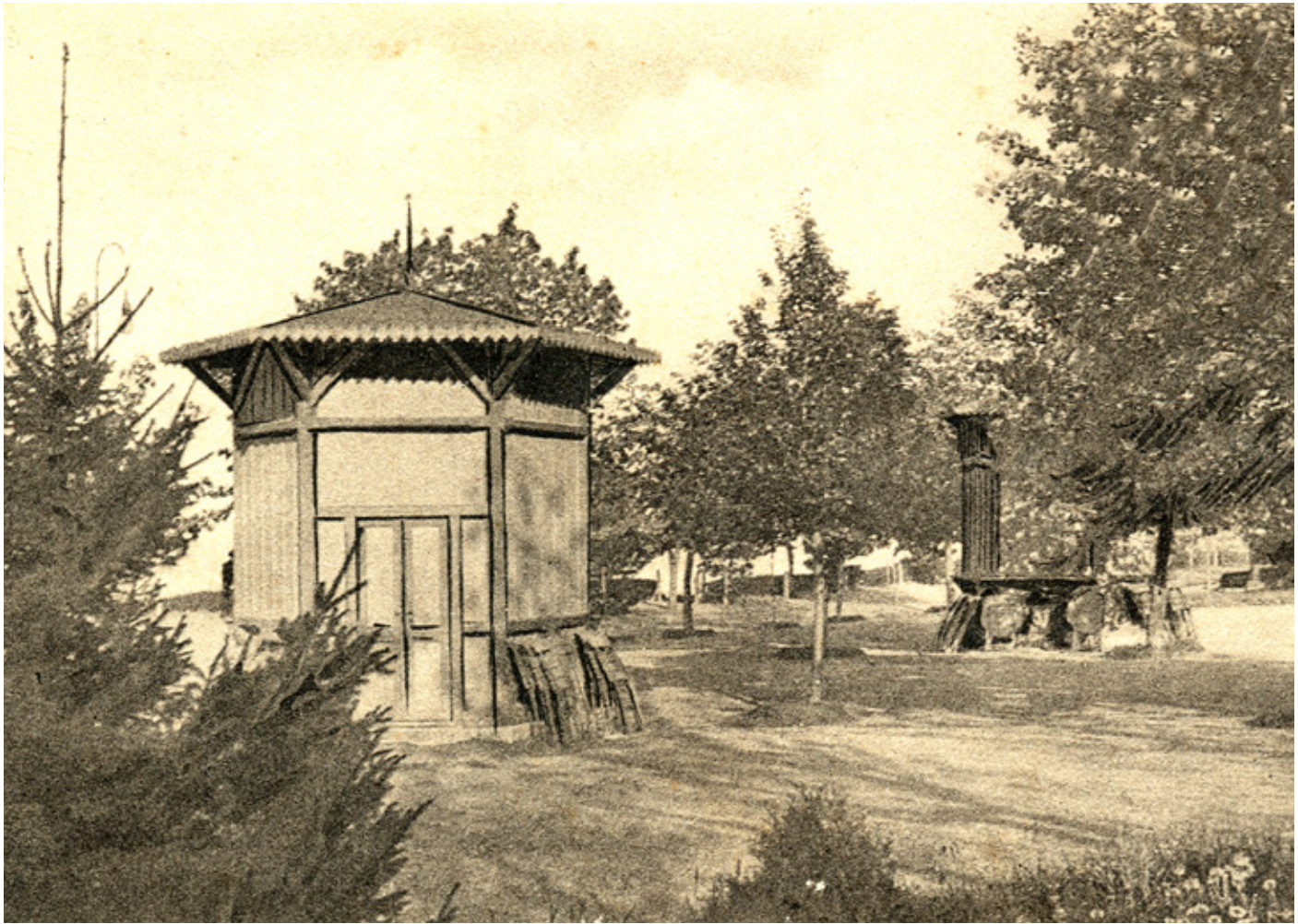
Издавач: Vasuti levelezolap arusitas, Budapest, 1916.

Година: прва деценија XX века

Врста: разгледница, репринт

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд; Вицић, С., Вицић, Д. (2008), *Поздрав из Београда 1895–1941*, књ. I, Београд: 120.

ПК13

Парк Калемегдан

Велики Калемегдан. Савско шеталиште с помоћним привременим објектима.

Издавач: Књижара Рајковића и Ђуковића, Београд, 1903.

Година: 1903.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд; Вицић, С., Вицић, Д. (2008), *Поздрав из Београда 1895–1941*, књ. I, Београд: 104.

ПК14

Парк Калемегдан

Велики Калемегдан. Спољни део на падини уз Савско шеталиште.

Година: прва деценија XX века

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вичић, Београд

ПК15

Парк Калемегдан

Велики Калемегдан. Савско шеталиште дан након објаве Првог светског рата.

Година: 1914.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд; Вицић, С., Вицић, Д. (2008), *Поздрав из Београда 1895–1941*, књ. I, Београд: 111.

ПК16

Парк Калемегдан

Велики Калемегдан. Поглед на Савско шеталиште.

Издавач: Љ. Палер, Београд, 1926.

Година: трећа деценија XX века

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд; Вицић, С., Вицић, Д. (2008), *Поздрав из Београда 1895–1941*, књ. I, Београд: 130.

ПК17

Парк Калемегдан

Велики Калемегдан. Савско шеталиште.

Година: око 1930.

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

ПК18

Парк Калемегдан

Велики Калемегдан. Савско шеталиште.

Издавач: Француска књижара Н. Soubre, Београд, 1929.

Година: трећа деценија XX века

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд; Вицић, С., Вицић, Д. (2008), *Поздрав из Београда 1895–1941*, књ. I, Београд: 128.

ПК19

Парк Калемегдан

Велики Калемегдан. Ограда Савског шеталишта. У другом плану је Мост краља Александра.

Година: око 1930.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд

ПК20

Парк Калемегдан

Велики Калемегдан. Изглед ограде Великог степеништа и доњег дела Савског шеталишта.
У позадини, део утврђења Југозападнoг фронта.

Издавач: Љ. Палер, Београд (?)

Година: 1928–1930.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вичић, Београд

ПК21

Парк Калемегдан

Велики Калемегдан. Општи изглед Савског шеталишта са делом Великог степеништа и утврђења Југозападног фронта у позадини.

Издавач: Уметничка Галерија, Београд, 1928.

Година: 1928.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд; Вицић, С., Вицић, Д. (2008), *Поздрав из Београда 1895–1941*, књ. I, Београд: 126.

ПК22

Парк Калемегдан

Велики Калемегдан. Велико степениште на Савском шеталишту, поглед према Ушћу. У позадини десно, део утврђења Југозападнoг фронта.

Издавач: Француска књижара Н. Soubre, Београд, 1929.

Година: 1928–1930.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Видић, Београд; Видић, С., Видић, Д. (2008), *Поздрав из Београда 1895–1941*, књ. I, Београд: 128.

ПК23

Парк Калемегдан

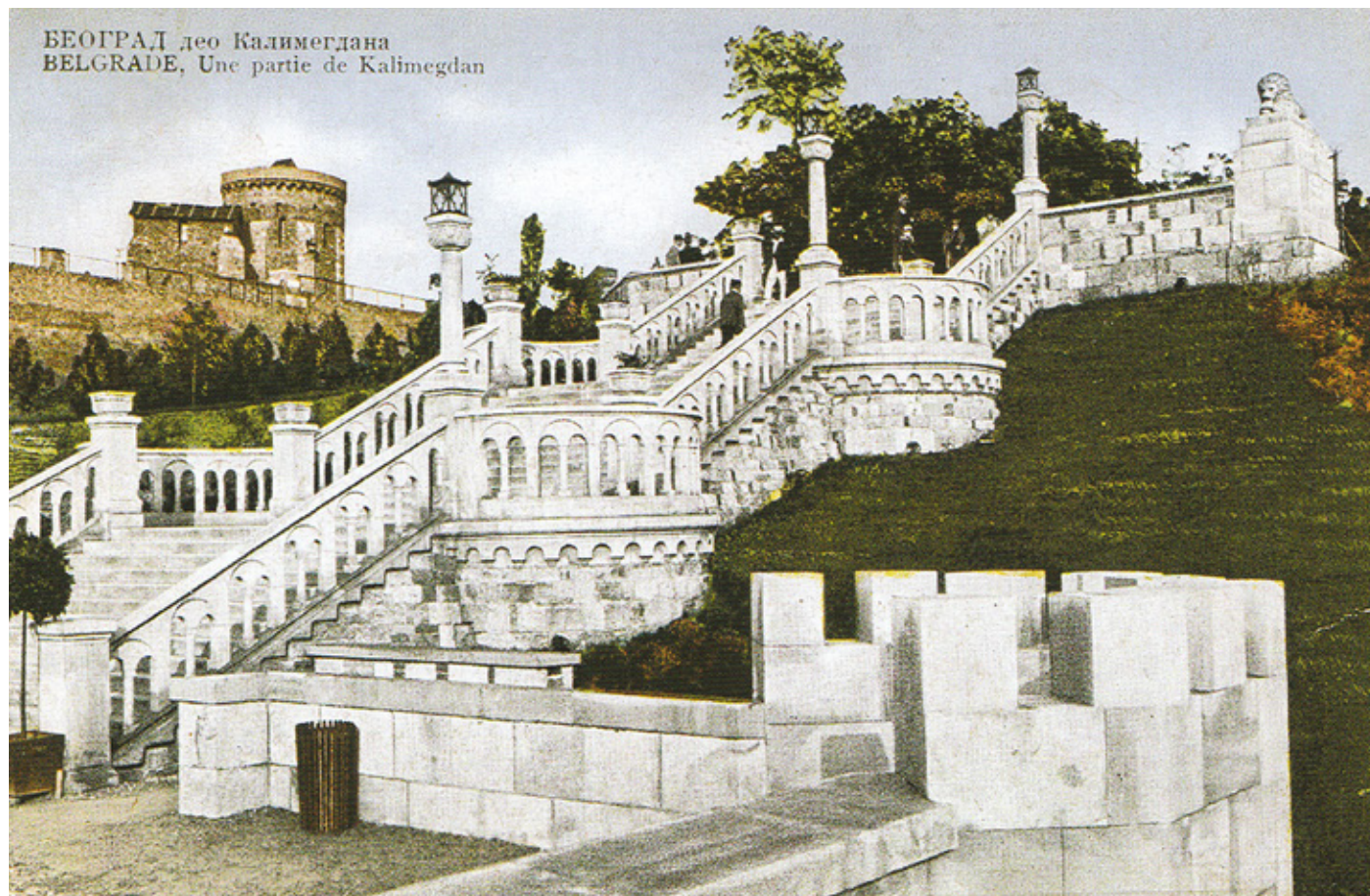
Велики Калемегдан. Велико степениште на Савском шеталишту, поглед према Ушћу.

Година: 1928–1930.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд

ПК24

Парк Калемегдан

Велики Калемегдан. Велико степениште на Савском шеталишту. У позадини лево, Бастион I Југоисточног фронта са зградом опсерваторије.

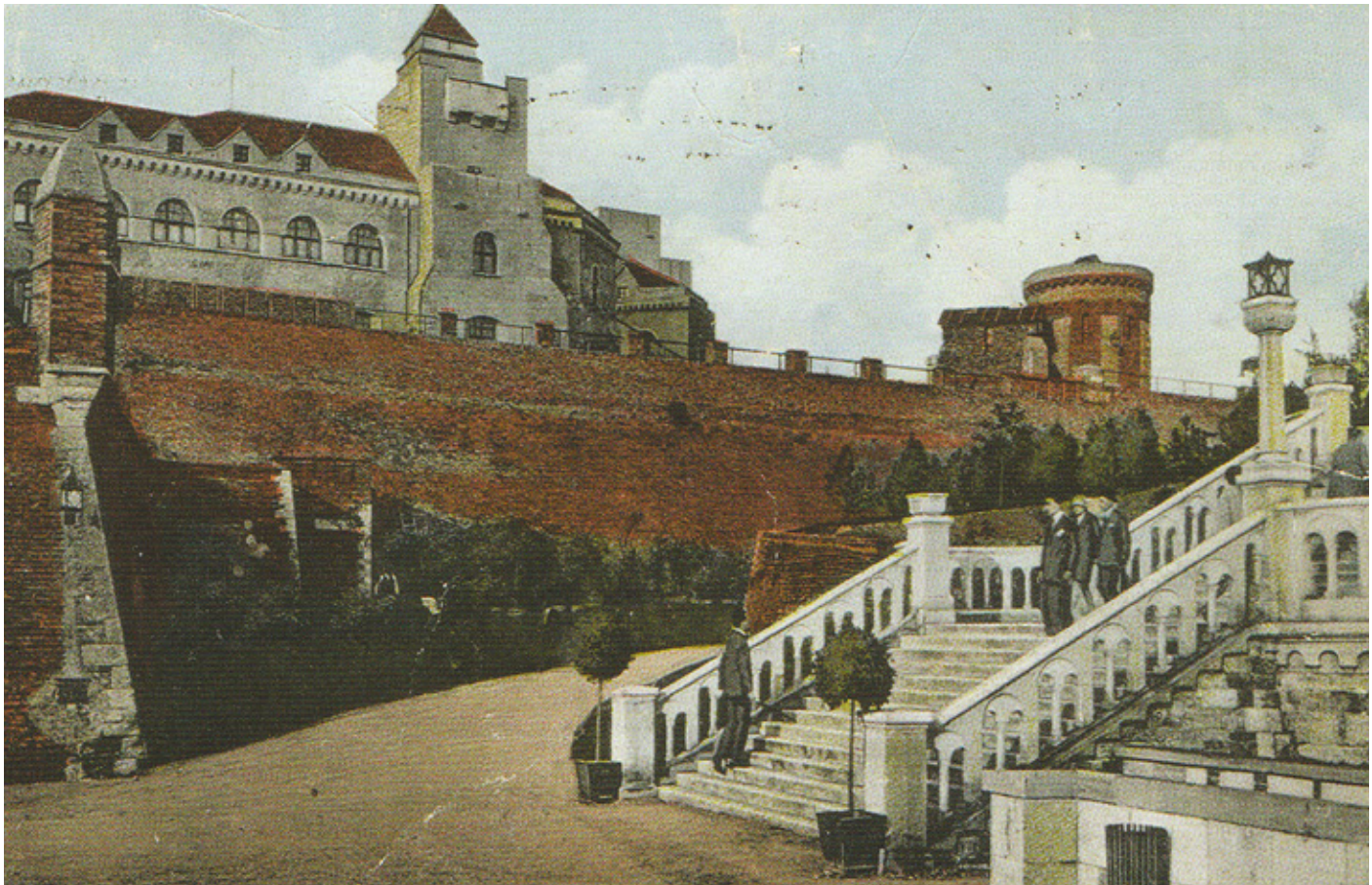
Издавач: Љ. Палер, Београд, 1930.

Година: 1928–1930.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд; Вицић, С., Вицић, Д. (2008), *Поздрав из Београда 1895–1941*, књ. I, Београд: 143.

ПК25

Парк Калемегдан

Велики Калемегдан. Велико степениште на Савском шеталишту. У другом плану је Бастион I Југо-источног фронта са зградом Војногеографског института (данас Војног музеја) и опсерваторијом.

Издавач: Уметничка Галерија, Београд, 1928.

Година: 1928.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд; Вицић, С., Вицић, Д. (2008), *Поздрав из Београда 1895–1941*, књ. I, Београд: 125.

ПК26

Парк Калемегдан

Велики Калемегдан. Велико степениште на Савском шеталишту – детаљ.

Издавач: М. В. & Со., 1938.

Година: четврта деценија XX века

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд; Вицић, С., Вицић, Д. (2008), *Поздрав из Београда 1895–1941*, књ. I, Београд: 132.

ПК27

Парк Калемегдан

Велики Калемегдан. Велико степениште на Савском шеталишту, поглед према Ушћу.
У позадини десно, део утврђења Југозападног фронта.

Година: 1928–1930.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд

ПК28

Парк Калемегдан

Велики Калемегдан. Савско шеталиште, поглед са запада. У позадини, утврђења Југоисточног фронта – Фланкирајући бастион I и Бастион I са зградом Војно-географског института (данас Војног музеја).

Издавач: Француска књижара Н. Soubre, Београд.

Година: 1928–1930.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Видић, Београд

ПК29

Парк Калемегдан

Велики Калемегдан. Савско шеталиште у току уређења. Поглед с Великог степеништа према утврђењима Југозападнoг фронта, у другом плану Велико ратно острво и Земун.

Година: 1932.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд

ПК30

Парк Калемегдан

Велики Калемегдан. Савско шеталиште. Мало степенште са чесмом, после изградње 1903. године.

Издавач: Vasuti levelezolap arusitas, Budapest, 1916.

Година: прва деценија XX века, после 1903.

Врста: разгледница, репринт

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд; Вицић, С., Вицић, Д. (2008), *Поздрав из Београда 1895–1941*, књ. I, Београд: 120.

ПК31

Парк Калемегдан

Велики Калемегдан. Савско шеталиште. Мало степениште с видљивим оштећењима од бомбардовања из времена 1914–1915.

Година: 1927.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд; Вицић, С., Вицић, Д. (2008), *Поздрав из Београда 1895–1941*, књ. I, Београд: 125.

ПК32

Парк Калемегдан

Велики Калемегдан. Споменик Карађорђу, у време свечаног откривања августа 1913. године. Споменик се налазио на крају главне улазне алеје парка, испред Карађорђеове капије. Уништили су га Аустријанци 1916. године.

Издавач: Књижара Рајковића и Ђуковића, Београд, 1913.

Година: 1913.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд; Вицић, С., Вицић, Д. (2008), *Поздрав из Београда 1895–1941*, књ. I, Београд: 107.

Београд. Споменик Војда Кара-Ђорђа на Калемегдану.
BELGRADE. Monument du Vojvoda Kara-George dans le Kalemegdan.

ПК33

Парк Калемегдан

Велики Калемегдан. Споменик Карађорђу, у време свечаног откривања августа 1913. године.

Издавач: М. С. Антонијевић, Београд, 1913.

Година: 1913.

Врста: разгледница

Димензије: 9 cm x 14 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд

**Краљ Петар и престолонаследник Александар полажу сребрне венце на споменик Карађорђу.
König Peter und Kronprinz Alexander legen silberne Kränze an das Karageorg-Denkmal nieder**

ПК34

Парк Калемегдан

Велики Калемегдан. Споменик Карађорђу, у време свечаног откривања августа 1913. године. Забе-
лежено учешће Краља Петра Првог и престолонаследника Александра на свечаности.

Издавач: М. С. Антонијевић, Београд, 1913.

Година: 1913.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд; Вицић, С., Вицић, Д. (2008), *Поздрав из Београда
1895–1941*, књ. I, Београд: 107.

ПК35

Парк Калемегдан

Велики Калемегдан. Простор порушеног Споменика Карађорђу на крају главне алеје парка, испред Карађорђевог капије, пре постављања Споменика захвалности Француској у новембру 1930. године. У позадини, Бастион I Југоисточног фронта са зградама Војногеографског института (данас Војног музеја) и опсерваторије.

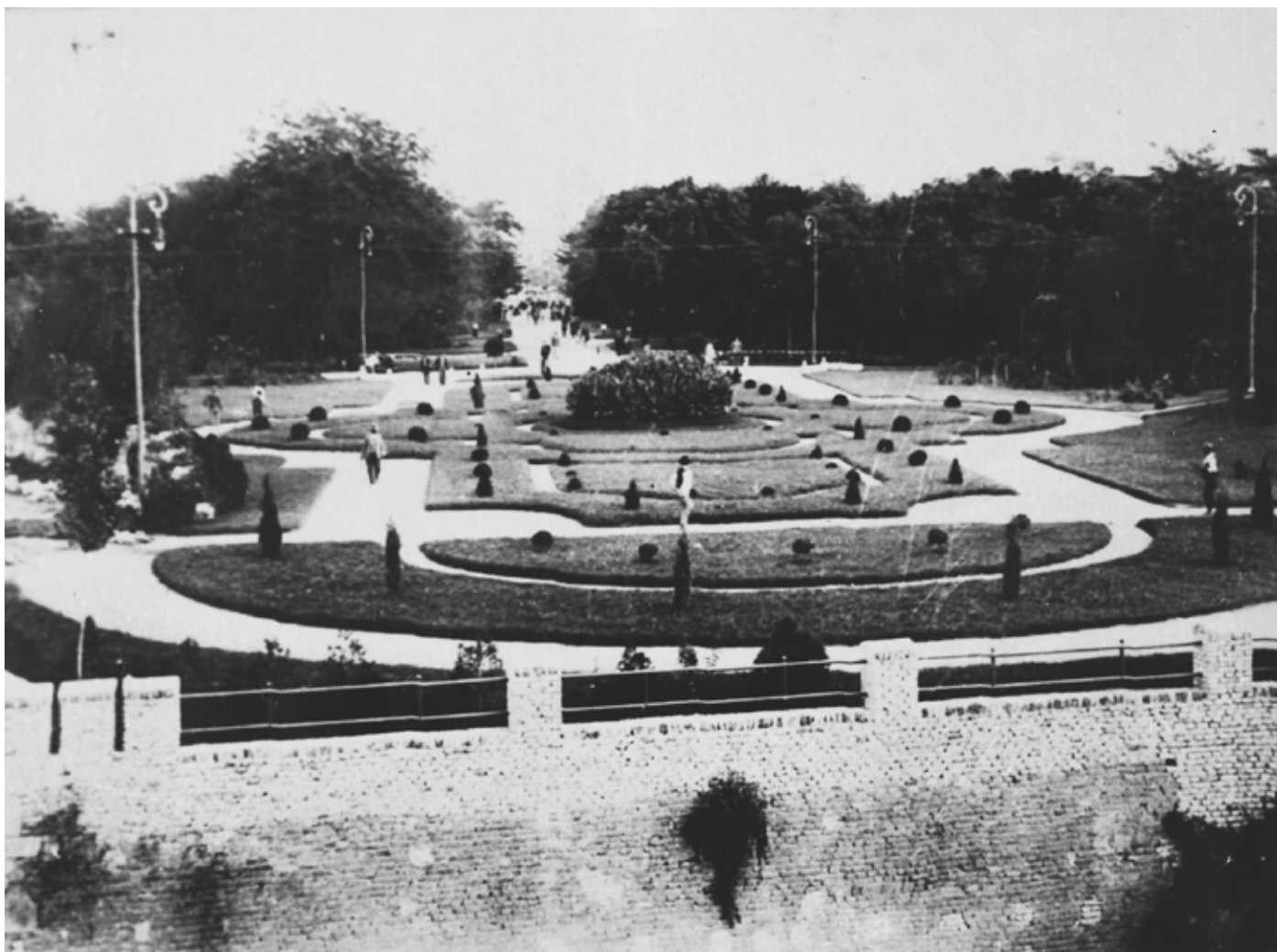
Издавач: Уметничка Галерија, Београд, 1929.

Година: 1929.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд; Вицић, С., Вицић, Д. (2008), *Поздрав из Београда 1895–1941*, књ. I, Београд: 122.

ПК36

Парк Калемегдан

Велики Калемегдан. Простор порушеног Споменика Карађорђу на крају главне алеје парка, испред Карађорђевог капље, пре постављања Споменика захвалности Француској у новембру 1930. године. Снимљено са платоа испред зграде Војногеографског института.

Година: трећа деценија XX века

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

ПК37

Парк Калемегдан

Велики Калемегдан. Простор главне алеје парка – општи изглед.
Снимљено са зграде Војногеографског института.

Издавач: Француска књижара Н. Soubre, Београд (?)

Година: трећа деценија XX века

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд

ПК38

Парк Калемегдан

Велики Калемегдан. Споменик захвалности Француској на крају главне алеје парка испред Карађорђевог капије, свечано откривање новембра 1930. године.

Година: новембар 1930.

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

ПК39

Парк Калемегдан

Велики Калемегдан. Споменик кнегињи Зорки поред главне парковске алеје, после свечаног откривања јуна 1926. године.

Издавач: Љ. Палер, Београд, 1926.

Година: 1926.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд; Вицић, С., Вицић, Д. (2008), *Поздрав из Београда 1895–1941*, књ. I, Београд: 130.

ПК40

Парк Калемегдан

Мали Калемегдан. Уметнички павиљон „Цвијета Зузорић“, завршен и свечано отворен крајем 1928. године.

Издавач и штампар: Уметнички завод Деспоткула, Вршац, 1928.

Година: 1928.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд; Вицић, С., Вицић, Д. (2008), *Поздрав из Београда 1895–1941*, књ. I, Београд: 129.

ПК41

Парк Калемегдан

Мали Калемегдан. Уметнички павиљон „Цвијета Зузорић“,
после свечаног отварања крајем 1928. године.

Издавач: Уметничка Галерија, Београд, 1928.

Година: 1928.

Врста: разгледница

Димензије: 14 см x 9 см

Место чувања: Колекција Вицић, Београд; Вицић, С., Вицић, Д. (2008), *Поздрав из Београда
1895–1941*, књ. I, Београд: 129.

ПК42

Парк Калемегдан

Мали Калемегдан. Фонтана са скулптуром *Буђење*, постављена испред улаза у Уметнички павиљон „Цвијета Зузорић“, после његовог отварања крајем 1928. године. У позадини, хотел „Српски краљ“, који је порушен у немачком бомбардовању 6. априла 1941. године.

Издавач: Љ. Палер, Београд, 1937.

Година: 1937.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд; Вицић, С., Вицић, Д. (2008), *Поздрав из Београда 1895–1941*, књ. I, Београд: 142.

ПК43

Парк Калемегдан

Мали Калемегдан. Парковски простор након уређења 1935. године. У позадини, зграда некадашњег Завода за израду војне одеће (касније предузеће „Беко“), саграђена 1933. године.

Издавач: Француска књижара Н. Soubre, Београд, 1937.

Година: 1937.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд; Вицић, С., Вицић, Д. (2008), *Поздрав из Београда 1895–1941*, књ. I, Београд: 140.

ПК44

Парк Калемегдан

Мали Калемегдан. Дечје игралиште, пре изградње и отварања Зоолошког врта на овом простору, јуна 1936. године.

Издавач: Уметничка Галерија, Београд, 1931.

Година: 1931.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд; Вицић, С., Вицић, Д. (2008), *Поздрав из Београда 1895–1941*, књ. I, Београд: 141.

ПК45

Парк Калемегдан

Мали Калемегдан. Падина према Дорћолу, након пошумљавања и почетака планског уређења парка у другој половини XIX века. У позадини су утврђења Источног фронта Тврђаве.

Издавач: М. С. Антонијевић, Београд, 1909.

Година: прва деценија XX века

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд; Вицић, С., Вицић, Д. (2008), *Поздрав из Београда 1895–1941*, књ. I, Београд: 99.

ПК46

Парк Калемегдан

Мали Калемегдан. Парковски простор.

Година: четврта деценија XX века

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вичић, Београд

10

ОПШТИ

ИЗГЛЕД

ТВРЂАВЕ И УШЋА

ИЗ ВАЗДУХА

ОП1

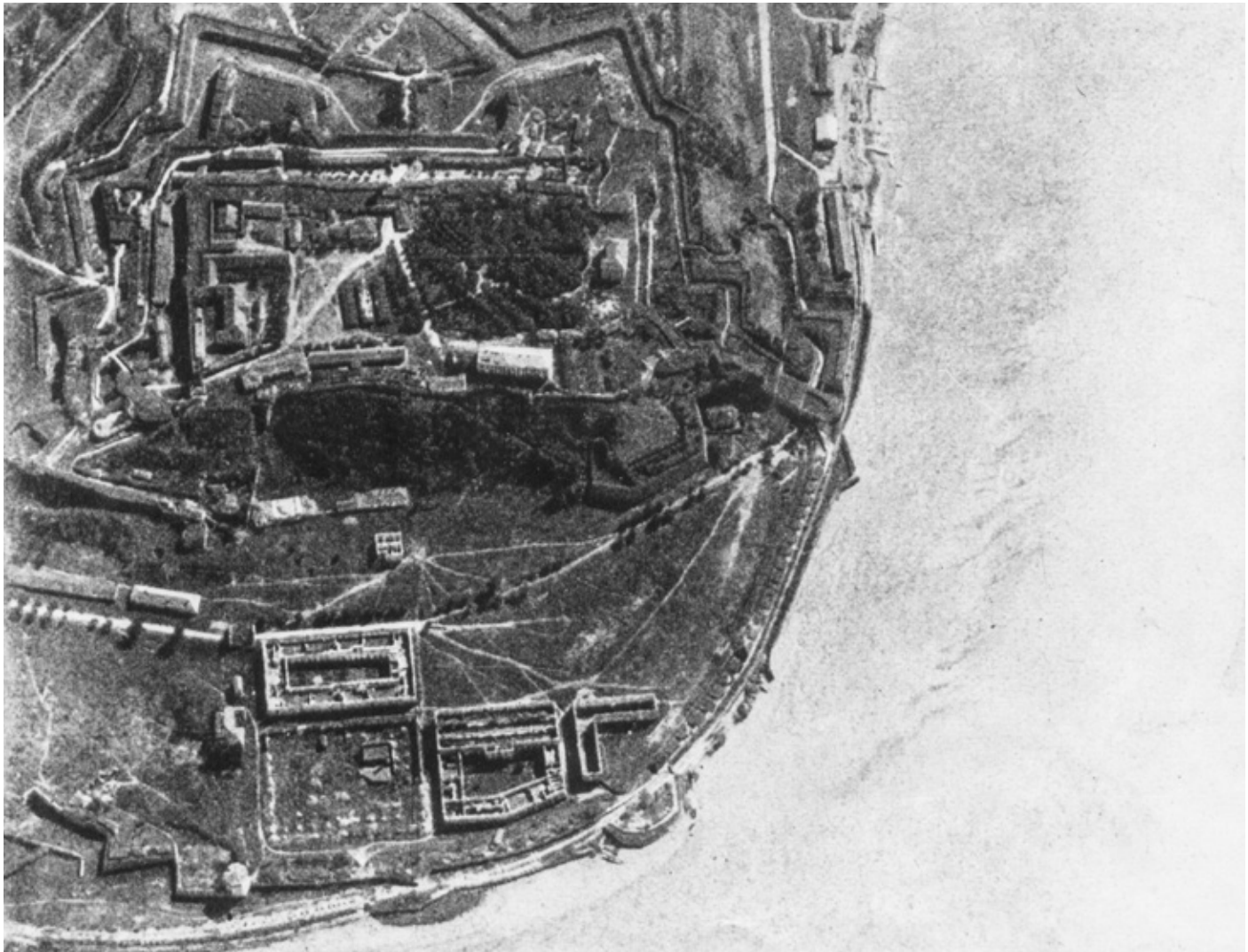
Општи изглед Тврђаве и Ушћа из ваздуха

Немачки шпијунски авио-снимак, највероватније из средине 1915. године.

Година: 1914–1915.

Врста: штампана фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

ОП2

Општи изглед Тврђаве из ваздуха

Немачки шпијунски авио-снимак, највероватније из средине 1915. године, приказује утврђења Горњег града, бастионе фортификације и војне зграде у Доњем граду.

Година: 1914–1915.

Врста: штампана фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

ОПЗ

Општи изглед Тврђаве из ваздуха

Авио-снимак Горњег и дела Доњег града, с војним баракама.

Издавач: поручник Драган Долански

Година: април 1928.

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

ОП4

Општи изглед Тврђаве из ваздуха

У првом плану су Мали барутни магацин и Јужни бедем Западног подграђа са Сава капијом и Бастионом Савске падине.

Година: 1932.

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

ОП5

Општи изглед Тврђаве из ваздуха

Општи изглед из ваздуха дела Горњег града са Савском падином и утврђењима Југозападног фронта.

Година: средина четврте деценије XX века

Врста: фотографија

Место чувања: ЗЗСКГБ

Београд, Поглед на Калмегдан — парк из авијона
Belgrade, vue de Calimegdan — park de l'avion

ОП6

Општи изглед Тврђаве из ваздуха

Општи изглед из ваздуха утврђења Југоисточног фронта. У средишту је Бастион I са зградом Војногеографског института.

Издавач: М. В. Нешковић, Београд (?)

Година: средина четврте деценије XX века

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд

ОП7

Општи изглед Тврђаве из ваздуха

Општи изглед из ваздуха дела Горњег града са Савском падином и утврђењима Југозападног фронта.

Издавач: М. В. Нешковић, Београд, 1940.

Година: средина четврте деценије XX века

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд; Вицић, С., Вицић, Д. (2008), *Поздрав из Београда 1895–1941*, књ. I, Београд: 138.

ОП8

Општи изглед Тврђаве из ваздуха

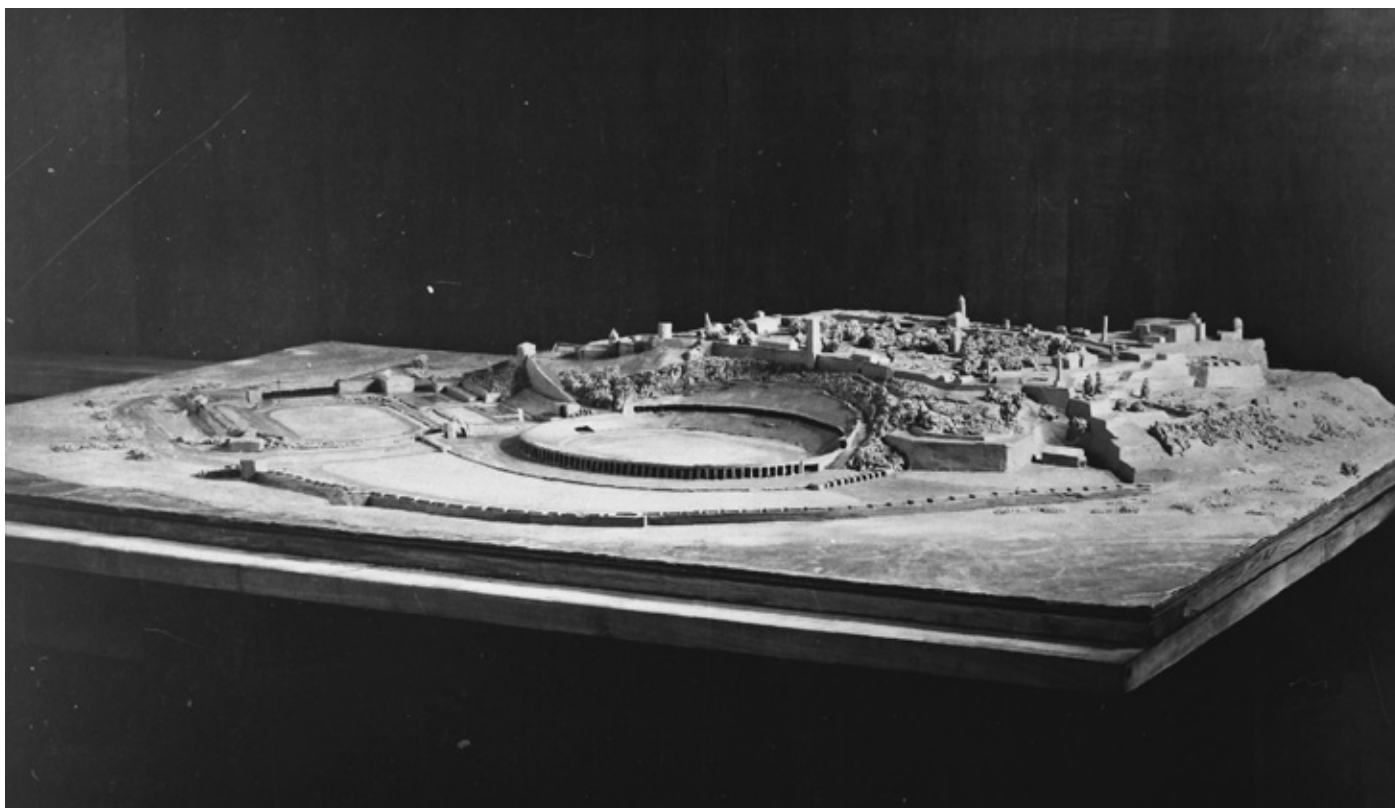
Детаљ контраескарпе рова са скривеним путем испред Бастиона I после парковског уређења.
Поглед са зграде Војногеографског института.

Година: око 1930.

Врста: разгледница

Димензије: 14 cm x 9 cm

Место чувања: Колекција Вицић, Београд

ОП9

Макета

Фотографија макете с новопројектованим Олимпијским стадионом у Доњем граду.

Снимио: Ђурђе Бошковић

Година: 1940.

Врста: фотографија макете

Место чувања: Легат Ђурђа Бошковића (АИ)

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

904:725.96(497.11)(084.12)

623.1(497.11)(084.12)

94(497.11 Београд)(084.12)

БЕОГРАДСКА тврђава са старих фотографија : читања и истраживања Марка Поповића / приредила Весна Бикић ;
превод [на] енглески језик Andrew Lawler. - Београд : Завод за заштиту споменика културе града Београда : Археолошки институт, 2023
(Нови Сад : Сајнос). - 459 стр. : фотогр. ; 27 cm

“Овај драгоцен материјал о Београдској тврђави и парку Калемегдан за период од 1862. до 1950. године др Марко Поповић је сакупио и систематизовао у скуп фотографија које су остале у Археолошком институту под називом Радни каталог.” --> Уводна реч.

- Део текста упоредо на срп. и енгл. језику. - Тираж 350. - Стр. 6-7: Уводна реч / Оливера Вучковић = Introduction / Olivera Vučković.

- Стр. 10-31: Стара фотографија и културно наслеђе: Сливовни извори Београдске тврђаве / Весна Бикић = Old photographs and cultural heritage: Pictorial evidence of Belgrade fortress / Vesna Bikić.

ISBN 978-86-6100-048-5 (ЗЗСКГБ)

ISBN 978-86-6439-095-8 (АИ)

1. Поповић, Марко, 1944-2020 [приређивач, сакупљач] 2. Бикић, Весна, 1963- [приређивач, сакупљач] [аутор додатног текста]
а) Београд -- Тврђава -- Фотографије -- Албуми

COBISS.SR-ID 131775497

ЗАВОД ЗА ЗАШТИТУ
СПОМЕНИКА КУЛТУРЕ
ГРАДА БЕОГРАДА

ISBN 978-86-6100-048-5
(ЗЗСКГБ)

ISBN 978-86-6439-095-8
(AI)

